THEOLOGIA UNIVERSA

AD USUM

SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATORUM

AUCTORE

R. P. THOMA EX CHARMES

PROVINCIÆ LOTHARINGIÆ CAPUCCINORUM DEFINITORE,
CUSTODE GENERALI
NECNON ANTIQUO SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE

TOMUS PRIMUS,

CONTINENS TRACTATUS DE PROLEGOMENIS

EDITIO NEAPOLITANA

Super sextam Venetam adamussim composita sine ulla additione, aut detractione, numeris omnibus absoluta

Omnibus, quae ab ipso AUCTORE vel addita, vel emendata sunt, locupletata.

NEAPOLI,
APUD FRATRES REALE
MDCCCXXXVII.

PRÆFATIO

AD SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATOS.

Inter hancce Theologiam conscribendam nunquam e meo conspectu evolastis, dilectissimi Candidati, *in unum vestrum profectum totus incumbens, utilitatem vestram (quae summa votorum est) unice quaesivi, non nova tradendo, sed jam a doctissimis viris tradita, ad faciliorem, ac semota omni caligine, ad nitidiorem scholae methodum deducendo, ut inde mens sublevetur, et veritates Theologicae in memoria altius infigantur.*

Prolixitatem nimiam et concisionem sedulo declinavi; in scholis namque non semel expertus sum, nimiam prolixitatem veritates implicare potius et obscurare, quam elucidare, atque Theologiae Candidatis, etiam oculatioribus, creare fastidium, eosque a studio avocare; nimiam vero concisionem tam modicum lumen afferre, ut tyrones, post emensum cursus Theologici stadium, in densissima quandoque versentur inscitia. Quare;

1. *Varias quaestiunculas mere philosophicas, vanas et inanes tricas, ad mores instituendos ac reformandos omnino inutiles, scientiamque supernaturalem deturpantes potius, quam ornantes, omisi.*

2. *Unam aut alteram ex firmioribus ac validioribus tum sacrae Scripturae, tum traditionis Patrum, tum etiam rationis probationibus, selegi; caeteras praetermisi, ut operi ex una parte nihil desit necessarii, nihil ex altera redundet quo tyrones ab incepto opere deterreantur.*

3. *Citationes obvias ac magis necessarias in operis corpore inserui, caeteras ad calcem paginae remisi, ut qui felici valent memoria, eas in suo loco collocare facili possint negotio; qui vero labili ac fluxa sunt memoria, earum multitudine non obruantur.*

4. *A methodo plurium Theologorum, qui circa quaestiones practicas, aliorum opiniones coacervare contenti, vix suam mentem aperiunt, me continui; harum enim multiplex enumeratio sine difficultatis resolutione, animos recens Confessariorum ita tenet suspensos et ancipites, ut qua via incedere debeant, vix possint judicare; cui incommodo occurrens, post accuratam meditationem opinionum a melioris notae Theologis traditarum, eas, quas reperi probabiliores, tenui ac statui, et sic quaestiones de moribus experimento simul et doctorum Magistrorum meorum laboribus edoctus, resolvi, a rigore et laxitate ex aequo deflectens.*

5. *Veritatis assequendae avidus, amicorum monita secundis semper auribus accepi, ac, in recognoscendo opus meum, controversiarum opinionum rationes et momenta scrupulosius trutinatus sum, et ubi deprehendi me majorem probabilitatem non fuisse assecutum, opinionem, quam in prima editione tenueram, in hac secunda commutavi.*

Porro, cum tam meus, quam vester progressus, dilectissimi Candidati, *laborum meorum sit terminus, eximiorum Theologorum opiniones, sive contractas, sive etiam uberius explicatas, usurpare, non sum veritus, plene persuasus, quod qui materias egregie tractatas aliter vellet pertractare, pene inevitabili illas perperam tractandi periculo sese committeret; omnium ergo laboribus gratanter et reverenter usus sum; omnibus me debitorem agnosco, etiam adversantibus; in illis tamen citandis parcus fui, ne Lectori fierem importunus.*

Hoc ergo qualecumque munusculum, quod ad vos suapte natura non tam currit quam volat, dilectissimi Candidati, *indulgentes accipite, et si quid minus limatum, minusve firmum occurrerit, meae tenuitati imputantes, ignoscite, et orate pro me, ut delicta mea et ignorantias meas non meminerit Dominus; si quid vero gratum arriserit, Deo adscribite, a quo bona cuncta procedunt, cui sit sempiterna laus et gloria.*

TRACTATUS UNICUS

DE

PROLEGOMENIS

THEOLOGIÆ.

Nota. PROLEGOMENA alicujus disciplinae, nihil aliud sunt, quam Tractatus Proemialis varias quaestiones circa illam disciplinam in universum, et circa illius principia, agitari solitas, complectens, ut intelligatur id, de quo disserendum est; hinc ab eo Tractatu exordimur, eumque in septem Dissertationes partimur, quarum :

Prima, erit de essentia et divisione Theologiae. *Secunda*, de ejusdem existentia et necessitate. *Tertia*, de illius objecto. *Quarta*, de ejus proprietatibus. *Quinta*, de locis Theologicis. *Sexta*, de propositionum censuris : *Septima*, de praecipuis haereticis.

DISSERTATIO.

De essentia, et divisione Theologiae.

Nota. Theologia, secundum nominis etymologiam, idem est ac, *sermo de Deo;* est enim vocabulum derivatum a verbo graeco, *Teos*, quod Deum, et *logos*, quod significat sermonem; quare omnis sermo de Dei natura, perfectionibus, operibus, etc. Theologiae nomine insigniri potest, quo sensu Philosophi gentiles (1) suas de diis fabulas, Theologiae vocabulo efferebant. Verum apud Catholicos, Theologiae nomen illi soli cognitioni tribuitur, quae per discursum ex revelatione deducitur, cujus accuratam definitionem hic inquirimus, et divisionem, ideo:

Quaeres 1. *Quid sit Theologia?*

Resp. Est *habitus mentis, quo ex veritatibus immediate, vel mediate, revelatis, aut ex una saltem revelata, variae de Deo, rebusque divinis, conclusiones per discursum, deducuntur.* Explicatur definitio:

Dicitur 1 *Habitus mentis:* pro genere, per hoc enim convenit, tum cum Metaphysica, tum cum fide, tum cum Theologia beatorum, quae, sicut Theologia nostra, versantur circa Deum, resque divinas.

Dicitur 2. *Quo ex veritatibus revelatis:* per quod differt a Metaphysica, quae de Deo, rebusque divinis disserit per lumen naturae.

Dicitur 3. *Mediate, vel immediate revelatis*, quia ad conclusionem vere Theologicam, non requiritur, ut praemissae, ex quibus infertur, sint immediate et explicite revelatae, qualis est ista: *Deus est homo*: sed sufficit, ut sint implicite et mediate revelatae, idest, ex revelatis deductae, qualis est ista; *Christus habet duas voluntates*

Dicitur 4. *Aut ex una saltem revelata*, quia ad conclusionem vere Theologicam, sufficit, ut una praemissa sit revelata, licet altera sit naturalis, modo sit certa.

Dicitur 5. *De Deo*; ut designetur objectum primarium Theologiae, quod est Deus, attributaque divina.

Dicitur 6. *rebusque divinis;* ut designetur objectum Theologiae secundarium, nempe omnia quae ad Deum tanquam ad principium, finem, gubernatorem, legislatorem, salvatorem, etc. reducuntur.

Dicitur 7. *conclusiones per discursum deducuntur:* per quod differt 1. a fide, quae versatur circa res expresse revelatas per meram adhaesionem sine discursu. 2. A Theologia patriae, qua beati Deum resque divinas intuitive cognoscunt per lumen clarum gloriae.

---

(1) *Teste S. Clem. Alexand. l. 5. Strom.*

Quaeres 2. *Quotuplex sit Theologia?*

Resp. 1. Theologia, ratione materiarum de quibus tractat, dividitur in speculativam, et practicam, seu moralem.

Theologia *Speculativa*, est ea, quae in objecti sui contemplatione quiescit, nihilque circa illud operatur; v. g. cum Theologus agit de Deo uno, creatore, etc. vocatur etiam *dogmatica*.

Theologia *Moralis*, est ea, quae ad informandos mores tota occupatur, quae ideo *practica* nuncupatur.

Resp. 2. Theologia *speculativa*, seu, *dogmatica*, ratione methodi qua res divinae tractantur, dividitur in positivam et scholasticam.

Theologia *positiva*, est ea, quae fusiori stylo, et modo oratorio res divinas tractat, primariaque fidei principia ponit ac statuit, ut sunt Scriptura sacra, traditio, Conciliorum statuta, etc.

Theologia *scholastica*, est ea, quae stylo ac nervo philosophico, dogmata fidei proponit, ut ea strictius ac magis methodice probet. Hinc

Colliges, divisionem Theologiae in positivam, scholasticam, et dogmaticam, non esse inter membra opposita, cum Theologia positiva et scholastica sint ipsa Theologia dogmatica, quae non essentialiter, sed accidentaliter, seu tantum penes stylum et methodum, dividitur in positivam et scholasticam, et ideo *positiva* dicitur, quia veluti ponit, et proponit prima et immota fidei principia, ex quibus, tanquam ex praemissis, scholastica more philosophico suas conclusiones deducit, ut dogmata catholica manifesta faciat, et a pravis Haereticorum assertionibus secernat ac tueatur, ideo *Scholastica* dicta, quia in scholis a quingentis annis usurpatur.

DISSERTATIO II.

De existentia et necessitate Theologiae.

Nota 1. Theologia potest spectari dupliciter, 1. Secundum substantiam, et ratione sui, prout est disciplina quae ex principiis fidei argumentando conclusiones Theologicas deducit, et sic proprie dicitur *positiva*. 2. Potest spectari secundum methodum scholasticam, ad quam nunc in scholis nostris est redacta.

Nota. 2. Aliquid potest esse necessarium simpliciter et absolute, vel secundum quid.

Necessarium *absolute* et *simpliciter*, est illud sine quo, juxta ordinariam Dei providentiam, finis intentus haberi non potest. Tali necessitate necessaria est mandatorum Dei observatio ad salutem consequendam.

Necessarium *secundum quid*, est illud, sine quo finis intentus potest quidem obtineri, sed non tam facile.

Nota. 3. Aliquid potest esse necessarium toti Ecclesiae, non vero singulis hominibus, tale est Sacramentum Ordinis: Aliquid vero et toti Ecclesiae, et singulis hominibus, sic Baptismus necessarius est ad salutem consequendam. His positis:

CONCLUSIO I.

Theologia secundum substantiam spectata, semper extitit; spectata vero secundum methodum dialecticam, ad quam nunc in scholis nostris est redacta, non semper extitit.

Prob. prima pars, tum ex veteri Testamento, in quo errant Legisperiti, juxta illud (*a*) *Vae vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiae*, atqui illa scientia non erat fides nuda, sed habitus quidam circa Deum, resque divinas discursivus, cum nulla sit scientia proprie dicta sine discursu; ergo. Tum ex novo Testamento, in quo 1. ipse Christus, ex Scripturis argumentando, suam probavit divinitatem ex hoc textu Davidis, *Psal.* 109. *Dixit Dominus Domino meo, etc.* ex quo arguit (*b*): *Ipse ergo David dicit eum Dominum, et unde est Filius ejus?* Et ex hoc textu, Genes. 2. *Propter hoc dimittit homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae*, scholastice concludit indissolubilitatem Matrimonii, dicens: *Ergo quod Deus conjunxit, homo non separet.*

2. D. Paulus, qui (*c*) ex eo quod Christus pro omnibus mortuus sit, concludit, *Ergo omnes mortui sunt.*

3. Sancti Patres nervo Syllogistico probarunt Christum esse consubstantialem Patri, quia in Scripturis dicitur, *Unigenitus Filius Dei.*

Confirmatur, ex eo quod ab ipsius Ecclesiae exordio institutae fuerint scholae, in quibus Theologia scholastica secundum substatiam spectata, publice fuit edocta, ut testatur Eusebius (*d*) dicens de schola Alexandrina: *Per idem tempus, fidelium scholae praeerat vir doctrinae causa celeberrimus, nomine Pantaenus, quippe jam a priscis temporibus Sacrarum litterarum schola in ea civitate erat instituta, etc.* Ergo perperam Novatores Christianas academias, ut novum et a gentilitate emendicatum, fideique perniciosum inventum, lacescunt et insectantur.

Prob. et exponitur secunda pars, ex communi Historicorum consensu, docentium Theologiam ad methodum dialecticam fuisse primo redactam a Div. Joan. Damasceno initio VIII. sæculi in quatuor libris, *de fide orthodoxa*, inscriptis. Post ipsum hanc methodum sectati sunt nobiliores Theologiae magistri, inter quos principem locum obtinuit *Petrus Lombardus*, Episcopus Parisiensis, magister sententiarum ideo dictus, quod Sanctorum Patrum sententias redegerit in quatuor libros sententiarum dictos, quem subsecuti sunt Doctor irrefragabilis Alexander de Hales, Albertus magnus, Doctor Seraphicus D. Bonaventura, Doctor Subtilis Ven. Scotus, et

(*a*) *Lucae* 11. *v.* 5. (*b*) *Marci* 12. *v.* 14. (*c*) 2. *Cor.* 5. *v.* 14.
(*d*) *L.* 5. *Histor. Eccles. cap.* 10.

tandem Doctor Angelicus Div.Thomas, qui universam Theologiam scholasticam in unam Summam compegit, quam in tres partes distribuit.

In prima parte, agit de Deo uno, trino, creatore Angelorum et hominum, et de operibus sex dierum.

Secundam partem in duas partes divisit: *in prima*, quae *prima secundae* dicitur, agit de Actibus humanis, Legibus et gratia. *In secunda*, quae *secunda secundae* dicitur, tractat de Virtutibus, et Vitiis in particulari.

In tertia denique agit de Incarnatione.

CONCLUSIO II.

Theologia, secundum substantiam spectata, simpliciter et absolute necessaria est toti Ecclesiae, non vero singulis fidelibus. Prima pars est contra Lutherum docentem scripturam sacram facillimam esse, nec esse obscuram nisi superbis et infidelibus, proindeque Theologiam esse inutilem.

Prob. prima pars. Ea disciplina toti Ecclesiae est necessaria, qua fides gignitur, nutritur, defenditur, ac roboratur; atqui ex D. Aug. (a) Theologia est *scientia, qua fides saluberrime gignitur, nutritur, defenditur, et roboratur*; ergo etc.

1. Per Theologiam fides gignitur dispositive, nimirum objecti revelati propositione et explicatione; siquidem, Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei . . . . . . quomodo autem audient sine praedicante?* Ergo censet Apostolus aliquam esse doctrinam sacram, per quam Ecclesiae Pastores et doctores fidei mysteria non solum exponant, sed etiam omni momentorum genere firment; quod praestare non possunt, qui Theologi non fuerint.

2. Per Theologiam fides nutritur: ubi enim per discursum Theologicum probatur fidei articulos non esse contra, licet sint supra rationem naturalem, certum est intellectum magis ac magis inclinari ad firmiorem eis assensum praebendum, quo fit ut fides veluti nutriatur, et adolescat.

3. Per Theologiam fides defenditur, juxta illud ad Tit. 1. *Oportet Episcopum sine crimine esse . . . . amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere.* Atqui solus Theologus id praestat; dum enim Haereticorum sophismata dialecticae face detegit ac solvit, fides tuta, victrixque triumphat.

4. Per Theologiam fides roboratur; rationes enim, similitudines, exempla, quibus Theologi scholastici fidei articulos elucidant, et credibiles demonstrant, infirmam ac nutantem imbecillium fidem roborant, ita *ut jam non sint parvuli fluctuantes, et circumferantur*

(a) *Aug. l. 14. de Trinit. cap. 1.*

omni vento doctrinae, in nequitia hominum, ad circumventionem erroris, ait Apost. (*a*).

Prob. secunda pars: Rustici complures Theologiae rudes penitus et ignari, fidei tamen articulos firmissime credunt, sacrisque Ecclesiae Sacramentis muniti, salutem aeternam consequuntur, juxta illud, Marci 16. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.* Hinc Apost. (*b*) distinguens officia, ait: *Numquid omnes Apostoli?.... numquid omnes Doctores?... numquid omnes interpretantur?* Ergo.

Hinc, cum D. Petrus (*c*) jubet, ut omnes fideles sint *parati semper ad satisfactionem omni poscenti eos rationem de ea quae in ipsis est, spe:* debet intelligi de satisfactione per simplicem articulorum fidei expositionem, non vero per eorumdem variis rationibus confirmationem, et ab Haereticorum fallaciis defensionem.

Objicies contra primam partem, 1. Si quae sit necessitas Theologiae, maxime ut sacram Scripturam interpretetur, variasque illius solvat obscuritates; sed ad hoc est prorsus inutilis; ergo.

Prob. min. Scriptura sacra fidelibus est ita clara ut absque ullo interprete ac Doctore genuinus illius sensus percipiatur; ergo; etc. *Resp. neg. ant.*

Prob. ant. Ex Apost. (*d*) *Quod si opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum, in quibus Deus hujus saeculi* (id est, diabolus, ut Patres (*e*) interpretantur) *excaecavit oculos infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriae Christi.* Ergo fidelibus omnibus Scriptura est aperta et facilis.

Resp. nego conseq. Apostol. enim ibi non loquitur de facili, vel difficili Scripturae intelligentia, sed de fide in Christum, quam praedicantibus Apostolis plures ex malitia, et mentis excaecatione, repellebant, eo quod veritates Evangelicas sensuum voluptati et rationi naturali repugnare censerent.

Inst. 1. Psalm. 18. *Praeceptum Domini* dicitur *lucidum, illuminans oculos.* Et Proverb. 6. dicitur, *Mandatum lucerna est, et lex lux.* Ergo Scriptura fidelibus est ita clara, ut non egeat Doctore, nec Theologia.

Resp. nego conseq. Tum quia illi textus non de omnibus Scripturis intelliguntur, sed tantum de praeceptis dominicis, quae sunt clara et manifesta; tum quia Scripturae dicuntur lucidae, *lux, lucerna*, non quod facile intelligantur, cum et ipse Regius Psaltes postulet a Domino intelligentiam Scripturarum, Psalm. 118. *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua;* sed quod intellectae cum fuerint, mentem illustrant, et iter ostendunt ad Christum, qui est verus sol justitiae.

(*a*) *Eph.* 4. *v.* 11. (*b*) 1. *Cor.* 12. *v.* 29.
(*c*) *Epist.* 1. *cap.* 3. *v.* 15. (*d*) 2. *Cor.* 4. *v.* 3. *et* 4.
(*e*) *Aug. l.* 1. *contra Faust. cap.* 9. *et Cyrill. apud aecumenium.*

Inst. 2. Atqui Scripturae dicuntur *lucerna*, *lux*, hoc sensu quod facile intelligantur; ergo.

Prob. subsumpt. Ex Div. Chrysost. *Homil.* 3. *de Lazaro*, ubi, cum ostendisset Philosophos obscure locutos, subdit; *Apostoli vere et Prophetae omnia contra fecerunt manifesta, claraque prodiderunt veluti communes orbis Doctores, ut per se quisque discere possit ea quae discuntur ex sola lectione.* Ergo Scripturae facile intelliguntur.

Resp. dist. conseq. Scripturae aliquae, *concedo conseq.* omnes, *nego conseq.* Testatur enim ibi Div. Chrysostomus se loqui de Historia, et rebus similibus, quam etiam asserit non esse omnibus claram; subdit enim: *Sume librum in manus, lege historiam omnem, et quae notae sunt, memoriam tene; quod si non poteris assiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiorem, vade ad doctorem.* Quae verba eo magis sunt notanda, quod solum Chrysostomum nobis objicere soleant Haeretici.

Objiciet 2. *Lutherus*; Patres suas sententias probant ex Scriptura; atqui non debet probari quod notius est, per id quod est minus notum; ergo Scripturae sunt clariores, quam Commentaria Patrum.

Resp. nego conseq. argumentum enim est putidum sophisma, nam ex illo philosophorum principio *minus notum ex magis noto probandum est*, quod a Philosophis intelligitur de notitia veritatis rei, in eo positae, ut quis intelligat, id quod dicitur esse verum, Lutherus concludit notitiam verborum, quae in perspicuitate sententiae consistit, quemadmodum dicimus notiorem esse, id est, clariorem, sententiam propriam, quam figuratam.

Itaque Patres sententias suas scripturarum testimoniis confirmant, quia notius est verum esse quod in Scripturis habetur, quam quod habetur Patribus: et tamen iidem Patres commentariis suis Scripturas illustrant, quia verba Scripturae sunt obscuriora, quam verba Patrum.

CONCLUSIO III.

Theologia Scholastica Ecclesiae non est absolute necessaria, est tamen utilissima.

Prob. prima pars: Ecclesia cum sola Theologia positiva diu stetit, diuque floruit sine ope scholasticae, quae primum apud Graecos ortum habuit saeculo VIII. et apud Latinos saeculo XII. ergo, etc.

Prob. secunda pars 1. authoritate Concilii Constantiensis, sess. 8. ubi inter alios Wiclefi articulos hunc damnat: *Universitates, studia, collegia, et magisteria, vana garrulitate introducta sunt.* Tum ex sensu, et decretis summorum Pontificum, quorum unum refero Honori III. (*a*) statuentis: *ad Theologiae professionis studium aliqui destinentur, qui cum docti fuerint in Dei Ecclesia,*

(*a*) *Cap. super specula; de Magistris.*

velut splendor fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellae in perpetuas aeternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire. Ad quam utilitatem attendentes caeteri summi Pontifices, aliique Principes Christiani ad studium Theologiae excitarunt, variis privilegiis et honoribus, quibus academias scholasticas ornarunt.

Prob. Quia Scholastica tria tantum addit Theologiae positivae, nempe 1. stylum pressiorem ac dilucidiorem. 2. Certam methodum.3. Dialecticae usum; atqui haec tria sunt utilissima, et maxime proficua; ergo, etc.

1. Stylus dilucidior ac pressus, est maxime proficuus, quia per eum melius cognoscitur quaestionis propositae status, ambiguitates, si quae sint, accuratius enodantur, Haereticorum sophismata enucleatius deleguntur. Ergo.

2. Certa methodus,qua utuntur scholae, est utilissima,quia ordo est obstetrix, sicut e diametro confusio est noverca omnium disciplinarum; ordo enim res singulas ad propria capita revocat; quae connexa sunt, copulat; quae a se invicem discreta, sejungit; ergo maximam doctrinae lucem affert.

3. Dialecticae usum fidei muniendae et contra Haereticos tuendae perutilem esse docent antiquiores Patres: *Dialectica*, inquit D. Basilius (*a*) *muri instar est dogmatibus, quod ea non sinit facile diripi et quorumlibet incursioni patere.* Et Clemens Alex. (*b*) dicit eandem esse vineae Christi *sepimentum*; ne a sophistis catholica veritas proculcetur, et *l.* 1. *Strom.* multas affert causas cur Philosophia sit Theologo utilis. *Prima*, quia est necessaria ad Philosophos edocendos, sicut enim Apost. *Judaeis Judaeus*, *et omnia omnibus* factus est, *ut omnes lucrifaceret* (*c*) ita Theologiae professor fiat necesse est Philosophus Philosophis, ut eos per propria ad fidem perducat veritatis. *Secunda*, quia est necessaria ad refellendos Sophistas. *Tertia*, quia quod varie multiformique argumento suadetur, id firmius haeret animis discipulorum. Hinc Melchior Canus (*d*) ait: *Rationem si a Theologia submoveas, Theologia ipsa et rem amittet et nomen; nec enim quidquam aliud Theologia, quam sermo ratioque de Deo; si autem rem ipsam quaeras, est rerum divinarum, scientia vero non nisi per syllogismum quaeritur.*

Objicies 1. Omnis novitas cavenda est, et ab Ecclesia eliminanda: atqui Theologia scholastica est nova; ergo.

Resp. dist. maj. Omnis novitas dogmatum, *conc. maj.* omnis novitas methodi doctrinae tradendae, maxime si clarior sit et faci-

(*a*) *In cap. Isaiae.*
(*b*) *L.* 6. *Stromat.*
(*c*) 1. *Cor.* 9. *v.* 22.
(*d*) *De locis Theolog. loco* 9. *cap.* 4.

lior, *nego maj.* imo Christus (*a*) laudans Theologum ait: *Omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifamilias, qui profert de Thesauro suo nova et vetera.* Non quod nova dogmata docere debeat, sed quod vetera nova methodo doceat et explicet, ut monet Vincentius Lirinensis (*b*) dicens: *Eadem quae didicisti, ita doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.* Hoc autem praestat scholastica Theologia; non enim nova tradit dogmata, sed quae a veteribus fusius et stylo oratorio fuerunt tradita, hoc strictiori ac dialectico modo concludit, et ideo majori commendatione videri debet.

Inst. In Theologia scholastica variae quaestiones ad salutem, inutiles pertractantur; ergo, velut inutilis, rejicienda est.

Resp. dist. ant. In scholastica quaestiones ad salutem inutiles pertractantur, vitio ipsius Theologiae, *nego ant.* vitio Theologi volentis sapere plusquam oportet sapere, *conc. ant.* Fateor praescindendas esse omnes illas quaestiones vanas, verum firmiter teneo servendas esse, ac discutiendas eas, quae fidei dogmatibus ex dicendis et illustrandis deserviunt.

Objicies 2. Scholastica est fidei nociva; ergo.

Prob. ant. Quod fidei meritum evacuat et extinguit, est fidei nocivum; atqui, etc.

Prob.min. Ex S.Gregor, (*c*) dicente: *Fides non habet meritum, ubi humana ratio praebet experimentum.*

Resp.dist.ant. Cui humana ratio praebet experimentum rei credendae, ut in S.Thoma, qui noluit prius credere Christum resurrexisse, quam palparet ejus cicatrices; et de quo loquitur D. Gregorius, *conc.ant.* cui humana ratio praebet experimentum earum rerum quae persuadent Deum vere revelasse quae ad credendum proponuntur, *nego ant.* Porro scholastica non demonstrat evidenter propositionem revelatam, v.g. Christum esse Patri consubstantialem; sed demonstrat solummodo eam propositionem esse revelatam ac proinde fide divina credendam; unde non inducit intellectum, ut ei assentiatur propter evidentiam rationis, sed solum propter certam et infallibilem revelantis authoritatem.

Inst. 1. Scriptura et SS.Patres rejiciunt usum Philosophiae tanquam noxium fidei; ergo. *Resp. nego antec.*

Prob.ant. Ex Apost. (*d*) *videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, et inanem fallaciam.* Et Div. August. (*e*) *Nihil nobis cum Philosophia, ne fidem nostram per elementa mundi hujus traducat a vero.* Ergo usus Philosophiae est fidei nocivus.

Resp. dist. conseq. Usus Philosophiae est fidei nocivus per ac-

(*a*) *Matth.* 13. *v.* 52. (*b*) *In commonit. cap.* 27.
(*c*) *Hom.* 26. *in Evangelia.* (*d*) *Coloss.* 2. *v.* 8.
(*e*) *Aug. in Pslam,* 18.

cidens, nimirum ex perversa philosophantium malitia, *conc. conseq.* per se, *nego conseq.* Loquuntur ergo Apostolus et Patres de Philosophia falsa et Sophistica supra authoritatem Scripturae et traditionis dominativa, quaeque tota est ad simplicitatem fidei circumveniendam, ut liquet ex his verbis: *Et inanem fallaciam*: non vero loquuntur de vera Philosophia, quam adhibent Theologi ad detegenda et solvenda Haereticorum sophismata, et quae captivatur in obsequium fidei, a qua regitur ut ancilla, nec dominari permittitur; alias sibi contradiceret D. Aug. (c) cum dicit: *Paulus erat dialecticus, et ideo conferre cum Stoicis non timebat, quia non solum acute, sicut illi, sed etiam veraciter, quod non illi.* Et subdit, *cave ne cuiquam dialecticam pro crimine objeceris, qua usos Apostolos confiteris.*

Inst. 2. Inter scholasticos perpetuae ardent contentiones ac dissidia, ex quo nihil certum apud illos reperiri potest. Ergo.

Resp. dist. ant. Perpetua ardent dissidia, in his quae ad fidem spectant, *nego ant.* in his enim sunt perfecte concordes. In aliis, quæ ad fidem non spectant, *subdist.* Vitio Theologiæ, *nego ant.* vitio quorumdam Theologorum, qui in rebus philosophicis luxuriantes, varias quaestiones Metaphysicas circa fidei ac morum dogmata superflue coacervarunt, *conc. ant.* Porro ad illorum petulantia ingenia coercenda sapientissimum decretum edidit C. Trid. sess. 5. §. *Propterea.*

Objicies 3. Scholastica utitur multis terminis barbaris, qui virum sapientem dedecent, v. g. *Materialiter, formaliter*, *reduplicative, etc.* imo nonnunquam utitur solecismis, v.g. *Opus operatum.* Ergo.

Resp. nego conseq. Ratio est, quia illis terminis, alioquin barbaris, conjunctae sunt ideae, quibus mysteria clare et absque aequivocatione explicantur, unde mirum videri non debet quod illa vocabula usurpet Theologia, ut suum objectum valeat sine aequivocatione exponere.

DISSERTATIO III.

De objecto Theologiae.

Nota 1. Triplex est objectum alicujus disciplinae, materiale scilicet, formale *quod*, et formale *quo*.

Objectum *materiale*, est res ipsa, circa quam disciplina versatur.

Objectum *formale quod*, est formalitas, sub qua disciplina attingit suum objectum materiale.

Objectum *formale quo*, est medium, seu motivum, per quod disciplina attingit suum objectum tum materiale, tum formale *quod*;

(c) *L. 2. contra Cresconium.*

v. g. paries est objectum formale *quod*; lux est objectum formale *quo* seu est medium, per quod visus attingit parietem coloratum.

Nota 2. Objectum materiale subdividitur in adaequatum, seu totale *communitatis*, adaequatum, seu totale *attributionis*, inadaequatum seu partiale.

Objectum totale *communitatis*, est omnis res, circa quam disciplina versatur, unde adaequat totam scientiae latitudinem.

Objectum totale *attributionis*, est res quae in disciplina ita praecipuum locum habet, ut ad eam omnia alia, quae in ea disciplina tractantur, referantur.

Objectum *inadaequatum*, est quaelibet pars objecti adaequati; constat autem objectum inadaequatum Theologiae primarium, esse Deum; secundarium, esse quamlibet rem quae ad Deum refertur, et per discursum ex revelatis deducitur.

Nota 3. Aliquam propositionem posse dici revelatam, 1. *Immediate* et *explicite*, id est, in se, qualiter ista est revelata *Deus est unus*. 2. *Virtualiter* et *mediate*, cum nempe in veritate immediate revelata continetur, quomodo in ista prop. *Christus est homo*, haec alia continetur, *Christus habet humanam voluntatem*. His praemissis

CONCLUSIO I.

Objectum Theologiae adaequatum communitatis, ***est Deus ipse, et res omnes quae ad Deum aliquo modo referuntur et ex revelatis deducuntur***; ***objectum vero adaequatum*** attributionis ***est ipsemet Deus.***

Probat. prima pars; Objectum adaequatum *communitatis* Theologiae, est omnis res, circa quam versatur; atqui omnis res, circa quam Theologia versatur, est ipse Deus, et omnes res quae ad Deum aliquo modo referuntur et ex revelatis deducuntur; ergo, etc.

Probat. secunda pars: Objectum adaequatum *attributionis*, est illud ad quod omnia, quae in Theologia tractantur, ad Deum referuntur; vel ut effectus ad causam, ut creaturae, vel ut instrumenta quibus homines sanctificant, ut sunt incarnatio Verbi divini, gratia, sacramenta; vel ut media ad Deum assequendum ordinata, ut sunt actus humani, eorumque regulae, nempe conscientia et lex; vel tanquam praecepta et prohibitiones ab ipso impositae, ut sunt virtutes, et vitia; ergo.

Objicies 1. Deus nullo modo potest esse objectum Theologiae; ergo, etc. ***Resp. nego ant.***

Probat. ant. Nulla disciplina probat existentiam sui objecti, sed illud supponit; atqui Theologia probat existentiam Dei; ergo.

Resp. dist. maj. Nulla disciplina probat existentiam sui objecti, a priori et per medium sibi intrinsecum, ***conc. maj.*** a posteriori et per medium sibi extrinsecum, ***nego maj.*** et dist. min. ***nego conseq.***

Itaque, Theologia probat existentiam Dei per effectus, et ex

principiis Metaphysicae sibi extrinsecis, ut ostendat Atheorum insipientiam, in qua nulla est repugnantia; sed existentiam Dei non probat per causam et ex principiis sibi intrinsecis, scilicet ex articulis fidei; considerat enim Deum ut est ens supernaturale quod fide creditur, nulla vero ratione probatur.

Objicies 2. Nulla res alia a Deo est objectum Theologiae; ergo, etc.

Prob. ant. Si quae res alia a Deo esset Theologiae objectum, maxime Verbi divini incarnatio; atqui incarnatio Verbi non est objectum Theologiae, ex Basil. (*a*) dicente; in *Theologiam, id est, in ea quae divinitatis propria sunt, intenti, Assumptionis mysterium contemnamus*; ergo, etc.

Resp. dist. min. Incarnatio Verbi non est objectum attributionis Theologiae, *conc. min.* objectum attributum, *nego min.* Incarnatio enim refertur ad Deum tanquam instrumentum animatum, quo voluit reparare creaturam rationalem, et sic intelligi debet D. Basilius et alii Patres.

CONCLUSIO II.

Objectum formale quod *Theologiae est ipsa divinitas, seu est Deus sub ratione deitatis.*

Prob. Objectum formale *quod* alicujus scientiae, est formalitas, sub qua illa scientia attingit suum objectum materiale; atqui ratio deitatis est formalitas, sub qua Theologia attingit suum objectum materiale; ergo, etc. *Major* est definitio; *minor* est certa, nam ipsa deitas est fons et radix omnium quae in eo sunt et a Deo producuntur: ratio enim cur Deus est unus, trinus, infinitus, etc. est ipsa deitas; ratio cur sit creator, sanctificator, etc. est ipsa deitas; ergo.

Objicies 1. Objectum formale *quod* alicujus scientiae, praedicari debet de omnibus objectis inadaequatis, quae ab illa scientia attinguntur; atqui deitas nullo modo praedicatur de Angelis, Homine, Legibus, Sacramentis, etc.

Respond. dist. maj. Praedicari debet in recto, vel in obliquo, *conced. maj.* in recto semper, *nego maj.* atqui deitas de omnibus non praedicatur in recto; *conc. min.* non enim sunt Deus: in obliquo, *nego min.* sunt enim vel effectus Dei, vel media conducentis ad Deum, etc.

Objicies 2. Deus non potest a nobis cognosci sub ratione deitatis, alias possent cognosci praedicata Dei essentialia; ergo Deus sub ratione deitatis non potest esse objectum formale *quod* Theologiae.

Resp. dist. ant. Deus non potest a nobis cognosci sub ratione deitatis intuitive, *conc. ant.* abstractive per effectus, *nego anteced.* nam ex Apostol. (*b*) *Invisibilia ejus a creatura mundi, per ea quae*

(*a*) *Epist.* 141. (*b*) *Rom.* 1. *v.* 20.

facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divinitas.

Inst. Atqui non sufficit cognitio abstractiva deitatis, ut ipsa sit objectum formale *quod Theologiae.*

Prob. subs. Disciplina debet adaequare, et consequenter comprehendere suum objectum formale *quod*. Atqui cognitio abstractiva cum sit finita, non adaequat Deum infinitum sub ratione deitatis; ergo, etc.

Resp. nego maj. Sufficit enim ut disciplina cognoscat suum objectum formale in quantum est cognoscibile ex suis principiis; atqui Theologia cognoscit Deum sub ratione deitatis in quantum cognoscibilis est ex principiis revelatis; ergo.

CONCLUSIO III.

Objectum formale quo *Theologiae, est veracitas Dei in revelando, quatenus per discursum Theologicum applicatur.*

Prob. Objectum formale quo, est medium, seu motivum, per quod disciplina attingit suum objectum tum materiale, tum formale *quod;* atqui per veracitatem Dei in revelando nobis per discursum applicatam, Theologia attingit suum objectum materiale, et formale *quod.* Quare enim Theologus certus est Christum habere humanam voluntatem, nisi quia Deus, qui est summe verax, revelavit Christum esse hominem? Ergo veracitas Dei in revelando, est motivum assensus quem Theologus praebet conclusioni Theologicae, non quidem veracitas sola; alioquin assensus Theologicus non discreparet ab assensu fidei, qui datur propter veracitatem Dei revelantis, sed veracitas per discursum Theologicum applicata.

Objicies; Quod convenit tam fidei, quam Theologiae, non est objectum formale *quo* Theologiae; atqui veracitas Dei in revelando, etiam per discursum applicata, convenit fidei; ergo, etc. *Resp. neg. min.*

Prob. min. Ex dicendis (*a*) propositio legitime deducta ex parte missis immediate revelatis, quales sunt articuli de substantialitate Verbi cum Patre, de duplici voluntate in Christo, etc. est de fide divina; ergo veracitas Dei per Discursum applicata convenit fidei.

Resp. dist. antec. Propositio legitime deducta ex praemissis immediate revelatis, est de fide divina, si spectetur materialiter, id est quatenus continetur in revelata, *conc. ant.* si spectetur formaliter, id est quatenus deducitur ex praemissis, *nego ant.* Sic enim est assensus Theologicus. Ratio est, quia motivum assentiendi conclusioni spectatae formaliter, est discursus artificialis applicans divinam revelationem; at motivum assentiendi conclusioni materialiter spectatae, est divina revelatio, in qua conclusionem contineri certo

(*a*) *Lissert de fide, cap.* 1. *q.* 4.

cognoscitur per illationem legitimam. Hinc patet articulum de consubstantialitate esse simul conclusionem Theologicam, et articulum fidei in Theologo catholico; esse vero simplicem articulum fidei in christiano Theologiae ignaro, qui non curat de applicatione revelationis, et cui satis est quod sit certus Deum aliquam veritatem revelasse.

DISSERTATIO IV.

De proprietatibus Theologiae.

Quaeritur hic 1. Qualis sit habitus mentis Theologia. 2. Utrum sit supernaturalis.

CAPUT I.

QUALIS SIT HABITUS MENTIS THEOLOGIA?

Nota. Ex Logica, quinque esse habitus mentis, nempe, intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, et artem. Certum est autem Theologiam non esse intelligentiam, cum non sit cogitatio primorum principiorum unicuique lumine naturali absque discursu cognitorum; nec prudentiam, cum non tractet de rebus quae in particularibus circumstantiis agendae sunt; nec artem, cum non versetur circa factibilia.

Restat ergo expendendum, 1. An sit scientia; 2. Qualis sit scientia; 3. An sit etiam sapientia.

QUÆSTIO I.

An Theologia sit scientia?

CONCLUSIO.

Theologia est scientia vere ac proprie dicta. Prob. Ad scientiam proprie dictam duo sufficiunt, nempe, *Evidentia consequentiae*, id est, connexionis quam habet conclusio cum praemissis; et *certitudo consequentiae*, id est, veritatis quae ex praemissis deducitur: atqui illa duo reperiuntur in Theologia nostra; ergo, etc. Hinc Scriptura (a) Theologiam appellat scientiam, *Dabo vobis Pastores ... et pascent vos scientia et doctrina.*

Objicies 1. Scientia ex Aristotele, est cognitio certa et evidens; atqui Theologia nostra non est evidens, nititur enim principiis revelatis, et consequenter obscuris; ergo.

Resp. dist. maj. Scientia, quae nititur principiis naturalibus, debet esse evidens, *conc. maj.* scientia quae nititur principiis supernaturalibus, *nego maj.* Aristoteles autem definit scientiam naturalem, quae non potest esse physice aut metaphysice certa, nisi ejus principia sint evidentia, cum certitudo scientiae petatur ex certitu-

(a) *Jerem.* 3, *v.* 15.

dine principiorum; e contra Theologia nostra habet ex suis principiis, nempe ex divina revelatione, omnem certitudinem, ita ut Theologus sit prorsus imperturbabilis in sua scientia, quam clare videt sequi ex fidei principiis, licet illa principia evidenter non cognoscat; ergo.

Objicies 2. De singularibus et contingentibus non datur scientia proprie dicta; atqui Theologia agit de singularibus, v.g. de Verbi incarnatione, passione, etc. agit item de contingentibus, v. g. de actibus humanis, merito, justificatione, etc. Ergo.

Resp. dist. maj. De singularibus et contingentibus non datur scientia proprie dicta, si spectentur in se, *conc.* si spectentur quatenus divinae aut revelationi, aut ordinationi, subsunt, *neg. maj.* atqui Theologia agit de singularibus et contingentibus, prout subsunt divinae aut revelationi, aut ordinationi, *conc.min.* prout sunt in se, *nego min.* sic enim considerata, sunt mutabilia et incerta; verum considerata prout subsunt divinae revelationi, aut ordinationi, sunt immutabiliora, longeque certiora, quam universalia, aut necessaria ordinis naturalis.

QUÆSTIO II.

Qualis scientia sit Theologia?

Hic quaeritur, 1. utrum Theologia sit speculativa, vel practica; 2. utrum sit certior scientiis naturalibus; 3. utrum sit subalternata scientiae Beatorum.

ARTICULUS I.

Utrum Theologia sit scientia speculativa, aut practica?

Nota: Scientia *mere speculativa*, est ea quae sistit in contemplatione sui objecti.

Scientia *mere practica*, est ea quae ordinatur ad operationem.

Scientia *partim speculativa, et partim practica*, est ea, quae, praeter objecti sui speculationem, voluntatem dirigit ad operationem. His notatis:

CONCLUSIO.

Theologia est scientia speculativa simul et practica. Ita D. Thom. (*a*) contra Scotum et Scotistas, qui docent Theologiam esse mere practicam.

Prob. Illa disciplina, quae contemplatur suum attributionis objectum, ac insuper ad ejus possessionem dirigit, speculativa simul est, et practica; atqui Theologia contemplatur suum attributionis objectum, naturam nimirum Dei ejusque proprietates, ac insuper

(*a*) 1. *p. q.* 1. *art.* 4.

ad illius possessionem dirigit per virtutis exercitium et peccati fugam; ergo.

Objicies 1. Differentiae, quae specifice opponuntur, non possunt convenire eidem habitui: atqui speculativum et practicum sunt differentiae quae specifice opponuntur; ergo.

Resp. dist. maj. Differentiae specifice oppositae, non possunt convenire eidem habitui, si habitus sit unus unitate simplicitatis, *conc. maj.* unitate ordinis et compositionis, *nego maj.* Licet ergo Theologia sit unitate ordinis et compositionis, quatenus omnia quae in ea tractantur referuntur ad Deum, qui est ejus objectum attributionis, non est tamen una unitate simplicitatis; constat enim multis partibus juxta diversitatem rerum de quibus tractat, unde sub uno respectu est speculativa, quatenus nempe versatur circa Deum ut est in se; et sub altero est practica, quatenus versatur circa Deum, finem ultimum consequendum

Objicies 2. Omnes conclusiones Theologicae vel formaliter, vel virtualiter ordinantur ad praxim; ergo est totaliter practica.

Prob. ant. Si quae sint conclusiones Theologicae quae ad praxim non ordinarentur, maxime istae, *Deus est unus, trinus, pater generat filium etc.* Sed illae sunt practicae saltem virtualiter; ergo.

Prob. min. Illae cognitiones, *Deus est unus, trinus etc.* amorem erga divinas illas personas accendunt; ergo sunt saltem virtualiter practicae.

Resp. dist. ant. Illae cognitiones amorem erga personas divinas provocant, ex se et ex fine intrinseco, *nego ant.* per accidens et ex fine extrinseco, nempe Theologi nolentis Deum cognoscere nisi ut eum diligat et honorificet, *conc. ant.* porro, ut habitus sit totaliter practicus, requiritur ut per se, et ex fine intrinseco, omnes suas cognitiones ad praxim dirigat, quod certe non praestat Theologiae pars nobilior.

ARTICULUS II.

Utrum Theologia sit certior aliis scientiis naturalibus, et aeque certa ac fide?

Nota. Certitudo duplex est, nempe objecti, et subjecti, seu motivi.

Certitudo *objecti*, est immutabilitas et invariabilitas rei quae cognoscitur.

Certitudo *subjecti*, seu motivi, est adhaesio intellectus alicui veritati cognitae per aliquod medium, seu motivum certum.

CONCLUSIO I.

Theologia omnibus aliis scientiis naturalibus certior est, certitudine tum objecti, *tum* subjecti.

Prob. prima pars. Scientia quae fertur in objectum magis immutabile et invariabile, est certior certitudine objecti; atqui talis

est Theologia, quae fertur in Deum, qui majorem habet immutabilitatem et necessitatem essendi, quam objecta aliarum scientiarum naturalium; ergo.

Prob. secunda pars: Certitudo subjecti petitur ex certitudine motivi, propter quod intellectus assentitur alicui veritati; ergo major est certitudo, quo motivum est certius et firmius; atqui motivum propter quod intellectus assentitur conclusioni Theologicae, est certius ac firmius eo quod in aliis scientiis intellectum determinat ad assensum; est enim divina revelatio, quae certe longe majorem habet certitudinem, quam principia lumine naturali cognita, quae sunt motiva scientiarum naturalium: ergo, etc.

Objicies 1. Quod est causa certitudinis conclusionis Theologicae, est certius conclusione Theologica; atqui quandoque principia naturalia sunt causa certitudinis conclusionis Theologicae; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Conclusio Theologica quandoque deducitur ex una praemissa revelata, et altera non revelata; atqui praemissa non revelata est causa conclusionis Theologicae: ergo quandoque principia naturalia sunt causa conclusionis Theologicae.

Resp. dist. min. Tunc praemissa non revelata, est causa conclusionis Theologicae, adaequata, *nego min.* inadaequata, *subdist.* si spectetur separata a praemissa revelata, *nego minor.* si spectetur conjuncta cum praemissa revelata, *conc.min.* et sic distincto consequente, *nego conseq.* Porro praemissa naturalis non revelata, conjuncta cum revelata, certior est, quam si sola foret, et consequenter conclusio Theologica certior est qualibet conclusione scientifica.

Inst. Ex Logica, *conclusio sequitur debiliorem praemissam:* ergo quando una praemissa est naturalis, conclusio Theologica acquirit tantum certitudinem naturalem, consequenter non est certior aliis scientiis.

Resp nego conseq. Ut enim verificetur praefatum axioma, sufficit quod conclusio non adaequet perfectionem nobilioris praemissae, non autem necesse est quod sit aeque imperfecta ac praemissa ignobilior. Porro conclusio deducta ex una praemissa revelata et altera naturaliter evidente, non est tam certa, quam praemissa revelata, verum propter sui consortium cum praemissa revelata, est certior ipsa praemissa evidente.

Objicies 2. Assensus Theologicus non potest esse certior assensu primorum principiorum, qualia sunt: *Totum est majus sua parte: quodlibet est, vel non est.* Ergo, *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Eo quod est certissimum, non potest dari certius; atqui prima principia sunt certissima; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Eo quod est certissimum, tam ex parte objecti, quam ex parte subjecti, non potest dari certius, *conc. maj.* eo quod est certissimum ex parte objecti tantum, non potest dari certius, *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque notitia primorum principiorum est certissima ex parte objecti, verum conclusio Theologica est certior ex parte subjecti: certitudo enim subjectiva conclusionis Theologicae desumitur ex motivo, quod certius est quibuscumque principiis naturalibus.

Inst. 1. Nihil est certius evidentia; atqui evidentia est motivum assensus scientifici; *ergo Resp. nego mai.*

Prob. mai. Nihil est certius eo quod ab intellectu excludit omnem dubitationis modum; atqui evidentia excludit ab intellectu omnem dubitationis modum, cum in assensu Theologico saepe adsit talis motus dubitationis; ergo.

Resp. dist. maj. Nihil est certius in eodem ordine, *conc. maj.* in diverso, eoque superiori, *nego maj.* Porro evidentia est in ordine naturali, revelatio in ordine supernaturali; supernaturale autem est certius eo quod est evidens; ergo conclusio Theologica est certior conclusione evidenti naturali. *Praeterea*, Deus potest permittere in poenam peccati, ut quod videtur evidens, sit falsum; e contra nullo unquam casu potest permittere, ut quod revelatum est, non sit verum; *Fidelis* enim *permanet, negare seipsum non potest*, ait Apost. (*a*).

Ad id autem quod dicitur: in assensu Theologico saepe adest dubitationis modus, *dist.* per accidens, quia quandoque Theologus magis attendit ad difficultates, quae contra fidem ex humana ratione nascuntur, quam ad divinam revelationem, *conc.* per se et ex natura assensus Theologici, cujus motivum magis distat a falso, quam id quod videtur evidens, *nego*.

Inst. 2. Assensus necessarius, certior est assensu libero; atqui assensus scientificus est necessarius, assensus vero Theologicus est omnino liber; ergo.

Resp. 1. *dist. maj* Assensus necessarius est certior assensu libero, si assensus liber oriatur ex motivo opinativo, *conc. maj.* si oriatur ex motivo infallibili, *nego maj.* Porro motivum assensus Theologici est prorsus infallibile, et tam necessarium, quam ipse Deus, qui *seipsum negare non potest.*

Resp. dist. min. Assensus Theologicus est liber ei qui non attendit ad veracitatem Dei revelantis, *conc. min.* ei qui attendit, *nego min.*

CONCLUSIO II.

Conclusio Theologica non est aequalis cum fide certitudinis.

Prob. Quia conclusio Theologica tantum certa est propter praemissas, quarum saltem una est de fide; ergo praemissae conclusionis Theologicae sunt illa certiores, juxta illud Philosophiae effatum: *Propter quod unumquodque est tale, et illud magis.*

Dices: Illa propositio, quam qui negat est haereticus, aequalis

---

(*a*) 2. *ad Thim.* 2. *v.* 13.

est cum fide certitudinis; sed qui negat conclusionem deductam ex principiis fidei, est haereticus; ergo conclusio Theologica, aequalis est cum, fide certitudinis.

Prob.min. Monothelitae damnati sunt in VI. Synodo ut Haeretici, quia negabant hanc propositionem, *Christus habet duas voluntates*, sed illa propositio est conclusio Theologica deducta ex hac propositione fidei, *Christus habet duas naturas*; ergo.

Resp.dist. min. primi argum. Qui negat conclusionem deductam ex principiis fidei, praecise, ut est illata per discursum Theologicum, est haereticus, *nego min.* quatenus illa propositio est etiam revelata, vel continetur in revelata, *conc.min.* Ergo conclusio Theologica aequalis est cum fide certitudinis, si spectetur ut est revelata, vel ut continetur in revelata, *conc. conseq.* si spectetur ut est per discursum illata ex revelata, *nego conseq.*

Itaque conclusio Theologica considerari potest 1. Quatenus illata est per discursum, *et* sic non est de fide, nec qui eam negaret, esset haereticus. 2. Quatenus continetur, in propositione revelata et apprehenditur omnino eadem cum illa, et sic est de fide, et qui eam negaret, esset haereticus; sic Monothelitae, negantes hanc propositionem *Christus habet duas voluntates*, damnati sunt ut haeretici, quia illa propositio continetur in ista, quae est immediate revelata, *Christus habet duas naturas*, unde est immediate, saltem implicites revelata, quia impossibile est naturam intellectualem separari a sua voluntate.

ARTICULUS III.

Utrum Theologia nostra sit subalterna scientiae beatorum?

CONCLUSIO.

Theologia nostra improprie quidem, sed non proprie, est subalterna scientiae beatorum.

Prob. prima pars: Ad subalternationem improprie dictam, requiruntur, ac sufficiunt duae conditiones, *Prima*, ut scientia subalternans sit superior subalternata. *Secunda*, ut subalternata ordinetur ad comparandam subalternantem; atqui scientia beatorum est superior Theologia viatorum, et Theologia viatorum ad scientiam beatorum comparandam ordinatur: ergo.

Prob. secunda pars: Theologia, respectu scientiae beatorum, non habet conditiones ad proprie dictam subalternationem requisitas: ergo.

Prob. ant. Ad subalternationem proprie dictam tres requiruntur conditiones.

Prima, ut scientia subalternata habeat idem objectum ac scientia subalternans, sed contractum per aliquam rationem realem accidentalem, sub qua a subalternante non consideratur: sic Medicina, quae subalternatur Physicae, considerat corpus naturale *ut sa-*

nabile, Physica vero, quae subalternat Medicinam, idem corpus naturale considerat, sed *ut naturale* est.

Secunda, ut scientia subalternata desumat sua principia a subalternante, quomodo Medicina desumit sua principia a Physica, nam *ibi incipit medicus, ubi desinit Physicus*.

Tertia; ut scientia subalternata sit compatibilis cum subalternante in eodem subjecto; atqui Theologia nostra nullam habet ex his conditionibus respectu scientiae beatorum; ergo.

1. Enim, Theologia nostra habet idem omnino objectum, nulla differentia reali contractum, ac Theologia beatorum, nempe Deum sub ratione deitatis.

2. Theologia nostra non desumit sua principia a scientia beatorum; quia principia nostrae Theologiae sunt propositiones fidei, quae non reperiuntur in scientia beatorum.

3. Theologia nostra et Theologia beatorum non possunt esse in eodem subjecto, cum Theologia nostra sit obscura et inevidens, Theologia vero beatorum sit clara et evidens; atqui evidentia excludit obscuritatem, obscuritas evidentiam; ergo.

Dices contra secundam partem: Objectum Theologiae et scientiae beatorum est idem, aliqua differentia accidentali contractum; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Objectum Theologiae nostrae est Deus obscure cognitus, objectum scientiae beatorum est Deus clare visus; atqui illa differentia obscuritatis et evidentiae satis est ut una scientia alteri proprie subalternetur; ergo.

Resp. nego min. Quia differentia quae requiritur in objecto scientiae subalternatae, debet se tenere ex parte ipsius objecti, cui debet per se et realiter convenire, quomodo sanabilitas per se et realiter convenit objecto Medicinae; sed obscuritas cognitionis non se tenet ex parte objecti Theologiae, quod non est per se obscurum, sed tantum ex parte subjecti, nimirum hominis viatoris, qui per accidens, ratione scilicet sui status, Deum clare videre non potest.

QUÆSTIO III.

An Theologia sit etiam sapientia?

Theologia viatorum est vera sapientia.

Prob. 1. *ex Script.* Nam S. Paulus (*a*) de Theologia sermonem faciens, ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam hujus saeculi neque principium hujus saeculi qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, etc.* Hoc ipsum Apostolis promiserat Christus Lucae 21. *Dabo vobis os et sapientiam cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.* Unde omnes Patres Theologiam nostram perfecte sapientiae titulo nobilitant.

(*a*) 1. *Cor.* 2. *v.* 6.

Prob. 2. ratione. Sapientia, ex Philosophis, est *cognitio rerum altissimarum per altissimas causas*: atqui Theologia nostra est cognitio *rerum altissimarum*; nempe Dei rerumque divinarum; *per altissimas causas;* nimirum per revelationem divinam, quae haud dubie est causa altissima; ergo.

Objicies 1. Ex Aristotele. (a) Vera sapientia debet tradere et probare communia omnium scientiarum principia; atqui Theologia nostra hoc non exequitur; ergo.

Resp. dist. maj. Sapientia philosophica quae versatur circa prima principia lumine naturali nota, *conc. maj.* Sapientia supernaturalis, *nego maj.* Ratio disparitatis est, quia sapientia naturalis ejusdem est ordinis cum aliis scientiis, quibus consequenter, cum sit habitus universalis, tradit principia, illaque probat; econtra sapientia praesuppositive supernaturalis, non est ejusdem ordinis cum scientiis naturalibus, unde non ejus est illorum principia tradere et probare.

Objicies 2. Idem habitus non potest esse sapientia simul et scientia; atqui, ex dictis, Theologia est scientia; ergo. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Sapientia et scientia sunt membra, in quae Philosophi dividunt habitum mentis; atqui membra legitimae divisionis debent esse inter se opposita; ergo.

Resp. dist. maj. Sunt membra, in quae Philosophi dividunt habitum mentis, tanquam totum potentiale in suas potentias, *conc. maj.* Tanquam totum integrale in sua membra, ut hominis pars, alia caput, alia manus, alia pes, etc. vel tanquam genus in suas species, ut animal, aliud rationale, aliud irrationale, *nego maj.* atqui membra legitimae divisionis debent esse inter se opposita, si agatur de divisione totius integralis in sua membra, vel de divisione generis in suas species, *conc. min.* si agatur de divisione totius potentialis, qualis est habitus in suas potentias, *nego min.*

Itaque: partes, quae dividunt totum potentiale, debent quidem esse diversae sed non debent esse oppositae: sic intellectus et voluntas in quae anima tanquam totum potentiale dividitur, sunt quidem partes diversae, sed non sunt inter se oppositae, cum in eodem subjecto reperiantur; similiter Theologia est scientia quatenus est cognitio certa per discursum comparata, et est sapientia quatenus est cognitio rerum altissimarum per altissimas causas.

CAPUT II.

UTRUM THEOLOGIA SIT SUPERNATURALIS?

Nota: Non est hic quaestio de Theologia sumpta *praesuppositive*, ratione scilicet principiorum quibus innititur, quae sunt veritates a Deo revelatae: certum est enim, quod Theologia, sic sumpta,

(a) *L.* 1. *Metaph, c.* 1.

sit omnino supernaturalis;sed quaestio est de Theologia sumpta *entitative* , quatenus est habitus per discursum deducens varias conclusiones ex principiis revelatis, de qua sit:

CONCLUSIO.

Theologia, est habitus mere naturalis.

Prob. Ille habitus est pure naturalis, cujus ratio formalis specificativa, est pure naturalis; talis est enim entitas rei, qualis est ejus ratio constitutiva, et specificativa; atqui ratio formalis specificativa Theologiae, est mere naturalis; est enim discursus per quem nostra Theologia a scientia beatorum,et fide distinguitur;discursus autem est actus intellectus agentis secundum suam vim naturalem; ergo.

Objicies 1. Illa scientia, quae causam habet supernaturalem, est supernaturalis;atqui causa Theologiae,est supernaturalis, nimirum divina revelatio; ergo.

Resp. dist. maj. Scientia quae habet causam proximam supernaturalem, est supernaturalis , *conc. maj*, causam tantum remotam , *nego maj.* et sic distincta min. *nego conseq.*

Itaque, causa proxima Theologiae, est judicium de connexione quam habet aliqua veritas cum articulo expresse revelato : porro illud judicium est merus foetus rationis,illam connexionem per discursum apprehendentis.

Inst. Scientiae specificantur a suis principiis,sed principia Theologiae sunt supernaturalia; ergo.

Resp. dist. maj. Scientiae specificantur a suis principiis spectatis secundum usum et applicationem,*conc. maj* spectatis secundum entitatem *neg. maj.* Porro principia Theologiae , licet secundum entitatem supernaturalia,sunt tamen naturalia secundum suam applicationem quae fit per discursum Theologicum mere naturalem.

Objicies 2. Illa scientia est supernaturalis,cujus certitudo est supernaturalis; atqui certitudo Theologiae est supernaturalis;nam ex dictis certitudo Theologiæ est major certitudine omnium scientiarum naturalium;atqui illa major certitudo non potest desumi nisi ab ejus supernaturalitate; ergo.

Resp. dist. maj. Cujus certitudo est supernaturalis immediate et formaliter, *conc. maj.* remote tantum et resolutive, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.* Itaque certitudo Theologiae non est supernaturalis, nisi remote et resolutive, in quantum scilicet per discursum conclusiones Theologicae resolvuntur in articulos fidei, sicut per eumdem discursum ex illis articulis inferuntur , quod sufficit ut certitudo Theologiae sit major certitudine omnium aliarum scientiarum naturalium.

DISSERTATIO V.

De locis Theologicis.

Quaeres 1. *Quid sunt locis Theologicis ?*

Resp. Sunt sedes , ac veluti promptuaria , ex quibus Theologia sua desumit argumenta.

Quaeres. 2. *Quotuplicis generis sunt loci Theologici?*

Resp. Duplicis, nempe *interni*, seu proprii, et *externi*, seu improprii.

Loci *interni*, sunt *illi, ex quibus Theologia, certa desumit argumenta*; tales sunt omnes, qui divina revelatione, atque Spiritus sancti illustratione, et auxilio nituntur.

Loci *externi*, sunt *illi, ex quibus Theologia desumit argumenta tantum probabilia*; eo quod humana tantum fide, aut ratione, fulciantur.

Quaeres 3. *Quot sunt loci Teologici?*

Resp. Si late loqui velimus, sunt decem, quorum sex primi sunt interni, et quatuor ultimi externi.

Loci interni Theologici.

Primus, est authoritas Scripturae sacrae, libris canonicis contentae.

Secundus, authoritas traditionis Christi et Apostolorum.

Tertius, authoritas sanctorum Patrum, qui sunt traditionis testes.

Quartus, authoritas Ecclesiae catholicae, quae veras Scripturae traditiones a falsis discernit, earumque genuinum sensum exhibet.

Quintus, authoritas summorum Pontificum.

Sextus, authoritas Conciliorum, praesertim generalium, quae Ecclesiam repraesentant.

Loci Theologici externi.

Primus, est Theologorum scholasticorum, et juris pontificii peritorum, authoritas.

Secundus, rationis naturalis argumenta.

Tertius, Philosophorum, et Caesarei juris consultorum, placita.

Quartus, est humana historia.

Nota: De his omnibus agemus sex capitibus, quorum, *Primum*, erit de Scriptura sacra. *Secundum*, de traditione et sanctis Patribus. *Tertium*, de Ecclesia. *Quartum*, de Romano Pontifice. *Quintum*, de Conciliis. *Sextum*, de locis externis Theologiae.

CAPUT I.

DE SCRIPTURA SACRA.

Nota 1. Scriptura sacra variis insignitur nominibus. 1. Dicitur, *Testamentum* (*a*) quia Deus per Scripturas nobis testatus est nimium amorem, quo nos, ut filios, constituit suos haeredes. 2. Propter sui excellentiam, dicitur antonomastice *Biblia*, id est, *Liber*, quia est liber omnium librorum, a quo omnis sapientia, in omnibus

(*a*) *Hebr*. 9. *v*. 16.

aliis libris contenta tanquam a fonte dimanat. 3. Propter eamdem sui excellentiam dicitur simpliciter *Scriptura*. Rom. 4. v.3; *Quid enim dicit Scriptura?* Et ipse Christus (*a*) ait ; *Nunquam legistis in Scripturis*.

Quaeres. *Quid est Scriptura sacra ?*

Resp. Est *verbum Dei, ab authore hagiographo, afflante Spiritu sancto scriptum, et ut tale ab Ecclesia nobis manifestatum.*

Dicitur 1. *Verbum Dei:* per quod convenit cum traditione.

Dicitur 2. *Ab authore hagiographo:* id est, a sancto scriptore a Deo inspirato

Dicitur 3. *Afflante Spiritu sancto:* id est, a Deo inspirante, per quod differt a definitionibus Ecclesiae, quae cum speciali Spiritus sancti assistentia scribuntur, sed non ex Dei inspiratione; unde non sunt Scriptura sacra.

Dicitur 4. *Scriptum,* per quod distinguitur a traditione, quae est verbum Dei non scriptum.

Dicitur 5. *Et ab Ecclesia, ut verbum Dei nobis manifestatum.* Quia Ecclesiae est determinare quinam libri sint canonici et divini, et quinam non sint.

Nota: Agemus hic 1 De Scripturae sacrae existentia et veritate; 2. De ejus integritate; 3. De ejus authoritate; 4. De ejus authore; 5. De ejus Canone; 6 De ejus idiomate; 7. De ejus versionibus; 8. De ejus sensibus; 9. De regulis ad expositionem Scripturae sacrae necessariis: 10. De regulis ad elucidandos Hebraeorum idiotismos; 11. De regulis ad intelligendos Hebraeorum tropos et figuras ; 12. De concordia locorum Scripturae, quae magis inter se pugnare videntur; 13. De iis quae ad cautam SS. interpretum lectionem observanda sunt, totidem quaestionibus.

QUÆSTIO I.

De sacrae Scripturae existentia et veritate.

Nota: Nomine veritatis hic, intelligitur realitas; unde quaeritur, utrum Scripturae, quae dicuntur sacrae, sint libri veri, et non suppositi.

CONCLUSIO.

Scripturae sacrae, ab Ecclesia nobis propositae sunt libri veri, et non suppositi.

Prob. Illi libri sunt veri, et non suppositi, qui, quovis Ecclesiae saeculo, adscripti sunt authoribus quorum nomen prae se ferunt; atqui libri Scripturae sacrae ab Ecclesia nobis propositae, quovis Ecclesiae saeculo, adscripti fuerunt authoribus, quorum nomen prae se ferunt, ut quaestione quarta probabimus; ergo.

(*a*) *Matth.* 21. *v.* 42.

Major. constat; neque enim alio argumento probari potest Commentarios Caesaris, Augustini opera, etc. non esse libros suppositos, sed veros, quam quod quovis saeculo illi libri ipsis fuerunt adscripti, eorumque nomen prae se ferant.

Min. certa est, 1. Ex infinitis Scripturae editionibus, quae, sub iisdem semper titulis, in lucem prodierunt. 2. Ex eo quod Scriptores subsequentes, libros antea scriptos sub iisdem nominibus semper allegant, sic in novo Testamento citantur Libri Moysis, Isaiae, Jeremiae, Psalmorum, etc. 3. Ex primis Ecclesiae Patribus, qui tum Evangelia, tum Epistolas Apostolorum, tum alios libros novi Testamenti sub ipsis propriis nominibus referunt. Ergo, etc.

Objicies: Scripturae libri sunt suppositi, nec ullatenus genuini; ergo, etc.

Resp. neg. ant. Nam si non essent genuini, suppositi fuissent, vel ante, vel post Christum; sed neutrum dici potest; ergo. *Non quidem ante Christum,* nam Judaei et Pagani errorem certe detexissent, statimque scripta, quibus adeo premebantur, falsi redarguissent; *non etiam post Christum,* nam Judaei longe ante ejus adventum Libros veteris Testamenti habebant, quos ab eis Ecclesia Christiana recepit; et Libri novi Testamenti ab Apostolis scripti ab authoribus eorum coaetaneis, sub eorum nomine constanter laudati sunt: puta a D. Ignatio, *in Epist. ad Smyrnenses;* a Clemente Petri discipulo, *in Epist. ad Corinthios*: a Polycarpo Joan. auditore, *in Epist. ad Philippenses;* atque ita ab aliis deinceps.

Inst 1. Non magis Libri, qui Moysi, Isaiae, Jeremiae, Matthaeo, etc. tribuuntur, genuini sunt, quam illi qui Adamo, Seth, Henoch, Bartholomaeo, Thomae, attribuuntur ab antiquis: atqui hi Libri tanquam apocryphi fuerunt rejecti a Gelasio in Synodo Romana septuaginta Episcoporum; ergo, etc.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod Libri apocryphi ab omnibus Ecclesiae Patribus, et ab Ecclesia ipsa, rejecti fuerint tanquam spurii, et a Judaeis, vel Haereticis II. saeculi suppositi: e contra vero genuini ac veri Libri, ut tales ab Ecclesiae Patribus habiti sunt, et ab ipsa Ecclesia, cujus solius est definire utrum aliquis Liber sit sacer, recepti.

Inst. 2. Plures sunt Libri quorum authores sunt incerti, quos tamen Ecclesia in suum Canonem retulit, v. g. Libri Ruth, Job, Paralipomenon, etc. ergo saltem illi non sunt genuini.

Resp. nego conseq. Ad veritatem enim alicujus Libri, minime necesse est, ut illius author sit notus; sed sufficit ut illa aetate vixerit ad quam Liber referri potest, et in idem asserendum conspiret cum aliis Libris quorum author est certus; tales autem sunt Libri de quibus agimus, ut constat, tum ex collatione illorum Librorum cum aliis qui certi authoris nomen prae se ferunt, tum ex authoritate Ecclesiae, quae eos tamquam genuinos semper servavit, ac ut tales filiis suis exhibet.

QUÆSTIO II.

De Scripturae sacrae integritate.

Nota 1. Aliqui, etiam Catholici, ut Jacobus Episcopus Christopolitanus(*a*) et Canus (*b*) contendunt Judaeos in odium Christianae fidei studiose depravasse, et corrupisse multa loca Scripturarum veteris Testamenti.

Nota. 2. Haeretici hujus temporis, maxime Kemnitius et Calvinus, docent Scripturas novi Testamenti esse depravatas, et consequenter non posse dici authenticas, contra quos sit:

CONCLUSIO I.

Scripturae veteris Testamenti sunt integrae quoad partes substantiales; id est, quoad fidem et mores.

Prob. 1. Ex D.Hieronymo (*c*) qui ex Origene (*d*) sic argumentatur: si Scripturas Judaei aliquando corruperunt, id fecerunt, vel ante Christi adventum, vel post Christi adventum; atqui neutrum dici potest, ergo.

Non primum, quia ait D.Hieron cit. *nusquam Dominus et Apostoli, qui caetera crimina arguunt in Scribis et Pharisaeis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent.* Atqui eam corruptionem nunquam Christus exprobravit, imo exhortatur auditores suos ad audiendas Scripturas, *scrutamini Scripturas* (*e*) et, *super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisaei, quaecumque ergo dixerint vobis, servate, et facite* (*f*). Quis autem dicat Christum ad corruptas Scripturas legendas sine ulla praemonitione homines invitasse?

Non secundum, nam testimonia, quae a Christo et Apostolis ex veteri Testamento laudata sunt, omnia inveniuntur nunc in Moyse et Prophetis, ut ab illis citata sunt. *Numquid*, addit D Hieron. *Salvator et Evangelistae, et Apostoli in testimonia protulerunt, ut Judaei postea falsaturi erant?*

Prob. 2. Si Judaei divinas Scripturas, in odium christianismi, falsare voluissent, haud dubie id fecissent in praecipuis vaticiniis de Christo, et in locis, in quibus praecipua religionis Christianae capita tractantur; atqui in iis locis non falsarunt Scripturas, siquidem in iis tum vaticiniis, tum locis, aut non differunt a nostris codicibus Judaeorum codices, aut si differant in aliquibus, ea discrimina nullius sunt momenti quantum ad fidem et religionem; ergo, etc. Imo saepe codices Hebraei magis Judaeos vexant, quam codices Graeci aut Latini, v. g. Psal. 2, in codicibus Graecis et Latinis le-

(*a*) *Praefat. in Psalm.*
(*b*) *L. 2. de locis Theolog. cap.* 13.
(*c*) *In cap.* 6. Isaiae.
(*d*) 8. *lib. in Isaiam.*
(*e*) Joann. 5. *v.* 39.
(*f*) *Matt.* 23. *v.* 2.

gitur, *Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus*, ex quo nihil aperte contra Judaeos deduci potest; in cod. Hebraeis est, *Osculamini filium, ne irascatur*, qui locus est invictissimus contra Judaeos, qui Christum futurum esse Deum non credunt.

Confirm. 1. Ex speciali providentia, qua Deus Ecclesiae suae semper prospicit. 2 Ex incredibili judaeorum religione erga sacros Libros, quae tanta est, ut scribat Philo Judaeus quemlibet Judaeorum centies potius moriturum, quam ut pateretur legem in aliquo mutari; atque hodie recentiores Judaei tanta veneratione legem prosequuntur, ut si aliquando in terram ceciderit, jejunium publicum indicant.

Objicies 1. Nonnulli ex Patribus, Justinus (*a*) Eusebius (*b*), Origenes (*c*) Chrysost. (*d*) et Hieronym. exprobrant Judaeis quaedam erasisse ex Hebraicis codicibus, quaedam in odium Christianorum corrupuisse; ergo.

Resp. nego ant. Namque 1. Justinus, Eusebius, et Origenes nunquam scripserunt textum Hebraicum a Judaeis fuisse corruptum, sed textum Graecum LXX. interpret. id aperte declarant illi Patres, *At quod illi*, ait Justin. *multos et integros locos illorum* (Scripturarum) *ex translatione eorum, qui cum Ptolomeo fuere seniorum sustulerunt, in quibus clare hunc ipsum crucifixum et hominem esse, eumque in cruce pendere, et mori pronunciatum esse ostenditur, scire vos volo.* Eodem modo loquitur Origenes de corruptione versionis LXX.

2. Chrysost. loquitur de Aquila, Symmacho, et Theodotione, qui, ubi a Christianismo ad Judaismum defecissent, in suis interpretationibus de Hebraeo in Graecum, multa perperam posuerunt in odium Christianismi, et in reprehensionem LXX. interpretum, de quibus etiam loquitur B. Hieron. cit. ubi dicit se voluisse ex Hebraeo vertere libros divinos, et restituere quae Judaei vel omiserant, vel corruperant, unde loquitur de interpretationibus, non de textu hebraico.

Objicies 2. Cum Cano (*e*) *Genes.* 8. nostra vulgata et LXX. habent: *Corvus*, a Noe dimissus, *egrediebatur et non revertebatur.* Et in Hebraeo legitur *egrediebatur, et revertebatur.* Ergo.

Resp. nego ant. In Hebraeo enim non est, *Et revertebatur*, sed est; *Et exiit eundo et redeundo, donec siccarentur aquae.* Quod non significat corvum rediisse intra arcam, sed volitasse circa arcam eundo et redeundo, et forte saepius, donec siccarentur aquae; ita declarat Bellarm. (*f*) linguae Hebraicae peritissimus. . . . prae-

---

(*a*) *In dialog. cum Triphone.* (*b*) *L. 4. hist. cap.* 28. (*c*) *Hom.* 12. *in* Jerem.
(*d*) *Epist. ad August. quaest.* 11. *inter Augustinianas.*
(*e*) *L.* 2. *cap.* 13. *de locis* §. *ad haec*
(*f*) *L.* 2. *de verbo Dei, cap.* 2.

terea illud nedum (si esset in Hebraeo) non est contra fidem et mores, cum non sit ex iis capitibus, in quibus Judaei a Christianis dissentiunt.

CONCLUSIO II.

Textus originarius graecus novi Testamenti est purus et integer quoad fidem et mores.

Prob. 1. Quia textus originarius novi Testamenti, in rebus ad mores et fidem spectantibus, idem est apud sectas, alioquin sibi infensissimas; ergo non est depravatus.

2. Quia nec tempus, nec authores hujus depravationis citari possunt: ergo est fictitia.

3. Nulla potest subesse suspicio rationabilis hujuscemodi depravationis: nam si a Catholicis attentata fuisset, eam illis Haeretici mox exprobrassent; si autem ab Haereticis eorum corruptelas detexissent Catholici, redarguere non praetermisissent, quomodo ex eventu manifestum est: nam ubi Marcion ex toto novo Testamento plurima abstulit ac mutavit (*a*), illa omnia notavit Epiphanius et in nostris codicibus graecis habentur recte. Ubi Ariani abstulerunt ex Evangelio Joann. 4. *Spiritus est Deus*, indicavit et notavit D. Ambrosius (*b*) et illud testimonium reperitur in omnibus nostris codicibus.

Notat tamen Bellarminus (*c*) graecos codices non esse ubique incorruptos, sed aliquos interdum errores irrepsisse, saltem negligentia librariorum, et non esse tutum latinam versionem semper ad graecam corrigere, quae hodie non est fons purissimus. Quare dixi in utraque conclusione textus Scripturae sacrae originarios esse incorruptos quoad partes substantiales.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Fieri non potuit absque miraculo ut Scripturae per tot saecula remanserint integrae, cum ignorantiae ac inattentioni exscriptorum et librariorum fuerint expositae; atqui tale miraculum asserere temerarium est: ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam absque miraculo per ordinaria providentiae divinae media factum est, ut integrae ad nos pervenerint. Ecclesia enim, cui creditae fuerunt, indesinenter earum integritati invigilavit, ut probat Eusebius, *lib.* 5. *hist. cap.* 5. his D. Irenaei ad Plorinum verbis: *Te*, inquit, *hunc librum transcripseris, adjuro, ut studiose conferas quod transcripseris, et accurate ad exemplar unde transcripseris, emendas, et Sacramentum istud, quo te obligaverim, similiter descriptum in exemplar inscribas.*

(*a*) *Ut advertit Tertul. l.* 5. *contra Marcion.*
(*b*) *Lib.* 3. *de Spiritu sancto cap.* 11.
(*c*) *L.* 2. *de verbo Dei, cap.* 7.

Objicies 2. SS. Patres plures Scripturae referunt sententias, quae hodie non reperiuntur in codicibus graecis; ergo, etc.

Prob. ant. S. Clemens in Epist. 2. ad Corhint. hanc refert Scripturae sententiam: *Si fueritis mecum collecti in sinu meo, et non feceritis praecepta mea, abjiciam vos.* Et S Clem. Alex. *lib.* 3. *Strom.* istam laudat: *Veni ad dissolvendum opera foeminae*; atqui hodie non reperiuntur in codicibus graecis; ergo, etc

Resp. dist. ant. SS. Patres has et alias Scripturae referunt sententias, quas per traditionem acceperunt fuisse a Christo prolatas, *conc.* quas ex Scripturis traxerunt, *Subdist.* quoad sensum, *conc.* quoad verba, *nego ant.* Itaque SS. Patres aliquando Christi sententias laudant quae non sunt ex Scripturis excerptae, sed quas ex traditione acceperunt fuisse a Christo prolatas, ut fecit S. Clem. Alexandr. qui ideo verba Christi laudata non absolute refert, ut Scriptura referre solet, sed cum his additis terminis: *Ajunt ipsum dixisse salvatorem, veni ad dissolvendum opera foeminae.* Aliquando eas referunt ex Scripturis extractas, non quidem quoad verba, sed quoad sensum, ut eas suae orationi accommodarent.

Inst. 1. In codicibus graecis deest historia mulieris adulterae quae refertur *Joann.* 8. item in 1. Epist. Joann. 5. desunt haec verba: *Tres sunt qui Testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt.* Ergo textus originarius graecus non est integer quoad partes substantiales.

Resp. dist. ant. Desunt in aliquibus codicibus graecis manuscriptis, *conc.* in omnibus, *nego ant.* itaque, licet historia mulieris adulterae e quibusdam codicibus expuncta fuerit ab aliquibus male cautis hominibus, timentibus ne tali exemplo mulieres adulterii sontes abuterentur, ut suspicatur D. August. *lib.* 2. *de adulterinis conjugiis*; tamen in longe pluribus antiquioribus reperitur, ut testatur D. Hieron. *lib.* 3. *contra Pelag.* hancque laudarunt D. Ambros. *Epist. de muliere adultera.* D. August. *loco citato.* Div. Chrysost. *Hom.* 60. *in Joannem*, et alii passim ... Idem dicendum de hoc textu: *Tres sunt qui testimonium, etc.* qui legitur apud Tertullianum, D. Cyprian. Idacium Clarum, Victorem Virensem, quorum testimonia referemus in tractatu de SS. Trinitate. Hic notare sufficiat, quod textus ille reperiatur in confessione fidei quae *anno* 484. Hunerico Vandalorum Regi Ariano exhibita fuit a 400. Episcopis Africanis; quod sane demonstrat V. Ecclesiae saeculo indubium fuisse versum illum ad S. Joannis textum pertinuisse.

Inst. 2. Multi haeretici sacros novi Testamenti codices corruperunt: ut Marcioni exprobrat Tertullianus, et Arianis D. Ambros. ergo, etc.

Resp. nego conseq. Nam mutationes, quas in sacris codicibus fecerunt haeretici, accurate observavit Ecclesia, damnavit, atque juxta sincera exemplaria in magnis et Apostolicis Ecclesiis diligenter

servata, reprehendit, ut testatur Tertull. *l.* 5. *contra Marcionem.* Et sic summa cura integritati divinarum Scripturarum invigilavit, veramque earum Lectionem ad nos transmisit.

CONCLUSIO III.

De Scripturae sacrae auctoritate.

Nota. Haec quaestio est 1. contra Anomaeos (*a*) contra Erasmum (*b*) et Spinosam (*c*) qui contendunt plurima, tum a Prophetis, tum ab Apostolis scripta fuisse instinctu proprio, non vero afflante Spiritu sancto, et ideo multa falsa et incerta in Scriptura sacra promiscuisse; unde, tum veteri, tum novo Testamento divinam authoritatem denegabant.

2. Contra quosdam juniores, asserentes Deum fallere posse, vel per se, vel per alios, nempe per Ministros, quibus ad scribendum usus est, unde tales videntur negare Scripturam esse regulam infallibilem fidei. Contra quos:

CONCLUSIO.

Scriptura sacra divina praestat auctoritate ; seu est ipsummet verbum Dei, ac proinde infallibilis regula fidei.

Prob. Omnis Scriptura, quae procedit de ore Dei, divina praestat authoritate, estque infallibilis regula fidei, cum Deus, utpote prima veritas, nec falli, nec fallere possit, juxta illud Apost. (*d*) *est Deus verax, omnis autem homo mendax.* Et rursum: *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest* (*e*). Ex alio loco, *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur* (*f*). Atqui Scriptura sacra prodit de ore Dei, cum omnis Scriptura ex speciali Spiritus sancti afflatu sit scripta, juxta illud (*g*) *Ille*, Spiritus sanctus, *docebit vos omnia, et suggeret vobis omnia quaecumque dixero vobis* , etiam oblitas etiam propriis auribus audita, etiam quae sponte et naturaliter in mentem venire poterant, omnia *suggeret*, unde cum Apostol. (*h*) quaedam dixisset, quae humano more ab Ecclesiae praefecto dici possent, subjecit protinus, *An experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christus?* Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Multa Prophetae et Apostoli humaniter et instinctu proprio scripserunt; ergo.

Resp. nego ant. Nam, ut ait Aug. (*i*) si haec opinio vera esset,

(*a*) *Ut videre est apud Epiphan. Haeresi* 76.
(*b*) *Annotat. in cap.* 1. *Matth.*
(*c*) *Tract. Theolog. politico cap.* 11. *et* 12.
(*d*) *Rom.* 3. *v.* 4.
(*e*) 2. *ad Tim.* 2. *v.* 13.
(*f*) *Num.* 23. *v.* 19.
(*g*) *Joann.* 14. *v.* 26.
(*h*) *In* 2. *ad Cor. cap.* 13. *v.* 3.
(*i*) *L.* 1. *de doctr. christiana.*

Tota Scripturarum vacillaret auct oritas , ideoque fides nostra. Unde addit, Scripturam non aliter a legente accipiendam esse, *Quam si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit.*

Prob.ant. In Scriptura multa reperiuntur quae scriptoribus sacris erant lumine naturali nota, v. g. quod Paulus scribit ad Tim. 2. *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, affer tecum.* Et illud, *Lucas est mecum solus*, ergo humano modo, et instinctu proprio, fuerunt scripta.

Resp.nego conseq. Equidem ad illa scribenda non fuit necessaria supernaturalis revelatio, sed fuit necessaria peculiaris Spiritus sancti directio et afflatus, ut, licet humana essent et naturaliter cognita, divinitus tamen sine ullo errore scriberentur.

Inst. 1. Apost. (*a*) ait, *Praecipio, non ego, sed Dominus*; et infra, *caeteris ego dico, non Dominus*; ergo D.Paulus plura scripsit instinctu proprio.

Resp. nego conseq. Omnia enim illa, sunt verba Dei; sic autem loquitur Apost. ut distinguat consilium a praecepto, ut interpretatur Div. Thom. cum dicit: *praecipio, non ego, sed Dominus*, indicat praeceptum; cum dicit: *Ego dico, non Dominus*, indicat consilium, ita ut sensus sit, *Ego consulo, sed Dominus non praecipit*, sicut infra ait: *De Virginibus, praeceptum Domini non habeo, consilium autem do*; et ne quis putet consilium Apostoli esse humanum et parum curandum, adjecit: *Puto autem quod et ego spiritum Domini habeam:* id est, consilium meum, Deo inspirante, conceptum est. Nec refert quod dicat, *Puto:* hic enim Apost. *sobrie loquitur*, ait Dionysius Carthusianus, *minusque dicit et majus significat, ut sensus sit; puto, id est certo scio.*

Inst. 2. Apost. 2. Cor. 11. ait: quod loquor, non loquor *secundum Deum, sed quasi in insipientia in hac substantia*, (id est materia) *gloriae.* Et infra, *in quo quis audet*, (supple, gloriari) in *insipientia dico*; *audeo et ego.* Ex hoc textu sic argumentor.

Blasphemum est verba Spiritus sancti in insipientia dicta affirmare, nec esse secundum Deum dicta; ergo Apost. spiritu hominis locutus est.

Resp. dist. ant. In insipientia vera, *conc. ant.* in insipientia apparenti, *nego ant.* Nam Apost. dicit cap. 12. ejusdem Epist. *Si voluero gloriari, non ero insipiens*, unde est revera sapiens, sed *quasi insipiens*, id est, insipiens apparenter, qui tanquam insipientis personam assumere et seipsum jactare videretur; verum haec, quae stultitia esse videbatur, erat Dei sapientia: non enim gloriabatur ex vanitate, sed ex charitate, non sponte, sed coactus, ne videlicet Corinthii, eo quasi inferiore contempto, Pseudo-Apostolos, *Qui gloria-*

(*a*) 1. *Cor.* 7. *v.* 12.

bantur secundum carnem, honorificarent in propriae salutis detrimentum; ita exponit Dionys. Carthus.

Objicies 2. Deus potest non fallere per Ministros, quibus ad scribendum usus est. Ergo.

Prob. ant. Ezech. 14. *Homo qui posuerit immunditias in corde suo, et venerit ad Prophetam, interrogant per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum : et Propheta cum erraverit.... ego Dominus decepi Prophetam illum.* Ergo Deus per alios potest decipere.

Resp. dist. conseq. Potest decipere positive, errorem inspirando, *nego cons.* permissive *conc. cons.* potest enim Deus permittere, ut qui ex sese prophetare praesumit, in errorem prolabatur.

Inst. Atqui Deus decipit positive, imperando nempe Ministris suis ut decipiant. Ergo.

Prob. subsumpt. Cum Dominus aliquando interrogasset (*a*): *Quis decipiet Achab? egressus spiritus, ego*, inquit, *decipiam illum... .. ero spiritus mendax in ore Prophetarum ejus , et dixit Dominus, decipies et praevalebis: egredere, et fac ita:* Ergo.

Resp. nego conseq. Nam verbum imperandi non semper, aut praeceptum, aut consilium secum, sed aliquando etiam permissionem importat, ut apud Joan. 3. *Quod facis, fac citius*, Christus dixit Judae, non imperando, sed permittendo.

Objicies 1. Abraham mentitus est (*b*) dicens pueris: *Expectate hic, ego et puer, postquam adoraverimus, revertemur ad vos* ; unde Ambr. (*c*) ait : *Ipse solus disponebat redire immolato filio .... captiose autem locutus est cum servulis, ne, cognito negotio , aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet.* Ergo.

Respondet Aug.(*d*) *neg. ant.* non enim contra id quod mente gerebat, locutus est, nam credidit filium protinus suscitandum, quemadmodum videtur tradere Apostol. (*e*) dicens : *Fide obtulit Abraham Isaac cum tentaretur ... arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est. Deus.*

Objicies 4. Jacob (*f*) patrem suum Isaac, mendacio de industria confieto, decepit dicens : *Ego sum primogenitus tuus Esau* ; ergo mentitus est Jacob, idque agnovit pater Esau dicens: *Venit germanus tuus fraudulenter* ; atqui ea omnia Jacob fecit et dixit ex revelatione divina, ut tradit Innocentius I. (*g*).

Resp nego ant. Nam Jacob erat primogenitus Isaac, non quidem secundum carnem, sed secundum jus, tum emptionis, tum concessionis Dei, qui eum in primogenituram substituerat; quod jus ipsi innotuit, vel Deo revelante, vel matre instruente, quam Dei familiare consilium habuisse dicitur. *Genes.* 25. *vers.* 23.

(*a*) 3. *Reg.* 22. (*b*) *Genes.* 22. (*c*) *L.* 1. *de Abrah. cap.* 8.
(*d*) *Serm.* 1. *de immolat. Isaac.* (*e*) *Hebr.* 11.
(*f*) *Genes.* 27. (*g*) *Cap. Gaudeamus, de divort.*

QUÆSTIO IV.

De sacrae Scripturae auctore.

Quaeres 1. *Quis est auctor principalis sacrae Scripturae?*

Resp. Est ipse Deus, qui eam Prophetis et Apostolis, quasi dictando, inspiravit: *Ipse scripsit*, inquit D. Gregor. Mag. Praefat. in Job, *qui et illius operis inspirator extitit.* Atqui Deus Scriptoribus sacris inspiravit quidquid scriptis mandarunt, juxta illud (*a*): *Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Ergo.

Quaeres 2. *Quinam fuerunt auctores Scripturae instrumentales?*

Resp. Fuerunt homines, quibus Deus ad scribendum usus est; juxta illud Zachariae: *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a saeculo sunt, Prophetarum ejus* (*b*). Et illud Apost (*c*). *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.*

Quaeres 3. *Quomodo Deus scriptoribus sacris affluerit quae scripserunt, an per revelationem, inspirationem, peculiarem assistentiam, aut per simplicem approbationem eorum quae humanitus scripserunt?* Ante responsionem:

Nota: Revelatio, est veritatis, antea ignotae, manifestatio, a Deo facta.

Inspiratio, est incitatio quaedam interior, qua quis impellitur ad aliquid fixum et determinatum scribendum, sive antea fuerit notum, sive non. Porro, inspiratio illa duo complectitur, nimirum mentis illustrationem, et motionem voluntatis. Per mentis illustrationem, Auctor sacer dirigebatur ne erraret in iis referendis quae jam aliunde noverat. Per motionem voluntatis, a Deo excitabatur ad scribendum, et veritati firmiter ac constanter adhaerendum.

Specialis assistentia, est peculiare auxilium, quo Deus ita dirigit scriptorem, ut in his, quae sua sponte scribit, non erret. His notatis:

Resp. 1. *Ad Scripturam sacram non sufficit quod, et postquam illa est humano spiritu scripta, Deus illam approbet* (*d*).

Prob. Quia, juxta illam sententiam, Scriptura non esset verbum Dei; nam de essentiali ratione verbi est, ut intrinsece procedat ab eo cujus est verbum; atqui per hoc quod Deus approbat aliquam Scripturam, illa non procedit de ore ejus; ergo non est ejus verbum; nec Deus est illius auctor, sed tantum censor.

Hinc Theologi Lovanienses et Duacenses hanc prop. censura affecerunt: *Liber aliquis* (*qualis forte est* 2. *Machab.*) *humana industria, sine assistentia Spiritus sancti scriptus, si Spiritus sanctus postea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sacra.*

(*a*) 1. *Petri* 1. (*b*) *Luc.* 1. (*c*) *Hebraeor.* 1. *v.* 1.
(*d*) *Est contra Nieremberg. de orig. Scriptura.*

Dices 1. Apost. (*a*) refert hanc Epimenidis Poetae sententiam : *Cretenses semper mendaces.malae bestiae,ventres pigri:* atqui illa sententia habetur ut Scriptura sacra et verbum Dei, eo quod Deus eam ut veram et per suum Apostolum approbaverit; ergo.

Resp.dist.min. Illa sententia est Scriptura sacra, prout est dicta ab illo Poeta, *nego min.* prout est scripta ab Apost. ex inspiratione Spiritus sancti, qui ejus mentem et calamum dirigebat , *conc. min.* Unde addit Apost. *Hoc testimonium verum est.*

Dices 2. Libri Machab. sunt Scriptura sacra; atqui illi libri sunt abbreviatio quinque librorum Jasonis Cyrenaei, ut dicitur *cap.* 2. illius libri: *Itemque a Jasone Cyrenaeo quinque libris comprehensa. tentavimus nos uno libro breviare.* Ergo.

Resp.dist.maj. Sunt Scriptura sacra, prout sunt scripti à Jasone Cyrenaeo, *nego maj.* prout sunt inspirati et scripti à Spiritu sancto per ejus Ministrum *conc.maj.* Sic enim sunt verbum Dei proprie.

Inst. 1. Scriptura a Deo approbata, tam est infallibilis veritatis, ac si a Spiritu sancto esset dictata; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Quia ad Scripturam divinam duo requiruntur; 1. ut sit infallibilis; 2. ut Deus sit illius auctor , dictator ac inspirator: porro Scriptura approbata a Deo, esset equidem infallibilis veritatis, sed non esset a Deo dictata; ergo nec divina.

Inst. 2. Si quis a secretis regis ex propria mente scribat Epistolam, quam postea rex approbet, et cui subscribat, ejusdem erit auctoritatis, ergo erit scriptura regis, ejusque verbum.

Resp. nego conseq. Quia non est scripta, nec dictata a rege, unde non est verbum regis, nec scriptura regia.

Resp. 2. *Ad Scripturam sacram, non sufficit specialis Spiritus sancti assistentia:* alias definitiones Conciliorum essent Scriptura sacra, cum fuerint ex speciali Spiritus sancti assistentia conditae.

Resp. 3. *Ad plures Scripturae sacrae sententias requisita fuit divina revelatio, sed non ad omnes.*

Prob. Ad ea sola, necessaria fuit revelatio divina , quae antea Scriptores sacri ignorabant; atqui non omnia, quae scripta sunt , antea scriptores sacri ignorabant; multa enim propriis oculis viderant, auribus audierant, ut asserit D.Joann. (*b*): *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae, testamur et annuntiamus vobis.* Ergo, etc.

Resp 4. *Ad Scripturam sacram necessaria fuit vera et proprie dicta Spiritus sancti inspiratio.*

Prob. Ex D.Petro dicente (*c*): *Non voluntate humana allata est aliquando Prophetia , sed Spiritu sancto inspirati , locuti sunt sancti Dei homines.* Haec est hodie omnium Catholicorum senten-

(*a*) *Ad Tim.* 1, *v.* 11. (*b*) *Epist.* 1. *cap.*1.*v.* 1. *et* 2. (*c*) 2.*Petri* 1

tia, inter quos etiam est controversia ; nam aliqui docent (*a*) res et sententias Scripturae sacrae fuisse a Spiritu S. inspiratas, verba vero , verborum ordinem , ac stylum uniuscujusque scriptoris ingenio permissa fuisse; alii e contra existimant nedum res et sententias a Spiritu sancto fuisse inspiratas , sed etiam verba et stylum : utraque opinio est probabilis ; verum ;

CONCLUSIO

***Spiritus sanctus dictavit, nedum res ac sententias Scripturae sacrae , verum etiam singula verba , illorumque stylum ac ordinem, usque ad ultimos apices* (*b*).**

Prob. 1. Christus, *Matth.* 10. dicit discipulis suis: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Et Dominus ad Jerem. (*c*) ait: *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* Atqui hic modus loquendi indicat, non solum sententias et sensus, sed etiam singula verba, eorumque ordinem, esse a Deo inspirata ac directa; nam de ratione verbi est ut procedat ab illo, cujus est verbum tanquam a dicente , ad eumque dicat relationem originis , ut bene notat D. Th. (*d*); ergo quidquid est in Scriptura, est dictum ab ipso Deo etc.

Prob 2. Ex SS. Patribus, Aug. (*e*) dicente. *Cum illi scripserunt, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit, quandoquidem membra ejus id operata sunt, quod dictante capite cognoverunt ; quidquid enim ille* (Christus) *de suis factis et dictis non legere voluit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus , imperavit.* Et Gregorius magnus praefat. in Job ait: *quis haec scripserit, supervacanaee quaeritur, cum Auctor Libri Spiritus sanctus fideliter credatur .... cum ergo rem cognoscimus , ejusque rei Spiritum sanctum auctorem tenemus, qui auctorem scimus, quid aliud agimus, nisi legentes litteras de calamo perscrutamur* ? Ergo auctores sacri fuerunt tantum instrumentum, quo Deus usus est ad scribendum: hinc Regius Psal. *Psal.* 44 de se ipso dicit ; *Lingua mea calamus scribae*, nempe Dei, *velociter scribentis* ; atqui calamus non ex se, sed a scribente, usque ad ultimum apicem, accipit quae litteris mandat; ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. Si Spiritus sanctus cuncta verba Scripturae, eorumque ordinem dictasset, non esset diversus Scriptorum sacrorum stylus; atqui falsum conseq.

(*a*) *Sanchez. L.* 1. *Machab. c. ult. Trin. cap.* 2. *n.* 27. *etc.*

(*b*) *Canus. l.* 2. *de locis Theolog. cap.* 18. *Bannez.* 1. *part. qu.* 1. *art.* 8. *Dub.* 3. *Concl.* 2. *Valentia tom.* 3. *qu.* 1. *puncto* 7. *Tena l.* 1. *Isagogae sacrae Script. etc.*

(c) *L.* 1. *de veritat. q.* 4. *art.* 2. *et lib.* 4. *contra gentes c.* 11.

(*d*) *C.* 1. *Jerem. v.* 9.   (*e*) *L.* 1. *de consensu Evang. c. ult.*

Resp. nego sequel. major. Deus enim, qui omnia disponit suaviter, et maxime se attemperat ingenio et conditioni scribentium, verba eis suggerit, prout unicuique sunt familiaria secundum suum ingenium et educationem, ut notat D. Hieronymus (*a*) et inde est quod Isaias, de stirpe regia oriundus, stylo sublimiori scripserit, quam Amos gregum Pastor. Lucas liberalibus disciplinis instructus, quam Joannes olim piscator. Sicut ergo manus juxta dispositionem calami obtusi aut acuti, diversos exprimit characteres, sic et Spiritus sanctus, pro diversitate ingenii Ministrorum, diversa verba, diversumque stylum suggerit; unde Dominus dixit ad Isaiam, c. 8. *Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stylo hominis.*

Inst. 1. Apost. (*b*) dicit se esse *imperitum sermone*; atqui hoc non diceret, si Spiritus sanctus illi verba subministrasset; ergo etc.

Resp. dist. maj. Hoc dicit Apost. ex sua sententia, *nego maj.* ex sententia obtrectatorum Pseudo-Apostolorum, de quibus in dicto capite loquitur, *conc. maj.* Id explicat D. Aug. dicens: *Fac me imperitum esse sermone, ut mei obtrectatores putant, et scientia non sum imperitus.* Pseudo-Apostoli Graeci, qui elata facundia loquebantur, simplicia Apostoli verba contemnebant, et ideo eum tanquam imperitum sermone putabant; unde dixit Apost. *Etsi imperitus sermone, sed non scientia*; nam sua altissima scientia et charitate profectum quaerebat animarum, non vero verborum ornatum.

Instabis 2. Glossa, in cap. 1. ad Hebraeos, ait: *Non est mirandum, quod Epistola ad Hebraeos majori eluceat facundia, quam in aliena lingua.* Ergo ex sua sententia Apostolus dicit se esse imperitum sermone.

Resp. nego conseq. Equidem Apost. humiliori stylo locutus est aliena lingua, quam propria, quia non callebat alienam linguam quomodo callebat maternam; sed inde sequitur tantum, quod Deus illius ingenio sese accommodaverit in dictando quae scripsit, sed non sequitur quod ex propria sententia dixerit, *Etsi impertus sermone, etc.*

Objicies 2. Si Deus cuncta Scripturae verba dictasset, scriptor in suis libris non postularet veniam, si quid minus digne scripserit; atqui tamen author libri 2. Machab. cap. ult. veniam hanc petit, *Si autem minus bene, concedendum est mihi.* Ergo.

Resp. nego maj. Praefatus enim author, ex impulsu ipsiusmet Spiritus sancti, postulat veniam a lectoribus suis, quibus forte visum est, quod stylo minus polito scripserit; quam veniam potuit petere, quia Spiritus sanctus, pro ratione ejus conditionis et ingenii dictaverat quae scripsit, ut dictum est.

Objicies 3. Idem author res easdem aliis verbis, alioque ordine describit, ut videre est in Moyse, qui Decalogum, quem *Exodi* 30.

(*a*) *L.* 1. *advers. Rufin. cap.* 4. (*b*) 2. *Cor.* 11. *v.* 6.

retulit, refert *Deut.* 5. alio verborum delectu, item Apostoli et Evangelistae in referendis testimoniis ex veteri Testamento, non semper observarunt verborum ordinem, sed sensum; atqui si Spiritus sanctus verba dictasset, in utroque loco iisdem verbis usi fuissent; ergo.

Resp. nego min. Hoc enim divino consilio factum est, ut videretur, integra et pura fides Scripturae, quae quamvis variis modis dicatur, semper in illis est una eademque fides, ut docet D. Aug. in Ps. 46. *Una eademque res interdum multis modis dicitur, ut mos ipse dicendi propter fastidium varietur, et propter concordiam fides teneatur.*

Objicies 4. Scriptores sacri in suis libris scribendis adhibuerunt diligentiam humanam, ut narrat author libri 2. Machab. his verbis: *Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, imo vero negotium plenum vigiliarum et sudoris assumpsimus.* Ergo omnia non sunt ipsis inspirata, sed ex sua industria comparata.

Resp. dist. ant. Adhibuerunt diligentiam humanam, tanquam dispositionem antecedentem, ut per illam mererentur a Spiritu sancto illuminari ac moveri ad scribendum, *conc. ant.* Adhibuerunt diligentiam et laborem, cum manus adhibuerunt ad scribendum, *nego ant.* Tunc enim singula verba Spiritus sanctus inspiravit. Ita refert D. Ambros. (*a*) *Mattheus, Marcus, Lucas, Joannes, non conati sunt, sed divino Spiritu ubertatem dictorum rerumque omnium dictante sine ullo molimine coeptam compleverunt.*

Inst. Si authores sacri scripsissent inspirante Spiritu sancto, non loquerentur cum dubitatione; atqui sic saepe loquuntur, ut constat ex particulis, *Quasi, fere, circiter,* quibus utuntur, Ergo, etc.

Resp. nego min. Quando enim his particulis usi sunt Scriptores sacri, non ideo usi sunt, quod numerum nescirent, sed ut familiari hominum loquendi modo sese accommodarent; et in hunc finem has particulas Deus ipsis inspiravit, aequum ducens, ut eo modo scriberent quo homines in suis narrationibus solent loqui.

Quaeres 4. *Quinam homines fuerint sacrorum librorum authores?*

Resp. De libris novi Testamenti nulla est difficultas; circa libros veteris Testamenti variant Doctores; nos tum quidquid est certum, tum quidquid est probabilius, referemus breviter, candidatos ad cognitionem prolixiorem remittentes ad sacrae Scripturae interpretes. Itaque:

1. Juxta omnes Patres, Pentateuchum fuit a Moyse scriptum, ut constat ex multis Scripturae locis. (*b*) Excipiendum tamen videtur ultimum caput Deut. ubi refertur mors Moysis; quamvis enim qui-

---

(*a*) *In cap.* 1. *Lucae.*

(*b*) *Exod.* 17. *v.* 14. *Deut.* 31. *v.* 9. *Joann.* 1. *v.* 45. *Marci* 11. *v.* 17.

dam existiment ipsum Moysen hoc de se, Spiritu prophetico ante mortem scripsisse, tamen verisimilius est, quod, vel a Josue, vel ab Eleazaro scriptum fuerit inspirante Spiritu sancto, vel, ut alii volunt, ab Esdra.

Dices: Genes. 14. fit mentio civitatis *Dan*, atqui tempore Moysis vocabatur *Lais*, et non nisi diu post mortem Moysis accepit nomen *Dan*, ut dicitur Judicum 18. *Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui quem genuit Israel*; ergo.

Resp. nego conseq. Nam vel nomen, *Dan*, a Josue, vel Esdra, fuit additum; vel ut alii volunt, Moyses Spiritu prophetico eam urbem sic vocavit praevidens eam aliquando sic vocandam; quomodo nomen, *Cyri Regis*, multis retro saeculis ante ejus nativitatem fuit revelatum, Isaiae, *cap.* 44. *vers.* 28.

2. Librum Josue scripsit ipsemet Josue, ut ipsemet declarat (*a*) *scripsit*, (in Graeco, et Haebreo additur *Josue*) *omnia verba haec in volumine legis Domini*. Verumtamen, quae, *cap. ult.* leguntur, tum de morte Josue, tum de his, quae post ejus mortem acciderunt, addita fuerunt ab Esdra, vel ab alio sacro scriptore.

3. Liber Judicum, juxta aliquos, fuit scriptus ab Esdra, juxta alios ab Ezechia, sed juxta probabiliorem sententiam fuit scriptus vel compilatus a Samuele ultimo Judicum (*b*). Nam juxta Abulensem quilibet Judex gesta sui temporis ad perpetuam memoriam redigebat in Commentariis, quae Samuel in eum collegit librum, ne acta Judicum essent in tot Tractatus dispersa.

4. Auctor libri Ruth, est incertus, tamen verisimilis videtur fuisse Samuelem, ut senserunt Rabbini (*c*). *Ratio est*, quia hic liber pertinet partim ad librum Judicum, cum historia Ruth contigerit, *In diebus unius Judicis* (*d*). Partim etiam ad librum Regum; cum Davidis Genealogiam narret: atqui Samuel existimatur author libri Judicum, et etiam prioris partis libri Regum; ergo.

5. In confesso est apud omnes, Samuelem scripsisse librum 1. Regum usque ad caput 25. in quo narratur ejus mors. Probabilius est Nathan et Gad continuasse librum 1. et 2. Regum, ut videtur declarari *l.* 2. *Paralipom. cap. ult.* ubi dicitur. *Gesta autem Davidis Regis priora et novissima scripta sunt in libro Samuelis videntis, et in libro Nathan Prophetae, et in volumine Gad videntis.*

6. Quoad libros 3. et 4. Regum communior sententia docet, ipsos fuisse scriptos a Jeremia Propheta (*e*) ratio Doctorum est, quia Jeremias vidit illa posteriora tempora et captivitatem, et quia caput ultim. libri 4. Regum cum capite postremo libri Jeremiae, stylo, verbis, et narratione cohaeret, et convenit.

(*a*) *Josue, cap. ult. v.* 26. (*b*) *Ita D. Isidor. l.* 6. *etymolog. cap.* 1.... *Abulens. qual.* 4. *Praef. in Judices.*
(*c*) *Apud Serarium in Prolegom. q.* 4. (*d*) *Ruth.* 1. *v.* 1.
(*e*) *Ita D. Hierom. in Prologo Galeato, D. Isidor. et multi Rabbini, quos citat et sequitur Sextus Senens. lib.* 1. *Bibliothecae.*

7. Circa libros Paralip. est controversia, alii volunt Jeremiam, alii probabilius Esdram esse illorum authorem, tum quia Esdras de libertate populi cum Cyro Rege egit; tum quia idem est finis libri 2. Paralip. et libri primi Esdrae.

8. Esdra fuit auctor libri primi Esdrae, et Nehemias libri secundi. Est certum.

9. Auctor libri Tobiae, fuit uterque Tobias, nam Angelus cap. 12. utrumque Tobiam alloquens dixit: *Narrate omnia mirabilia ejus* (Dei) pro quo LXX. habent *scribite omnia quae consummata sunt in libro*. Finis tamen capitis ultimi, ubi narratur mors Tobiae Junioris, scriptus est ab alio, incertum a quo.

10. Auctor libri Judith est incertus, aliqui putant fuisse Joachim summum Pontificem, cujus ibi fit mentio.

11. Auctor libri Esther, fuit Mardochaeus conformiter ei quod cap. 9. legimus, *Scripsit itaque Mardochaeus omnia, et litteris comprehensa misit ad Judaeos. Et Mardochaeus rei memoriam litteris tradidit.*

12. Auctor libri Job est incertus, probabilius tamen est fuisse Moysen, ut testatur Div. Isidorus (*a*) Origenes, Bellarm. etc.

13. Librum Psalmorum quidam probabiliter existimant scriptum partim a Davide, partim ab iis qui nominantur in eorum titulis; alii tamen probabilius censent totum esse scriptum a David, quoniam haec est communior sententia tradita ab Aug. (*b*) Ambros. (*c*) Chrysost. et Theodoret. (*d*) cui etiam non parum suffragantur, quod Christus, *Luc.* 20. Librum Psalmorum David adscribat, ac insuper quod nec Christus, nec Apostoli Allegent unquam aliquos Psalmos sub alterius, quam sub Davidis nomine.

Quod autem quorumdam aliorum nomina praefigantur in titulis, hoc ideo est, vel quia ipsi Psalmi dati erant ad canendum, ut sunt *Asaph*, *Idithum*, *Ethan*, et *Filii Chore*; vel quia David in Spiritu praedixit eos similia cantaturos, vel facturos, ut sunt Jeremias et Ezechiel, Aggaeus et Zacharias (*e*) vel quia introducuntur loquentes, ut Moyses, *Psalm.* 89.

14. Salomonem scripsisse lib. *Proverbiorum*, *Ecclesiasten*, *Cantica Canticorum*, est constans omnium traditio, idque patet ex initio illorum librorum.

15. Libri *Sapientiae* auctor est Salomon: ista enim verba: *Tu autem Domine elegisti me Regem populo tuo* ... *et dixisti me aedificare Templum in monte sancto tuo* (*f*) de nullo verificari possunt, praeterquam de Salomone, unde Eusebius (*g*) ait: *Egesippus et Irenaeus, et omnium antiquorum Chorus, librum, qui adintitu-*

(*a*) *L.* 1. *de Officiis.* (*b*) *L.* 17. *de Civit. Dei, cap.* 14. (*c*) *In Psal.* 43. *et* 47. (*d*) *Praef. in Psalm.* (*e*) *Psalm.* 54. 111. *et* 145. (*f*) *Sapient.* 9. *vers.* 7. (*g*) *L.* 4. *Hist. cap.* 22.

latur Sapientia, Salomonis esse disserunt sicut et Proverbia, atqui Proverbia sunt certo Salomonis : ergo.

16. Author libri *Ecclesiastici*, est Jesus filius Sirach, ut colligitur *ex cap.* 50. hujus libri, *Doctrinam Sapientiae et disciplinae scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita.*

17. Certum est libros Prophetarum fuisse scriptos a Prophetis quibus adscribuntur.

18. Authores librorum Machabaeorum *nobis sunt ignoti, soli Deo cogniti*, ut recte dicit D. Isidor. *L.* 1. *de Script. Ecclesiasticis.*

QUÆSTIO V.

De sacrarum Scripturarum Canone.

Nota 1. Haec vox, *Canon*, sumitur duobus modis, 1. Pro regula, 2. Pro Catalogo, utroque sensu, Scripturae libri sunt Canonici sunt enim 1. fidei ac morum regula ; 2. Certo ac determinato Catalogo, seu numero, continentur ; *Salubri vigilantia*, ait D. Aug. (*a*) *Canon Ecclesiasticus constitutus est*, *ad quem certi Prophetarum et Apostolorum libri pertineant* . . . . . *secundum quos de caeteris, vel fidelium, vel infidelium, libris libere judicamus.*

Nota 3. Scripturae libri alii dicuntur canonici, alii apocryphi. *Canonici*, sunt illi qui in canone Ecclesiae sunt recepti. *Apocryphi*, sunt illi qui in canone Ecclesiae non sunt recepti, quia de iis non certo constat quod sint divini, licet forte tales sint, ex quibus haec pauca videntur extare, ait Bellarm. (*b*) *Oratio Manasse* ; *libri* 3. *et* 4. *Esdrae lib.* 3 *et* 4. *Machab. Psal.* 151. qui reperitur in graecis codicibus et cujus meminit Athanas. in synopsi ; *Appendix libr. Job. liber Hermetis*, qui inscribitur, *Pastor.*

Nota 4. Agemus hic 1. De canone Judaeorum usque ad adventum Christi inclusive, nam postea multae haereticae Synagogae multis erroribus pullularunt. 2. De canone Catholicorum. 3. De veteris Testamenti libris canonicis in particulari. 4. De novi Testamenti libris canonicis item in particulari. 5. De Canone Haereticorum.

ARTICULUS I.

De canone Judaeorum.

Quaeres 1. *Quot libros continuit canon Hebraeorum?*

Resp. Juxta communiorem et magis receptam D. Hieron. sententiam, continuit libros 22, juxta numerum Litterarum alphabeti Hebraici. Ita Joseph *l.* 1. *contra Appionem.* Origenes *apud Eusebium lib.* 6. hist. *cap.* 23.

Quaeres 2. *Quomodo Hebraei dividebant suum canonem?*

(*a*) *L.* 2. *contra Crescon. cap.* 31.
(*b*) *L.* 1. *de verbo. Dei*, *cap.* 4.

Resp. Dividebant in Legem, Prophetas, et Agiographos, id est, Libros tertii ordinis; quam partitionem, tanquam tunc communem, indicavit Christus (*a*) dicens: *Oportet impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysis, Prophetis, et Psalmis de me.* Ubi sub illis tribus membris totam Scripturam comprehendit, et sub *Psalmis* tamquam nobiliori parte comprehendit Libros *Agiographos.*

Sub lege includebantur quinque libri Moysis.

Sub Prophetis includebantur octo Libri, scilicet 1. *Liber Josue*; 2. *Liber Judicum cum Ruth*; 3. *Samuel*, id est, primus et secundus Regum: 4. *Malachim*, id est, tertius et quartus Regum; 5. *Isaias*; 6 *Jeremias cum Threnis*; 7. *Ezechiel*; 8 Liber *Duodecim Minorum Prophetarum.*

Sub Agiographis reponebantur novem libri, nempe *Job*; *Psalterium Davidis*; *Proverbia Salomonis*; *Ecclesiastes*; *Cantica Canticorum*; *Daniel*; exceptis 67. versiculis capitis tertii, nempe a 24. ad 90. *Paralipomenon*; *Esdras*: et *Esther.*

Hinc libri *Tobiae*, *Judith*, *Baruch*, *Sapientiae*, *Ecclesiastici*, *primus et secundus Machabaeorum*, licet fuerint in magna veneratione apud Hebraeos, non tamen erant repositi in eorum canone.

Dices: Melito Sardensis apud Eusebium (*b*) 24. libros recenset in canone Hebraeorum, et Epiphan. (*c*) numerat 27. Ergo sunt plusquam 22. libri.

Resp. nego conseq. Ideo enim aliqui recensent 24. libros, quia dividunt librum Judicum a libro Ruth, Jeremiam a Threnis. Alii autem qui libros 27. numerant; 1. *Samuel* et *Malachim* dividunt in quatuor libros Regum. 2. Ex uno Paralipomenon faciunt duos. 2. Ex uno Esdrae cum Nehemia faciunt duos, primum et secundum Esdrae; unde per illam diversam computationem non augetur numerus librorum.

Quaeres 3. *Utrum apud Hebraeos extiterint alii libri, et an fuerint sacri et canonici?*

Resp. ad primum. Plures alios recensent authores, ut sunt *liber bellorum Domini; liber Justorum; liber verborum Salomonis*; et multi alii, quos enumerare inutile ac superfluum est, cum jam hodie nullus illorum extet.

Resp. ad secundum: cum Div. August. (*d*) illos libros, nec sacros, nec canonicos fuisse, quia licet illos scripserint Prophetae, tamen eos non scripserunt ut Prophetae, sed *sicut homines historica diligentia*, unde asserit tales libros pertinuisse *ad ubertatem cognitionis, non ad religionis authoritatem, in qua authoritate custoditur Canon.*

Quaeres 4. *Quisnam fuit author Canonis Hebraeorum?*

(*a*) *Lucae* 24. *vers.* 44. (*b*) *L.* 4. *Hist. cap.* 15. (*c*) *Haeresi.*
(*d*) *L.* 8, *de Civit. Dei*, *cap.* 38.

Resp. Fuit Esdras, qui libros sacros, antea dispersos, in unum redegit Scripturarum catalogum, seu Canonem; qui tamen Canon habuit suam auctoritatem a Synagoga, quae Canonem Esdrae probavit. Ita referunt Irenaeus, *lib.*3. *cap.*25. Clem. Alexandr. *lib.*1. *Stromat.* Theodoretus, *praefat. in Psalmos.*

CONCLUSIO II.

De Canone Catholicorum.

Quaeres 1. *Cujusnam sit definire, num aliquis liber sit sacer?*
Resp. Est solius Ecclesiae.

Prob. Definire num aliquis liber sit sacer, vel est ipsiusmet Scripturae sacrae, quae seipsam ab aliis Scripturis sufficienter distinguit, sicut lux seipsam distinguit a tenebris, ut volunt sectarii; vel est spiritus privati cujusque, ut asserunt iidem; vel est Ecclesiae.

Atqui 1. *non est ipsiusmet Scripturae*, quia licet per se notum sit lucem esse lucem et non tenebras, non est tamen per se notum, eam Scripturam quae sacra est, esse sacram; tum quia multo tempore, etiam apud sanctos Patres, de quorundam librorum divinitate dubium fuit; tum quia ex Scriptura non potest haberi definitio cur Evangelium D. Matthaei sit Scriptura sacra, potius quam illud, quod a sancto Matthia dicitur scriptum.

2. *Non est etiam spiritus privati cujusque*, spiritus enim ille ad opposita movet, ut maxime patet in Haereticis, qui, licet affirment se a Spiritu moveri ac illuminari, oppositas tamen etiam in rebus ad fidem pertinentibus, sententias tenent.

Ergo restat ut solius Ecclesiae, quae est *columna et firmamentum veritatis* (*a*), sit definire ac determinare quinam libri sint divini, juxta illud Concilii Toletani I. in assert. fidei: *Si quis dixerit, vel crediderit, alias Scripturas, praeter eas quas Ecclesia Catholica recipit, in auctoritate habendas, vel venerandas esse, anathema sit.* Cui conforme est illud Div. Aug. (*b*) *Ego Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiae Catholicae commoveret authoritas.*

Confirm. Quia cum Antiochiae difficultas esset exorta circa legalium, quae in sacra Scriptura continentur, observationem, neque ad sacram Scripturam, neque ad spiritum cujusque privati, sed ad Petrum. aliosque Apostolos recursum est. *Act.* 15.

Objiciunt Haeretici: Si Ecclesiae esset determinare canonicitatem Scripturae, sequeretur majorem esse auctoritatem Ecclesiae, quam Scripturae; absurdum conseq.

Prob. seq. maj. Illius, qui judicat, major est auctoritas, quam ejus qui judicatur; atqui, si Ecclesiae esset determinare canonicitatem Scripturae, Ecclesia judicaret de Scriptura; ergo.

(*a*) 1. *ad Tim.* 3. (*b*) *L. contra Epist. fundam. cap.* 3.

Resp. nego maj. Major est auctoritas illius qui judicat, judicio potestatis et excellentiae quam habet supra eum qui judicatur, *conc. maj.* judicio discretionis et declarationis, *neg. maj.* Atqui si Ecclesiae esset determinare canonicitatem Scripturae, Ecclesia judicaret de Scriptura, judicio potestatis et excellentiae, *nego min.* judicio *discretionis*, cam scilicet discernendo a non sacra, et judicio *declarationis*, testificando ac declarando hanc Scripturam esse pro sacra habendam, sicut etiam declarare potest quod Deus noster, sit Deus verus, dii autem gentium daemonia, *conc. min.* Illud autem judicium, etsi circa Scripturam, cui nullam confert auctoritatem, non sit auctoritativum, est tamen auctoritativum erga fideles ad quos dirigitur, qui idcirco debent illi acquiescere.

Inst. Ecclesia per suum judicium dat Scripturae sacrae auctoritatem; ergo judicium Ecclesiae ergaScripturam, est auctoritativum.

Resp. dist. ant. Dat auctoritatem intrinsecam, quae ei secundum se, seu prout est Scriptura sacra, convenit, *nego ant.* extrinsecam, seu quoad nos. *conc. ant.* Itaque Scriptura, etiam absque judicio Ecclesiae, divina est divinae auctoritatis secundum se, quamvis apud eos, qui nesciunt esse divinam, eam auctoritatem non habeat, nisi interveniente judicio Ecclesiae declarantis illam Scripturam esse sacram.

Quaeres 2. *Quos et quosnam libros in suo Canone recipiat Ecclesia Catholica?*

Resp. Recipit libros 70. nimirum 45. veteris Testamenti, et 27. novi; hoc constat ex Concil. Trident. sess. 4. in suo de Scripturis canonicis decreto, quod sic est: *Sacrorum librorum indicem huic decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur.* Hic Concil. enumerat omnes libros canonicos veteris et noviTestamenti; postea sic concludit: *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus.. pro sacris et canonicis non susceperit, et traditiones praedictas sciens et prudens contempserit, anathema sit.*

Objiciunt 1. *Haeretici*, Conc. Trid. non potuit canonicos declarare illos libros veteris Testamenti, qui non erant in Canone Judaeorum; ergo.

Prob. ant. Conc. Trident. nullos veteris Testamenti libros potuit declarare canonicos, nisi traditione Judaeorum; atqui ex hac tradit. non potuit canonicos declarare illos libros, qui non erant in Canone Judaeorum; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Judaei non habuerunt pro canonicis illos libros qui non erant in suo Canone; ergo.

Resp. dist. ant. Non habuerunt pro canonicis explicite. *conc. min.* implicite, *nego min.* ItaqueJudaeos *implicite* pro canonicis habuisse libros, qui non erant in Canone Esdrae, constat ex summa veneratione, qua illos prosecuti sunt et conservarunt; illos tamen non ha-

buerunt *explicite* pro canonicis, quia de illorum auctoritate nullum Synagoga tulerat decretum, quod tamen Apostoli et peculiari Spiritus Sancti revelatione postea tulerunt. Illud autem judicium revera ab Apostolis latum fuisse Concil. Trident. colligit ex continua omnium saeculorum traditione. Huic responso favet D. August. (*a*) dicens: *Libros Machabaeorum, non Judaei*, explicite, *sed Ecclesia pro canonicis habet.*

Objiciunt 2. Illi soli veteris Testamenti libri sunt canonici, qui a Christo et Apostolis citantur in novo Testamento; atqui non omnes qui sunt in indice Trident. citantur, etc.

Resp. nego maj. Alias nec liber *Judith*, nec *Ecclesiastes*, nec *Cantica Canticorum*, nec *Abdias*, nec *Sophonias*, qui sunt in Canone Judaeorum, essent canonici, cum eorum testimonio nec Christus, nec Apostoli unquam usi fuerint, quod est haereticum.

Objiciunt 3. Nonnulli ex antiquis cum D. Hieronym. (*b*) ex Canone Christiano expunxerunt libros *Baruch*, *Sapientiae*, *Ecclesiastici*, *Amos*, *Machabaeorum*; ergo revera non sunt canonici.

Resp. nego conseq. Ideo enim ab aliquibus ex antiquis Patribus, et a Div. Hieron. libri, de quibus agitur, non sunt relati in Canonem, quod ad praecipuarum Ecclesiarum traditionem, ut par erat, non attenderint; ut constat ex eo quod, ubi primum in notitiam Div. Hieronymi venit declaratio Concil. Nicaeni, librum Judith velut Scripturam canonicam agnoverit, *Praefat. in Judith*, dicens: *Hunc librum Synodus Nicaena in numero sacrarum Scripturarum legitur computasse.*

Objiciunt 4. In libris Sapientiae, Ecclesiastici, Judith, Tobiae, etc. sunt multae contradictiones, multique errores, tum contra veritatem historiae, tum contra fidem; ergo a Conc. Trid. non debuerunt referri in Canonem.

Resp. nego ant. Illa enim omnia sunt fictitia, veraque Haereticorum mendacia, quae evanescent ex lectione Commentariorum Catholicorum, et ex iis quae Articulo quinto dicemus.

Quaeres 3. *An Canon sacrorum librorum mox laudatus, primum a Concil. Trid. fuerit conditus?*

Resp. negat. Sed ab antiquissimo tempore in Ecclesia Dei fuit constitutus, nam expressis terminis traditur.

1. Ab antiquissimo Concilio Laodicensi, c. 59. sub sancto Silvestro Papa, anno 314. celebrato.

2. Ab Innoc. I. (*c*) qui asserit omnes hos libros ut divinos esse excipiendos, juxta traditionem ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Romana conservatam.

(*a*) *L.* 18. *de Civit. Dei*, *cap.* 18.
(*b*) *Praef. in Proverb. necnon in Proleg. Galeat.*
(*c*) *Epist.* 3. *ad Exuperiumann.* 408.

3. A Concil. Carthag. III. cui interfuit Div. August. anno 419.
4. Ab August. lib. 2. de doctrina Christiana, c. 8. qui insuper (a) dicit: *Salubri vigilantia Canon Ecclesiasticus constitutus est.*
5. A Gelasio I. in Concil. Rom. 70. Episcoporum.
6. Ab Eugenio IV. in Concil. Florent in instructione pro Armenis, et tandem a Concil. Trid. quod ad continuam traditionem a primaeva Ecclesia ad haec usque tempora attendens, suum de libris canonicis condidit decretum.

Nec dicas: Fere omnes isti Patres non numerant in suo catalogo librum Baruch; ergo.

Resp. negò conseq. Nam illi Patres librum Baruch comprehendunt sub nomine Jeremiae, cujus Baruch fuit scriba; unde prophetias Baruch allegant tanquam si essent Jeremiae.

Quaeres 4. *Quomodo dividuntur libri canonici?*

Resp. 1. Dividuntur in Proto-canonicos, et Deutero-canonicos.

Libri *Proto-canonici*, sunt illi qui semper et ab initio, in canonem Ecclesiae fuerunt relati.

Libri *Deutero-canonici*, sunt illi, qui ab initio in canonem Ecclesiae non fuerunt relati, eo quod aliqui Catholici de eorum veritate dubitarent; quos tamen successu temporis in suum canonem recepit Ecclesia; et sunt sequentes:

Tobias, Judith, Esther, Sapientia, Ecclesiasticus, Baruch, pars aliqua Danielis, nempe Hymnus trium puerorum, cap. 3. historia Susannae, cap. 12. historia Draconis quem Daniel interfecisse dicitur, cap. 14. *Oratio Jeremiae*; *libri primus et secundus Machabaeorum*; *Marci caput ultimum ab his verbis* surgens autem Jesus; *Historia de sudore Christi sanguineo*, *Angelica apparitione et consolatione*, quae Lucae 21. legitur, *Historia de muliere adultera*, quae legitur Joann. 8. *Epistolae ad Hebraeos*, *Jacobi*, et *Judae*, *secunda Petri*, *secunda et tertia Joannis*, et tandem *Apocalypsis*. Caeteri omnes sunt Proto-Canonici.

Resp. 2. Ratione materiae de qua tractant, dividuntur in legales, historicos, sapientiales, et propheticos, de quibus sit:

ARTICULUS III.

De veteris Testamenti libris canonicis in particulari.

Quaeres 1. *Quot sunt libri legales veteris Testamenti?*

Resp. Sunt quinque, qui *Pentateucho* comprehenduntur, nimirum:

Genesis liber, qui mundi ortum, variosque eventus ad obitum usque Joseph refert (b).

Exodus, qui continet duram populi Israelitici servitutem in Æ-

(a) *L. 2. contra Crescon.*

(b) *Complectitur annos* 2369.

gypto, admirandam ejus liberationem, Decalogi promulgationem, et res gestas a morte Joseph usque ad erectionem tabernaculi (*a*).

Leviticus, in quo describuntur sacrificia, caeremoniae, et alii ritus qui pertinent ad ministerium Levitarum.

Numerorum liber, sic dictus, quia in eo sit enumeratio multitudinis filiorum Israel per tribus et familias: continetque res gestas ab exitu ex Ægypto ad annos 39.

Deuteronomium significat repetitionem Legis; sic dicitur, quia in eo repetitur Lex, jam antea in Exodo, Levitico, et Numeris inculcata.

Quaeres 2. *Quot sint libri historici veteris Testamenti?*

Resp. Sunt 17. nimirum.

Josue liber, qui continet ea quae a Josue, ejusque principatus tempore gesta fuerunt a morte scilicet Moysis, ad mortem ipsius Josue (*b*).

Judicum liber, populi Israelitici Regimen sub judicibus, a morte Josue ad mortem Samsonis, exponit.

Ruth. liber, sic vocatur, quia texit historiam hujus mulieris Moabitidis, quae nupsit Booso, cui peperit Obed Davidis avum.

Regum liber I. narrat res gestas sub judicibus Heli et Samuele, necnon sub rege Saule (*c*).

Regum liber II. describit res gestas a morte Saulis usque ad finem regni Davidis (*d*).

Regum liber III. exhibet historiam regni Salomonis, deinde, scisso in duas partes regno sub Roboam, describit res gestas quatuor regum Juda, et octo regum Israel (*e*).

Regum liber IV. continet historiam 16. regum Juda, et 12. regum Israel usque ad extinctionem utriusque regni sub Sedecia rege (*f*).

Paralipomenon liber I. recenset propagationem gentis Israeliticae ab Adamo usque ad reditum a captivitate Babilonica; deinde repetita a Davide historia, ejus regnum accuratius describit usque ad Salomonis unctionem.

Paralipomenon liber II. describit historiam a Salomone usque ad tempus, quo Cyrus Judaeis Jerusalem redeundi potestatem fecit, continet hic uterque liber historiam annorum 479.

Esdrae liber I. ea recenset quae Judaeis acciderunt post reditum e captivitate Babilonica sub Cyro Persarum rege.

Esdrae lib. II. sic dictus, quod ex Esdrae consilio scriptus fuerit a Nehemia a quo vocatur etiam *liber Nehemiae*. Describit urbis

(*a*) *Complectitur annos* 145. (*b*) *Comprehendit annos* 17.
(*c*) *Complectitur annos* 101.
(*d*) *Exhibet histor.* 40. *annorum circiter.*
(*e*) *Complectitur annos* 119. (*f*) *Historia* 308. *annorum.*

Jerosolymitanae instaurationem, et labentis cultus divini renovationem. Uterque liber Esdrae continet historiam annorum circiter 38.

Tobiae liber, continet historiam utriusque Tobiae, ex qua eruuntur eximiae pietatis, et Dei in suos providentiae, praeclara documenta.

Judith liber, exhibet miraculosam urbis Bethuliae liberationem ab hac formosa muliere, quae Holophernem exercitus Nabuchodonosoris regis Assiriorum ducem trucidavit.

Esther liber, refert matrimonium Assueri regis Persarum cum hac virgine Judaea, quae populum suum ab Aman persecutione, suadente Mardochaeo, liberavit.

Job liber, continet historiam illius sancti viri, eximiumque mirabilis patientiae exemplum exhibet, et ideo ab aliquibus collocatur inter libros sapientiales ... circa hunc librum notandum quod verba, tum ipsius Job, Scripturae canonicae auctoritatem habeant; non autem verba ipsius amicorum, qui a Patribus dicuntur gessisse typum haereticorum.

Dices, Historia Job est omnino fictitia; ergo non est vera.

Resp. nego ant. Id enim non minus impie, quam falso asseritur: nam Scriptura facit mentionem Job tanquam viri justi qui aliquando realiter extitit, et quem in exemplum patientiae proponit. Sic *Ezech.* 14. dicitur: *Et si tres viri isti fuerint in medio ejus, Noe, Daniel, et Job;* ergo tam vere Job extitit, quam Noe et Daniel. *Tobiae* 11. legitur. *Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi* (Tobiae) *ut posteris daretur exemplum patientiae ejus, sicut et sancti Job..... nam sicut beato Job insultabant Reges, etc.* Exemplum patientiae in Tobia est reale; ergo et in Job, de quo Jacobi 5. dicitur; *Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt: sufferentiam Job audistis.* Quod certe non diceret si Job non esset realis persona, quod testificatur utraque Ecclesia graeca et latina, quae Job ut virum sanctum colit, cujus Festum celebrat sexto Idus Maji in Martyrologio Romano.

Inst. 1. Nomina in historia Job commemorata, sunt omnino parabolica; ergo illa historia est plane fictitia.

Resp. nego ant. Nam ut D. Chrysost. *Homil. de divite*, ait: *Neque in parabola dicenda nomina sunt. Parabolae illae sunt, ubi ponuntur exempla, tacentur nomina.* Sic etiam Tertull. *lib. de resurrectione Carnis*, historiae Lazari veritatem ex nomine confirmat; *Quid illic Lazari nomen*, inquit, *si non in veritate res est?* ergo tantum abest ut nomina Job et amicorum, historiae veritati obsint, ut potius illam confirment.

Inst. 2. Nomen Job significat *dolentem*; terra Hus, *terram consilii*; Baldad, *vetusta secreta*; Sophar, *speculatorem*. Eliphaz, *aurum Dei*. Ergo illa nomina, sunt parabolica.

Resp. nego conseq. Nam saepe nomina in Scriptura relata, habent congruentem rebus ipsis quae geruntur significationem, sic

Deo volente, aut praesagientibus parentibus nomina imponentibus, attamen personarum non officiunt realitati, ut constat de *Abel*, qui sic vocatus est, quod cito evanescere, et luctum parentibus afferre deberet. Sic quoque *Noe* dictus est, quod *consolaturus* esset parentes suos *ab operibus manuum suarum*. Nemo tamen dixerit *Abel*, et *Noe*, fictas esse personas.

Dices 2. Liber *Job* metrice scriptus est, ut scribi solent comaediae et tragediae; ergo dolorosam quamdam et aerumnis refertam fabulam continet.

Resp. dist. ant. Metrice scriptus est, in capitibus quae varios continent dialogos, *conc.* in capitibus quae simplicem narrationem referunt, *nego ant.* itaque in libro Job distinguenda est historia a dialogis; simplex historia soluta oratione scripta est pro more omnium historiarum; e contra dialogi, cum affectibus pleni sint, carminibus, utpote ad varios exprimendos affectus maxime idoneis, fuere conscripti; Poetica enim locutio, est elegans, dulcis, compendiosa, et quodam quasi librata pondere; verum hoc scribendi genus non officit rei scriptae realitati, unde, *Nego consequentiam*.

Dices 3. Josephus, qui historiam a primis initiis texuit, non meminit ipsius Job; ergo historia Job non est vera.

Resp. nego conseq. Tum quia in Josepho historico, non sola Job historia, sed etiam aliae historiae sacrae desiderantur; multa ex sacris praetermisisse, multa ex suo addidisse constat, in multis lapsus deprehenditur ac reprehenditur. Tum quia, cum Josephus hebraeus de rebus suae gentis scribere molitus fuerit, non mirum est quod historiae Job alienigenae non meminerit: Job enim e stirpe Hus primogeniti Nachor fratris Abraham descendit.

Machabeorum libri duo, referunt ea omnia quae Reipubblicae Judaicae sub tertia, hoc est, sub Graecorum Monarchia, contigerunt.

Quaeres 3. *Quot sunt libri sapientiales veteris Testamenti ?*

Resp. Sunt quinque, scilicet:

Proverbiorum liber, qui continet omnia præcepta moralia de piis tum erga Deum, tum erga proximum officiis.

Ecclesiastes, qui mundi et rerum mundanarum vanitatem describit.

Canticum Canticorum, totum mysticum est, perfecteque exhibet Christi amorem in Ecclesiam, et vicissim Ecclesiae in Christum.

Sapientiae liber, de sapientia tum increata, tum creata pertractat, vivideque ad amorem sapientiae excitat.

Ecclesiasticus, qui eadem fere praecepta moralia dat, quae liber Ecclesiastes.

Quaeres 4. *Quot sunt libri Prophetici veteris Testamenti ?*

Resp. Aliqui numerant tantum 16. referentes librum *Psalmorum* inter sapientales, et librum Baruch sub Jeremia. Alii numerant 18. quorum, qui diffusius scripserunt, vocantur *Majores*; qui concisius, vocantur *Minores*.

Sex Prophetae Majores.

I. Liber Psalmorum, qui continet varias preces ac laudes Dei, variaque de Christo et Ecclesia vaticinia.

II. Isaias, qui multa praedixit circa Judaeos, finitimosque populos Assyrios et Babylonios: atque ita distincte de Christo et Ecclesia locutus est, ut *non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista*, ait D.Hieronym.

III. Jeremias, cujus Prophetia versatur in acerbissimis criminum sui temporis reprehensionibus, increpationibus, et malorum ingruentium lamentationibus; deinde vero in consolationibus Ecclesiae graviter afflictae.

IV. Baruch praedixit Judaeos a captivitate Babylonica post septem generationes liberandos, vaticinatus est quoque Christum in carnem venturum.

V. Ezechiel, qui primo repetit quae Jeremias de excidio Urbis et Templi, nec non de captivitate Babylonica, praedixerat, ut refelleret mendacia Pseudo-Prophetarum, qui Jeremiam falsitatis arguebant; deinde praedixit populi ex captivitate reditum. Messiae regnum, vocationem Gentium, Ecclesiae Christi ex hostibus victorias.

VI. Daniel, qui historiam texit ab initio regni Nabuchodonosoris usque ad eversionem regni Babylonici per Medos et Persas; deinde plurima de proximo Christi adventu vaticinia profert.

Duodecim Prophetae Minores.

I. Oseas, qui Synagogae finem, et Ecclesiae erectionem per vocationem Gentium praenuntiat.

II. Joel, praedicit Jerusalem et totius Judaeae per Chaldaeos excidium, Messiam pollicetur et Spiritum sanctum, locum postremi judicii designat.

III. Amos, vaticinatur de regni Israel eversione.

IV. Abdias, vaticinatur Idumaeorum, qui filios Israel calamitatibus oppressos subsannarant, exitium.

V. Jonas, qui Ninivitarum destructionem praenuntiavit, nisi poenitentiam egerint.

VI. Michaeas, qui duabus tribus Israel et decem tribubus Juda idololatriam, aliaque scelera increpat, ipsisque praenuntiat excidium et captivitatem; tandem reditum e captivitate Babylonica pollicetur, necnon plenissimam libertatem per Christum, quem praedicit in Betlehem nasciturum.

VII. Nahum, praenuntiat depopulationem Ninive a Chaldaeis, eo quod contra Dominum superbirent.

VIII. Habacuc, praedixit Jerosolymorum per Chaldeos, et Chaldaeorum ipsorum eversionem; Judaeorum per Cyrum, et totius generis humani per Christum liberationem.

IX. Sophonias, eadem fere praedicit ac Habacuc.

X. Agueus, urget ad templi reparationem,praedicit templum reparatum a Zorobabel, majori gloria potiturum, quam prius templum, ob praesentiam, doctrinam,et miracula Christi, de cujus regno multa vaticinatur.

XI. Zacharias, qui cum diu in Babylone versatus fuisset, rediit cum *Zorobabel* ad urgendam templi fabricam, multaque prophetavit de Judaeis et Gentibus.

XII. Malachias, ultimus Prophetarum, post extructum templum arguit conjugia cum alienigenis inita, decimarum detentionem, atque cultus divini depravationem: praenuntiat nullum deinceps futurum Prophetam usque ad Christum, cujus praecursorem annuntiat,simulqueSynagogae finem,etEcclesiaeChristianae ortum.

ARTICULUS IV.

De novi Testamenti libris canonicis in particulari.

Quaeres 1. *Quot sunt libri legales novi testamenti ?*

Resp. Sunt quatuor Evangelia,secundum Matthaeum, Marcum, Lucam et Joannem.

Matthaeus, primus omnium (*a*) in Judaea scripsit Evangelium propter eos qui ex Circumcisione crediderant, et hoc ad preces discipulorum, et jussionem aliorum Apostolorum, ut, antequam in diversas orbis Provincias discederent, relinquerent Judaeis certam credendi regulam.

Marcus, eodem fere modo, quo Matthaeus, sed contractius scripsit. (*b*) Unde vocatur ab Aug. *Matthaei breviator*;scripsit autem ad preces auditorumPetri qui ut tenacius memoriae mandarent quae ex ore Petri audierant,rogaverunt Marcum ut ea scriptis mandaret.

Lucas, anno Christi 58. ut observat Baronius, scripsit Evangelium,ut temeritatem reprimeret Pseudo-Scriptorum etPseudo-Prophetarum, qui, ut praedicationem Pauli deprimerent, aliter ac Paulus praedicabant, ut ipse testatur incipiens Evangelium ab istis verbis: *Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quae in nobis completae sunt rerum:* etc.

Joannes (*c*) scripsit Evangelium *coactus*, inquit D. Hieron. (*d*) *ab omnibus pene tunc Asiae Episcopis, et multarum Ecclesiarum legationibus*, ut Haereticos Ebionem et Cerinthum, Christi divinitatem negantes, confutaret, ideo ab his verbis incipit: *In principio erat Verbum*, etc.

Quaeres 2. *Quot sunt libri historici novi Testamenti?*

Resp. Novi Testamenti unus est liber historicus, *Acta Aposto-*

(*a*) *Anno* 41. *juxta D. Hieron. in catalogo de scriptor. Ecclesiast. et Baron. ad annum* 41. (*b*) *Anno juxta Baron* 45.
(*c*) *Anno* 99. *ut notat. Baron.* (*d*) *L. de script.Ecclesiasticis.*

lorum dictus, quem scripsit D. Lucas, in quo mirandam Ecclesiae nascentis historiam, illiusque in omnes gentes propagationem per Apostolos, et praecipue per Petrum et Paulum, describit.

Quaeres 3. *Quot sunt libri sapientiales novi Testamenti?*

Resp. Sunt 21, nimirum 14. Epistolae D. Pauli, et 7. Epistolae *Catholicae*, quae etiam dicuntur *Canonicae*, quarum duae Petri, tres Joanuis, una Jacobi, et tandem una Judae.

Petes: quare Epistolae Petri, Joannis, Jacobi, et Judae, vocantur, *Catholicae*, et *Canonicae*?

Resp. 1. Vocantur *Catholicae*, quia, non ad unam specialem personam scriptae sunt, neque ad unam particularem Provinciam, aut Ecclesiam, sicut Epistolae Pauli, sed generaliter ad omnes fideles in varias nationes dispersos.

Resp. 2. Vocantur *Canonicae*, vel quia, *ut ait Estius*, aeque ac Epistolae Pauli, ad Canonem Scripturae sacrae pertinent, vel potius quia Canones seu regulas vitae Christianae constituendae continent.

Quaeres 4. *Quot sunt libri Prophetici novi Testamenti?*

Resp. Unicus est liber Propheticus novi Testamenti, nempe *Apocalypsis*, seu, quod idem est, *Secretorum revelatio.*

Hic liber multa praenuntiat futura, nimirum futuras Ecclesiae persecutiones; adversitates et durissimas crudelitates sub execrabili Antichristo, et tandem gloriam futuram beatorum. Nemo hactenus clare explicuit mysteria in Apocalypsi annuntiata, *tot enim sunt Sacramenta quot verba*, ait D. Hieron (*a*) De illis eximium Commentarium habet illustrissimus Bossuetius Episcopus Meldensis.

ARTICULUS V.

De Canone Haereticorum.

Quaeres, *quosnam libros Haeretici ex Canone librorum sacrorum deleverunt?*

Resp. 1. Haeretici, Lutherani et Calvinistae, omnes veteris testamenti libros, qui in antiquo Judaeorum Canone non reperiuntur, e Scripturarum Canone deleverunt.

Hinc, secundum illos, libri *Tobiae*, *Judith*, *Baruch*, *Sapientiae*, *Ecclesiastici*, *primus et secundus Machabeorum*; non sunt divini et canonici, (*b*) sicut nec liber *Esther*, quem etiam rejicit Lutherus et alii Haeretici.

2. Lutherani deleverunt e Canone Epistolam Pauli ad Hebraeos, quam Paulinam et divinam negant (*c*) ex contra Calvinus (*d*) licet eam Paulinam non admittat, confitetur tamen esse divinam.

(*a*) *Epist. ad Paulinam.*

(*b*) *Ita post Luther. Kemnitius, in exam. sess. 4. Concil. Trid. Calvin. l. 1. institut. cap. 11.* (*c*) *Luth. in prolog. hujus Epist.*

(*d*) *L. 1. instit. c. cap. 8, §. 216.*

3. Lutherani expunxerunt Epistolas *Jacobi*, *Judae*, *secundam Petri, secundam et tertiam Joannis* (a); eas tamen admittit Calvinus.

4. Lutherani rejiciunt *Apocalypsim*, (b) quam admittit Calvinus.

Probavimus supra divinitatem et canonicitatem illorum librorum, restat hic, ut objectiones Haereticorum solvamus, sequentibus paragraphis.

§. I. *Objectiones contra librum Tobiae.*

Objicies 1. Liber Tobiae secum ipse pugnare videtur; ergo non est canonicus. *Resp. nego ant.*

Probatur ant. Tobiae 3. Sara dicitur habitasse *in Rages civitatem Medorum;* ubi etiam habitasse Gabelum habemus c. 4. postea tamen cum Tobias pervenisset ad locum ubi erat Sara, inde misit Angelum *ad Gabelum in Rages civitatem Medorum*, cap. 9. atqui hoc secum pugnare videtur; ergo.

Resp. nego min. Nam, vel in Media duae fuerunt Rages, quomodo in eadem Syria erant duae Caesareae, una Philippi dicta, altera Palestinae; vel c. 3. vocatur Rages, non ipsa civitas, sed locus aliquis vicinus, dicitur enim habitare Romae qui in agro Romano habitat, et hoc est probabilius, unde nulla est pugna, nulla contradictio.

Objicies 2. In lib. Tobiae multa sunt mendacia ab Angelo Raphaele prolata: ergo. Nam Raphael dicit;

1. Se esse *ex filiis Israel.*
2. Se esse *Azariam, Ananiae magni filium.*
3. Se esse *fratrem Gabeli.*
4. Se esse *ex tribu Nephtali.* Atqui omnia illa mendacia: ergo, etc.

Resp. nego ant. primi, et min. secundi Argumenti. Namque;

1. Raphael Angelus potuit dicere se esse ex filiis Israel, et Azariam Ananiae magni filium, quia specie externa formam gerebat *filii Israel*, et personam *Azariae Ananiae magni filii*; sicut ergo Angelus in persona Dei loquens, Deumque ipsum repraesentans, dicit: *Ego sum Dominus Deus tuus* (c): ita Raphael potuit dicere *ex filiis Israel sumus*, etc. *ego sum Azarias*, etc.

2. Potuit dicere se esse fratrem Gabeli, quia habemus omnes patrem communem, qui est Deus, cui tum Angeli, tum homines dicere debent: *Pater noster . . . santificetur nomen tuum.*

3. Potuit dicere *ex tribu Nephtali sumus*; tum quia repraesentabat Israelitam ex illa tribu; tum quia Tobias erat ex illa tribu genere, Angelus autem protectione et custodia.

Objicies 3. Fabulosum videtur dicere, quod cor et jecur piscis virtutem expellendi daemones habeant; atqui non est certe canonicus liber qui fabulis refertur; ergo, etc.

(a) *Luther. in proleg. harum Epist.*
(b) *Luther. in praefat. novi Testam.* (c) *Exodi* 3.

Resp dist.maj. Fabulosum videtur dicere, quod cor et jecur piscis habeant virtutem contra daemones naturalem, *conc. maj.* supernaturalem, a Deo illis inditam, et per Angelum notificatam, *nego maj.* Deus enim decreverat illis uti ad istos effectus producendos; quomodo Christus fecit lutum ex sputo, ad restituendum visum caeco a nativitate.

§. II. *Objectiones contra librum Judith.*

Objicies 1. In libro Judith est repugnantia, nam, *c.* 8. Judith dicitur esse de tribu Ruben, et, *cap.* 9. ipsa seipsam asserit de tribu Simeon; ergo.

Resp. nego ant. Revera enim Judith fuit de tribu Simeon, *Ruben* enim, qui, c. 8 describitur, non fuit *Ruben* Patriarca, filius Jacob, sed aliquis alius in tribu Simeon celebris: namque Genealogia. quae ibi describitur, non pertingit ad Patriarchas filios Jacob.

Objicies 2. Liber Judith adversari videtur libro Genesis; nam, *Genes.* 49. facinus Simeonis et Levi condemnatur, et *Judith.* 9. laudatur: ergo.

Resp. nego ant. et secundam partem probationis: Cum enim Judith ait, Deum dedisse Simeoni *gladium in defensionem*, id est, ultionem, *alienigenarum*, non laudat, vel approbat factum Simeonis tanquam bonum, sed laudat potentiam et justitiam Dei, qui alienigenarum crimina punire voluit per Simeonem (tametsi ex sua parte male agentem) et ut punire posset, gladium dedit, quomodo Deus, *Ezech.* 3. dicit: *Dabo gladium meum in manu ejus* Regis Babylonis, *et confringam brachia Pharaonis*, etsi Rex Babylonis non sine peccato Ægiptum destruxerit.

Objectiones contra librum Esther.

Objicies 1. Postrema septem capita libri Esther non cohaerent cum prioribus; nam. *cap.* 2. narrantur insidiae duorum Eunuchorum, et detectio earumdem industria Mardochaei, quae rursum narrantur, *cap.* 12. Ergo.

Resp. dist ant. Non cohaerent quantum ad veritatem rei gestae, *nego ant.* quantum ad ordinem rei gestae, *conc. ant.* postrema namque capita pertinent ad initium libri, ut patet ex annotationibus D. Hieronymi, quae capitibus ultimis sunt insertae in Bibliis Latinis, quod nihil veritati officit, quin potius inde fit, quod alia ex aliis confirmentur.

Objicies 2. In lib. Esther multae sunt contradictiones; ergo

Prima, est conjuratio Eunuchorum, quae *cap.* 2. dicitur accidisse anno septimo Assueri, et c 11. significatur accidisse anno ejusdem secundo.

Secunda, Mardochaeus, c. 6. dicitur nihil omnino mercedis accepisse pro delatione insidiarum, et *c.* 12. dicitur Regem praece-

pisse Mardochaeo, ***ut in aula palatii moraretur*, *datis ei pro delatione muneribus*.**

Tertia Aman, *cap.* 3. dicitur fuisse de stirpe Agag Regis Amalecitarum, et *cap.* 16. asseritur quod *animo et gente* fuerit ***Macedo*.**

Quarta. Narratur, *cap.* 3. causam indignationis Aman contra Mardochaeum et omnes Judaeos, fuisse quia Mardochaeus nolebat illum adorare, et *cap.* 12. dicitur, ***Aman voluit nocere Mardochaeo et populo ejus pro duobus Eunuchis Regis, qui fuerant interfecti*.**

Quinta. Dicitur, *cap.* 3. quod Aman fuerit exaltatus post necem Eunuchorum, indignatio autem ejus contra Mardochaeum et Judaeos evenit post ejus exaltationem; ergo illa indignatio non potuit esse propter delationem Eunuchorum.

Resp. nego ant. Nulla enim est contradictio; nam:

Ad primam contradictionem*, *resp. Insidiarum detectio evenit anno septimo Assueri, non autem anno secundo, siquidem illa verba capitis 11. *anno secundo regnante Artaxerxe*, non debent extendi usque ad narrationem insidiarum, quae fit, *cap.* 12. sed solum ad ea quae narrantur in ipso *cap.* 11. idest, ad somnium quod Mardochaeus vidit, antequam Esther Assuero conjungeretur.

Ad secundam*, *resp. Quod etsi Mardochaeus nondum habuerit mercedem pro delatione, quando Rex jussit sibi relegi Annales, ut dicitur, *cap.* 6. tamen postea habuit amplissimam, quae describitur *eodem c.* 6. et ea est quae significatur, *cap.* 12. per illa verba, ***datis pro delatione muneribus*.**

Ad tertiam*, *resp. Aman potuisse esse de stirpe *Agag* per aliquem eorum, qui in obsidione Amalec, Saulis manus effugientes, et huc et illuc vagantes, devenerunt in Macedoniam, cumque ibi diu mansissent, et ex iis natus esset Aman, ideo recte dicitur, *animo et gente Macedo*.

Ad quartam*, *resp. Nihil vetare quominus indignatio Aman ex diversis causis provenerit; 1. Antequam excitaretur, provenit ex detectione insidiarum quarum forsan erat complex; 2. Ex eo quod Mardochaeus nollet ipsum adorare post ejus exaltationem.

Ad quintam*, *resp. nego conseq. Cujus falsitas patet ex responsione ad quartam contradictionem; nempe indignatio Aman evenit ante et post ejus exaltationem ex causa diversa.

§. III. *Objectio contra librum Sapientiae*

***Dices*.** Liber Sapientiae continet falsum; nam in eo (a) dicitur primum idolum factum esse ab aliquo Patre in defuncti filii memoriam, qui *illum*, ***qui tunc quasi homo mortuus fuerat*, *nunc tanquam Deum colere coepit*.** Atqui tamen, juxta omnes historicos, statua erecta Belo a Nino ejus filio, fuit primum idolum; ergo

(a) *Cap.* 14. *vers.* 15.

Resp. nego ant. Ad prob. *dist. min.* Statua erecta Belo a Nino ejus filio, fuit primum idolum publice ad adorandum propositum, *conc. min* et hoc est quod voluut historici; fuit primum privatim honoratum, *nego min.* primum enim idolum fuit statua mortuo filio erecta a patre, quod fuit tantum privatim adoratum. *Deinde*, prosequitur Sapiens. *convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur figmenta.*

§. IV. *Objectiones contra libros Machabaeorum.*

Objiciunt 1. Alexander magnus, *lib.* 1. *c.* 1. dicitur regnasse primus in Graecia; atqui hoc falsum est, nam ante ipsum multi fuerunt Reges Lacedaemoniorum, Macedoniorum, Atheniensium.

Resp. nego min. Cum enim Scriptura dicit Alexandrum regnasse primum in Graecia, non de regno quocumque partiali loquitur, sed de Monarchia Graecorum, quam primus obtinuit Alexander, cum totius Graeciae regnum adeptus est.

Objiciunt 2. *L.* 1. *cap.* 1. affirmatur vaticinium Danielis de abominatione desolationis, impletum esse quando Antiochus Epiphanes idolum in templo Domini collocavit; atqui tamen Christus asserit (*a*) vaticinium illud implendum in novissimis diebus ergo, etc.

Resp. nego maj. Quia de Danielis vaticinio nihil ibi dicitur, sed tantum dicitur, *Ædificavit Rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei.* Eh! nonne illud idolum erat abominandum?

Objicies 3. *Lib.* 1. *cap.* 6. Commendatur factum Eleazari qui seipsum occidit, quod tamen est grande crimen: ergo.

Resp. Cum D. Aug. (*b*) quod quamvis homo ipse fuerit laudatus, *factum tamen ejus narratum est, non laudatum.*

Objiciunt 4. *Lib.* 1. *cap.* 4. Judas dicitur mundasse templum anno 148 id est, uno ante mortem Antiochi (*c*) atqui *cap.* 10. *libri secundi*, dicitur Judam purgasse templum post biennium a morte Antiochi; ergo est contradictio.

Resp. nego min. Nam in cap. 10. libri secundi ista verba *post biennium*, non significant, post biennium a morte Antiochi, sed post biennium a profanatione.

Inst. In libro primo, illa templi mundatio narratur ante mortem Antiochi, et *in* 2. *lib.* narratur post ejus mortem; ergo est contradictio.

Resp. nego conseq. Quia etsi, *in* 2. *libro*, narretur post mortem Antiochi, non tamen asseritur facta post mortem Antiochi; voluit enim auctor absolvere quae de Antiocho dicturus erat, et tum demum redire ad Judam et templi purgationem.

(*a*) *Matth.* 24. (*b*) *Epist.* 64.
(*c*) *Obiit anno* 149. *ut refertur*, *lib.* 1. *Mach. c.* 6.

Objiciunt 5. *Lib.* 2. *c.* 9. Narratur Judas occisus anno 152. et tamen, *lib.* 1. *cap.* 1. refertur Epistola ab eo scripta anno 188. ergo vel falsum est, vel post mortem scripsit.

Resp. Bellarm. (*a*) illa verba, anno 188 esse clausulam prioris Epistolae, quae scripta est a toto populo Judaico, duce Hircano, cum numerus annorum in fine potius, quam in principio Epistolae poni soleat. posteriorem vero Epistolam, quam scripsit Machabaeus, incipere ab his verbis, *Populus qui est Jerosolymis.* Quae tamen verba cum praecedentibus illis, *anno* 188. in nostra Vulgata conjunguntur, ideo illa disjungere religioni ducimus; quare:

Resp. Cum Sylvio (*b*) Ruperto, (*c*) Serario, Tirino, et Menochio (*d*) Judam, cujus hic mentio, non esse Judam Machabaeum, sed Judam quemdam secta *Essenum*, prophetiae dono inclytum, cujus praedictiones, inquit Josephus (*e*), numquam fefellerunt; hunc ergo, quia magnae apud omnes auctoritatis, initio Epistolae adscribunt, his verbis *Populus ..... Senatusque et Judas.*

Objicies 6. *Lib.* 1. *cap.* 6. Antiochus Epiphanes legitur mortuus *anno* 149. et tamen ejus successor Antiochus Eupator, *lib.* 1. *cap.* 11. *vers.* 33. post mortem patris scribit *anno* 148. Ergo etc.

Resp. nego cons. q. Non est enim contradictio, sed est diversa supputatio; auctor enim libri primi Machab. qui scripsit Jerosolymis, secutus est calculum Judaicum, juxta quem annus incipiebat a mense *Nisan*, qui respondet nostro *Martio*; Antiochus Eupator vero, qui scripsit Antiochiae, secutus est calculum Chaldaicum, juxta quem annus incipiebat a mense *Tisri*, qui correspondet nostro Septembri; unde calculus Judaicus a Chaldaico differebat toto sesqui anno, et sic annus, qui, juxta calculum Judaicum, erat 149. juxta calculum Chaldaicum erat annus 148. porro paucis mensibus post mortem patris scripsit Judaeis Antiochus Eupator.

Objicies 7. *Lib.* 2. *cap.* 12. Judas laudatur, quod pro mortuis sacrificium offerri jusserit; atqui pro mortuis orare est vanum et superstitiosum; ergo.

Resp. nego min. Quia pro mortuis orare pium est ac religiosum, quando non constat eos, vel beatos esse, vel damnatos, ut constat ex Aug. (*f*) et ex continua praxi Ecclesiae, et Judaeorum, qui ad hunc usque diem orant pro defunctis.

Inst. Etiam juxta Catholicos non licet orare pro iis qui decesserunt cum peccato mortali; atqui tales erant illi, pro quibus Judas orare jussit, de quibus ibi dicitur: *Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis Idolorum.... a quibus lex prohibet Judaeos.* Ergo.

(*a*) *L.* 1. *de verbo Dei, cap.* 15. (*b*) *Lib.* 1. *Controv. q.* 1. *art.* 1.
(*c*) *L.* 10 *de victoria c.* 15.
(*d*) *Ad lib.* 2. *Matth cap.* 1. (*e*) *L.* 13. *c.* 19.
(*f*) *L. de Cura pro mortuis, cap.* 1.

Resp. dist. maj. Si constet eos mortuos esse in peccato mortali, *conc. maj.* si non constet, *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque Judas pie existimavit eos, in articulo mortis, dolorem de peccato acceptorum donariorum coram Deo concepisse, et misericordiam invenisse quod significant illa verba: *Quia considerabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant*, in bello, pro religione suscepto, *optimam haberent repositam gratiam*, et ideo credidit sacrificiis et precibus vivorum posse juvari.

Nota: Licet Haeretici rejiciant libros *Baruch* et *Ecclesiastici*; non tamen habent aliquid, quod eis objiciant. Unde.

§. V. *Objectiones contra Epistolam ad Hebraeos.*

Objiciunt 1. *Haeretici*, Ep. ad Hebraeos non est foetus D. Pauli: ergo male vocatur Paulina.

Res. neg. ant. Ideo volunt Haeretici auctorem illius Epistolae non esse D. Paulum, ut inde concludant eam non esse divinam et canonicam, sed utrumque falsum est: nam Paulum scripsisse hanc Epistolam testatur D. Petrus (*a*) *sicut et carissimus frater noster Paulus scripsit vobis*; nullam autem aliam scimus Epistolam a D. Paulo scriptam ad Hebraeos, nisi hanc; ergo. Alterum etiam est falsum, nam etiamsi alius a Paulo hanc scripsisset Epistolam, non propter ea desineret esse sacra et canonica, sicut aliae Epistolae a Paulinis diversae.

Prob. ant. Initio hujus Epistolae, neque exprimitur nomen Pauli Apostoli, neque haec salutatio: *Gratia vobis et pax*, etc. quam in aliis omnibus suis Epistolis solet apponere: ergo, etc.

Resp. nego conseq. Quia D. Paulus justas habuit causas non exprimendi suum nomen initio hujus Epistolae.

Prima. Quam tradit Clem. Alex. (*b*) cui consentit D. Hier. (*c*) est, quod Paulus sciret nomen suum esse invisum Hebraeis, eo quod legis observantias, quas illi, quamvis Christiani, mordicus retinebant, dicebat esse abrogatas per Christum; ne igitur in ipso Epistolae exordio eos offenderet, eorumque animos prorsus ab Epistolae lectione averteret, consulto nomen suum non inscripsit, ut in aliis, et consequenter salutationem ordinariam non apposuit, nec enim usus habet, ut salutatio mittatur, suppresso nomine salutantis.

Secunda. Quam tradit Hier. (*d*) est, quia Paulus hac sola Epistola appellat Christum *Apostolum et Pontificem confessionis nostrae*, ideo noluit initio Epistolae, more solito, se Apostolum nominare, ne videretur se ex aliqua parte cum Christo conferre, quem *excelsiorem Angelis* dixerat in principio Epistolae.

Tertia. Quam affert Theodoret. (*e*) est, ne cum Apost. gentium

(*a*) 2. *Petri* 1. (*b*) *Apud Eusebium, l.* 1. *c.* 11.
(*c*) *L. de scriptor. Eccles. in Paulo.* (*d*) *In cap.* 1. *ad Galat.*
(*e*) *Praefat. Comment. in cap.* 1. *ad Galat.*

esset, praeter officium ad Hebraeos scribere videretur; quocirca in fine Epistolae se excusat, quod ad eos scripserit, quorum Apostolus non erat, declaratque id fecisse ut eos consolaretur, non ut eis imperaret: *Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii, etenim perpaucis scripsi vobis.*

Objiciunt 2. Auctor hujus Epistolae, *cap.* 2. seipsum numerat inter eos qui fuerunt ab Apostolis edocti, vel saltem confirmati, et tamen Paulus *ad Galat.* 1. constanter affirmat Apostolos nihil sibi contulisse; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nam quando Apost. dicit, *Salutem* id est, salutis praedicationem, *Ab iis audierunt, confirmatam in nos, contestante Deo signis et virtutibus, etc.* non agit de confirmatione per doctrinam, sed per miracula.

Objiciunt 3. Auctor hujus Epistolae pugnat cum doctrina Christi: nam Christus (a) dicit; *Venite ad me omnes*, etc. et auctor Epist. c. 6. dicit: *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, sint iterum renovati ad patientiam.* Et de Esau, *cap.* 12. dicit: *Non invenit locum poenitentiae;* ergo.

Resp. nego ant. cum suis probationibus: In his enim nulla est oppositio, alias Christus, qui *cap.* 12. *Matth.* dicit, *Blasphemiam in Spiritum sanctum non remitti*, esset sibi oppositus; non loquitur itaque Apost. de omni peccatore, sed de eo qui voluntariè agnitam veritatem impugnat, quod peccatum quomodo sit irremissibile, dicemus in dissert. de poenit. vel, ut alii volunt, loquitur de renovatione per baptismum, qui cum non possit iterari, per eum non possunt renovari.

In cap. 12. Non loquitur Apost. de poenitentia Esau; sed de poenitentia Isaac, ut sensus sit, Esau non potuisse efficere, ut Patrem poeniteret se dedisse benedictionem filio suo Jacob, eamque retractaret.

Objiciunt 4. Auctor Epist. dicit, quod *in* arca fuerit *urna aurea habens manna, et virgam Aaron, et tabulas Testamenti*; atqui repugnat ei quod 3. *Reg.* 8. dicitur, *In arca non erat aliud, nisi duae tabulae lapideae*; ergo.

Resp. nego min. Nulla ibi est repugnantia, nam Apost. per propositionem, *in*, non significat, *intra*, sed *juxta* Arcam, in aliquo situ, qui erat appendix Arcae, quomodo Christus, *Lucae*, 3. dicitur moriturus *in Jerusalem*, cum tamen juxta civitatem illam sit mortuus, et non *intra* muros ejus, sic licet D. Joannes baptizaret juxta urbem Bethaniae, dicitur tamen, *Haec in Bethania facta sunt.*

Respondent, alii cum Theophilacto, quod tempore Salomonis non fuerint in arca, nisi duae tabulae legis, caetera autem postea fuerint reposita a Jeremia, quando abscondit arcam, ut refertur, 2. *Machab. cap.* 2. *vers.* 5.

(a) *Matth.* 11.

§. VI. Objectiones contra Epistolam Jacobi.

Objiciunt Magdeburgenses 1. Eusebius (*a*) asserit Epistolas Jacobi et Judae esse adulterinas; ergo non sunt canonicae.

Resp Cum Bellarm. (*b*) mendacium esse hoc, non argumentum, sic enim scribit Eusebius. *Licet a quibusdam, tamquam adulterina propterea judicetur*, Epistola Jacobi, *quod non adeo multi ex veteribus, illius Epistolae, sicut nec etiam ejus quae dicitur Judae, quae etiam in septem Catholicarum Epistolarum numero ponitur, ullam mentionem faciant, tamen nos istas cum reliquis, in quamplurimis Ecclesiis publice receptas approbatasque cognovimus.*

Objiciunt 2. Auctor hujus Epistolae utitur salutatione tantum profana, non gratiam divinam sonante, *Jacobus Dei et Domini N. J. C. servus* 12. *tribubus salutem*. Ergo ejus auctor non est Apostolus Christi.

Resp. nego ant. Quia quando Apostoli apprecantur alicui salutem, apprecantur haud dubio salutem Christianam, quae et Dei gratiam et pacem complectitur; ergo salutatio non est profana: alias ista, quae habetur Act. 15. *Apostoli et seniores fratres, his qui sunt Antiochiae, etc. salutem.* esset profana, nam est ejusdem formae.

Objiciunt 3 In hac Epist. justificatio non fidei, sed operibus adscribitur, cum tamen Paulus (*c*) dicat hominem justificari ex fide sine operibus; ergo aberrat a doctrina Apostolica.

Resp. neg. conseq. Inter doctrinam utriusque Apost. nulla est oppositio, nam Paulus excludit a negotio justificationis opera citra fidei et gratiae Spiritum facta, et Jacobus requirit opera fidei et gratiae, quae etiam requirit Apostolus (*d*) dicens: *Factores legis justificabuntur.*

Inst. Solent Apostoli aliquid semper interserere de fidei doctrina; atqui haec Epistola tota est in operibus commendandis, de fide autem silet omnino; ergo non est Apostolica.

Resp. nego min. Nam in hac Epist. scribitur: *Probatio fidei vestrae patientiam operatur* (*e*) *et fides coeperatur operibus illius* Abrahae, *et ex operibus fides consummata est.* (*f*) Equidem magis commendat opera, quam fidem, quia contra eos scribit, qui, neglectis operibus, ex sola fide salutem sibi pollicebantur, unde dicit (*g*) *Ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum* ... *fides sine operibus mortua est.* Utrumque ergo commendat, et opera et fidem.

Objiciunt 4. Auctor hujus Epist. profert testimonia ex Epistolis Petri et Pauli; ergo non est Apostolus, sed aliquis ex Apostolorum discipulis.

(*a*) *L.* 2. *hist. cap.* 22. (*b*) *L.* 1. *de verbo Dei cap.* 18.
(*c*) *Rom.* 3. (*d*) *Rom.* 2. (*e*) *Cap.* 1. *vers.* 3.
(*f*) *Cap.* 2. *vers.* 22. (*g*) *Cap.* 2. *v.* 21. *et* 26.

Resp. nego ant, Equidem ad marginem hujus Epist. e regione verborum Jacobi, annotantur quaedam loca Petri et Pauli, verum inde concludi non debet unum Apostolum ab alio citari, sed similes sententias in Apostolis inveniri, quod ideo fecit Spiritus sanctus, ut ostenderet se unum eumdemque eorum omnium auctorem esse. Similiter ad marginem Epistolarum primae Joannis et primae Petri annotantur plurima loca Pauli, eodem tamen tempore vixerunt, nec eorum Epistolae in dubium revocantur ab adversariis.

§. VII. *Objectiones contra Epistolam Judae.*

Objiciunt 1. Judas asserit se post Apostolos vixisse cum ait: *Memores estote verborum quae praedicta sunt ab Apostolis Domini N. J. C. qui dicebant vobis, quoniam in novissimis temporibus venient illusores*, etc. citatque aliqua loca Petri et Pauli (*a*).

Resp. neg. ant. Judas enim cum aliis Apostolis vixit; sed quibusdam, nimirum Petro, Paulo, Jacobo, supervixit, posteriusque Epistolam scripsit, et ideo merito potuit ita loqui, et Apostolorum aliorum Epistolas citare.

Objicies. 2. Judas citat librum *Enoch*, qui est apocryphus; ergo et ejus Epistola est apocrypha, et minime canonica.

Resp. retorq. Paulus Apost. (*b*) profert testimonia ex Ethnicis Poetis, Menandro et Epimenide: ergo ejus scripta sunt profana. Itaque in apocryphis, et Ethnicis libris potest esse aliquid veri, et illud est quod Apostoli, Spiritu sancto inspirante, proferunt, nec tamen propterea totum librum approbant.

Instant, Judas testimonium *Enoch*, non ut apocryphum, sed ut propheticum citat; ergo approbat totum librum.

Resp. nego conseq, Sine dubio credendum est Enoch aliquid Prophetici et divini scripsisse, et ejus vaticinium in eo libro, quem Judas citat, insertum fuisse; liber nihilominus est apocryphus, quia multa fabulosa simul cum hoc vaticinio, quod Judas citat, continet.

§. III. *Objectiones contra Epistolas secundam Petri, secundam et tertiam Joannis, et Apocalypsim.*

Contra secundam Epist. Petri, Haeretici nihil aliud objiciunt, quam diversitatem styli a prima Epistola quam esse Petri certo constat .... verum haec diversitas provenit, vel a diverso interprete, quo usus est Petrus, ut ait Div. Hieron, (*c*) vel a diverso tempore, quo scripsit Petrus, non enim novum est eumdem hominem diverso tempore, diverso stylo scribere.

Contra secundam et tertiam Joan. opponunt 1. auctoritatem Papiae, qui (*d*) duos fuisse Joannes asserit, unum Apostolum, et alium

(*a*) 2. *Petri* 3. 1. *ad Tim.* 4. 2. *ad Tim.* 3.
(*b*) *Act.* 17. *et* 1. *ad Cor.* 15. (*c*) *Q.* 11. *ad Hedib.*
(*d*) *Apud Euseb. l.* 3. *hist. cap.* 39.

qui *senior* dicebatur; et cum auctor harum Epist. non Apostolum, sed *seniorem* se nominet, verisimile est has Epist. esse ab illo Joan. seniore scriptas.

Resp. nego conseq. Papias enim non dixit has Epist. non esse Joannis Apost. sed solum duos Joannes nominat, uter autem Epistolas scripserit, tacet. Porro Joannes poterat se Seniorem appellare, tum quia post omnes alios Apostolos vixit, et ad extremam senectutem perveuit, tum quia *senior* idem est ac *Presbyter*, Joannes autem erat Presbyter et Apostolus.

Opponunt 2. Auctoritatem D. Hieron. (*a*) qui asserit Epist. secundam et tertiam Joannis. adscribi Joanni Presbytero.

Resp. D. Hieronymum per Joannem Presbyterum intellexisse Joannem Apostolum, constat ex sua ad Evagrium Epist. 85. *Plangat*, ait, *Tuba Evangelica filius Tonitrui, quem Jesus amavit plurimum: Presbyter* (*b*) *electae Dominae, et filiis ejus.*

Contra Apocalypsim opponunt 1. Titulum hujus libri non esse *Joannis Apostolis*, sed *Joannis Theologi.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nam idem est Joannes Theologus, qui et Joannes Apostolus, idest prae caeteris Apostolis Theologus appellatus, quia caeteris de humanitate Christi, Joannes vero de ejus divinitate praecipue scripsit, unde Aquilae comparatur, quare D. Dionysius Areopagita Epistolam, quam ad Joannem scribit, sic intitulat: *Joanni Theologo, Apostolo, et Evangelistae.*

Objiciunt 2. In hoc libro (*c*) dicitur: *Beatus Homo qui servat verba Prophetiae hujus;* cum tamen nemo sciat qui haec Prophetia significet.

Resp. D. Joannes, per Prophetiam, intelligit totum librum, in quo non mirum est, quod multa, quae prophetice praedicuntur, sint obscura; in eo tamen multa sunt vitae praecepta clarissima, quibus nos hortatur ad patientiam et perseverantiam in persecutionibus.

QUÆSTIO VI.

De idiomate, quo scripti sunt Libri Canonici.

Nota. Duplex est textus Libri Canonici, *Primus* est *autographus*, seu originalis: *Secundus*, est *apographus* seu in varias linguas translatus, hic est de autographis quaestio; de apographis, seu in varias linguas versionibus, agemus quaestione sequenti.

Quaeres 1. *Quo idiomate libri veteris Testamenti fuerunt conscripti?*

Resp. Fuerunt Hebraica lingua (*d*) *exceptis* 1. libris Danielis, Tobiae; Judith, qui ex D. Hieron (*e*) Chaldaice primitus exarati

(*a*) *L. de script. Eccl. in Joann.*
(*b*) *In Vulgata habetur, Senior electae, etc.* (*c*) *Cap. 1. et ult.*
(*d*) *D. Hieron. Praefat. ad illos libros.* (*e*) *Praefat. ad illos libros.*

fuerunt. *Exceptis* 2. libris Sapientiae, et secundo Machab. qui graece fuere scripti, ut habet D. Hieron. in prologo galeato. *Machab. librum primum*, inquit, *Hebraicum reperi, secundus graecus est.* Et de lib. Sapient. ait : *Apud Hebraeos nusquam est, quisque stylus graecam eloquentiam redolet.*

Quaeres 2. *Quo idiomate scripti sunt libri novi Testamenti?*

Resp. Omnes libri novi Testamenti graece editi sunt ab Apostolis, excepto Matthaei Evangelio, et Epist. ad Hebraeos, qui libri Syriace fuerunt scripti; ita habet D. Hieron. *Praefat. in Evangelia ad Damasum*, dicens: *De novo nunc loquor Testamento, quod Graecum esse non dubium est, excepto Apost. Matthaeo qui primus in Judaea Evangelium hebraicis litteris edidit*, seu potius Syriacis, quia quo tempore scripsit, lingua pure hebraica non erat apud Judaeos vernacula, sed Syriaca. Idem dicendum de Epistola ad Hebraeos, *quam Paulus hebraeus hebraice scripsit ad Hebraeos*, ait Eusebius (*a*).

QUÆSTIO VII.

De variis Scripturae sacrae editionibus.

Nota. Variae Scripturae sacrae editiones ad quatuor praecipuas referuntur, nimirum, Hebraicam, Graecam, Latinam, et Vernaculam, de quibus et de earum authenticitate totidem agemus articulis.

ARTICULUS I.

De editione Hebraica.

Quaeres 1. *Quid sit editio Hebraica?*

Resp. Est ea, quam Esdras post captivitatem Babylonicam, non quidem in incendio templi a Nabuchodonosore combustam, de novo edidit, sed in varios codices dispersam, in unum corpus redegit, et divino suffultus auxilio a multis depravationibus expurgavit, ac ad suam primaevam puritatem reduxit.

Quaeres 2. *An editio Esdrae sit authentica?*

Nota: Authenticum dici illud, quod est indubitatae auctoritatis, et in judiciis fidem facit. Porro aliqua editio potest esse authentica dupliciter; 1. Per expressam Ecclesiae definitionem, 2. Per longum et non interruptum Ecclesiae usum.

Resp. 1. *Certissimum est editionem hebraicam Esdrae, qua usus est D. Hieronym. in sua versione, fuisse veram et authenticam.* Ratio est evidens, quia vulgata versio, quam ut authenticam approbat Ecclesia Catholica, est secundum partem illius majorem D. Hieron. qui textum hebraicum latine interpretatus est; ergo ipse textus fuit authenticus; neque enim major potest esse auctoritas versionis, quam exemplaris ad quod efformata est; in hoc conveniunt omnes.

(*a*) *Lib. 6. histor. cap. 11.*

Resp. 2. *Textus Hebraicus Esdrae, ut est apud nos Catholicos, est authenticus.*

Prob. Textus hebraicus tempore D. Hieron. erat incorruptus quoad partes essentiales, et authenticus; atqui ille textus (ejusque exemplaria) semper fuit custoditus et conservatus a sanctis Patribus ac Romanis Pontificibus, et usque in hodiernum diem servatur in Vaticano et in aliis Bibliothecis; ergo est authenticus.

Hinc jura (*a*) et sancti Patres maxime D. August, docent ad hebraicos et graecos fontes genuinos esse recurrendum, dum latinae editiones ambiguae aut vitiatae videntur.

Objicies 1. Sola Vulgata est declarata authentica a Conc. Trid. Ergo.

Resp. dist. ant Sola Vulgata est declarata authentica, per exclusionem aliarum latinarum versionum, *conc. ant.* cum Bellarm. (*b*) calumniae Calvini respondente: *Nec enim*, ait, *Patres fontium ullam mentionem fecerunt, sed solum ex tot versionibus latinis, quae nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam caeteris anteponerent.* Unde Patres Trid. solam Vulgatam authenticam declarando, nullo modo, nequidem tacite, declararunt fontes non esse authenticos.

Objicies 2. Aliqua loca dantur in textu hebraico, quae non solum differunt, sed opponuntur nostrae Vulgatae, quam Conc. Trid. jubet, *ut nemo rejicere quovis praetextu audeat, vel praesumat.* Ergo textus hebraicos non est authenticus.

Resp. neg. ant. Vulgata enim nostra est omnino conformis cum textu hebraico; hinc ait Bellarmin. (*c*) *Quod Vulgata editio translata sit ex Hebraeo, ipsa quodammodo clamat, dum pene ubique concordat cum Hebraeo.* Quod si aliqua versio graeca in aliquo substantiali discordet cum Vulgata nostra, signum est quod sit vitiata, et consequenter quod textus non sit purus et genuinus.

Resolves: Quamvis lectio nostrae Vulgatae semper sit omnibus praeferenda, tamen, ut optime notat Sylveira (*d*), textus hebraicus magnae utilitatis est, tum ad meuda, quae in latinis Bibliis subinde horum Auctorum incuria irrepunt, corrigenda; tum ad vocem, sententiamque in latino, et graeco codice ambiguam, enodandam; tum ad litterales sensus eruendos, qui sub iisdem apicibus hebraeis, ob linguae foecunditatem, latere possunt; atque ut ipso puro fonte Scripturae, Judaei, et Haeretici, confundantur et convincantur.

Quaeres 2. *Quaenam versiones revocentur ad editionem hebraicam?*

Resp. Tres sunt quae a lingua hebraica ortum ducunt. *Chaldaica*, scilicet, *Syriaca*, et *Samaritana*, de quibus pauca dicemus.

(*a*) *Cap. Ut veterum, dist.* 9. *etc. de quibus, dist.* 20. (*b*) *Lib.* 2. *de verbo Dei, cap.* 10. (*c*) *L.* 2. *de verbo Dei, cap.* 9. (*d*) *Resolut.* 4. *quaest.* 2. *de Variis version. Scripturae sacrae.*

1. *Chaldaica*, potius paraphrasis est dicenda, quam versio; unde a Judaeis *targum*, id est interpretatio, dicitur; haec nullius est auctoritatis, cum Thalmudistarum fabulis sit conspersa. ∴ *Nota*, quod non loquamur de libris, qui ab auctoribus sacris Chaldaice fuerunt editi, sed de versione totius veteris Testamenti, quae paraphrastice facta est ex Hebraeo in Chaldaeum.

2. *Syriaca*, quae lingua, orta in captivitate Babylonica ex commixtione hebraicae et chaldaicae, facta est deinde lingua vulgaris, et quasi materna omnium Hebraeorum, qua proinde Christus et Apostoli usi sunt, vocarique solebat Hebraea, quia Hebraei illam sibi vulgarem ferebant. Haec semper fuit summae auctoritatis.

3. *Samaritana*, quae non nisi characteribus discrepat ab Hebraica Esdrae, unde ejusdem semper fuit auctoritatis.

ARTICULUS II.

De Versionibus veteris Testamenti Graecis.

Quaeres 1. *Quot sunt Versiones graecae librorum veteris Testamenti ?*

Resp. Ex pluribus, quae numerantur, quatuor sunt magis celebres.

Prima est 70. *Interpretum*, sic dicta, quia eam fecerunt 70. Seniores Judaei, sex nimirum ex qualibet tribu, graece pariter et hebraice peritissimi, regnante Ptolemaeo Philadelpho Ægyptiorum rege, qui ad Eleazarum summum Pontificem miserat, senioresque totidem petierat, qui sacros libros in graecum sermonem transferrent, in *Pharos* insula.

Quaeres 2. *Quomodo* 70. *Interpretes vetus Testamentum transtulerunt ?*

Resp. Satis constat quod spatio dierum 72. mirabili consensione id absolverint, ut asserunt Aristaeus et Joseph (*a*), sed an simul separatim in diversis cellulis, an bini et bini, an potius inter se conferentes interpretati sint ? est incertum, aliis Patribus affirmantibus, aliis negantibus: probabilius tamen se omnes inter se contulisse, tum quia nec Joseph, nec Philo, historiam versionis 70. describentes, harum cellularum ferunt mentionem, tum quia Aristaeus aperte asserit 70. Interpretes simul usque ad horam nonam *conferendo* versionem inter 72. dies absolvisse; unde D. Hieron (*b*) ait: *Nescio quis primus auctor* 70. *cellulas Alexandriae, mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scripserint.*

Secunda, est *Aquilae Pontici*, qui postquam ex Christiano factus est Judaeus, Scripturam (*c*) in graecum idioma transtulit, in odium Christianismi pervertens ea quae de Christo erant testimonia.

(*a*) *Aristaeus unus ex legatis a Ptolomaeo missis Ierosolymam, Hist. version.* 70. *Interpr. Joseph. l.* 22 *antiquitat. cap.* 2. (*b*) *Praefat. in Pentateuch.* (*c*) *Anno* 137. *sub Adriano Imper.*

Tertia, est *Symmachi Samaritani*, qui ex Judaeo factus Christianus, et ex Christiano factus Ebionita, postea Scripturam ex Hebraeo vertit in Graecum (*a*); et ut Judaeis placeret, ea quae ad Christum pertinebant, subdola interpretatione celavit, ut testatur D. Hieronym. *Praefat. in Job.*

Quarta, est *Theodotionis Ephesini*, qui ex Christiano factus Marcionita, cum illi haeresi postmodum esset infensus, ad Judaismum transivit, deinde Scripturam graece est interpretatus, sub Imperatore Commodo, *an.* 183. ejus tamen versio ponitur quarto loco ab auctoribus, quia sequuntur ordinem, quem Origenes constituit in suis Exaplis, non attenta temporis ratione.

Nota: Inter tres posteriores versiones haec est differentia, quod *Aquila* verbum e verbo reddiderit, *Symmachus* sensum e sensu, *Theodotio* media quadam via inter utrumque incesserit, partim sensum, partim verba sequens, ut notat Divus Hieronymus (*b*).

Quares 3. *Quanta auctoritate polleat in Ecclesia versio 70. Interpretum?*

Resp. Divina et irrefragabili pollet auctoritate.

Prob. 1. Quia utriusque Ecclesiae graecae et latinae judicio, et usu, consecrata est.

2. Quia Apostolica usi fuerunt, et ea etiamnum utuntur Graeci Catholici, ut tradit D. Aug. *lib.* 12. *de civit. Dei, cap.* 43. dicens; *Hanc, quae septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque utuntur Graeci Christiani, quorum plerique utrum alia sit aliqua, ignorant.*

3. Quia non sine Spiritus sancti assistentia facta videtur. Hinc Irenaeus (*c*) de hac translat. ait: *Per aspirationem Dei, interpretae sunt Scripturae.* Div. August. (*d*) ait: *Spiritus, qui in Prophetis erat quando illa dixerunt, idem ipse erat in 70. viris, quando illa interpretati sunt.* Ergo.

Dices; Translatio 70 Interpretum, quae modo circumfertur, non est simpliciter authentica; tum quia nullum est de illius authenticitate Ecclesiae Judicium, tum quia notabiliter discrepat ab editione vulgata, quam Concil. Trid. declaravit authenticam.

Resp. nego ant. 1. Quia jam probavimus editionem 70. non discrepare a nostra Vulgata, quo ad partes essentiales. 2. Quia per plura saecula, Ecclesia universa illa editione usa est, et etiamnum utitur Ecclesia Graeca Catholica. Imo Sixtus V. in suo diplomate, praefixo versioni 70. quae in Vaticano est, sic loquitur: *volumus et sancimus ad Dei gloriam et Ecclesiae utilitatem, ut vetus Testamentum juxta 70. recognitum, et expositum, ab omnibus recipiatur et teneatur, non autem quomodocumque, sed ut authentica ver-*

(*a*) *Anno* 233. *Severo imperante.*
(*b*) *Praef. in Job et Epist.* 125. *ad Damas.*
(*c*) *Lib.* 3. *cap.* 15. (*d*) *L.* 18. *de Civit. cap.* 45.

sio . . . . prohibentes, ne quis de hac nova graeca editione audeat in posterum, vel addendo, vel demendo, quidquam immutare

Quaeres 4. *Cujus auctoritatis sint versiones Aquilae, Symmachi, et Theodotionis ?*

Resp. 1. In iis quae ad Christum, Christianamque Religionem spectant, nullius sunt auctoritatis, quia ipsi omnes fuerunt Christianismi desertores et hostes, qui illius odio multa in suis translationibus corruperunt.

Resp. 2. In aliis, quae Christianam Religionem non spectant, possunt inservire ad cognoscendum verum sensum Scripturae, cum et Origenes in suis Exaplis posuerit, et S. Hieron. eis usus sit in sacris litteris interpretandis ; Patres tamen Theodotionis versionem praeferunt, quia, ut testatur D. Epiphan. (*a*) majori fide, quam caeteri, sacros codices est interpretatus.

ARTICULUS III.

De Versionibus Latinis utriusque Testamenti.

Nota: Ante tempora D. Hieron. innumerabiles erant versiones latinae, tamen una erat communior, quae tum *Vetus*, tum *Vulgata*, et *Itala* dicebatur (*b*), de qua D. Aug. (*c*) sic loquitur: *In ipsis interpretationibus, Itala caeteris praeferatur, nam est ad verbum tenacior, cum perspicuitate sententiae.*

At postquam D. Hieron. jussu Damasi Papae, suam ex hebraeo latinam versionem absolvit, *Vetus* illa aliquandiu quidem retenta est cum nova Div. Hieron., sic tamen ut nova pluris fieret, tandemque sola retineretur velut hebraeo fonti prius respondens, ut D. Gregor. (*d*) testatur, et haec, quae tempore Div. Gregor. dicebatur *nova* editio, tot saeculorum exinde usu, facta est vetus et *Vulgata*, quae nunc in omnium manibus versatur, de qua B. Isidorus (*e*) ait. *S. Hieronymi editione omnes Ecclesiae usquequaque utuntur.*

Ergo nostrae Vulgatae auctor, est D. Hieron. hoc sensu, quod *fere totum* vetus Testamentum ex hebraeo immediate transtulit in latinum, et novum, ad graecum emendavit, ut ipse (*f*) testatur, *Novum testamentum*, inquit, *graecae fidei reddidi : vetus juxta hebraicum transtuli.*

Dixi 1. *Fere totum*: quia libros *Sapientiae*, *Ecclesiastici*, *Machabaeorum*, *Baruch cum adjuncta Jeremiae Epistola*, non transtulit, forte quia non erant in Canone Hebraeorum, ut ipsemet de libro Baruch (*g*) testatur: *Librum Baruch, qui apud Hebraeos nec legitur, nec habetur, praetermisimus.*

(*a*) *L. de ponderibus et mensuris.* (*b*) *Ita D. Hieron. in cap. 49. Isaiae.*
(*c*) *L. 1. de Doctrin. Christ. cap. 15.* (*d*) *In fine Epist. ad Leandrum.*
(*e*) *L. 9. etimolog. cap. 5.* (*f*) *L. de script. Eccles. ad calcem.*
(*g*) *Epist. 118. quae est Praef. Jerem.*

Dixi 2. *Fere totum ex hebraeo*: 1. quia libros *Judith* et *Tobiae* non ex hebraeo, sed ex originali Chaldaico transtulit, ut ipse testatur (*a*) 2. Quia duo posteriora capita Danielis, quae in Hebraeo non reperiebantur, desumpsit ex versione Theodotionis, ut ipse testatur, *Praef. ad Danielem.*

Dixi 3. *Fere totum*; quia Psalterium, quod extat in nostra Vulgata, non est illud, quod D. Hieronymus vertit ex hebraeo, nec illud, quod vertit ex graeco in latinum, cum illae versiones, quae extant inter opera D.Hieronymi, multum differant a Psalterio nostrae Vulgatae; sed est Psalterium antiquae versionis Italae, quod D. Hieron. ad hebraicos et graecos fontes emendavit semel et iterum ut patet ex *Praefat. Psalt. ad Paulam et Eustochium.*

Petes: *Quare Ecclesia Vulgatam veterem Psalterrii translationem retinuit?*

Resp. Causa videtur, consuetudo qua omnes Ecclesiae latinae jam assueverant quotidie canere Psalmos juxta latinam veterem versionem, et plerique ex memoria Psalmos recitabant; porro valde arduum fuisset novam translationem inducere, cum *difficile sane senis sit linguam mutare, et canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum*, ait Div. Hieron. *Praefat. in Daniel.*

Dixi: 4. *Et novum ad graecum emendavit*: quia D.Hieron. nusquam novum Testamentum vertit, sed antiquam Italam versionem a mendis, quae vel per imprudentiam, vel per Librariorum incuriam, irrepserant, emendavit.

Dices: D. Aug. *Epist* 10. *cap.*4. dicit Hieronymo: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex graeco interpretatus es*, ergo.

Resp. nego conseq. Illa enim vox, *interpretatus es*, sumi debet pro haec alia, *emendasti*, ut eam explicat D.Hier. ad Aug. rescribens (*b*), *Et si me, ut dicis*, inquit, *in novi Testamenti emendatione suscipis, etc.*

Quaeres 1. *An Vulgata nostra sit authentica?*

Resp. Vulgata nostra est declarata authentica a Conc.Trid.*sess.*4. his verbis: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiae Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quae circumferuntur sacrorum librorum, quaenam pro authentica habenda sit, innotescat: statuit et declarat, ut haec ipsa vetus et vulgata editio quae longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, praedicationibus, et expositionibus, pro authentica habeatur, et ut nemo illam rejicere, quovis praetextu, audeat, vel praesumat.*

Objicies. Vulgata nostra non est conformis primigenio Scripturae textui, sive Hebraeo, sive Graeco; ergo non est authentica.

(*a*) *Epist.* 110. *et* 111. (*b*) *Epist.* 11. *inter August.*

Resp. dist. ant. Non est conformis in eis quae sunt levioris momenti, *conc.* in eis quae fidem, mores, aut substantiam rei spectant, *nego ant. et conseq.* fateor itaque vulgatam nostram in aliquibus levioris momenti discrepare a textu originario, tum quia in originarium textum varia irrepserunt menda, quae in vulgata nostra sunt emendata; tum quia interpres latinus sementias non semper ad verbum, sed cum aliqua elegantia expressit authenticitatem vulgatae, quae textui primigenio conformis est in omnibus sententiis, et in eis quae fidem et mores spectant.

Quaeres 2. *Quo sensu Conc. declaravit vulgatam esse authenticam?*

Resp Hoc sensu, quod simpliciter et absolute sit fidelis et sincera in iis quae ad fidem et mores spectant, cum originali lingua bene concordans, nihilque contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ut declarat Vega (*a*) qui Concil. Trident. interfuit, *Eatenus*, inquit, *voluit Synodus, eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defoedatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide et moribus colligi possit.* Et Canus qui (*b*) asserit vulgatam retineri debere *in his omnibus quae ad fidem et mores spectant.* Idem docet Bellarminus.

Hinc 1. Ecclesia non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod debeat anteponi Hebraicis et Graecis fontibus germanis, prout calumniatur Calvin. (*c*) nam Conc. Trid. vulgatam nullo modo comparavit cum Hebraicis aut Graecis fontibus, quorum *nullam mentionem fecerunt Patres Tridentini; sed solum ex tot versionibus latinis, quae nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam caeteris anteponerent*, ait Bellarm. lib. 2. de verbo Dei c. 10.

Hinc 2. Conc. non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod nulla omnino levis momenti menda, in ea reperiantur, ut volunt aliqui Theologi; nam eo tempore quo sacra Synodus suum decretum promulgavit, selectis Doctoribus mandavit, ut vulgatae emendationi sedulo incumberent, quam correctionem incoeptam a Pio IV. sub quo Conc. finitum est, continuaverunt Pius V. Sixtus V. quae tandem sub Clemente VIII. perfecta est, ut patet ex Praefat. Sixtinis Bibliis praefixa. Ergo Patres Trident. non arbitrabantur vulgatam esse ab omnibus mendis, vel levissimis, immunem.

Dices: Si essent aliqua errata in vulgata, rejici posset in aliquibus locis sub praetextu erratorum; falsum conseq. ex Trident. Ergo.

Respond. dist maj. Rejici posset, etc. ab Ecclesia, vel a summo Pontifice, cujus est, ut caput universale Ecclesiae, sacros libros in sua puritate conservare, et a mendis Scriptorum et librariorum emendare, *conc.* a privatis Doctoribus, *neg. maj.* et sic ad minorem.

Itaque id tantum Conc. Trident. intendit, ut nullus privata au-

(*a*) *L.* 15. *in Conc. Trid. cap.* 9.
(*b*) *L.* 2. *de locis, cap.* 13.
(*c*) *In antidoto, sess.* 4.

ctoritate aliquid, quantumvis minimum, audeat contra vulgatam admittere, aut ponere, *Sed in re tam gravi*, ait Bannes (*a*) *expectanda est Ecclesiae Catholicae censura.*

Quaeres 3. *Quandonam licitum sit recurrere ad fontes pro emendatione codicum Latinorum?*

Resp. Cum Bellarm. (*b*) licitum est recurrere ad fontes.

1. Quando in codicibus nostris videtur esse error Scribarum, aut Librariorum.

2. Quando Latini codices variant, nec certo sciri potest quaenam sit vera vulgata lectio, possumus recurrere ad fontes, et inde juvari ad veram lectionem inveniendam, quae certe erit quae conformis erit fonti.

3. Quando verba, aut sententia in latino sunt ambigua, possumus recurrere ad fontes, si forte ibi non sit ambiguitas, ut dubius sensus tollatur, et verus eruatur.

4. Licet recurrere ad fontes, ad energiam et proprietatem vocabulorum intelligendam.

ARTICULUS IV.

De vernaculis sacrae Scripturae versionibus.

Nota. Haeretici frequenter nobis objiciunt sacrorum Bibliorum in vulgares linguas translationem et usum, ab Ecclesia omnibus perperam interdici, persuadereque conantur lectionem sacrae Scripturae in lingua vulgari omnibus indiscriminatim, etiam plebejis ac mulieribus, esse concedendam, eamque debere in divinis officiis decantandis, usurpari: contra quos.

CONCLUSIO I.

Ecclesia non prohibet absolute lectionem Scripturae sacrae in lingua vulgari translatae; sed cum non expediat eam omnibus passim concedi, ideo justissime prohibet ut omnibus indiscriminatim concedatur.

Prob. prima pars: Quia nullibi extat prohibitio generalis, de qua agitur, imo Biblia in lingua vulgari, mandantibus summis Pontificibus et Episcopis, ubique Typis mandantur, et per eos, quorum id officii est, probantur.

Prob. secunda pars: Illud non expedit omnibus concedi, quod, licet in se bonum, tamen ratione circumstantiarum loci, temporis, et personarum, potest pluribus esse noxium, atqui talis est Scriptura sacra in lingua vulgari translata; multi enim propter infirmitatem, temeritatem, ignorantiam, aut malitiam, plus ex ejusmodi lectione detrimenti, quam utilitatis haurire possent, ut *experimento manifestum est*, ait IV. regula Conc. Trid. Ergo.

(*a*) *1. parte q. 1. art. 8. dub. 3. concl. 6.*
(*b*) *L. 2. de verbo Dei, cap. 11.*

Prob. min. Quia si prorsus rudis in Canticis Canticorum sua lingua vulgari legeret, *Osculetur me osculo oris sui: laeva ejus sub capite meo, et dexter illius amplexabitur me;* vel in Osea, *Vade, et fac tibi filios fornicationum.* Vel quomodo Loth dormivit cum filiabus suis: quomodo Ruth sponsum quaesivit; quomodo Sara, Rachel, et Lia, ancillas suas viris suis dederint iu concubinas, etc. vel contemneret sanctos Patriarchas, vel provocaretur ad imitandum ea, quae imitari non licet, quod esset grande scandalum.

Prob. tertia pars: Ex regula quarta Concil. Trident. vigente in locis ubi promulgatum est Concilium, quae sic habet: *Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ne cum consilio Parochi vel Confessarii, Bibliorum a Catholicis auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex ejusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant*, etc.

Verum cum illud Pii IV. statutum, sit disciplinae lex, usu contrario potuit in aliquibus locis antiquari, ut revera factum est in Gallia et Germania, in quibus quisque nunc pro conscientie suae ductu, absque licentia ab Episcopo petita, potest sacras Scripturas ab auctoribus Catholicis in vernaculas linguas translatas legere: caveant illi, apud quos Pii IV. regula non viget, spernere Ecclesias, quae sapientem illam legem observant.

CONCLUSIO II.

Non convenit, in sacris mysteriis celebrandis, linguam adhibere vernaculam,

Prob. 1. Quia haec consuetudo adversatur traditioni Ecclesiae Catholicae, quae in suis precibus publicis non aliam linguam, quam hebraicam, graecam et latinam adhibuit .... 2. Quia haec consuetudo plus quandoque detrimenti, quam utilitatis afferret plebi, cum enim multa Scripturae loca sint in speciem pugnantia, vulgus ea concordare non valens, erroris inde occasionem sumeret......3. Quia quandoque ex lectione Scripturae in lingua vulgari posset oriri scandalum, refert enim Bellarmin. (*a*) se audivisse ab homine fide digno, *Cum in Aquila a Ministro Calvinista in templo legeretur lingua vulgari cap.* 25. *Ecclesiastici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum, surrexisse foeminam quamdam, atque dixisse, istudne est verbum Dei? imo potius verbum diaboli est.*

Hinc Concil. Trident. (*b*) justissime statuit ne Missa vulgari lingua celebretur.

(*a*) *L.* 1. *de verbo Dei, c.* 15. (*b*) *Sess.* 22. *cap.* 8. *et can.* 9.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *Cum Kemnitio*, Christus et Apostoli ad promiscuam plebem conciones habuerunt lingua vulgari, ergo eidem promiscuae plebi permittendum est sacras Scripturas legere lingua vulgari.

Resp. nego conseq. Nam verbum Dei recte praedicatur lingua vulgari, quia praedicatio explicationem continet, quam omnes facile capiunt, et quae plurimum valet ad erudiendos vulgares homines in his quae spectant ad fidem et mores; at cum scribitur, nudus textus scribitur, qui consequenter ab omnibus non capitur.

Objicies 2. *Cum Brentio.* finis divinorum officiorum, publicarumque lectionum, est populi instructio, consolatio, et aedificatio, juxta illud Apost. Rom. 15. *Ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus*: atqui ex lingua ignota nulla potest esse instructio, aedificatio, etc. ergo.

Resp. nego maj. Nam finis praecipuus divinorum officiorum, non est populi instructio aut consolatio, sed cultus Deo ab Ecclesia debitus et reddendus.

Inst. 1. Scriptura sacra ad omnium instructionem condita est, doctrinamque continet omnibus communem; ergo omnibus legi debet lingua vulgari.

Resp. nego conseq. Quia licet Scriptura contineat doctrinam omnibus communem, tamen multa continet quorum vulgares non sunt capaces, et quorum idcirco notitia ad Pastores pertinet, non autem ad vulgares, qui de iis, quae ad ipsos spectant, sufficienter instruuntur per conciones frequentissimas, quae in singulis Ecclesiis fieri debent: ad hoc enim Deus posuit in Ecclesia *Pastores et doctores*, *Ephes.* 4.

Inst. 2. Lectio librorum linguae vulgaris easdem afferret utilitates scientibus linguam vulgarem, quas affert lectio Bibliorum latinorum scientibus linguam latinam, ergo eis est permittenda in officiis divinis.

Resp. nego ant. Quia qui callent linguam latinam, eruditione superant communem populum, unde possunt ea, quae non intelligunt, addiscere per lectionem, interpretationum et commentariorum SS. Patrum et Doctorum.

Inst. 3. Cum Quesnello (a) *Eripere Christianis Scripturas, praesertim Evangelium, est illis obturare os Christi, est privare lumine filios luminis, et illos quadam specie excommunicationis ferire*; ergo hoc est illicitum.

Resp. nego ant. Quia etiamsi ipsi Christi documenta non legant, illa frequenter a suis Pastoribus audiunt; ergo non ipsis os obturatur, non privantur lumine, nec ulla excommunicationis specie feriri videndi sunt, quia lectione scripturae sacrae removentur, cum

(a) *Prop.* 84. *et* 85.

ab instructionibus et documentis Christi ore Pastorum suscipiendis non arceantur.

Inst. 4. *Cum Quesnello*, injustum est impedire filium ne legat Testamentum patris sui; sed Evangelium Christi pro omnibus confectum; ergo.

Resp. dist. maj. Injustum est, etc. si illa lectio non possit esse illi noxia, et si aliunde non possit cognoscere ultimas patris sui voluntates, *conc. maj.* secus, *nego maj.* Porro aliquibus Christianis potest esse noxia lectio Evangelii, et aliunde, nempe ex instructione Pastorum, voluntates patris sui Christi cognoscere possunt.

Objicies 3 Horrendum est Scripturam sacram inter libros prohibitos reponere; atqui id factum est a Pio IV. Ergo.

Resp. dist. maj. Horrendum est reponere, etc. tanquam librum *per se* noxium, *conc. maj.* Panis est alimentum in se optimum, nemo tamen absurdum, imo sapienter factum judicabit, si mater infanti tenello panem auferat, cui, ratione debilitatis illius, ille cibus noxius esset, ut lac solum subministret: quis similiter absurdum judicare potest, si Ecclesia lectionem Scripturae sacrae eripiat e manibus illorum, quibus periculosa illa et noxia foret?

Objicies 4 Innocent. III. (*a*) praecipit, ut cum in aliqua urbe permixti sunt homines diversarum linguarum, Episcopus provideat viros idoneos, qui diversis linguis divina officia celebrent; ergo licitum est celebrare mysteria divina lingua vulgari.

Resp. nego cons. Innoc. loquitur tantum de lingua graeca et latinâ; nam cum, tempore quo Costantinopolis fuit a Latinis capta, permulti essent in Graecia Latini Graecis permixti, postulatum est a Pontifice in Conc generali Lateran. ut permitteret duos Episcopos ordinari in talibus locis, respondit SS Pontifex, non convenire ut sint duo Episcopi in una Ecclesia, sed tantum debere Episcopum providere ut sint Ministri idonei, qui graece Graecis, et latine Latinis sacra celebrarent.

Objicies 5. Apostol. docet publicas Ecclesiae preces et lectiones debere fieri lingua vulgari, ergo etc. nam (*b*) dicit: *Si orem lingua spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est; quid ergo? orabo spiritu, orabo et mente, psallam spiritu, psallam et mente: caeterum si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotae, quomodo dicet, amen super tuam benedictionem? quoniam quid dicas nescit; nam tu quidem bene gratias agis, sed alier non aedificatur*; ergo.

Resp. nego ant. Ad prob. *neg. cons.* nam Apost. hic non loquitur de Scripturis, vel officiis divinis, quae cum graece fierent, ut fatentur Haeretici, a multis intelligebantur, sed loquitur de oratione, seu laude Dei et gratiarum actione, quas interdum Christiani con-

(*a*) *Cap. quoniam in plerisque de officio Judicis ordinarii.* (*b*) 1. *ad Cor.* 14.

sueverant componere et canere tempore collationum spiritualium, de quibus loquuntur Eusebius ex Philone, et Tertull. (*a*) quoniam illa Cantica cantabantur ad populi instructionem et consolationem voluit Apost. ut non componerentur lingua peregrina, quomodo aliqui Christiani faciebant, sed lingua, quae intelligeretur, ut idiotae similia componendi incapaces, saltem possent ea confirmare, dicendo *Amen.*

Objicies 6. D. Chrys. saepissime hortatur Laicos, etiam mulieres, etiam servos et ancillas ad lectionem sacrarum litterarum, ait enim (*b*) *audite, obsecro saeculares omnes comparate vobis Biblia animae pharmaca: si nihil aliud vultis, vel novum Testamentum acquirite, Apostolorum Acta, Evangelia*, etc. Ergo Scripturae debent vulgari lingua omnibus indiscriminatim permitti.

Respond. dist. conseq. Debent permitti omnibus, qui cum fructu legere possunt. *conc.* omnibus omnino, etiam iis qui possunt Scripturis abuti, et grave incommodum inde accipere, *nego cons.* Itaque quamvis verba Chrysostomi sint universalia, non sunt tamen universaliter accipienda, sed accommodate juxta mentem illius, et occasiones quibus ad ea dicenda adducebatur. Igitur eo tempore homines, etiam capaces, neglecta penitus Scriptura sacra, erant dediti theatricis spectaculis, aliisque nugis, propterea D. Chrys. ut eam excuteret desidiam, perpetuo hortabatur omnes ad lectionem Scripturarum, non quod vellet omnes omnino, etiam rudissimos, eas legere sed ut ii saltem eas legerent, qui cum fructu et sine periculo id poterant.

QUÆSTIO VIII.

De Scripturae sacrae sensu.

Nota. Sensus Scripturae, est *ejus genuina significatio*, sive est res quam Spiritus sanctus voluit significare per Scripturam. 1. Agemus De sensu scripturae in genere. 2. De sensibus litterali et mystico. 3. De sensu accomodatitio.

ARTICULUS I.

De sensu Scripturae sacrae in genere.

Quaeres 1. *Quotuplex sit sensus sacrae Scripturae?*

Resp. Duplex est, litteralis et mysticus.

Sensus litteralis, est ille quem verba, sive proprie, sive metaphorice accepta, immediate significant. Ex qua definitione patet sensum litteralem esse duplicem, proprium nempe et metaphoricum.

Sensus litteralis proprius, est ille quem verba, proprie accepta,

---

(*a*) *Euseb.* l. 2. *hist.* c. 17. *Tertull.* c. 39. *Apologet.*
(*b*) *Hom.* 9. *in Ep. ad Coloss.*

immediate significant, ut in hac prop. *Abraham duos filios habuit*, *unum de ancilla et unum de libera* (*a*).

Sensus litteralis metaphoricus, est ille quem verba, figurate accepta, immediate significant: ut cum Christus dicitur, *Leo*, *Agnus*, *Vitis*, tunc est sensus litteralis metaphoricus, quia unum dicitur verbis, et aliud sub illis intelligitur; nempe sub illis vocibus, *Leo*, *Agnus*, *Vitis*, Christi fortitudo, mansuetudo, et fœcunditas intelliguntur.

Sensus mysticus, seu, spiritualis, est ille, qui non verbis ipsis, sed rebus per verba significatis, indicatur; sic quod in Genesi (*b*) dicitur de duobus filiis Abrahae, Apostolus (*c*) in sensu mystico exponit de duobus Testamenti.

Sensus mysticus; triplex assignatur, Allegoricus, nimirum, Tropologicus, et Anagogicus.

Sensus Tropologicus, seu moralis, est rei ad morum instructionem significatio, per aliam rem, Scripturae verbis immediate significatam. Unde est de rebus agendis.

Sensus Allegoricus, est rei ad Christum et Ecclesiam Militantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturae verbis immediate significatam. Unde est de rebus credendis.

Sensus Anagogicus, est rei ad Ecclesiam triumphantem pertinentis significatio per aliam rem scripturae verbis immediate significatam. Unde est de rebus sperandis.

Sunt ergo quatuor Scripturae sensus his versibus expressi.

Littera gesta docet; quid credas Allegoria;
Moralis quid agas; quo tendas Anagogia.

Nota. Quadruplex ille sensus in una voce, *Jerusalem*, occurrit, nam *Litteraliter* significat urbem Palestinae capitalem; *Allegorice* Ecclesiam; *Tropologice* animam hominis; et *Anagogice* Patriam Caelestem; quod ante mille annos totidem verbis docuit Cassianus (*d*).

Quaeres 2. *An sit de fide Scripturam sub una littera continere plures sensus?*

Resp. affirm. Nam illud est de fide, quod expresse in Scriptura reperitur; atqui quod Scriptura sub una littera plures sensus contineat, expresse reperitur in ipsa Scriptura; nam historiam litteralem de Jona, qui tribus diebus et tribus noctibus extitit in ventre ceti, de se ipso per allegoriam exponit Christus (*e*), Item quod Exodi 12. litteraliter de Agno Paschali scribitur, *Os non comminuetis ex eo*, impletum est in Christo, *Joann*. 19. *v*. 36.

ARTICULUS II.

De sensu sacrae Scripturae litterali, et Mystico.

Quaeres 1. *An sub iisdem sacrae Scripturae verbis aliquando multiplex sit sensus Litteralis?*

(*a*) *Gal*. 4. *v*. 22. (*b*) *Gen*. 16. *v*. 22. *et cap*. 21. *v*. 2.
(*c*) *Ad Galat*. *cap*. 4. (*d*) *Collat*. 14. *cap*. 4. (*e*) *Joan*. 3, *v*. 14.

Resp. affirm. Est communis, quam etiam innuunt sacrae Scripturae. Sic v. g. quod dictum fuit de Israel, (a) *Ex Ægypto vocavi filium meum*, id de Christo interpretatur Matthaeus, *c.* 2. *v.* 15. sic illud Psalmistae, *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te.* Apost. Hebraeor 1. exponit de generatione Christi aeterna, *Cui Angelorum dixit filius meus es tu?* etc. quod idem Apost. *Act.* 13. explicat de resurrectione Christi, *Resuscitans Jesum, sicut in Psalm. 2. scriptum est: filius meus es tu, ego hodie genui te.* Sic Illud Isaiae 33. *Generationem ejus quis enarrabit?* a Patribus intelligitur de aeterna simul et temporali Christi generatione, utraque enim est ineffabilis.

Quaeres 2. *Ex quo sacrae Scripturae sensu, Theologia certa potest deducere argumenta?*

Resp. Ex solo sensu litterali, non autem ex mystico, nisi, aut ab Ecclesia proponatur, aut Scripturae et traditionis auctoritate nitatur, aut ex ipsa textus sacri serie certo colligatur.

Prob. Quia sensus mysticos quandoque pro suo quisque ingenio ac pietate cudit, et quo jure ab uno excogitantur, eodem possunt contemni ab altero ergo, etc. hinc D. Hieron. (b): *Nunquam parabolae, et dubia aenigmatum intelligentia, potest ad auctoritatem dogmatum proficere*, et August, *quis autem non imprudentissime nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat et manifestata testimonia, quorum lumine illustrentur obscura?*

Dixi: *Nisi aut ab Ecclesia proponatur, aut Scripturae auctoritate nitatur*, etc. Tunc enim firmissimum praebet Theologiae argumentum, quia tunc certum est illum sensum mysticum a Spiritu sancto fuisse intentum. Talis est sensus, quem Apost. (c) ex his verbis, Deut. 25. *Non alligabis os bovi trituranti*, eruit, ad probandum ministris Evangelii deberi stipendia. Talis est ille, quo D. Petrus (d) docet eos qui in Arca Noe servati sunt, *Genes.* 6. v. 14. significare mystice eos, qui in Ecclesia salvi fiunt per baptismum, *Quod et vos nunc similis formae salvos fecit baptisma.*

Quaeres 3. *Utrum in quolibet Scripturae sacrae textu praeter sensum Litteralem, contineatur aliquis sensus mysticus?*

Resp. negat. Cum D. Aug. (e) dicente: *In quibusdam locis solus sensus Litteralis quaerendus* ergo non in omnibus. Quis enim sensus mysticus quaerendus in his textibus, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Non occides. Non furtum facies*, etc. ergo concludit D. Epiphan. (f) *Non omnia habent verba divina opus allegoria, sed prout se habent, accipienda sunt.*

(a) *Osee* 11. *v.* 1.
(b) *In c.* 13. *Matt.* (c) 1. *Cor.* 9. *v.* 9. (d) 1, *Petri, c.* 3. *v.* 19.
(e). *Q.* 2. *super Genesim.* (f). *L.* 2. *Haeresi.* 61.

Quaeres 4. *An detur aliquis textus in Scripturae, in quo non sit sensus Litteralis, sed tantum spiritualis ?*

Resp. negat. Nam sensus Litteralis desumitur ex immediata significatione verborum, sive in propria sive in figurata acceptione ex Spiritus sancti intentione; atqui nullus assignatur locus, cujus verba aliquid immediate non significent, sive proprie, sive Metaphorice; ergo nullus est locus, qui non habeat sensum Litteralem.

Dices: Juxta SS Patres in figuratis locutionibus et parabolis, non Litterae, sed Spiritui est inhaerendum; ergo in illis est solus sensus spiritualis.

Resp. dist. ant. Non est inhaerendum Litterae, in sensu proprio consideratae, *conc. ant.* in sensu Metaphorico et figurato *nego ant.* porro sensus absconditus sub his figuris, est sensus Litteralis; sic hujus textus Matth. 18. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum*; etc. sensus Litteralis Metaphoricus hic est: *Si amicus, vel proximus*, etc. *qui tibi serviunt, tanquam manus et pes, scandalizant te, consortium illorum devita.*

Quoad parabolas notandum quod in ipsis duae sint partes: 1. Quae continet rem, quae in similitudinem affertur; 2. Quae applicationem continet, et utraque suum habet sensum Litteralem. Exemplum sit parabola, qua Christus *Matth.* 13. utitur ad praedicandam Evangelii propagationem, *simile est*, inquit, *regnum coelorum fermento quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum.* Haec parabola habet duplicem partem, 1. Continet mulieris factum quod adducitur in similitudinem, et habet sensum Litteralem mulieris factum exprimentem: 2. Continet applicationem, et habet quoque sensum Litteralem, qui hic est: *Sicut modicum fermentum in magnam farinae massam immissum, eam multo, quam antea, reddit majorem, ita Evangelium in Palaestina praedicatum, brevi tempore totum pervadet orbem, et sic Ecclesia in Palaestina primum instituta, atque angustis terminis contenta, brevi tempore magna sumet incrementa, et longe lateque propagabitur.*

ARTICULUS III.

De sensu sacrae Scripturae accommodatitio.

Quaeres 1. *Quid sit sensus accommodatitius?*

Resp. Est *ille, quo ea quae Litterali, aut mystico sensu, alia occasione, dicuntur in Scriptura, per quamdam extensionem ac similitudinem ad aliquid aliud applicantur.* Unde, nec mediate, nec immediate, est intentus a Spiritu Sancto, nec habet auctoritatem divinam, et ideo ex eo non potest desumi firmum argumentum ad probanda fidei et morum dogmata.

Quaeres 2. *An sensus accomodatitius admitti possit?*

Resp. affirm. Ille enim sensus admitti potest, quo Scriptura ipsa,

Ecclesia. et SS. Patres, usi sunt; atqui sensu accommodatitio, Scriptura, Ecclesia, et SS. Patres, usi sunt; sic quod, *Zach.* 4. dicitur de Jesu Sacerdote, et Zorobabele duce, S. Joann. *Apoc.* 11. accommodat Enoch et Eliae dicens: *Hi sunt duae Olivae.* Sic quod Christus (a) dixit de Nathanaele, *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est*, Ecclesia adaptat sancto Confessori, sicut adaptat Confessori Pontifici quae, *Eccli.* 44. dicuntur de Abrahamo, *Non est inventus similis illi*, etc.

Quaeres 3. ***Quaenam conditiones requiruntur, ut Scripturae adscribatur sensus accommodatitius?***

Resp. Requiruntur quatuor.

Prima, Ut sensus accommodatitius non introducatur, nec astruatur tanquam sensus Litteralis et mysticus, quod maxime reprehendit D. Hieron. *Epist. ad Paulinum.*

Secunda, Ut sensus falsus non attribuatur Scripturae per accommodationem; quod inique et turpiter fecerunt Michael Servetus, Lutherus, et Calvinus, sibi ipsis accommodantes illud Apoc. 12. *Michael, et Angeli ejus*, etc.

Tertia, Ut sensus accommodatitius ad res pias applicetur, nec enim verba Scripturae possunt applicari ad facetias, spurcitias, vel profana; hoc rigidis poenis prohibet *Conc. Trid. Sess.* 4. ad hoc attendant, caveantque omnes fideles, praesertim Ecclesiastici, quorum hoc saepe vitium est, in scandalum simplicium et timoratorum.

Quarta, Ut quando sacer scriptor dicit quidpiam factum esse, *Ut adimpleretur Scriptura*, illud per accommodationem non accipiatur; sed vel sensu Litterali quando id secundum Litteram fit, quod erat praedictum; vel mystico, quando figura, aut prophetia, ipso eventu impletur.

QUÆSTIO IX.

De regulis ad expositionem sacrae Scripturae necessariis.

Nota 1. Decem regulae ad expositionem sacrae Scripturae faciendam, communiter traduntur.

I. Regula. est D. Aug. *l. de doctrina christiana*, docentis; Scripturam sacram semper ad litteram esse intelligendam, nisi aliquid inde sequatur absurdi.

II. Reg. est D. Hieronymi, dicentis: *Hoc in omnibus Scripturis sanctis observandum est, Apostolos et Apostolicos viros in ponendis testimoniis de veteri Testamento, non verba considerare, sed sensum, nec eadem sermonum calcare vestigia, dummodo a sententiis non recedant.*

III. Reg. Ut quis genuinum Scripturae sensum assequatur, debet semper attendere scopum Auctoris agiographi, atque perpendere

(a) *Joan.* 1. *v.* 14.

quorsum, quibus, ex cujus persona, et ad quos loquatur. Spiritus enim Dei sublimis et acer, in partem, in quam inclinat, ita vehementer fertur, ut ad extrema videatur declinare, adeoque plus velle, quam de facto velit. Sic Apostolus, ut extollat caritatem apud Corinthios qui in dono linguarum gloriabantur, dicit, sine caritate caetera omnia nihil esse, nihil prodesse, 1. *Cor.* 13.

IV. Reg. Scriptura sacra sensui, captuique hominum passim sese accommodat, ideoque ut plurimum humano modo loquitur de Deo, v. g. cum ei tribuit humanam faciem, oculos, manus, pedes, etc. ut significet varia ejus attributa. Item cum ei tribuit amorem, tristitiam, gaudium, iram, aliasque passiones, quae, licet sint in Deo quoad effectum, non sunt tamen in eo quoad affectum, nec mera accidentia sicut in nobis, sed sunt ipsamet Dei essentia, quae immota et tranquilla illos producit effectus, qui in hominibus ex commotionibus passionum oriuntur.

V. Reg. Cum Deus visibiliter apparuisse dicitur Abrahae, Moysi, et Prophetis, omnes istae apparitiones intelligi debent factae per Angelos, qui, corporibus assumptis, Deum repraesentabant, erantque Deus *repraesentative et auctoritative*, non vero *personaliter*, ut docent D. Hieronymus *in cap.* 4. *ad Gal.* Aug. *l.* 3. *de Trin. c. ult.* Greg. *in Praefat. Moral. c.* 1. et alii passim; sic qui apparuit Moysi, dixitque Exod. 3, *Ego sum Deus Patris tui, Deus Abraham*, etc. fuit Angelus, ut docet D. Stephanus, *Act.* 7. *vers.* 10.

VI. Reg. Hieroglyphicis ac Symbolis saepe utuntur Prophetae: sic cum Jeremias, *cap.* 25. *v.* 38 dicit: *Facta est terra eorum in desolationem a facie irae columbae.* Et c. 46. *v.* 16. *Revertamur ad terram nativitatis nostrae a facie gladii columbae.* Per *iram*, et, *gladium Columbae*, designat iram et gladium Chaldaeorum in quorum labaro praeferebatur columba argentea pennis inauratis Semiramidem repraesentans, et hoc quia Semiramis, quae condidit Babylonem, fingitur in morte in columbam versa. De hac columba loquens regius Psaltes, ait: *Si dormiatis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae, et posteriora dorsi ejus in pallore auri.*

VII. Reg. Quando Scriptura alicui nomen novum imponit, non adimit nomen prius, sed posterius addit priori, ita ut utrovis jam nomine possit nuncupari; unde cum Deus dixit Jacob; *Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel*, sensus est, non tantum Jacob, sed etiam Israel vocaberis.

VIII. Reg. Quia hagiographi fuere Judaei, hinc Orientem, Occidentem, Meridiem, et Aquilonem assignant in sacris Litteris per respectum ad urbem Jerusalem et Judaeam: sic cum Daniel, *cap.* 11. *v.* 11. dicit *Rex Austri egredietur, et pugnabit adversus Regem Aquilonis*, per Regem *Austri*, intelligit Regem Ægypti; et per Regem *Aquilonis*, intelligit Regem Chaldaeorum, quia Ægyptus, per respectum ad Judaeam, est ad Austrum, Chaldaea vero est ad Aquilonem.

IX. Reg. Decem tribus Israel, post schisma a domo David factum sub Jeroboam, usque ad captivitatem Babylonicam, vocantur passim a Prophetis, modo *Ephraim*, aut *Joseph.*, quia ex Ephraim filio Joseph ortus est Jeroboam, qui a Schismaticis in Regem electus est; modo *Samaria*, quia sedes Regum Israel erat in Samaria, vel, *Jacob*, quia constituebant majorem partem filiorum Israel, vel Jacob; reliquae vero duae tribus, scilicet *Juda* et *Beniamin*, quia adhaesere Roboam filio Salomonis, vocantur, *Regnum Judae, Domus David, Jerusalem*, et *Sion*. Verum post captivitatem Babylonicam Israel et Juda pro eodem populo accipiuntur, nimirum pro Judaeis e Babylone in Judaeam reductis, qui majori ex parte erant de tribu Juda, cui se junxerunt qui ex aliis tribubus reversi sunt, eique nomen dederunt; unde omnes exinde indiscriminatim nuncupantur in Scripturis, *Israelitae*, aut *Judaei*.

X. Reg. Quando idem textus videtur habere duos sensus contrarios, et impossibiles, sequentia observanda sunt et tenenda.

1. Sensus, qui a tota Ecclesia est receptus, est solus verus: sic hujus textus, *Pater major me est*, Joaun. 14. Sensus solus verus est, Filium, non in omnibus, sed solum secundum humanitatem, esse Patre minorem, quia hic sensus, et quidem solus, est a tota Ecclesia receptus. Hinc Arius; hunc textum universaliter interpretans, blasphemavit dicens, Patrem absolutè in omnibus esse Filio majorem.

2. Ille sensus est solus verus, qui magis cohaeret cum alio Sacrae Scripturae loco; sic sensus istius textus, *Pater major me est*, intellectus de minoritate Filii secundum humanitatem tantum, cohaeret cum hoc alio textu, Joan. 10. *Ego et Pater unum sumus.*

3. Si unus sensus sit SS. Patrum, et sensus illi contrarius sit novus, nec in SS. Patribus repertus, Concilium Trident. docet sensum SS. Patrum esse tenendum, maxime si omnes, vel plures in eumdem sensum consentiant.

4. Ubi Patres circa sensum sacrae Scripturae dissentiunt, liberum est cuique, quem probabiliorem judicat, sequi, modo illos sensus Ecclesia non respuat.

5. Quando uterque sensus est incompossibilis, nec quis fuerit a Spiritu sancto intentus cognosci potest, nec ex alio Scripturae loco, nec ex traditione Patrum nec ex Conciliorum definitionibus, nec ex recursu ad fontes, nec ex diligenti consideratione antecedentium, consequentium et adjunctorum, tunc ille praeferendus est, qui naturali rationi est conformior.

QUÆSTIO X.

De regulis ad elucidandos Hebraeorum idiotismos, seu proprietates, necessariis.

Nota. 1. Quia tota Scriptura antiqua ab Hebraeis, et ut plurimum hebraice, conscripta est, hebraeum utique sapit idioma novum no-

bis ac insolitum. Item quoniam ex Agiographis, alii inter Ægyptios nati et nutriti sunt, ut *Moyses;* alii inter Chaldaeos commorati, ut *Ezechiel*, *Daniel;* alii inter Syros et Arabes, ut *Job*, non raro phrasi utuntur Ægyptiaca, Chaldaica, Syriaca, et Arabica, quae, et antiquitate, sic et singularitate sua, latino idiomati sunt dissimiles.

Nota 2. Interpretes, tum graecos, tum latinos adeo linguae sacrae religiosos esse observatores, ut saepissime hebraizent, malintque aliquando solaecismos admittere, quam phrasim hebraeam dimittere. Porro ut illi hebraismi notentur, 14. Regulae sequentes traduntur.

I. Regula: Quia casibus carent hebraici, eodemque nomine invariato per omnes casus utuntur, hinc et interpretes subinde casum pro casu usurpant, v. g. 2. Cor. 8. dicitur: *Sive pro Tito*, *sive fratres nostri*, id est, pro fratribus nostris. *Ephes.* 2. *v.* 2. dicitur. *Secundum principem potestatis aeris hujus spiritus.* Pro, secundum spiritum principem potestatum, id est, daemonum qui in aere versantur.

II. Regula. Quia indicativo praesenti et imperfecto carent hebraei, interpretes utuntur praeterito, v.g. Psalm. 115. dicitur *Credidi propter quod locutus sum*, pro, credo propter quod loquor. Quandoque etiam utuntur participio, sic 1. *Cor.* 12. *v.* 2. dicitur: *Ad simulacra euntes*, pro, ibatis.

III. Regula: Quia hebraei carent comparativo, vel utuntur positivo, sic *Ps.* 117. dicitur: *Bonum est confidere in Domino*, *quam confidere in homine*, pro, melius est confidere in Domino.

Vel cum unum per comparationem alteri praeferre volunt, id quod praeferunt, affirmant, aliud negant, v.g. *Osee* 6. dicitur: *Misericordiam volo*, *et non sacrificium*, pro, misericordiam malo, quam sacrificium. Psalm. 21. *Ego sum vermis*, *et non homo.* Pro, sum vermis potius, quam homo.

Vel utuntur verbo vehementiori pro minus vehementi, sic *Rom.* 9. dicitur: *Jacob dilexi*, *Esau autem odio habui*, pro minus amavi, postposui.

IV. Regula: Quia hebraei carent superlativo, cum aliquid excellens significare volunt, utuntur vel nomine abstracto, v. g. *Sanctitas est*, vel concreto geminato, v. g. *Sanctum Sanctorum est*, pro, sanctissimum est, *Canticum Canticorum*, pro, excellentissimum canticum.

Vel utuntur voce, *Omnis*, sic *Psal.* 106. dicitur: *Omnem escam abominata est anima eorum.* Pro, excellentissimam escam, nempe, manna. Sic 1. Reg. 4. *Hi sunt dii qui percusserunt Ægyptum omni plaga in deserto*, id est, plaga gravissima, nempe, demersione in mari rubro: neque enim alia fuit clades Ægyptiorum in deserto.

Vel utuntur verbo minus vehementi, quam intendant significare:

v. g. 1. *Mach*, 2. dicitur: *Non est utile nobis relinquere legem*, id est, perniciosissimum est. Item *Eccl*. 7. legitur; *Noli velle mentiri omne mendacium, assiduitas enim illius non est bona*, pro, est valde mala.

V. Regula. Hebraei ad exaggerationem in asseverando plerumque utuntur eodem verbo geminato semel in gerundio, vel participio, et semel in alio tempore, posito: sic 1. Reg. 9. *faciens*, vel, *faciendo faciam*, pro, certissime faciam. Psalm. 117, *Castigans, castigavit me*. Pro, vehementissime castigavit me. Thren. 1. *Plorans ploravit*; pro, amare ploravit.

Vel ad eamdem exaggerationem nomen substantivum copulant cum verbo, sic *Genes*. 2. dicitur. *Morte morieris*; pro, certissime morieris.

Vel affirmationi subnectunt negationem rei contrariae, sic Isaiae 38. *Morieris, et non vives:* pro, certissime morieris. Thren. 2. *Destruxit, et non pepercit*. Pro, omnino et integre destruxit. Joann, 1. *Confessus est, et non negavit*, pro, aperte et sine ulla tergiversatione confessus est se non esse Christum.

VI. Regula: Hebraei in comparationibus plerumque non apponunt particulam comparationis, aut similitudinis; sic in hac phrasi. Prov. 16. *Favus mellis, composita verba*, omittitur particula, *sicut*. Sic Psal. 67. dicitur; *Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum*, id est, cohibe saevissimos hostes, qui, sicut ferae in arundinibus, delitescunt, et sicut tauri congregati in grege vaccarum excitant strepitum et horrorem.

VII. Regula: Una eademque sententia diversis locis posita, quandoque diversa, imo pene contraria significat: sic portare iniquitatem *Lev*. 10. *v*. 17. significat veniam impetrare: *Cur non comeditis hostiam pro peccato in loco sancto quae ... data est vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu Domini?* Econtra Levit. 17. v. ult. significat puniri pro peccato, *quod si non laverit vestimenta sua, et corpus, portabit iniquitatem suam*, id est, poenam luet peccati sui.

VIII. Regula: Hebraei ob radicum, a quibus alia nomina derivantur, paucitatem, saepe idem nomen, verbum, ac quandoque eamdem sententiam diversis rebus designandis adhibent. v. g. *Prophetare*, praeter communem notionem, quae est futura praedicere, aliquando significat prophetiam confirmare, sic *Eccl*. 49. *v*. 18. de Joseph dicitur: *Et ossa ipsius visitata sunt, et post mortem prophetaverunt*.

Aliquando significat miraculum edere, sic Eccl. 48. de Eliseo dicitur: *Et mortuum prophetavit corpus ejus*: quia suscitavit defunctum in ejus sepulcrum projectum; quod fuit virtualis prophetia resurrectionis corporum.

Aliquando significat laudare Deum. Sic 1. *Reg*. 10. *v*. 5. Samuel dicit Sauli: *Cum ingressus fueris in urbem, obvium habebis gre-*

gem prophetarum .... et ante eos psalterium, et tympanum, et tibiam, et cytharam, ipsosque prophetantes, id est, Psalmos et Hymnos in honorem Dei canentes.

Aliquando significat insana ex afflatu spiritus nequam loqui; sic 1. *Reg.* 18. de Saul dicitur. *Invasit spiritus Dei malus Saul, et prophetabat in medio domus suae.* Id est, aliena et absurda, more arreptitiorum, loquebatur.

Aliquando significat Scripturas interpretari, sic 1. *Cor.* 14. *v.* 3. dicitur: *Non qui prophetat*, id est, qui Scripturas explanat, *Hominibus loquitur ad aedificationem.*

IX. Regula. Conjunctionum et particularum significatio varia est apud hebraeos. Sic conjunctio, et subinde est nota expositionis; v. gr. Matth. 23. v. 41. dicitur: *Mittet filius hominis Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem*, In hoc textu conjunctio, *et*, est nota expositionis horum verborum, *Omnia scandala*, per quae intelliguntur ii qui operantur iniquitatem.

Sic particulae, *eo quod, quoniam, quia, subinde*. etc. sumuntur pro particula: *Quamvis, etsi*, v. g. Psal. 77. v. 19. *numquid poterit Deus parare mensam in deserto? quoniam percussit petram.* Id est, quamvis percussit petram. *Jerem.* 7. *v.* 10. dicitur: *Liberati sumus, eo quod fecerimus abominationes.* Id est, etsi fecerimus abominationes.

Sic particula, *si*, plerumque est nota negantis v. g. 3. Reg. 17. *Si erit annis his pluvia*, id est, non erit pluvia .... plerumque est nota jurantis, v. g. 1. *Reg.* 14. *v.* 45. dixit populus de Jonatha: *Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram*, id est, juro quod non cadet capillus de capite ejus.

Cum particula, *si*, sequitur verba jurandi, si oratio sit affirmativa, particula, *si*, illam vertit in negantem, v.g. Psal. 95. *Juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Id est, juravi quod non introibunt .... si vero oratio sit negans, particula, *si*, illam vertit in affirmantem, v. g. Isaiae 24. *Juravit Dominus. si non ut putavi, ita erit.* Id est, juravit, quod ut ipse putavit, ita erit.

X. Reg. Apud Hebraeos, voces, *amplius, ultra, aeternum, sempiternum*, non semper significant absolutam aeternitatem, sed diuturnam tantum durationem, quo sensu Ezechiel, *cap.* 26. de Tyro ait: *Non aedificaberis ultra*, nam postea reaedificata est, et ab Alexandro magno rursum vastata Sic, 1. Paralip. 15. David dicit Deum elegisse Levitas *ad ministrandum sibi in aeternum*, id est, ad longum tempus.

Imo quandoque illae voces, *sempiternum, aeternum*, etc. nihil addunt orationi, praeter *epithesim*, quae rem valde exaggerat; sic cum Petrus dixit Christo: *Non lavabis mihi pedes in aeternum*, id est, nullo modo patiar ut mihi laves pedes.

XI. Reg. Hebraei saepe verba realia accipiunt pro mentalibus, id est, verba ex se significantia aliquid realiter factum, accipiunt pro verbis declarantibus illud esse factum. Sic, *Levit.* 13. dicitur, quod Sacerdos *mundabit* leprosum, vel *contaminabit eum* pro, mundum, vel contaminatum declarabit.... item, vice versa, verba mentalia usurpant pro realibus, v.g. *Jerem.* 4. *v.* 12. dicitur: *Loquar judicia cum eis*, id est, infligam eis justas poenas ... subinde etiam verba neutra accipiunt pro verbis activis, sic, *Rom* 8. dicitur: *Spiritus postulat pro nobis*, id est, postulare facit. Sic, 2. *Cor* 2. Apostolus ait: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu*, id est, qui triumphare nos facit virtute et gratia Christi, atque ex victoriis quas a diabolo et adversariis reportamus, illustres et conspicuos nos facit, velut publice triumphum agentes.

XII. Reg. Hebraei verba sua aliquando sumunt in actu inchoato, aliquando in actu continuato; et aliquando in actu perfecto. Sic Israelitae dicuntur egressi ex Ægypto, *vespere* Deuter. 16. *noctu*, Exodi 11. vers. 42. et *mane*, Num. 23. quia *vespere* immolarunt agnum, quod fuit egressus initium. *Nocte media*, accepto a Pharaone mandato exeundi, itineri sese accinxerunt. *Mane*, perfecte egressi sunt omnes.

Item Hebraei saepe per sua verba, non actum, sed agendi officium designant; sic, *Hebr.* 13. de superioribus dicitur: *ipsi enim pervigilant*, id est, pervigilare debent ex Officio.

XIII. Reg. Nomina parentum apud Hebraeos saepe *patronimice* sumuntur pro filiis et posteris; sic *Israel*, sumitur pro Israelitis; *Esau*, pro Idumaeis; *Moab* pro Moabitis; *Ammon*, pro Ammonitis.

XIV. Reg. Hebraeis mos est, ut libros exordiantur a particulis, *et igitur*, *ergo*, etc. quia Agiographi tunc aliquid praeteritum contemplabantur, quocum id quod scribebant, conjungebant, sive jam alibi scriptum esset, sive mente tantum comprehensum.

QUÆSTIO XI.

De Regulis ad cognoscendos tropos et figuras Hebraeorum necessariis, ex melioris notae interpretibus excerptis.

I. Regula: nonnunquam in sacra Scriptura reperitur antiphrasis, quia unum contrarium per aliud intelligitur; sic Job 2. v. 5. ponitur, *benedicere*, pro, *maledicere*, cum dicitur: Tange os ejus et carnem, et tunc videbis quod in faciem *benedicat tibi*: ubi pro, *benedicat*, versiones syriaca et arabica habent, *conviciabitur*.

II. Reg. Crebro in Sacra scriptura reperitur, *catachresis*, qua unum vocabulum usurpatur pro alio, quod sit sequentibus modis.

1. Auctor seu inventor alicujus rei, illius rei dicitur *Pater*; sic Deus, *Job* 38. dicitur, *Pater pluviae*. Sic daemon, *Joann.* 8. vocatur, *pater mendacii*. Sic Jubal, *Genes.* 4. dicitur, *pater canentium cythara et organo*, id est, inventor tangendae cytharae.

2. Quod ex alio educitur, vocatur filius ejus: sic grana frumenti excussa, dicuntur *filii Areae*, Isaiae 21. Sic Tyrus insula, vocatur *filia maris*, Isaiae 23. Sic sagittae dicuntur *filiae Pharetrae*. Thren. 3. v. 13.

3. Quod arctam connexionem habet cum alio, dicitur ejus filius; sic superbi Judaeorum hostes, vocantur *filii superbiae*, 1. Mach. 2. v. 47. Sic qui, honoris gratia, sponso, velut comites dati sunt, vocantur *filii sponsi*, Matth. 9. Sic devotus gehennae, dicitur *filius gehennae*, Matth. 23.

4. Simili catachresi, Urbes, ob suam pulchritudinem et elegantiam, vocantur filiae, v. g. *filia Babylonis*, Ps. 136. *filia Jerusalem*. Thren. 2. .... Item civitates Deo fideles, vocantur virgines, *virgo filia Sion*, *ibid.* E contra civitates quae de idololatria notantur, vocantur meretrices; sic Isaiae 1. v. 21. dicitur: *Quomodo facta est meretrix civitas fidelis.*

5. Per catachresim dicitur revelare autem, pro, *indicare*, sic 1. Reg. 9. dicitur: *Dominus revelaverat auriculam Samuelis.*

III. Reg. In Scriptura frequens reperitur *enallage*, id est, permutatio, quae vel est temporis, vel numeri, vel verbi, vel participii, vel suppositi, vel sensus.

Enallage *temporis*, reperitur 1. cum futurum pro praeterito ponitur; sic *Habacuc* 3. dicitur: *Deus ab austro veniet*, id est, *venit*, ut reperitur in Hebraeo et Syriaco, vel, *revelatus est*, ut habet Chaldaica versio . . . . . 2. Cum praeteritum pro futuro ponitur; sic, *ibidem vers.* 21. dicitur: *Sol et luna steterunt in habitaculo suo*, id est, stabunt. . . . 3. Cum imperativum ponitur pro futuro permissivo; sic Deus, 3. Reg. 21. dixit spiritui malo: *Egredere*, *et fac ita*: id est, egredieris, et ita facies.

Enallage *numeri*, reperitur ubi a singulari numero fit transitus ad pluralem, quod fit maxime cum nomen collectivum singulare construitur cum verbo plurali, v. g. Exodi 8. *Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.*

Enallage *verbi*, reperitur cum verbum usurpatur pro adverbio; sic dicitur: *Revertor*, *convertor*, *addo*, *adjicio*, pro, rursus, iterum, ultra.

Enallage *participii*, reperitur cum participium sumitur pro adverbio; sic Psalm. 77. dicitur: *Conversi sunt, et tentaverunt Deum*, id est, iterum tentaverunt Deum . . . . Psalm. 84 *Deus tu conversus vivificabis nos*; id est, iterum vivificabis nos.

Enallage *suppositi*, fit cum in oratione eadem res diverso supposito exprimitur: sic Isaiae 3. principes effoeminati, modo pueri, modo mulieres appellantur: *Dabo pueros principes eorum ..... mulieres dominatae sunt eis.*

Enallage *sensus*, fit cum unus sensus ponitur loco alterius; sic, *Exodi* 20. dicitur: *Cunctus populus videbat voces*, *et lampades*, *et sonitum buccinae*, ubi, *videbat*, ponitur pro audiebat.

IV. Reg. Hendyadis, quae est figura, qua unum in duo dividitur, crebra est in Scriptura; talis reperitur, *Genes.* 1. ubi Moyses, loquens de sole et luna, ait: *ut sint in signa et tempora*, id est, ut sint in signa temporum.

V. Reg. Heterosis, seu, diversitas, non est rara apud Hebraeos, juxta quam utuntur abstractis pro concretis; sic Apostol. ad Philippens. ait; *Nos sumus circumcisio*, id est, circumcisi; et, Gal. 2. *Creditum est mihi Evangelium praeputii*, id est, munus praedicandi Evangelium praeputiatis, seu gentilibus.

Porro illa abstracta quandoque sumuntur active, quandoque passive: sic justitia, 1. *Cor.* 1. sumitur active pro justificatore, cum Christus dicitur, *factus nobis justitia.* Econtra, 2. *Cor.* 5. sumitur passive pro justificato, cum dicitur: *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*, id est, ut efficeremur justificati in ipso.

VI. Reg. Ironia, seu irrisio, quandoque a Scriptura usurpatur, sic Deus, *Genes.* 3. de Adamo, post comestionem fructus vetiti, dixit per irrisionem: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum.*

VII. Reg. Hypallage, quae est figura, qua unum pro alio per inversionem ponitur, frequenter occurrit: sic, *Exodi* 12. *vers.* 11. dicitur; *Calceamenta habebitis in pedibus*, id est, pedes habebitis in calceamentis. Sic Psalm. 18. *In sole posuit tabernaculum suum*, id est, posuit solem in tabernaculo suo.

VIII. Reg. Metaphora, quae est figura qua nomen aut verbum ex propria significatione, in aliam transfertur, omnium est frequentissima.

Sic, sors cujusque, sive bona, sive mala, dicitur *Calix*: v. g. Psal. 15. *Dominus pars haereditatis meae, et calicis mei*. Et Psal. 10. *Ignis, et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum.*

Sic alimentum, quia eo roboramur et sustentamur, sicut senes baculis, vocatur *baculus panis*, et, *robur panis*, v. g. Ezech. 4. dicitur: *Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem, et comedent panem in pondere.* Et Isaiae 3. *Dominus exercituum auferet a Jerusalem et a Juda .... omne robur panis et omne robur aquae.*

Sic medulla terrae, olei, vini; vocatur id quod ipsis est optimum; v. g. Num. 18. *Dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terrae, omnem medullam olei, et vini, ac frumenti.*

Sic, *vas*, dicitur, quodvis instrumentum; v. g. vasa mortis dicuntur omnia quibus mors infertur: Psalm. 7. *Et in eo paravit vasa mortis.* Psalm. 70. *Confitebor tibi in vasis Psalmi*, id est, in instrumentis Psalmi.

Sic, *sol*, sumitur pro eo quod est firmum, et incorruptibile, Num. 19. *Pactum solis est sempiternum coram Domino.*

Sic, *cornu*, aliquando sumitur pro regno et potentia, eo quod

cornutorum animalium robur sit in cornibus ; v. g. Ps. 131. *Illuc producam cornu David*, id est, regnum David : . . . aliquando sumitur pro superbia ; sic, Psal. 74. *Nolite exaltare cornu*, id est, nolite superbire.

Sic, *canis mortuus*, et *caput canis*, significant rem vilissimam et maxime infimam : v. g. cum David, 1. *Reg*. 24. dixit Sauli: *Canem mortuum persequeris, et pulicem unum*, Et, cum 2 *Reg*. 3. Isboseth dixit ad Abner : *Numquid caput canis ego sum*, *secundum* (id est, coram) *Judam hodie*.

IX. Reg. Metonymia, quae est transmutatio nominis, familiaris est Hebraeis. Sic idolum accipiunt pro idololatra. Zach 11. *Pastor et idolum derelinquens gregem*, id est, pastor idololatra.

Sic nomen *peccatum*, aliquando usurpant pro culpa ; v. g. 1. *Joann*. 5 dicitur : *Omnis iniquitas peccatum est* . . . aliquando pro concupiscentia quæ est pœna vel effectus culpæ, Roman. 7. *Si autem quod nolo malum, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*: id est, concupiscentia ... aliquando pro hostia quae offertur pro peccato, 2. Cor. 5 *Qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit* ; id est, hostiam pro peccato se fecit ..... aliquando pro immunditia legali contracta ex fluxu menstruo, vel feminis, vel ex lepra, vel ex contactu mortui; Lev. 12, 13. et 14.

Simili metonymia actum, habitum, et potentiam, ponunt pro objecto actus, habitus, et potentiae; sic cum Christus dicitur, *Amor noster*, *spes*, *gloria nostra*, etc. illae voces sumuntur pro objecto amoris, spei, et gloriae nostrae, quod est ipse Christus. . . . . . item visionem ponunt pro re visa, v. g. Isaiae 1. *Visio Isaiae filii Amos, quam vidit*.

X. Reg. Synecdoche, quae est figura qua a parte totum, vel a toto pars intelligitur, frequens est apud Hebraeos; sic, *caro*, *anima*, *sanguis*, *caput*, pro toto homine ponuntur : v. gr. Isaiae 35. *Laetitia sempiterna super capita eorum*, id est, super eos. Psalm. 65. *Posuisti homines super capita nostra*, id est super nos.

Item, per synecdochen ponitur genus pro specie; v. gr. tempus pro anno, Daniel. 4. *Tempus, et tempora, et dimidium temporis*, pro tribus annis cum medio. Vel econtra ponitur species pro genere: v. g. sanguis, vel homicidium pro quovis peccato; sic, *Isaiae* 1. dicitur: *Manus vestrae sanguine plenae sunt*, id est, iniquitate.

Item, quandoque una pars sumitur pro altera; v. g. *Num*. 9. *v*. 7. dicitur: *Immundi sumus, super anima hominis*, id est, super mortuo, quia mortui hominis exequiis interfuerant.

QUÆSTIO XII.

Concordia locorum sacrae Scripturae, quae magis inter se pugnare videntur.

Ex Libro Genesis.

I. Genesis 1. v. 1. dicitur: *in principio* (id est, omnium primo)

creavit Deus coelum et terram Econtra titulus Psalm. 92. sic habet: *Laus cantici ipsi David, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra*. Hic autem titulus subindicat terram creatam fuisse sexta die, dies enim ante Sabbatum, sexta dies est.

Resp. per haec verba, *quando fundata est terra*, non esse sermonem de globo terrae, sicut in primo textu, sed de terra illa, ex qua plasmatus est Adam, seu de ipso protoplaste, de quo dicitur, Genes. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terrae.*

II Genes. 1. dicitur, Deum sex dierum spatio omnia creasse, attamen, *Eccle.* 18 *v.* 1. dicitur: *Deus creavit omnia simul.*

Resp. Nulla est contradictio, nam particula, *simul*, sumitur pro particula, *pariter*, id est, nulla re prorsus excepta, quomodo, *Psal.* 13. *v.* 3. dicitur: *Omnes declinaverunt simul*, id est, nullo excepto, ut explicat Regius Psaltes, cum addit: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

III. Genes 1. v. 16 Deus dixit. *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*; attamen, *Psalm.* 70. *v.* 19. David, exclamat: *Deus, quis similis tibi?*

Resp. Moysen attendere in homine statum innocentia, Davidem vero statum naturae lapsae; sicque nulla est discordia. Homo enim non solum *ad imaginem Dei* creatus est, ratione unitatis essentiae et trinitatis potentiarum, memoriae, nimirum, intellectus et voluntatis; sed etiam *ad similitudinem Dei* per gratiam, et justitiam originalem; imago quidem perseveravit in homine post lapsum, sed periit similitudo cui successit labes originis et potentiarum animae deordinatio, quae considerans Psaltes Regius exclamat. *Deus quis similis tibi?* quasi diceret, quis mortalium ad eum dignitatis apicem valebit ascendere, ut, tuae gratiae dono percepto, tibi similis rursus efficiatur?

IV. *Cap.* 1. *v.* 3. dicitur: Primo die *facta est lux.... et Deus divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem, diem, et tenebras, noctem*, attamen *v.* 16. dicitur: Quarto die *fecit Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut praeesset diei, ut luminare minus, ut praeesset nocti .... et dividerent lucem et tenebras.*

Resp. Lux de qua *v.* 3. non fuit sol, qui quarto tantum die creatus est, sed aliud quoddam corpus lucidum, (fortasse nubes lucida, ut *Exod.* 14. *v.* 19.) quod primo mundi triduo, eodem modo quo nunc, sol, spatio 24. horarum, utramque hemispherium circumgirabat et illuminabat; et sic diem vicissim constituebat et noctem.

V. ***Cap.*** **1.** ***v.*** **28.** dicitur: ***Benedixitque illis Deus, et ait: Crescite, et multiplicamini***: cum tamen Apostolus, 1. *Cor.* 7. *v* 40. dicat: ***Beatior, si sic*** (caelebs) ***permanserit.***

Resp. Haec verba, *crescite et multiplicamini*, non continent praeceptum, ut volunt novatores, nam similiter Deus avibus ac piscibus praecepti incapacibus dixit, v. 22. *Crescite*, etc. sed continu-

benedictionem,qua Deus illis indidit virtutem generandi sibi simile, a quo qui abstinent, ut cultui divino aptior et sanctior evadat, melius facit, ut docet Apostolus.

VI. *Cap.* 2. *v.* 2. Deus requievit die septimo ab universo opere: dicit tamenChristus,Joan.5.v.17.*Pater meus usquemodo operatur.*

Resp. Deus *requievit ab omni opere* creationis novarum specierum; sed non requievit simpliciter ab omni opere,nam *usquemodo operatur*, nempe, mundum gubernando, conservando, et nova individua producendo.

VII. *Cap.* 22. *v.* 17. Deus dixit Adamo: *In quocumque die comederis, morte morieris*; tamen *Gen.* 5. *v.* 5. dicitur: Adam vixit annis 930.

*Resp.*His verbis Deus minatur Adae inobedienti mortem animae et corporis; Adam ergo morte animae mortuus est actu et reipsa simul atque peccavit; morte vero corporis quoad debitum et necessitatem aliquando moriendi; unde haec verba, *morte morieris*, quoad corpus, significant,mortis certe necessitatem incurres,quare Symmachus vertit, *mortalis eris.*

VIII. *Cap.* 2. *v.* 18. dicitur; *Non est bonum hominem esse solum*; tamen, 1. *Cor.* 7. dicitur. *Bonum est homini mulierem non tangere.*

Resp. Spectatis diversis temporibus, *non esse bonum*, et *esse bonum*,non sunt contradictoria; nam initio creationis non fuit bonum hominem esse solum, necessaria enim erat mulier, ut homo, qui est animal sociale, vitam jucunde transigeret, et ipsa inserviret ad humani generis propagationem, post quam peractam, caepit bonum esse (id est, melius, ut explicat Apostolus hic v. 28.) homini mulierem non tangere,propter onera statui matrimoniali exigentia

IX. *Cap.* 4. *v.* 26. dicitur: *Enos caepit invocare nomen Domini*; tamen constat *Adam*, *Seth*, *Abel*, ante *Enos* invocasse nomen Domini.

*Resp.*Adam, Abel, Seth, invocaverunt equidem nomen Domini, sed non publice per Coetus et Ecclesias, qui cultus publicus primum introductus est tempore Enos, quo suadente, homines coeperunt passim et publice certis caeremoniis, et conceptis sacrificiis Deum colere.

X. *Cap.*4. *v.*15. Deus Caino timenti promittit non occisum iri, attamen postea occisus est a Lamech dicente; *Occidi virum in vulnus meum.*

Resp. Deum non absolute promisisse Caino, ipsum non occisum iri; sed non occisum iri eo modo quo timebat; nempe, a primo occurrente; occisus est autem a Lamech casu fortuito, cum putaret se occidere feram.

XI. *Cap.* 11. *v.* 26. dicitur: *Vixit Thare septuaginta annis, et genuit Abram, Nachor, et Aran*: Tamen juxta omnes Chronolo-

gistas, Thare genuit Abram anno aetatis suae 130. nam ex *Genes.* 11. *v.* 32. mortuus est Thare anno aetatis 205. et tunc Abram habebat 75. annos *Genes.* 12. *v.* 4. demantur ergo 75. ex 105. remanent 130.

Resp. Abraham natus est anno 130. patris sui, et ex loco citato nihil aliud colligi potest, quam tres illos filios a Thare fuisse genitos post septuagesimum aetatis annum. Quoto vero anno singuli nati sint, et quis primo, quis secundo, quis tertio loco natus sit, inde colligi non potest; nam ex eo quod Abraham primo loco ponatur ratione dignitatis, non sequitur quod sit prior tempore.

XII. *Cap.* 25. *v.* 6. Cetura et Agar vocantur *Concubinae*. Tamen eodem cap. Cetura vocatur *Uxor*, sicut et Agar *cap.* 16 *v.* 3.

Resp. Concubinae erant verae uxores, non tamen primariae, nec matres familias, sed ancillae manebant, etiam post nuptias, in Thori tantum communionem admissae; unde in Scriptura indiscriminatim *Uxores*, et *Concubinae* vocantur.

XIII. *Cap.* 25. *v.* 25. dicitur: quia *rufus, vocatum est nomen ejus Esau*; et *v.* 30. dicitur: *A rufa coctione vocatum est nomen ejus Edom*, id est rufus.

Resp. Nego ideo Esau sic appellatum fuisse quia rufus, sed quia *totus hispidus;* id est, toto corpore pilosus; nam Esau idem est ac, *factus perfectus*, quia qui ad perfectam pervenerunt aetatem, ii sunt pilosi; sed *a coctione* lentis *Rufa*, pro qua vendidit primogenita, appellatus est *Edom*, id est, *Rufus.*

XIV. *Cap.* 32. *v.* 30. Jacob ait: *Vidi Deum facie ad faciem.* Attamen 1. *Joann.* 4. dicitur: *Deum nemo vidit unquam.*

Resp. Jacob vidisse Deum sub specie Angelica, minime vero in propria forma, in qua nemo Mortalium Deum vidit unquam, ut ipsemet Deus, Moysen alloquens, testatur, dicens, Ex. 23. v. 20, *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo et vivet.* Haec ergo visio Dei in propria essentia aeternae vitae reservatur.

XV. *Cap.* 37. Dixit Jacob Joseph filio suo: *Num ego et mater tua adorabimus te?* atqui jam obierat *Rachael* mater Josephi, ut narratur *cap.* 23. *Genes.*

Resp. Jacob per matrem, non intellexisse *Rachelem*, sed *Balam* uxorem suam, quae Josepho in matris locum successerat, et a qua nutritus fuerat.

XVI. *Cap.* 37. *v.* 36. Putiphar dicitur, *Eunuchus regis*, qui tamen, cap. 39. v. 7. habuisse uxorem dicitur.

Resp. Per hanc vocem, *Eunuchus*, significatur minister regis, unde Chaldaeus vertit, *Principem.* Neque enim hac voce solet semper in Scripturis significantur ii omnes qui officiis illis, quibus spadones olim praefici solebant, in aula regia fungebantur, etsi spadones non essent.

XVII. *Cap.* 46. *v.* 26. dicitur: *Cunctae animae quae ingressae*

sunt cum Jacob in Ægyptum, et egressae sunt de femore ejus sexaginta sex. Tamen, *v.* 27. dicuntur septuaginta. Et *Act.* 7. *v.* 14. dicuntur: *Septuaginta quinque.*

Resp. Et dico, quod in primo calculo, cum sit de animabus quae *egressae sunt de femore Jacob*, non numeretur ipse Jacob. Item cum sit de animabus *quae ingressae sunt cum Jacob*, non numeratur *Joseph* cum duobus filiis suis *Manasse et Ephraim*, qui non descenderunt cum Jacob in Ægyptum, ubi antea erant: hi tamen omnes numerantur in secundo calculo, in quo comprehenduntur omnes animae domus Jacob. In calculo vero Actorum 7. S. Stephanus cum 70. interpretatibus includit quinque nepotes Josephi postea natos in Ægypto ... nec obstant ista verba. *Accersivit* (Joseph) *Jacob patrem suum et omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque.* Quia verbum, *Accersivit*, non debet sumi in rigore, sufficit quod accersiverit longe majorem partem, ad quam attendens S.Stephanus, dixit, *Accersivit*, etc.

Contradictiones ex libro Exodi.

I. *Exodi* 10. *v.* 21. dicitur: *Tenebrae tam densae, ut palpari queant.* Atqui tenebrae non possunt palpari, cum sint solum privatio luminis.

Resp. Scriptura loquitur more humano, ita enim in tenebris palpitante incedimus, ac si tenebrosus aer appareret, palparique posset Praeterea *Abulensis, et Pererius* tenent has tenebras vere fuisse palpabiles, quia ipsae erant nebula crassima. *Tyrinus* vult hunc locum esse hyperbole, quasi dicatur, *Tenebrae maximae.*

II. *Exod.* 12. *v.* 2. dicitur: *Mensis iste* (Nisan qui fere respondet nostro Martio,) *Vobis primus erit in mensibus anni:* et tamen c.23. *v.*16. mensis Tisri (qui respondet nostro Septembri) vocatur ultimus anni, *In exitu anni quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.* Ergo ibi est aperta contradictio; nam cum annus constaret 12. mensibus, si mensis *Nisan* fuit primus mensis anni, sequitur quod mensis *Tisri* fuerit septimus, non vero ultimus.

Resp. dist. illatum. Mensis Tisri fuit septimus, non ultimus anni sancti *conc.* anni civilis, *nego illatum.* Itaque duplex apud Judaeos erat annus, nempe *annus sanctus*, secundum quem festa anni componi debebant, et annus civilis, secundum quem omnes civiles contractus dirigebantur; annus sanctus a mense *Nisan*, et annus civilis a mense *Tisri* inchoabatur; ita in 1. textu de anno sancto, et in 2. de anno civili agitur.

III. *Exod.* 14. *v.* 20. dicitur: *Erat nubes tenebrosa et illuminans noctem. Si tenebrosa*, quomodo *illuminans* ?

Resp. Hoc ex Script. clarum est, nam *Angelus stabat inter castra Ægyptiorum et castra Israel* regens columnam nubis, quae, qua parte subsequentes respiciebat Ægyptios, erat *tenebrosa*, qua

vero praecedentes respiciebat Judaeos, erat *illuminans*, viam illis per mare rubrum hoc novo modo demonstrans.

IV. *Exod.* 19. *v.* dicitur: *Cavete ne ascendatis in montem, etc.* et tamen v. 13. dicitur: *Cum coeperit Angelus clangere buccina, tunc ascendant in montem.*

Resp. Israelitae jussi sunt sub poena mortis montem non ascendere, imo nec ipsum tangere: quando ergo Deus dicit: *Ascendant in montem*, id est, versus montem, jussi sunt tantum e castris egredi, et ad radices montis Sina propius accedere, nempe usque ad terminos a Moyse jussu Dei praefixos; nam *v.* 17. dicitur: *Cumque eduxisset eos, Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.*

V. *Exod.* 20. *v.* 5. dicitur: *Ego Dominus visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem.* Et Ezechiel. 18. v. 20. dicitur: *Filius non portabit iniquitatem patris.*

Resp. Deus visitat iniquitatem patrum in filios, qui sequuntur et imitantur peccata patrum, non autem in filios, qui talia non sequuntur. Ita omnes interpretes.

VI. Exod. 34. *v.* 1. Deus dixit Moysi: *Praecide tibi duas tabulas instar priorum, et scribam super eas verba quae habuerunt tabulae quas fregisti.* Et tamen, v. 28. Deus dixit Moysi: *Scribe verba haec..... fuit ergo cum Domino* 40. *dies, et* 40. *noctes .... et scripsit in tabulis verba foederis decem.*

Resp. Cornel. a Lapide verba haec: *Scripsit in tabulis*, non de Moyse, sed de Deo intelligit: nam licet de Moyse primus praecesserit sermo, hic tamen de Deo est; quod licet Latinis novum videatur, non tale est Hebraeis, qui saepe remotius verbi suppositum asciscunt, maxime quando est superius nominatum; porro Deus *v.* 1. est nominatus, ex quo manifestum est ista verba, *Scripsit in tabulis*, de Deo intelligenda esse, prout declarat Moyses *Deut.* 10. v. 3. dicen.: *Cum dolassem duas tabulas lapideas instar priorum.... scripsitque* Deus, *in tabulis juxta id quod prius scripserat verba decem.*

VII. *Exod* 34. v. 15. Deus prohibet Israelitis, ne pactum ineant cum Chananaeis, et *ne uxorem de filiabus eorum accipiant filiis suis.* Attamen *Deut.* 21. *v.* 11. permittit ut e captis in bello mulieribus, una ducatur *uxor.*

Resp. Haec prohibitio non est facta absolute, sed hypotetice; nempe si mulieres in parentum superstitione permanere vellent; nam si ad Judaicam religionem transire cuperent, licitum erat alienigenas ducere; sic enim cessabat ratio legis.

Ex libro Levitici.

I. Levit. 19. *v.* 19. dicitur: *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animabus.* Judaei tamen habebant mulas, quae ex coitu asini cum equa generantur; unde ergo habebant?

Resp. Hac lege vetabantur Judaei procurare congressum asini cum equa ad generandum mulos, sed non vetabantur habere mulos; potuerunt ergo habere mulos casu genitos, nempe asino et equa sponte concumbentibus, vel emptos ex aliis regionibus.

II. *Levit.* 18. *v.* 26. dicitur : *Turpitudinem fratris tui non revelabis.* Tamen *Deut.* 25. *v.* 25. legitur: *Quando unus fratrum absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus.*

Resp. Solutio primi textus, reperitur in secundo: nam in 1. Deus prohibet ne quis revelet turpitudinem fratris sui viventis, vel dum moriendo reliquit filios; in 2. vero praecipit, ut frater fratris sui relictam uxorem ducat, si sine filiis mortuus fuerit.

III. *Levit.* 22. *v.* 25. dicitur: *De manu alienigenae*, quia immundo. *Non offeretis panes Deo vestro*; tamen Machab. 2. vers. 3. *Seleuchus de reditibus suis praestabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum necessarios.*

Resp. Illa lex prohibebat Sacerdotibus ne acciperent ullam oblationem ab alienis immediate, sed non prohibebat, ne acciperent pecuniam, qua victimas emerent; porro rex Seleuchus dabat sic pecuniam ad omnes sumptus necessarios pro sacrificiis et oblationibus Deo offerendis.

Ex Libro Numerorum.

I. *Num.* 10. *v.* 28. legitur: *Dixit Moyses Johab filio Raguel, tu eris dux noster.* Tamen Exod. 13. v. 21. *Dominus praecedebat eos ad ostendendam viam .... ut dux esset itineris.* etc.

Resp. Moyses non constituit *Johab* ducem viae, sed ducem consiliorum in variis et anxiis dubiis, quae per viam occurrere solent, unde addit Moyses: *Tu enim nosti in quibus loci per desertum castra*, firmanda adversus vicinos hostes, *ponere debeamus.*

II. *Num.* 14. *v.* 22. Juravit Dominus quod nullus ex numeratis a 20. annis et supra, intrabit in terram promissam, exceptis *Caleb et Josue*; tamen *Josue* 14. Sacerdos *Eleazarus* intravit et divisit terram cum Josue.

Resp. Sententia illa divina respiciebat tantummodo numeratos bellatores, de quorum numero non erant senes ultra quinquagesimum annum, neque Levitae ulli, neque mulieres, neque adolescentes infra vigesimum annum; licet multi etiam horum, ut rebellionis socii, ita rebellantium poenae participes fuerint; verisimile tamen est multos fuisse innoxios, et terram sanctam ingressos cum *Josue* et *Caleb*, de quibus solum ideo hic fit mentio, quia erant de bellatorum numero.

III. *Num.* 18. *v.* 20. dicitur: *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum*, filiorum Israel, *Nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos*; et tamen *Num.* 35. *v.* 7. designantur Sacerdotibus et Levitis urbes 48. *Cum suburbanis suis.*

Resp. Hic solum vetantur Levitae ullam habere agrorum aut vinearum possessionem in urbibus, et provinciis aliorum Israelitarum propriis in quibus ipsi, aliis permixti, habitabant; sed non vetantur quidquam possidere, nam proprias etiam habebant urbes 48. et suburbana, et in his agros suos, et pascua, et vineta.

IV. *Num.* 20. *vers.* 25. dicitur, Aaron mortuum esse *in supercilio montis Hor*; tamen Deut. 10. v. 6. dicitur *Mortuus et sepultus in Mosra.*

Resp. Mons *Hor et Mosra* idem fuit locus, ita tamen ut mons solus dictus fuerit *Hor*, in quo Aaron est mortuus; adjacens vero locus, in quo castrometata sunt, dictus fuerit *Mosra*. Ita Bonfrerius Tyrin, Menochius, etc.

Ex libro Deuteronomii.

I. *Deut.* c. 5. *v.* 3. dicitur. *Non cum Patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum.* Tamen, *Genes.* 15. dicitur, *In illo die pepigit Dominus foedus cum Abraham.*

Resp. Pepigit foedus cum Abraham, sed non illud, neque tale foedus, quale hic initum est. Equidem Abrahamo Deus promisit terram Canaam, sed non dedit legem; pactum autem, de quo hic, est lex in monte Sina data.

II. Dicitur, cap. 10. v. 20. *Dominum Deum tuum timebis...jurabisque in nomine illius.* Tamen Christus *Matth.* 5. *v.* 34. dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino.*

Resp. Justa de causa jurare, religionis, est actus, hinc instante necessitate jurare semper fuit licitum; neque Christus juramentum absolute prohibet, sed prohibet juramentum leviter, temere, et sine causa praestitum, neque aliud sonat vocula; *Omnino*: qua usus est Christus, ut exploderet errorem Pharisaeorum, qui docebant jurare per templum et alias creaturas, nihil esse id est homines juramento non teneri, si per coelum, aut Jerusalem jurarent; quos ideo commonet eos per cum jurare convinci, cujus coelum thronus est, et terra scabellum, et aeque adstringi juramento, ac si per Deum ipsum jurarent.

III. *Deut.* 15. *vers.* 4. Praecipitur Judaeis, ne quem patiantur mendicum, sed illi, aut liberaliter largiendo, aut saltem mutuando, opem ferant, *Omnino indigens, et mendicus non erit inter vos:* attamen v. 11. dicitur, *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuae.*

Resp. In 1. textu Deus pauperibus subveniri jubet; in 2. declarat pauperes semper futuros, unde nulla est contradictio, quia etiamsi Judaei conati fuissent ne in Israel ulli essent pauperes, nunquam tamen idipsum perficere potuissent.

IV. *Deut.* 23. *vers.* 1. Vetatur ne intret *Eunuchus Ecclesiam Domini.* Et *Isaiae* 56. *v.* 5. dicit Deus: *Eunuchis qui tenuerint foedus meum, dabo eis in domo mea locum.*

Resp. In 1. textu Eunuchi arcentur, non quidem a templo Israelitico cum potuerint fieri proseliti, admitti ad Phase, et ad alia sacrificia, *Ex.* 12. *v.* 48. sed a societate politica Judaeorum, ut non habeantur cives; in posteriori textu Isaias loquitur de Ecclesia Christi, a qua nemo arcetur.

V. *Deut.* 32. *v.* 5. dicitur: *Mortuus est Moyses in terra Moab.* Attamen terram Moabitarum non occuparunt Israelitae Deo vetante *Deuter.* 2. his verbis. *Non dabo tibi quidquam de terra Moabitarum.*

Resp. Deus vetuit Israelitas eam Moabitarum terram occupare, quam tunc pacifice incolebant, sed non vetuit, imo jussit, eam partem occupare ex qua fuerant jam pridem ab Amorrhaeis ejecti, quae adhuc passim in Scriptura vocatur *terra Moab*, et in hac terra erat mons *Nebo*, in cujus vertice mortuus et sepultus est Moyses.

Ex Libro Job.

I. Job, *cap.* 7. *v.* 16. dixit: *Nihil sunt dies mei.* Tamen de hominibus eadem sanctimonia praeditis ac Job, dicitur; Psal. 72. *Dies pleni invenientur in eis.*

Resp. Job spectat dies suos physice juxta cursum primi mobilis, et sic dies nostri possunt diei nihil ob velocitatem fluxus eorum, nam uniuscujusque vita *vapor est ad modicum parens*, ait D. Jacobus *cap.* 4. e contra David spectat dies justorum *moraliter* in ordine ad bona eorum opera, quo sensu dici possunt dies pleni; pleni enim sunt meritis in praesenti vita, et coronis in futura.

II. Job. *ibid.* dixit: *Desperavi*, et infra, *Peccavi*, et tamen *cap.* 27. ait: *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

Resp. Job desperavit. non de beatitudine aeterna de qua nullus hic est sermo; sed de sanitate naturaliter recuperanda, addit, *Nequaquam ultra jam vivat.* Quando autem dicit: *Peccavi:* loquitur de levioribus peccatis, in quae justi interdum labuntur. Quando vero dicit: *Non me reprehendit cor meum*, etc. loquitur de gravioribus peccatis quae illi objiciebant amici ejus, contra quos pergit inculcare suam totius vitae innocentiam.

III. *Cap.* 9. dicit: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* E contra, *Sap.* 11. *v.* 27. dicitur: *Parcis omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.*

Resp. Deum non parcere delinquenti non vere poenitenti; verum parcit omnibus ex corde poenitentibus, nam, si poenitentiam egerimus, *Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra*, ait Michaeas 7.

VI. *Cap.* 11. dicit: *Homo, cum dormierit, non resurget.* Apostolus tamen, 1. *Cor.* 15. ait: *Omnes quidem resurgent.*

Resp. Job ibi loqui de vita et morte secundum ordinem naturae; sensus ergo est hic: homo, cum e vita corporali discesserit, non amplius resurget in carne mortali, ut iterum vivat tanquam viator; sed

resurget in fine mundi in carne gloriosa, si bene egerit, vel in carne damnata, si male vixerit; haecque interpretatio desumitur ex ipso textu integro, qui sic habet: *Homo, cum dormierit, non resurget, donec atterratur coelum*, id est, donec mutetur in fine mundi.

V. *Cap.* 6. *v.* 7. dicitur: *Qui appendit terram super nihilum.* Tamen, *Ps.* 23. oppositum dicitur: *Domini est terra . . . super maria fundavit eam.*

Resp. Utrumque verum est, ac dici potest absque contradictione; terra enim super nihilum est appensa quia sine ullo fulcro pendet, solisque suis est librata ponderibus. Potest etiam dici fundata super maria, quia supereminet aquis undique circumfluentibus.

Ex Libro Psalmorum.

I. *Psal.* 2. *v.* 11. dicitur: *Servite Domino in timore.* Et Psal. 99. *Servite Domine in laetitia.* Illa porro videntur opposita.

Resp. Quod timor, de quo regius Psaltes loquitur est castus et filialis, qui tantae perfectionis est, ut numquam sine laetitia possit reperiri; unde addit, *Et exultate ei cum tremore*, ubi miscet laetitiam cum timore.

II. *Ps.* 31. *v.* 3. David poenitens ait: *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Quomodo autem tacuit, qui tota die clamavit?

Resp. David tacuit a confessione peccatorum suorum et veniae imploratione per spatium novem mensium (nempe quot intercesserunt inter adulterium et partum uxoris Uriae) interim clamabat tota die, prae dolore ipsi in poenam peccatorum immisso, ut volunt Hieron. August. etc. vel, ut volunt alii, clamabat tota die, prae gemitu, in quo tota die versabatur ex conscientiae cruciatu; in hoc autem nulla est contradictio.

III. Psalmista, *Psalm.* 40. ait: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem*: tamen Deus, *Exod.* 23. *v.* 3. dicit: *Pauperis quoque non misereberis in judicio.*

Resp. In primo textu commendatur misericordia, in secundo vero commendatur justitia, mandatque Deus ne ullius, sive pauperis, sive divitis persona accipiatur in judicio, in quo suum cuique reddendum est ex rigore justitiae.

IV. *Ps.* 102. *v.* 10. dicitur: *Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.* Apostolus tamen scribit. Rom. 2. v. 6. *Reddet unicuique secundum opera ejus.*

Resp. Priorem textum intelligi penes demeriti quantitatem, juxta quam non retribuit Deus secundum peccata, cum potius citra condignum puniat delinquentes, ut fatetur Job, *cap.* 33. *v.* 27. *Peccavi, et vere deliqui, et ut eram dignus, non recepi.* Posterior vero textus penes qualitatem operum duntaxat explicandus est, ut sensus

sit Deum redditurum bonis operibus praemium, malis vero operibus supplicium.

V. *Ps.* 103. Deus dicitur: *Amictus lumine sicut vestimento*; tamen, *ibidem*, v. 6. dicitur: *Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus.* Si Deus sit lumine vestitus, quomodo abysso, qui caliginosus est, potest dici amictus?

Resp. Secundus textus non intelligitur de Deo, sed de terra quae mundi initio tegebatur aquis; unde additur *Super montes stabunt aquae*, id est. *steterunt*, ut habet Hebr.

VI. *Psal.* 84. dicitur: *Veritas de terra orta est*: e contra; *Osee* 4. *vers.* 1. clamat: *Non est veritas in terra.*

Resp. Veritatem a Psalmista pro veritate prima, et Filio Dei accipi; subditur enim: *Et terra nostra dabit fructum suum*, quod intelligitur de Filio Dei, qui de coelo descendens, carnem nostram mortalem e terra virginea formatam assumpsit: Osee vero loquitur de hominibus, qui, ut ait Chaldaica paraphrasis, *non sunt operatores veritatis.*

VII. *Ps.* 144. *v.* 18. dicitur: *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum*: econtra, *Prov.* 1. *v.* 28. dicitur: *Tunc invocabunt me, et non exaudiam, mane consurgent, et non invenient me.*

Resp. Eos qui corde sincero et humiliato Deum invocant, a Deo exaudiri et a necessitatibus erui; econtra qui in impietate sua persistunt, licet Deum invocent, nequaquam tamen exaudiuntur: de his loquitur Sapiens, qui, cum dixit: *Non exaudiam ... non invenient me*, addit, *eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem Domini non susceperint.*

Ex Libro Proverbiorum.

I. *Prov.* 11. *v.* 24. dicitur: *Justitia liberabit a morte*; econtra, *Eccl.* 7. *v.* 16. legitur: *Justus perit in justitia sua.*

Resp. In primo textu agi de vera justificatione per gratiam internam, qua justus a morte aeterna liberatur; qui tamen quandiu vivit inter impios, ita saepius opprimitur, ut omnino perire videatur, quod indicat posterior textus.

II. *Prov.* 14. *v.* 15. dicitur: *Innocens credit omni verbo*; et *Eccl.* 19. *v.* 4. habetur: *Qui cito credit, levis est corde.*

Resp. Vox, *innocens*, hic in malam partem pro *insipiente* sumitur, ut vertit Chaldaeus, vel pro *vitiose* simplici; talis autem est, *levis corde*, unde unus textus non videtur differre ab alio.

III. *Prov.* 26. *v.* 4. dicitur: *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis*: et versu 5. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

Resp. Sensus est, *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam*, verbis similibus contendendo, convitia, quae effundit, in ipsum referendo, alias ei similis videberis; sed tamen, *responde stulto*, id est,

corripe stultum, et verberibus ejus petulantem linguam coerce, *juxta stultitiam suam*, ne forte impunitas illum magis insolentem reddat, et *sibi sapiens esse videatur.*

IV. *Prov.* 30. *v.* 3. Salomon dicit: *Stultissimus sum virorum, et sapientia hominum non est mecum*, et tamen, *Eccl.* 1. *v.* 16. dicit: *Praecessi omnes in sapientia qui fuerunt ante me in Jerusalem.*

Resp. Salomon dicit se esse stultissimum virorum modestiae et humilitatis causa, licet in rei veritate, sit omnium hominum sapientissimus, quomodo etiamnum sapientes, ut suam dicant sententiam rogati, respondent: *Sum hominum ignorantissimus, sed, ut mandatis exequar, dicam*, etc.

Ex Libro Ecclesiastes.

I. *Eccl.* 1. *v.* 4. dicitur: *Terra in aeternum stat*; e contra, 2. *Petri* 3. v. 10. *Terra, et quae in ipsa sunt opera, exurentur.*

Resp. Quod terra et elementa, quoad substantiam suam, in aeternum stabunt, ut ait Sapiens; verum alterabuntur; et igne finali expurgabuntur a statu corruptionis et vetustatis, quem nunc habent, ut sint coelum novum et terra nova.

II. *Cap.* 7. *v.* 17. dicitur *Noli esse justus multum*; econtra, *Apoc.* 22. *v.* 11. dicitur: *Qui justus est, justificetur adhuc.*

Resp. Ponitur, *multum*, pro, *nimium*; unde prioris loci sensus est, ne quisquam de dono Dei sibi caelitus collato extollatur, putans se propriis meritis illud obtinuisse, ideo addit Sapiens: *Neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.* Econtra in Apocalypsi D. Joann. alloquitur proficientes, quibus, quantacumque tandem justitia polleant, semper tamen aliquid Christianae perfectionis acquirendae deest.

III. *Cap.* 8. *vers.* 3. dicitur: *Ne permaneas in opere malo*; dicit tamen Joann. *Apoc.* 22. *Qui nocet, noceat adhuc.*

Resp. Secundus textus nullo modo opponitur priori; quia D. Joannes, neque praeceptive, neque permissive, sed prophetice tantum loquitur, ut sensus sit, qui nocet, nocebit adhuc.

Ex Libro Ecclesiastici.

I. *Eccles.* 1. *v.* 16. dicitur: *Timor Domini cum fidelibus in vulva concreatus*: econtra, *Ephes*, 2. *v.* 3. Omnes *nascimur filii irae.*

Resp. Textus Eccl. est *hyperbole*; sumitur enim *vulva* pro aetate tenera, ut sensus sit, fideles jam inde a tenera aetate Deum timere incipiunt; vel timor Dei ita adhaeret fidelibus, ac si in utero matris ipsis esset concreatus, quod nullo modo officit existentiae peccati originalis.

II. *Cap.* 4. *v.* 25. dicitur: *Est confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gratiam.*

Resp. Quod confusio ejus qui spernit correctionem, adducit pec-

catum; confusio vero, quam delinquentis emendatio subsequitur, adducit gratiam.

III. *Cap.* 8. *v.* 13. dicitur: *Non incendas carbones peccatorum arguens eos*, etc. Econtra Apost. *Rom.* 12. *v.* 20. ait: *Congeres super caput ejus* (inimici tui) *carbones ignis.*

Resp. Ecclesiasticus loquitur de carbonibus irae et rixarum, ut sensus sit, cave in arguendo peccatore, ne nimium excites flammas irae illius: unde additur, *ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum*, id est, ne laedaris ab illis. Econtra Apostolus loquitur de carbonibus patientiae et caritatis, quibus accendetur cor inimici ad redamandum; hoc patet ex toto textu, qui sic est: *Ciba esurientem inimicum tuum*, hac via, *congeres super caput ejus*, etc.

IV. *Cap* 12. *v.* 6. dicitur: *Da bono et non receperis peccatorem: benefac humili, et non dederis impio: prohibe panes illi dari.* Tamen Christus, *Luc.* 6. *v.* 30. ait: *Omni petenti te tribue.*

Resp. Ecclesiasticus non prohibet eleemosynam, quam commendat et praecipit Christus; sed prohibet tantum ne exhibeantur impio specialia benevolentiae signa, qualia sunt communio mensae, largitio beneficiorum, et alia quae ad amicitiam referuntur.

V. *Cap.* 13. *v.* 11. dicitur: *Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam incidaris*: Christus autem, *Matth.* 11. *v.* 29. dicit: *Discite a me, quia mitis sum et humilis.*

Resp. Constat ex toto capite, quod Ecclesiasticus per *to humilis*, non vetet veram humilitatem, quam commendat Christus, et ipse Ecclesiasticus hic; v. g. dicens, *humiliare Deo*; sed damnat pusillanimitatem animi illius, qui coram divitibus plus aequo se dejicit, nimiam spem in illorum beneficentia collocans, improbat, ac vetat, ne si se nimis demisse subjecerit, illos in superbiam, errorem, et peccatum inducat.

VI. *Cap.* 49. *v.* 5. dicitur; *Praeter David, Ezechiam, et Joam, omnes peccatum commiserunt*; atqui tamen constat David et Ezechiam gravissime peccasse.

Resp. Ecclesiasticus non loquitur de omni peccato, sed solum de peccato idololatriae, quo, praeter illos tres, omnes alii Reges Juda peccasse dicuntur, nempe *excelsorum*, vel usu, vel tolerantia culpabili.

Ex Libro Sapientiae.

I. *Cap.* 1. *v.* 13. dicitur: *Deus mortem non fecit*, tamen, *Eccli.* 11. *v.* 24. dicitur: *Vita et mors a Deo sunt.*

Resp. Deus non fecit mortem, quia sola mortis causa fuit peccatum; nec Deus, nisi sceleribus hominum coactus, permisit mortem intrare in mundum, ut Sapiens testatur versu sequenti, *creavit enim omnia*, non ut interirent, sed, *ut essent*, et in suo esse constanter et feliciter permanerent; nihilominus vere dicitur vitam et mor-

tem a Deo esse, quia ex mero beneplacito vitam confert, et mortem, (cujus debitum homo per peccatum contraxit) intentat, in quo nulla est contradictio.

II. *Cap.* 5. *v.* 6. dicunt insipientes: *Sol intelligentiae non est ortus nobis.* Christus tamen, *Matth.* 5 *v.*45. De Patre coelesti ait: *Qui solem suum facit oriri super bonos et malos.*

Resp. Prior textus agit de sole intelligentiae coelestis: posterior vero agit de sole naturali; unde textus sunt circa disparata et consequenter nulla est contradictio. Verum, ut prior textus elucidetur, dico quod licet Deus, quantum in se est, solem gratiae oriri faciat super bonos et malos, si tamen clausum fuerit ostium cordis nostri, illud penetrare nequit ejus splendor, aut calor.

III. *Cap.* 11. dicitur; *Diligit Deus omnia quae sunt*, et, *cap.* 14. *v.* 9. dicitur; *Odio sunt Deo impius et impietas ejus.*

Resp. In homine impio duo distinguenda esse, nimirum hominem ipsum, et impietatem; *primum* est naturae, quod Deus fecit, ac semper diligit; *alterum* est culpae, quod nos fecimus deficiendo a semita justitiae, et hoc Deus odit, ejusque auctorem, non ratione sui, sed ratione perversae voluntatis.

Ex Libro Prophetarum.

I. *Isaias* 11. *v.* 3. Dicit: *Non arguet*, Christus, *secundum auditum aurium, neque secundum visionem oculorum*; et tamen Christus, *Joann.* 5. *v.* 30. de seipso ait: *Sicut audio, judico.*

Resp. Isaias per auditum aurium intelligit rumorem et revelationem hominum, in qua multus plerumque error, et per *visionem oculorum*, intelligit externam apparentiam quae saepe fallit; non sic arguet Christus, sed sicut audivit a Patre, judicabit *in justitia.*

II. *Jerem.* 36. *v.* 30 De Rege Joachim dicit Deus: *Non erit ex eo qui sedeat super solium David.* Tamen 4. *Reg. c.* 24. *v.* 5. dicitur: *Dormivit Joachin cum Patribus suis, et regnavit Joachin filius ejus pro eo.*

Resp. Prophetia fuit completa, etsi enim *Joachin*, qui et Iechonias, filius ejus *tribus mensibus regnavit in Jerusalem*, ut dicitur 4. Regum; illud tam breve tempus pro nihilo reputatur. Praeterea non pacifice regnavit, in Babylonem cum omni aula sua abductus a Nabuchodonosore.

III. *Osee* 4. *v.* 14. dicitur: *Neque juraveritis, vivit Dominus.* Cum *Deut.* 6. *v.* 13. dicatur; *Per nomen Domini Dei tui jurabis.*

Resp. Oseas vetat jurare per idola, nempe per vitulum aureum, quem Israel adorabat in *Galgalis* et *Bethel*, quod nomen *Bethel*, id est, *domus Dei* Oseas mutat in *Bethanan*, id est, *domus idoli*; unde hortatur tribum Juda *ne ascendat in Bethanan*, *neque juraverit* per vitam vituli aurei, qui, a Jeroboamo erectus, adorabatur in *Bethanan*.

IV. *Amos* 7. *v.* 14. dicit: *Non sum Propheta, sed armentarius.* Et vers. seq. *Dixit* ei *Dominus*: *vade, Propheta, ad populum meum Israel.*

Resp. Amos non dicit absolute se non esse Prophetam, sed dicit se non esse Prophetam ex primaria sua professione, quasi dicat, meum officium est armenta pascere, non prophetare; quare non veni sponte, sed a Deo missus, et iterum ad officium meum revertor.

Ex Evangelio sancti Matthaei.

I. *Matthaeus* 1. *v.* 1. Promittit descriptionem genealogiae *Jesu Christi Filii*, (id est, nepotis) *David, filii Abraham*: tamen describit genealogiam Joseph sponsi Mariae, qui non fuit pater Jesu, nisi putativus.

Resp. Evangelista describendo Genealogiam Joseph, descripsit genealogiam Mariae, quae erat ejus consobrina, quorum stipes communis erat *Mathan* in quo uniebantur. Nam *Mathan* genuit *Jacob* patrem Josephi sponsi Mariae, et *Annam* quae nupsit *Heli*, seu *Joachimo*, patri B. Mariae; ergo Maria et Joseph erant consobrini; ergo Jesus erat filius David per Salomonem, a quo Anna ejus avia, et per Mathan a quo Heli, seu Joachim, ejus avus, descendebat: ex quo *manifestum est*, *quod ex Juda ortus sit Dominus noster*, ait Apost. *Hebr.* 7. *v.* 14.

Quaeres: Si Mathan sit avus, tum Mariae, tum Josephi, quare Evangelista non dicit potius, *Mathan autem genuit Annam; Anna autem genuit Mariam sponsam Joseph, de qua natus est Jesus.*

Resp. Ideo non fecit 1. Quia Scriptura non solet mulieres in genealogiis intexere. 2. Quia cum Joseph publica fama haberetur pater Jesu, ejus genus debebat manifestari.

Dices: Heli in genealogia descripta a Div. Luca, non potest esse Joachim pater B. Mariae Virginis; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. D. Luc. describit genealogiam *Josephi*, *qui fuit* filius *Heli*. Ergo.

Resp. nego ant. Lucas enim texit genealogiam paternam B.M.V. sicut Matth. texit maternam. Nec obstat quod *Joseph* dicatur filius *Heli*; sic enim dicitur, quia Heli, seu Joachimi, erat Gener; porro Gener vocatur soceri filius, hinc est quod Lucas non utatur verbo, *genuit*, sed verbo, *qui fuit* filius *Heli*. Ut haec generalis locutio cuilibet cognationi posset convenire; scilicet. Joseph *fuit Heli*, per affinitatem, Gener enim dicitur filius Soceri per affinitatem. Heli, *fuit Mathan*, Mathan, *fuit Levi*, etc. per generationem, per quam vere enim geniti fuerunt ab eis quorum fuisse dicuntur; tandem Adam, *fuit Dei*, per creationem, ratione cujus, dicimus omnes: *Pater noster, qui es in coelis.*

Haec Christi Genealogia elucescet magis ex sequenti tabula quam ideo hic ducimus:

DAVID, genuit

SALOMONEM — MATHAN

MATHAN — MELCHI

JACOB, ANNA (Uxor) Heli, seu, Joachim

JOSEPH — MARIA

JESUS.

II. *Matth.* 1. *v.* 8. dicit; *Joram genuit Oziam.* Tamen ex 4. Reg. Joram genuit Ochoziam, *c.* 8. *v.* 27. Ochozias genuit Joam, *cap.* 11. *v.* 2. Joas genuit Amasiam, *c.* 12 *v. ult.* et Amasias genuit Oziam.

Resp. Nulla est contradictio, nam Joram genuit Oziam, non immediate, sed mediate, quomodo Jesus fuit mediate filius David; nec verbum, *genuit* magis significat, quam verbum, *filius.* Evangelista ergo nolens excedere tesseradecam generationum in singulis trium ordinum classibus promissam, omisit hic tres generationes. Quare vero hos posteros omiserit, quam alios, ratio esse videbitur, quod hi essent geniti ex Athalia filia impiissimi Achab et crudelissimae Jezabel. quorum memoriam ad 4. usque generationem Deus abolitam voluit, et ideo in odium parentum hae tres generationes a Christi genealogia excluduntur.

III. Juxta Matth. *Josias genuit Jechoniam, Jechonias genuit Salathiel.* Tamen *ex l.* 1. *Paral. c.* 3. *v.* 15. filii Josiae fuerunt *Johanam* ante patrem mortuus sine filiis, *Joachim*, *Sedecias*, et *Sellum. De Joachim natus est Jechonias et Sedecias, filii Jechoniae fuerunt Asir, Salathiel*, etc.

Resp. Vitio scriptorum ex textu excidit una generatio; duo enim vocabantur *Jechonias.* nempe, *Eliacim* filius Josiae, *Cujus nomen in Joachim vertit Pharao*, 4. Reg. c. 23; *v.* 34 et Joachin filius Joachimi, nepos Josiae, ut constat ex 4. Reg. c. 24. v. 6. ubi dicitur: *Dormivit Joachim cum patribus suis, et regnavit Joachin filius ejus pro eo.* Scriptores ergo videntes nomen Jechoniae bis repetitum, mendum crediderunt, quod emendare volentes textum corruperunt ... legendum ergo est: *Josias genuit Jechoniam*, seu Joachim; et *fratres ejus. Jechonias autem genuit Jechoniam*, seu Joachin, *In transmigratione Babylonis*, id est, sub tempus abductionis Judaeorum in Babyloniam, quae coepit anno 3. ejusdem Joachin 3. *Reg.* 24. v. 8.

Hanc solutionem esse fundatam patet. 1. Quia solus primus *Jechonias filius Josia* habuit plures fratres; secundus vero, qui fuit *pater Salathielis*, habuit unicum fratrem, nempe *Sedeciam*. 2. Quia in Tesseradecade tertia essent tantum 13. generationes, cum Evangelista annuntiet 14. quae juxta nostram explicationem reperiuntur a Salathiel, usque ad Christum inclusive.

Dices; Jerem 22. *v.* 30. hic Jechonias Joachimi filius vocatur sterilis; ergo non fuit pater Salathielis.

Resp. dist. ant. Vocatur *sterilis* absolute, id est, sine liberis, *nego ant.* nam liber 1. *Paral. cap.*3. *v.*17. ipsi assignat octo filios, *Sterilis* relative ad sceptrum Regium, a quo ipsos privandos prophetat Jeremias, *conc. ant.* sese explicat Propheta dicens: *Scribe virum istum sterilem, nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David*, etc. quod impletum est: nam licet filii Jechoniae semper titulo *principum* gavisi fuerint, ut patet in Zorobabele filio Salathielis *Aggaei* 1. *v.* 1. tamen imperium erat penes Pontifices, ut testatur Joseph *lib.* 11. *antiq. cap.* 4.

IV. Juxta Matth. *Salathiel genuit Zorobabel*. et tamen *l.* 1. *Paralip. c.* 3. *v.* 9. dicitur Zorobabel natum esse ex Phadaja fratre Salathielis, *De Phadaja orti sunt Zorobabel et Semei.*

Resp. Zorobabel, de quo auctor Paralip. non esse eum de quo Matth. qui tum ex ipso, tum *ex.* 1. *Esdrae, cap.* 3. *v.* 18. tum ex Aggaeo, *cap.* 1. *v.* 1. fuit filius Salathiel, et pater Abiud *Zorobabel* vero Paralip. fuit filius Phadajae fratris Salathielis, qui *Zorobabel genuit Mosellam, Hananiam et Salomith sororem eorum.* Iste ergo Zorobabel alium patrem, et alios filios habuit quam Zorobabel, de quo Matth. ergo non est idem.

V. Juxta Matth. *Jechonias genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Abiud.* Et secundum Lucam 3. Resa fuit filius Zorobabel Zorababel filius Salathiel, et Salathiel filius Neri. *Alio modo*, Neri genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Resa.

Resp. Salathiel et Zorobabel, de quibus hic Lucas prorsus alios esse ab iis quos describit Matth. neque enim rarum est in diversis familiis, reperire plures ejusdem nominis, maxime si illae familiae sanguine, vel affinitate, sint copulatae.

VI. Matth. annuntiat generationes ter 14., atqui non reperiuntur; nam ut sint generationes ter. 14. verbum *genuit* deberet repeti 42. vicibus; atqui 39. vicibus tantum reperitur. ergo.

Resp. Reponendo in suum locum generationem Jechoniae seu Joachim, quae ex textu sublata est vitio scriptorum, et numerando generationem Christi filii *Mariae de qua natus est Jesus* quod æquivalet verbo *genuit*. reperiuntur generationes 41. tota ergo difficultas est de quadragesima secunda, circa quam est duplex interpretum sententia.

Prima. Est eorum qui comprehendunt generationem qua Abraham genitus est, ita ut Abraham sit primum caput genealogiae, Isaac.

secundum, etc. quae sententia nobis arridet.

Secunda. Est eorum, qui non comprehendentes Abraham, qui est stipes, bis numerant generationem Davidis, ita ut claudat primam Tesseradecadem et aperiat secundam, hoc modo, *David genuit Salomonem*. et sic prima Tessaradecas clauditur, et ut aperiatur secunda, dicendum, *David* itaque *genuit Salomonem.*

Nec dicas, ergo generatio Josiae deberet similiter bis repeti ... *Resp.* etenim negative, nam Evangelista dicit equidem, *Ab Abraham usque ad David generationes* 14. sed non dicit, *a David* usque ad Josiam, sed *a David usque ad transmigrationem Babylonis.* Et sic Josias claudit secundam Tesseradecadem, sed non aperit tertiam, quae aperitur a transmigratione Babylonis.

VII. *Matth.* 1. *v.* 25. dicitur: *Et non cognoscebat eam Joseph.* Tamen Maria, *Luc.* 2. *v.* 48. dicit: *Ego et Pater tuus*, etc. atqui non potest esse pater, quin matrimonii usum exercuerit.

Resp. dist. min. Non potest esse Pater *naturalis*, quin etc. *conc. min.* putativus, *nego min.* nam ex D. Luca *Jesus* erat, *ut putabatur*, *filius Joseph.* Loquebatur ergo Maria secundum publicam famam, secundum quam Joseph pater Jesu habebatur, qui virtute matrimonii erat caput et Dominus corporis uxoris suae, et consequenter Dominus fructus quocumque demum modo ex illo corpore procreati.

VIII. Matth. addit: *Non cognoscebat eam, donec peperit primogenitum*; ergo postea cognovit; tamen *Luc.* 1. *v.* 34. Maria dixit, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Id est non possum cognoscere propter votum quod emisi.

Respond. nego conseq. Namque 1 particula, *Donec*, significat tantum quid ante factum, vel non factum sit, non vero quid postea: *Sic Genesi* 8. de corvo dicitur: *Et non revertebatur, donec siccarentur aquae*, nunquam tamen reversus est; sic 2. *Reg.* 6. dicitur Michol non habuisse filios, donec moreretur, id est, nunquam habuisse... 2. *Primogenitus* vocatur omnis antequam nemo natus est, sive post illum alii nati sint, sive non; sic *Exod.* 13. vers. 2. jubentur Domino offerri *primogenita*, per quod sine dubio etiam *unigenita* intelliguntur.

IX. *Matth.* 2. dicitur de Christo, *Nazaraeus vocabitur.* Et Christus, *Luc.* 7. *v.* 34 dicitur. *Manducans et bibens vinum.* Ergo non fuit Nazaraeus, nam his, *n.* 6. vinum erat prohibitum.

Respond. Christus, *Nazaraeus*, (id est, floridus, juxta illud Isaiae 11. *Egredietur Virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet,*) dicitur a civitate Nazareth, in qua, post sui ex Ægypto reditum, habitavit: non vero a statu religioso, cui per votum sese addicebant Nazaraei illi, quibus vinum erat prohibitum. Ita exponit Tirin.

X. Matth. 5. *vers.* 16. Christus dicit, *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona*, tamen *Matth.* 6. *vers.*

1. dicit: *Ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.*

Resp. In 1. textu particula, *Ut*, non significat causam, sed tantum consequentiam, ut sensus sit, facite bona opera, et homines, qui illa videbunt, glorificabunt patrem vestrum. Econtra in 2. textu particula, *Ut*, est causalis, unde non improbat Christus opera facta coram aliis, sed pravam corrigit intentionem eorum, qui ideo bene operantur, ut videantur ab hominibus, et inde humanam percipiant gloriam.

XI. *Matth.* 8. *v.* 5. dicitur: *Accessit ad eum Centurio.* Et *Luc.* 7.3. dicitur, *Misit ad eum seniores Judaeorum.* et v.6 *misit amicos.*

Resp. D. Aug. et alii nodum solvunt; dicendo eum accedere, qui per alium a se missum accedit: quidquid enim aliquis per procuratorem facit, recte dicitur et ipse fecisse, procurator enim et agens principalis, sunt, fictione juris, una eademque moraliter persona.

XII. *Matth.* 9. *v.* 18. Princeps Synagogae dicit: *Domine, filia mea modo defuncta est.* Et Marc. 5. v. 23. dicitur: *Deprecabatur dicens: quoniam filia mea in extremis est.*

Resp. Filiam Archisynagogi ita desperatae salutis fuisse, quando eam reliquit ut veniret ad Jesum, ut jam defuncta potuerit dici, quomodo de moribundo quotidie dicimus, *jam mortuus est*; id est, *desperatae salutis est.* Et sic Archisynagogus potuit utrumque dicere, et *jam mortua est*, et *in extremis est.*

XIII. *Matth.* 10. *vers.* 5. dicit Christus: *in viam gentium ne abieritis*, etc. tamen *Marc. ult.* dicit: *Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae.*

Resp. Facile nodus solvitur distinguendo tempora; Christus enim initio suae praedicationis voluit ut Apostoli suam missionem inciperent ab *ovibus quae perierunt domus Israel*, ut Judaeis Paulus et Barnabas, *Act.* 13. declararunt, *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud.... ecce convertimur ad gentes.* Tandem post suam resurrectionem, quae plene Apostolos corroboraverat, praecepit ut per universum orbem divulgarent Evangelium.

XIV. *Matt.* 10. *v.* 10. Christus praecipit Apostolis, ne habeant *peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam.* Tamen, *Marc.* 6. *v.* 8. Christus *praecepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum.*

Resp. Matth. *litteraliter* per *virgam*, intelligit *virgam defensoriam*, quam Apostolis prohibet Christus; Marcus vero intelligit *virgam victoriam* ad innitendum in via. Sed uterque *mystice* intelligit nimiam curam corporis, quam Christus Apostolis suis prohibuit: quem sensum *mysticum* semper retinuerunt Christus et Apostoli, non vero sensum litteralem, cum constet, et habuisse *loculos*, et circumduxisse *mulieres sorores*, a quibus necessaria curarentur.

XV. *Matth.* 15. *v.* 24. Christus dicit: *Non sum missus, nisi ad oves quae perierunt domus Israel.* Tamen, *Zach.* 2. *v.* 8. dicit: *Misit me ad gentes.*

Resp. Christus alia per se facit, alia per Apostolos: non fuit missus, ut gentibus proponeret verba salutis per se, sed per Apostolos, quibus post resurrectionem dixit: *Euntes in universum mundum, docet omnes gentes.* Sed est missus, ut Judaeis per se praesentem, et apud ipsos miracula operantem annuntiaret Evangelium; unde uterque textus verus est.

XVI. *Matth.* 22. *vers.* 46. dicitur: *Neque ausus fuit quisquam ex illa die* tertia ante passionem, *eum amplius interrogare.* Tamen, *cap.* 24. *vers.* 3. cum iterum Apostoli interrogant, *Dic nobis quando haec erunt?*

Resp. Primus textus loquitur de Pharisaeis, qui de facto eum tentandi causa *publice*, ut prius solebant, non amplius interrogaverunt: secundus loquitur de discipulis, qui eum, ut ait D. Marc. *secreto* interrogaverunt.

XVII. *Matth.* 27. *v.* 9. dicitur; *Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem. Et acceperunt* 30. *argenteos*; Atqui haec non reperiuntur in Jeremia, sed in Zacharia, *c.* 11. *v.* 12.

Respondent aliqui, nomen *Jeremiae*, hic incuria librariorum irrepsisse tum quia Matth. non solet exprimere nomina Prophetarum quos citat. Tum quia Syriacus et nonnulli codices Latini, quorum unus adhuc extat Romae in Bibliotheca Augustinianorum, non habent nomen *Jeremiae.*

Respondent alii, haec verba non fuisse a Jeremia scripta, sed ore tantum prolata, scripta vero a Zacharia, qui ea per oralem traditionem acceperat quod non rarum est in Prophetis.

Alii, cum Div. Augustin. Tertull. Eusebio. a Lapide, volunt haec eadem omnia olim in Jeremia extitisse, sed incuria scriptorum intercidisse, vel a Judaeis erasa fuisse. Eligat lector, quam voluerit, sententiam.

Ex Evangelio sancti Marci.

I. *Marc.* 2. *v.* 26. David *introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum*; et, 1. *Reg.* 21. *v.* 8. dicitur: *Dixit autem David ad Abimelech.* Ergo non sub Abiathar introivit, etc.

Resp. Uterque, tum Pater, tum Filius vocabantur *Abimelech* et *Abiathar*; nam 1. *Reg.* 23. *v.* 6. dicitur: *Fugiebat Abiathar filius Abimelech ad David.* Et 2. *Reg.* 8. *v.* 17. legitur; *Sadoch filius Achitob, et Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes.* Hoc nullum relinquit dubium.

II. *Marc.* 10. *vers.* 46. dicitur: *Et proficiscente eo de Jerico, caecus,* etc. Et *Luc.* 18. *v.* 35. dicitur: *Cum aporopinquaret Jerico, caecus quidam sedebat secus viam,* etc.

Resp. Verbum, *appropinquaret*, significat, *cum propinquus esset Jerico*, quod potuit dici de Christo, sive egrediente de Jerico; sive ingrediente urbem Jerico, quam hic paulo post egressum, iterum Christus ingressus est, ut patet ex cap. 19. Lucae v. 1. *Et ingressus perambulabat Jerico.*

III. *Marc.* 4. *v.* 22. dicitur: *Manducantibus illis.* Lucas vero, *c.* 22. *v.* 20 dicit: *Postquam coenavit.*

Resp. Tres fuerunt coenae, *Prima* paschalis et sacra. *Secunda* vulgaris et profana. *Tertia* eucharistica. Porro coenae paschalis et vulgaris erant peractae, quando Christus Eucharistiam instituit, sed, adhuc cum Apostolis mensae epulis constratae accumbebat; et ideo Evangelistae indifferenter dicere potuerunt *coenantibus*, aut *postquam coenavit*.

IV. *Marc.* 15. *v.* 25. dicitur: *erat hora tertia, et crucifixerunt eum*, Joann. vero 19 v. 14. dicit: *Erat autem parasceve Paschae hora quasi sexta*, quando Pilatus tradidit Jesum crucifigendum.

Resp. Judaei dividebant diem in quatuor horas quae dicebantur, *Prima*, *Tertia*, *Sexta*. *Nona*, et quaelibet illarum complectebatur tres horas communes. Pilatus ergo tradidit Jesum hora quasi sexta, id est, sub finem horae tertiae: durabat a nona nostra communi, usque ad meridiem, qua durante Christus fuit traditus et crucifixus.

V. *Marc.* 16. *v.* 8. mulieres quae iverant ad monumentum, *nemini quidquam dixerunt:* tamen, Luc. 24. v. 9. *nuntiaverunt haec omnia illis undecim.*

Resp. Mulieres *nemini* per viam occurrenti *quidquam dixerunt* de hac re, quia *invaserat eas tremor*, sed *nuntiaverunt* Apostolis, in quo nulla contradictio.

VI. *Marc.* 16. *v.* 14. Christus *novissime apparuit recumbentibus illis undecim;* tamen *Thomas non erat cum eis.* Joann. 20.

Resp. Collegium Apostolorum ante Apostasiam Judae vocabatur collegium duodecim; postea dicebatur collegium undecim, sive aliqui fuerint absentes. sive etiam aliqui alii, qui non erant Apostoli, fuerint praesentes: quia a nobiliori parte sic vocabatur confessus Apostolorum.

Ex Evangelio sancti Lucae.

I. *Lucae* 3. *v.* 36. *Sale* dicitur filius *Cainan*, *Cainan* filius *Arphaxad*: tamen, *Gen.* 11. *v.* 12. dicitur, *Arphaxad genuit Sale.*

Resp. Equidem Cainam fuit a Moyse ex causis nobis ignotis praetermissus; sed a LXX. vel ex veteribus Hebraeorum historiis, vel ex Spiritus Sancti afflatu, fuit in locum suum insertus, quos Lucas graece scribens secutus est.

II. *Luc.* 16. *v.* 8. dicitur: *Laudavit Dominus villicum iniquitatis:* tamen Exod. 20. furtum prohibetur.

Resp. Non Christus, sed *Dominus* villici laudavit, non furtum, sed industriam qua *prudenter* fecit; unde non furti actionem, sed modum actionis laudavit.

Ex Evangelio sancti Joannis.

I. *Cap.* 3 *vers.* 22. dicitur: *Jesus baptizabat.* Et *cap.* 4. *vers.* 2. dicitur: *Quanquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.*

Resp. Jesus baptizabat, non suis, sed discipulorum manibus, et hoc quod explicat, *c.* 4. licet tamen Christus aliquos, scilicet Apostolos, propriis manibus baptizaverit, sed alio tempore.

II. *Joann.* 5. *v.* 31. dicit Jesus: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* Et *c.* 8. *vers.* 14. dicit: *et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.*

Resp. Per *to verum*, Christus intelligit, *fide dignum*: unde sensus primi textus est: *si ego*, solus, *testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est*, communi aestimatione, dignum ut credatur; sed *alius est qui*, una mecum *testimonium perhibet de me*, pater. Ergo testimonium meum dignum est ut credatur.

Sensus secundi textus est: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum..... quia solus non sum: sed ego et qui misit me pater*, duo testes omni exceptione majores.

III. *Joann.* 7. *v.* 8. Christus dicit: *non ascendo ad diem festum*: tamen v. 20. *tunc et ipse ascendit ad diem festum, sed quasi in occulto.*

Resp. In Graeco est, *Nondum ascendo, quia tempus meum*, ad ascendendum, *nondum impletum est*, ut sequitur; unde nulla est contradictio.

IV. *Joann.* 7. *v.* 34. Christus dicit: *Ubi sum ego, non potestis venire.* Et *c.* 17. *v.* 34 ait *Volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum.*

Resp. Christus loquitur de gloria caelesti, qua semper fruitus est, et *c.* 7. declarat discipulos ipsa non posse donari, quamdiu sunt in hac vita; *c.* vero 17. vult, id est, summe desiderat, ut suo tempore recipiantur cum ipso in aeterna gloria.

Ex Actibus Apostolorum.

I. *Act.* 7. *v.* 2. dicit S. Stephanus, *Deus apparuit Abrahae cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan*, seu Haran. Et *Genes. c.* 11. *v.* 31. Abraham dicitur, non ex Mesopotamia, sed *ex Ur Chaldaeorum* eductus.

Resp. S. Stephanus accipit *Mesopotamiam* late et extensive prout comprehendit etiam Chaldaeae partem, in qua, *Ur* sita erat, nam *v.* 4. dicitur, *Tunc exiit de terra Chaldaeorum, et habitavit in Charam.*

Urgebis: S. Stephanus dicit Deum apparuisse Abrahae, prius-

quam moraretur in Charan;et Moyses *Gen.* 11. dicit Araham,eductum *de Ur Chaldaeorum*, venisse *usque Haran et habitasse*; et postea immediate *cap.* 12. addit: *Dixit autem Dominus ad Abraham, egredere de terra tua et de cognatione tua, et domo patris tui*, etc. ergo Deus apparuit Abrahamo in *Charan*, non in *Ur*.

Resp? Apparitio Dei facta est Abrahae dum esset in *Ur*, unde Moyses, *Gen.* 12.resumit historiam ejus a tempore quo ex *Ur* egressus est,ponit ergo *dixit*, pro *dixerat*,vel pro *dixit autem cum esset Ur*, quod subintelligit; nam Haran non erat terra Abrahae,ibi non erat ejus cognatio, nec domus patris; ergo non potuit in Haran dicere: *Exi de terra tua, et de cognatione tua*, etc.

II. *Act.* 7. *v.* 6. Deus dixit,*erit semen ejus accola in terra aliena, et servituti eos subjicient annis* 400. et Exod. 12. v. 40. *filii Israel manserunt in Ægypto annis* 430.

Resp. Anni 400. Actorum numerari debent a nativitate Isaac, quem Abraham genuit,anno aetatis suae 100.hoc patet tum ex verbo *semen*, id est,posteritas,tum ex *Gen.* 5. *v.* 13. ubi dicitur:*Scito praenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et affligens* 400. *annis*... anni vero 430. Exodi numerari debent ab egressu de Ur Chaldaeorum in Haran, ubi remansit 5. annis, quo tempore genuit filios, ideoque ingrediens annum aetatis 75. *Tulit Sarai uxorem suam et animas quas fecerant in Haran, et pervenerunt in terram Canaam*,ubi aetatis anno 100. genuit Isaac, 30. annis post egressum ex *Ur*. Hoc totum colligitur *ex cap.* 12. *Gen v.* 4. *et seq.*

III. *Act.* 7. *v.* 15. S. Stephanus dicit: *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse et patres nostri; et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem.* In quo textu sanctus Stephanus.

1. Dicit corpora Jacob et 12. Patriarcharum translata fuisse *in Sichem*.atqui corpusJacob fuit translatum in Hebron, *Gen.*50.*v.*13.

2. Dicit Abraham emisse sepulcrum a filiis *Hemor*; atqui ex *Gen.* 23. *v.* 2. emit ab *Ephron* filio *Seor*.

3. Dicitur *Hemor* fuisse filium *Sichem*; atqui erat ejus pater, *Gen.* 34. *v.* 19.

4. Dicit sepulcrum emptum ab Abraham fuisse *in Sichem;* atqui fuit in Hebron, *Gen.* 23. v. 2.

Resp. ad 1. Verbum *translati*, non ad *Jacob*, sed ad to *Patres nostri*, refertur ... praeterea docet Joseph *lib.* 2. *antiq. c.* 4. Jacob et Patriarchas fuisse primum translatos in Sichem, et ex Sichem in Hebron ubi sepulti sunt; solo Joseph excepto, qui sepultus est in Sichem in agro quem ibi emit Jacob ejus pater, *Josue* 24.

Resp. ad 2. Unus idemque fuit *Hemor*, qui et *Seor*, a binomine aliquando, *Hemor*, aliquando, *Seor* dictus; iste Hemor habuit plu-

res filios, inter quos primogenitus videtur fuisse *Ephron*, qui nomine tum suo, tum fratrum, sepulcralem speluncam vendidit Abrahae.

Resp. ad 3. Hemor fuit filius *Sichem*; non quidem illius a cujus filiis Jacob agrum emit, sed alterius longe antiquioris; non enim rarum est in Scripturis reperire plures ejusdem familiae eodem nomine donatos.

Resp. ad 4. Admissa, quae probabilior videtur, sententia Josephi de duplici translatione, nulla est difficultas: non enim dicit S. Stephanus, Patriarchas sepultos fuisse in Sichem, sed *sepultos fuisse in sepulcro quod emit Abraham.*

IV. *Act.* 9. *v.* 7. dicitur: *Viri autem illi qui comitabantur cum illo*, Paulo, *audientes vocem, neminem autem videntes.* Et ipse Saulus c. 22. *v.* 9. dicit: *Qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt.*

Resp. Illa vox *audierunt* in cap. 22. significat, *Non intellexerunt*, vel quia non callebant linguam Hebraicam, qua Christus usus est, ut dicitur *Act.* 26. *v.* 14. vel quia non audierunt linguam articulatam, sed confusam instar tonitru, eodem modo quo *Joann.* 12. *v.* 28. dicitur: *Venit vox de coelo dicens*: *et clarificavi, et iterum clarificabo*; *turba ergo quae stabat et audierat, dicebat tonitrum esse factum*: *alii dicebant Angelus ei locutus est.*

V. *Act.* 13. *v.* 21. dicitur; *Regem dedit illis Deus Saul annis* 40. Et 1. *Reg.* 13. *v.* 1. dicitur: *Filius unius anni erat Saul cum regnare caepisset, duobus autem annis regnavit super Israel.*

Resp. In his 40. annis includuntur anni quibus Samuel ante Saul praefuit Israeli. Sensus autem libri Regum est hic: jam regnaverat uno anno Saul quando indixit bellum Philistinis, et postea duobus adhuc annis regnavit in Israel; vel, si mavis, uno adhuc anno regnavit; qui annus junctus primo, sequitur quod duobus annis regnaverit in Israel, qui sensus est conformis originali Hebraeo qui sic habet: *Filius anni* (unius vel primi) *erat Saul in regno suo*; *et altero anno regnavit in Israel.*

VI. *Act.* 15. *v.* 1. dicitur: *Nisi circumcidamini, non potestis salvari.* Et Apost. *ad Gal.* 5. *v.* 1 dicit: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.*

Resp. Illud Actorum dictum fuit a quibusdam Judaeis qui haeretice docebant gentiles non posse obtinere salutem, nisi prius fierent proseliti, et Judaismo insererentur: quem errorem damnarunt Apostoli *in* 1. *Conc*: *Jesosolymis*, quem etiam damnat Apostolus scribens ad Galatas, docensque homines non salvari per Circumcisionem, aliasque Legis Mosaicae caerimonias, sed *per gratiam Jesu Christi.*

VII. *Act.* 15. *v.* 10. D. Petrus ait: *Quid tentatis Deum imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque Patres no-*

stri, neque nos portare potuimus? tamen *Deut.* 30. *v.* 11. dicitur: *Mandatum hoc quod ego praecipio tibi, non est supra te.*

Resp. In 1. textu D. Petrus redarguit eos, qui docebant necesse esse ad salutem, ut Gentiles ad Christum conversi circumciderentur, et observarent Legem Moysis, contra quos D Petrus docet Christianos non esse obligandos ad caerimonias Legis, non modo quia sunt jugum gravissimum et *moraliter* importabile, sed etiam quia sunt inutile ad justificationem . . . Textus vero Deut. intelligitur de praecepto amoris Dei, quod esse facillimum observatu, nemo non experitur qui illud religiose observat.

Ex Epistolis D. Pauli.

I. *Rom.* 4. *vers.* 20. Abraham *in repromissione Dei non haesitavit diffidentia.* Verum *Gen.* 17. *v.* 17. dicitur: *Risit Abraham dicens in corde suo: putasne centenario nascetur filius et Sara nonagenaria pariet?*

Resp. Abraham non fuit incredulus, unde non incredulitate, sed ex admiratione quaerit, *putasne centenario*, etc. et ideo pro verbo, *risit*, Chaldaeus habet, *gavisus est.*

II. Rom. 3. *vers.* 13 dicitur: *Usque ad Legem peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputabatur, cum Lex non esset:* tamen *Gen.*6. *vers.*5. Deus delevit homines propter eorum peccata; ergo semper fuit imputatum peccatum, etiam ante Legem scriptam.

Resp. Peccatum a Deo semper fuit imputatum, sed non semper fuit *imputatum*, id est, reputatum tale, ab hominibus solo lumine naturali instructis, qui non existimabant se esse peccato obnoxios. Ideo existentiam peccati originalis probat Apostolus ex effectu et poena ejusdem peccati, puta ex morte quae *regnavit* in omnes, quotquot *ab Adamo usque ad Moysen* vixerunt; ergo et causa mortis, nempe peccatum originale. Unde nulla est contradictio.

III. Rom. 8. *vers.* 16. dicitur; *Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus Filii Dei*; tamen *Eccles.* 9. *v.* 1. dicitur: *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit.*

Resp. Apost. *ad Rom.* loquitur de testimonio quod, licet sit certissimum ex parte Spiritus sancti, non est tamen certum ex parte nostri, nisi certitudine conjecturali et ad summum morali; nam non sumus certi an illud testimonium sit a Spiritu sancto, an vero a spiritu maligno transfigurante se *in Angelum lucis....* Eccles. vero loquitur de certitudine absoluta et infallibili, quam nemo de sua salute potest habere, absque speciali revelatione, quandiu est in vita, sed *omnia in futurum servantur incerta*, addit *Eccl. v.* 2.

IV. Rom. 12. *v.* 19. dicitur: *Non vosmetipsos defendentes, sed date locum irae*; tamen Paulum seipsum coram Agrippa defendit, *Actor.* 24. *v.* 2.

Resp. Verbum, *defendere*, in 1. textu sumitur pro *ulcisci*, quo-

modo Judith. 1. dicitur Nabuchodonosorem jurasse *per thronum*, *quod se defenderet*, id est, ulcisceretur. In 2. textu sumitur pro, innocentiam suam probare, suaeque indemnitati consulere, quod valde licitum est, licet vindicta sit lege Dei prohibita. *V.* 1. *Cor.* 1. *v.* 17. Apost. dicit: *Non me misit Christus baptizare, sed evangelizare*: tamen *Matth. ult.* Christus omnibus Apostolis dicit, *Docete omnes gentes baptizantes eos.*

Resp. Dicit Apost. quod non sit missus baptizare *principaliter*; quia primarium Apostolatus officium est, *praedicare*. Baptismi enim dispensatio committi solet Parochis et aliis Presbyteris secundi ordinis.

VI. 1. *Corinth.* 13. *vers.* 7. Apost. dicit: *Charitas omnia credit*: atqui 1. *Rom.* 4. *vers.* 1. dicitur: *Nolite credere omni spiritui.*

Resp. Apost. non loquitur de doctrina, sed de recte factis proximi, quibus relatis homo, caritatem habens, non contradicit, sed narrantibus facile assentitur... D. Joann. vero loquitur de doctrina, docetque probandos esse *spiritus, si ex Deo sint.*

VII. Galat. 1. *v.* 10. Apost, ait: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Qui 1. Cor. 10. vers. 33. dicit, *Per omnia omnibus placeo.*

Resp. Apost. vult placere omnibus, omnes aedificando, neminem offendendo, etc. sed non vult placere, id est, gratiam illorum occupare, docendo grata illis qui Christi doctrinae repugnantia docent ac faciunt; sic enim servus Christi non esset.

VIII. Galat. v. 25. dicitur, *Sina mons est in Arabia, qui conjunctus est ei quae nunc est Jerusalem.* Sina tamen a Jerosolyma longe distat.

Resp. Mons Sina non realiter, sed mystice est *conjunctus*, id est, (ut vox graeca sonat) *similis* Jerosolymae ut nunc est; sicut enim in Sina olim, ita nunc in Jerusalem traditur Lex mere caeremonialis, et servilis, utrobique generantur filii, non liberi, sed servi.

IX. Coloss. 1. *v.* 24. Apost. dicit: *Adimpleo ea qua desunt passionum Christi*: tamen Christus *Joan.* 19. *v.* 30. moriendo *dixit*: *consummatum est.*

Resp. Opus fuit ut Christus multa pateretur in suo corpore naturali, et etiam in suo corpore mystico. Porro Christus moriendo, personales passiones consummavit, sed non consummavit passiones corporis mystici, cujus membra, multa pro Christo et Ecclesia patiendo, adimplent *ea quae desunt passionum Christi.*

X. 1. *Ad Tim.* 2. *v.* 12. dicit Apost. *Docere mulieri non permitto*: tamen *ad Tit.* 2. *v.* 3. vult, *ut anus prudentiam doceant adolescentulas.*

Resp. Apost. non permittit mulieri docere publice in Ecclesia, ut sese explicat 1. *Corinth.* 14. *v.* 34. his verbis: *Mulieres in Ecclesiis taceant.* Sed non tantum non permittit, verum suadet ut privatim domi suae puellas et ancillas suas doceant.

XI. 1. *Ad Tim. v.* 14. dicit, *Volo juniores nubere, filios procreare*; atqui 1. *Cor.* 7. *v.* 7. dicit: *Volo omnes vos esse*, caelibes, *sicut me ipsum.*

Resp. Apost. 1. *ad Corinth.* exoptat ut omnes a nuptiis abstineant, ut ipse abstinuit; verum vult *juniores* viduas, quibus inest periculum incontinentiae, *nubere*, cum *melius sit nubere* . *quam uri*. Hic ergo Apost. *non legem figit*, ait Aug. de viduis, *sed remedium ostendit.*

XII. *Jacobi* 1. *v.* 13. dicitur *Deus neminem tentat:* tamen *Genes.* 22, *v.* 1. dicitur: *Tentavit Deus Abraham.*

Resp. Tentatio duplex spectari potest. *Prima est seductionis*, quae ad peccatum sollicitat, hanc Apostolus Deo denegat qui neminem excitat ad male agendum. *Secunda est probationis*, quae est materia luctae et victoriae, meritorum et gloriae, hac tentatione probavit Deus Abraham. De prima oramus Deum, *Et ne nos inducas in tentationem*. De secunda dicit Jacobus, *Omne gaudium existimate, cum incideritis in varias tentationes.*

QUÆSTIO XIII.

De iis quae ad cautam sacrorum interpretum lectionem observanda sunt.

Nota. Ut caute et sine periculo legantur sacri interpretes, unum, prae caeteris, singulari studio est observandum, nempe, utrum quae sub eorum nominibus et inscriptione circumferuntur opera, sint veri et germani eorum foetus; constat inter vera sacrorum interpretum monumenta, plurima supposititiae reperiri, ut annotant qui de Scriptoribus Ecclesiasticis ex professo disseruerunt, quod ut facili negotio fiat.

Quaeres 1. *Quibus indiciis falsae inscriptiones a germanis discerni queant?*

Resp. Tribus, nimirum, tempore, dogmate, et stylo.

Quoad Tempus; Si illius ratio rebus descriptis non conveniat, manifestum est, opus non esse illius auctoris, cujus nomine intitulatur.

Hinc perspicuum est commentaria D. Ambrosii in Apocalypsim; D. Hieronymi in Parabolas Salomonis et Lamentationes Jeremiae, non esse ejusmodi Doctorum quibus adscribuntur, quia in illis commentariis saepe citatur D. Gregorius magnus, cum tamen idem Gregorius duobus fere saeculis auctores illos subsecutus fuerit.

Quoad dogma: Si illud non solum cum auctoris, cui adscribuntur, mente non congruat, sed ex diametro pugnet; omnino sequitur, aut opus non esse germanum auctoris, cui tribuitur, foetum, aut a corruptoribus fuisse depravatum.

Hinc manifestum est sexdecim tractatus in Leviticum sub D. Cy-

rilli Alexandrini nomine vulgatos, non esse Cyrilli, sed Origenis; cum in eis passim occurrant propria Origenis dogmata, qualia sunt animas ante mundum creatas fuisse, et ob sua peccata detrusas in corpora tanquam in carceres et vincula; inferni supplicia finem aliquando habitura; daemones post aliquot tempora liberandos, et ad aeternam felicitatem vocandos, et alia id genus, quae D. Cyrillus ubique totis viribus oppugnat.

Quod spectat ad stylum: evidens falsae intitulationis conjectura, est styli diversitas, nihil enim difficilius est, quam imitari alterius stylum, nimirum dictionis contextum, elocutionis formam, figuram loquendi, dispositionis methodum, et caetera quae cuique diserto ac probo auctori sunt propria, ac veluti proprius illius Character.

Nec dicas, indicium falsae inscriptionis ex diversitate styli desumptum. esse errori obnoxium, cum eidem auctori non semper idem sit dicendi modus, sed pro argumenti ratione, vel studii profectu, vel aetatis mutatione, vel affectuum varietate, diversus.

Resp. Fateor, verum idem auctor ita semper scribit ut perspicax styli artifex, ubique semper agnoscat eumdem esse auctorem, sicut quilibet amici faciem, etsi nunc tristem, nunc alacrem, ejusdem semper esse hominis certo animadvertit.

Quaeres 2. *Qua ratione veris sacrorum interpretum operibus supposititia irrepserint, eorumque inscriptiones usurparint?*

Resp. Hoc provenire ex diversis causis.

1. *Ex praetermissa ab auctore proprii nominis inscriptione*; illa enim praetermissio occasionem praebuit lectoribus discernendorum librorum studiosis, illi tanquam auctori opus aliquod adscribendi, ex aliqua conjectura, v.g. ex styli, vel argumenti hujusmodi operis affinitate, cum aliis ejusdem auctoris operibus; vel ex similitudine nominis veri illorum auctoris, cum aliorum nomine propter nominis aequivocationem; vel etiam ex similitudine nominis illorum ad quos hujusmodi opera scripta sunt.

Sic *Rufinus* Aquilejae Presbyter, nominum similitudine deceptus, Enchyridion *Xysti* Philosophi Pythagorici, *Xysto* Pontifici inscripsit.

Sic propter aequivocationem nominis, plurima opera Thomae Anglici, v.g. Commentarium in Genesim, Isaiam, Jeremiam, Epistolas canonicas et Apocalypsim, adscripta sunt D. Thomae Aquinati, nempe propter maximam similitudinem quae reperitur inter *Anglicum* et *Angelicum* Doctorem.

Sic libellus quem Julianus Eclanensis Episcopus, Pelagiana labe infectus, ad Demetriadem Virginem scripsit, ideo adscriptus est Hieronymo, quod hic quoque scripserit ad eamdem Virginem argumento pene simili.

2. *Provenit ex haereticorum pravitate*, qui libris suis, jam ec-

clesiastica perstrictis censura, orthodoxorum Patrum attitulationes substituunt, ut tali fraude lethiferum pravorum dogmatum virus in mentem et corda simplicium, absque ulla periculi suspicione, injiciant.

Sic olim Nestoriani et Eutychiani, Apollinarii scripta, unde suarum haeresum semina deprompserant, sub D. Athanasii nomine evulgarunt, ut Catholici latentes errores tanti Doctoris fama comprobatos, amplecterentur.

3. *Provenit ex invidia*, qua maligni quidam agitati, ut illustrioribus interpretibus odium concitent, sub eorum nomine odiosa opera evulgant.

Sic tempore D. Pauli Apostoli erant Pseudo-Apostoli, qui fingebant Epistolas, tanquam a Paulo missas, quibus asserebant instare diem judicii, ut testatur ipse ad Thessalonicenses scribens (a): *Rogamus vos*, inquit, *ut non cito moveamini a vestro sensu*, (id est, a doctrina quam a me audistis de die judicii) *neque terreamini per Epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.*

4. Tandem, *provenit ex nimio erga magni nominis auctorem zelo*, quo quispiam motus, ei aliena opera absque ullo delectu, vindicat, existimans se ei majus nomen ex plurium librorum editione comparaturum.

Sic quidam Doctoris Angelici nimium amatores, legitimis ejus operibus inseruerunt Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, etc. quae germanis ejus scriptis eruditione minime concordant.

CAPUT II.

DE TRADITIONE, ET SS. PATRIBUS TRADITIONIS TESTIBUS.

Quaeres 1. *Quid sit traditio?*

Resp. Est Doctrina, ad fidem, mores, vel disciplinam Christianam spectans, quae in libris Canonicis non est scripta.

Dixi, *in libris Canonicis non scripta:* quia in scriptis SS. Patrum, et actis Conciliorum, traditiones conservantur, sicut et in unanimi Ecclesiarum consensu.

Quaeres 2. *Quotuplex sit traditio?*

Resp. Triplex, nimirum, divina, apostolica, et ecclesiastica.

Traditio divina, est verbum Dei non scriptum, sed ab Apostolis, quatenus verbi Dei praeconibus, ad nos, viva voce, transmissum; ejusmodi sunt traditiones, quae ad materiam, et formam Sacramentorum pertinent .... hae aliquando a SS Patribus vocantur apostolicae, sed improprie et mediate, quatenus, scilicet, per Apostolos sunt promulgatae.

Traditio apostolica, est doctrina, quam Apostoli ipsi, quatenus

(a) 2. *ad Thessal.* 2. *vers.* 2.

Ecclesiae Pastores, instituerunt et ad nos, viva voce, transmiserunt; v g observatio diei Dominicae, Paschae, Jejunii quadragesimalis, etc.

. *Traditio ecclesiastica*, est doctrina, quae a successoribus Apostolorum, accedente fidelium usu, fuit introducta, et ad nos usque transmissa: v. g. vigiliae, festorum celebrationes, aquae lustralis usus, etc.

Nota 1. Traditiones, aliae sunt *perpetuae*, tales sunt quae dogma aliquod proponunt... aliae *temporales*, talis fuit observatio legalium usque ad Avangelii promulgationem, ut eo medio facilius in unum coalesceret Ecclesia ex Judaeis et gentibus... aliae *universales*, quae toti Ecclesiae sunt propositae, ut diei Dominicae observatio loco Sabbati ... aliae *particulares* quae Ecclesiae particulari sunt commissae, ut jejunium Sabbati olim Romae observatum... aliae *liberae*, quae in forma tantum consilii sunt traditae, ut aquae lustralis aspersio.

Nota 2. Ex sola traditione divina, utpote sola a Deo revelata, elici potest conclusio Theologica, quare hic de traditione divina duntaxat agemus, tribus Quaest. quarum:

Prima, erit de traditionis divinae existentia, et necessitate.

Secunda, de regulis, quibus traditio divina discernitur ab Apostolica, et Ecclesiastica.

Tertia, de SS. Patribus, qui sunt traditionis divinae depositarii et testes.

QUÆSTIO I.

De traditionis divinae existentia et necessitate.

Nota: Novatores contenderunt nullam prorsus esse traditionem divinam, hincque concluserunt, nullum pro fide aut moribus argumentum infallibile ex ea desumi posse, sed ex sola Scriptura sacra, quam volunt esse solam fidei et morum regulam, extra quam nullum dogma haberi potest de fide credendum, contra quos;

CONCLUSIO I.

In statu Legis naturae, extiterunt traditiones divinae.

Prob. Nulla potest esse vera religio sine certa fidei et morum regula; atqui in statu legis naturae vera fuit erga Deum religio; ergo fuit certa fidei et morum regula; atqui illa regula, non erat Scriptura sacra, siquidem nulla nunc extabat; ergo ea regula erat traditio. Adamus nimirum filios suos docuit quae sibi de mediatore Christo, et aliis mysteriis revelata fuerant; filii Adami, quae a patre didicerant, suis posteris ad Moysen usque (non interrupta serie) communicarunt. Hinc Deus (*a*) commendat Abrahamum, *Quod prae*

(*a*) *Genes.* 18.

cepturus sit filiis suis, et domui suae post se, ut custodiant viam Domini, et faciant judicium et justitiam. Ex quibus patet, quod posteri Adami ritum colendi Deum acceperint, non per Scripturam, sed per traditionem.

CONCLUSIO II.

In lege Mosaica, praeter Scripturam, extiterunt divinae traditiones ad fidem et mores spectantes.

Prob. Israelitae non solum jubebantur Scripturam legere, sed etiam Patres interrogare, *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, majores tuos et dicent tibi,* (*a*). Et, *non te praetereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a Patribus suis,* Eccl. 8. Et, *quonta mandavit* (Deus) *Patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera, filii qui noscentur et exurgent, et narrabunt ea filiis suis, ut ponant in Deo spem suam.* Psal. 77.

Confirm. Quia Israelitae, ex sola traditione, habebant divinitatem librorum in canone repositorum; remedium ad tollendum peccatum originale, non solum in foemellis, sed etiam in masculis ante octavum diem decedentibus, etc.

CONCLUSIO III.

In Lege nova, praeter verbum Dei Scriptum, necessario est admittenda traditio divina, tanquam altera fidei regula.

Prob. 1. Ex Script. quae, (*b*) jubet; *State, et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem,* scilicet ore prolatum, *Sive per Epistolam,* scilicet scripto transmissam, ut explicat D. Thom. (*c*) quem locum D. Chrysost. (*d*) enarrans, ait: *Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradiderunt Apostoli, sed multa etiam sine litteris Eadem vero fide digna sunt, tam illa, quam ista. Itaque traditionem quoque Ecclesiae fide dignam putamus; traditio est, nihil quaeras amplius.* Hinc Apostol. hortatur Timotheum (*e*) ut quae a se audivit, *Haec commendet fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.*

Prob. 2. Ex SS. Patribus quatuor priorum saeculorum, quos Novatores admittunt, et inter quos unum, aut alterum, brevitatis causa, refero.

In I. Saeculo, D. Dionys. (*f*) ait: *Apostoli summa illa et supersubstantiolia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis, nobis tradiderunt.*

In II. Saeculo, D. Iren. l. 3. cap. 4. ait: *Quid autem, si neque Apostoli Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem*

(*a*) *Deut.* 21. (*b*) 2. *ad Thessal.* 2. *v.* 14. (*c*) 3. *p. q.* 25. *art.* 3. *ad* 4.
(*d*) *Hom.* 4. *in Epist. ad Thessal.* (*e*) 2. *ad Tim.* 4. *v.* 4.
(*f*) *Lib.* 1. *de Eccl. Hierarch.*

sequi traditionis , quem tradiderunt iis quibus committebant Ecclesias?

In III. Saeculo, Origenes in cap. 6. ad Rom. dicit: *Ecclesia ab Apostolis traditione accepit etiam parvulis baptismum dare.*

In IV. Saeculo, S. Basil. (a) sic scribit: *Dogmata quae in Ecclesia praedicantur, quaedam habemus ex doctrina scripto prodita; quaedam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto , tradita recepimus . . . quorum utraque parem vim habent ad pietatem. Nec his quisquam contradicit, quisquis sane vel tenuiter expertus est quae sint jura Ecclesiastica.* Et S. Epiphan. haeresi 6. *Oportet autem et traditione uti : non enim omnia a divina Scriptura possunt accipi ; quapropter aliqua in Scripturis , aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.*

In omnibus subsequentibus Saeculis SS. Patres eadem energia de traditionis existentia scripserunt.

Prob. 3. ratione: omnia ad fidem et mores pertinentia debent contineri in verbo Dei, nam *fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, ait Apostol. (b) atqui non omnia ad fidem et mores pertinentia, etiam ab adversariis credita , continentur aperte in verbo Dei scripto, imo nec obscure , ergo praeter verbum Dei scriptum , necessario est admittendum verbum Dei traditum.

Prob. min. 1. Credimus, quod Pater in divinis sit ingenitus: quod libri, in Scriptura sacra contenti, sint divini, quod libri in Canone, quem nunc habemus, non repositi, sint spurii et apocryphi, etc. atqui illa omnia, neque ex Evangelio, neque ex Epistolis Apostolorum, possunt probari, ergo, etc.

Prob. 2. eamdem min. Calvinistae et Lutherani credunt, contra errorem Helvidii, virginitatem B. Mariae, etiam post partum; credunt, adversus Anabaptistas, valere datum parvulis baptisma; credunt. contra Donatistas, valere datum baptisma ab Haereticis et peccatoribus : credunt quatuor Evangelia ; credunt Christum descendisse ad inferos, etc. atqui nullum ex his capitibus credere possunt propter auctoritatem Scripturae sacrae, nullius enim nequidem apex est in Scripturis: ergo ex sola traditione illos articulos credunt; ac proinde (quod probandum erat) non omnia quae ad mores et fidem spectant, continentur in Scripturis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. 1. Illud non est Ecclesiae necessarium , quod a Scripturis aperte damnatur; atqui traditiones a Scripturis aperte damnantur; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Deuter. 4. dicitur : *Non addetis ad verbum , quod ego praecipio vobis, nec auferetis ex eo.* Apoc. ult. *Si quis apposuerit ad haec, apponet et Deus super illum plagas.* Ad Galat. 1.

(a) *Lib. de Spiritu sancto, c.* 27. (b) *Rom* 10. *v.* 17.

Licet nos aut Angelus de caelo evangelizet vobis, praeterquam quod evangelizavimus vobis, *anathema sit*. Matth. 15. *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram*. Ubi Christus reprehendit Judaeos, quod traditiones admitterent; ergo, etc.

Resp. 1. Generaliter, *nego cons*. argumentum enim est de falso supponente: supponit enim traditionem esse additionem ad verbum Dei, quod falsum est, cum traditio non minus sit verbum Dei. quam ipsamet Scriptura; unde Moyses non ait: non addetis ad verbum, *quod scribo*, sed, *quod praecipio*; Paulus non ait, quod, *scripsimus*, sed quod, *evangelizavimus*, Christus non dicit, propter traditionem, *meam*, sed *vestram*. hoc est, a Phariseis umano sensu ac spiritu inventam; sed dato, non concesso, quod in hiis textibus sit sermo de additione ad sacram Scripturam, ad singulas respondeo, et quidem.

Resp. ad 1. *et* 2. Quod Moyses et Div. Joann. vetent tantum ne minuatur, vel addatur aliquid, per quod textus alteretur, vel corrumpatur; alias illicitum fuisset Deuteronomio et Apocalypsi alios addere libros. Porro tantum abest, ut a traditione divina textus Scripturae corrumpatur, quin potius illum defendat, ejusque germanum sensum adhibeat. Haec responsio constat *ex Deuter*. 12. ubi Deus, Judaeos a gentilium idolatria avocans, ait: *Non facias similiter Domino Deo tuo.. .. quod praecipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam aut minuas*.

Resp. *ad* 3. Apostol. per particulam, *praeter*, intelligit, *contra*. Hoc constat 1. ex ejus proposito, agit enim contra eos, qui docebant servanda esse legalia, cum ipse docuisset non esse servanda: *Miror*, inquit, *quod tam cito transferimini in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi; sed licet nos aut Angelus de caelo evangelizet, praeterquam quod*, etc. Ergo, cum dicit, *praeter*, intelligit, *contra*, quomodo jam, *Rom. ult*. particulam, *praeter*, usurpaverat, dicens: *Observate eos, qui dissensiones et offendicula praeter Doctrinam quam accepistis, faciunt*; ubi, *praeter*, manifeste significat, *contra*:

Resp. *ad* 4. Distinguendo: Christus Judaeos reprehendit, quod traditiones humanas et superstitiosas admitterent, *conc*. traditiones divinas, *nego*. Christus ergo Scribas et Pharisaeos arguit quod minuta quaedam sibi humanitus et superstitiose tradita, servarent, et de rebus gravioribus non curarent; v. g. quod non nisi lotis manibus manducarent, et tamen non honorificarent patrem et matrem, quod rerum etiam minutarum decimam offerrent, et tamen misericordiam et judicium omitterent, quos reprehendit Christus dicens: *Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit*: *Honora patrem et matrem*, *etc*. Et infra concludit: *Sine causa colunt me docentes doctrinas et mandata hominum*. Traditiones autem, quas praedicamus, non sunt doctrinae et mandata hominum, sed Dei.

Inst. Div. August. (*a*) exponens verba Apostoli, ait: *Si quis annuntiaverit, praeterquam quod in Scripturis legalibus et evangelicis accepistis, anathema sit.* Ergo Apost. per particulam, *praeter*, non intelligit, *contra*.

Resp. nego conseq. Nam ille vere *praeter* Evangelium, docet, qui ei contraria docet. Unde Div. August. (*b*) sic loquitur: *Non ait*, Apostolus, *plusquam accepistis, sed praeterquam quod accepistis: nam si illud diceret, sibi ipsi praejudicaret qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret quae illorum fidei defuerant; sed qui supplet quod minus erat, addit, non quod inerat tollit: qui autem praetergreditur regulam fidei, non accedit in via, sed recedit de via.* In quo textu D. Augustinus manifeste sumit, *praeter*, pro, *contra*.

Objic. 2. Omnia credenda et facienda in sacris Scripturis continentur; ergo traditio est inutilis.

Prob. ant. Ex Apost. (*c*) *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum et arguendum... ut perfectus sit homo Dei*, etc. Ergo sola Scriptura continet ad fidem et mores necessaria.

Resp. nego conseq. Non enim dicit Apost. *Omnis Scriptura* sufficit, sed, *utilis est*, nam si dixisset, *sufficit*, sequeretur Scripturas Novi Testamenti esse inutiles; Apostolum enim ibi loqui de Scripturis veteris Testamenti constat, tum quia Scriptura novi Testamenti nondum erat relata in Canonem sacrorum Librorum', nec totaliter scripta: tum ex his verbis praecedentibus, *ab infantia sacras Litteras nosti*, non enim potuit Timotheus ab infantia noscere Litteras novi Testamenti, utpote nondum extantes.

Inst. 1. Joan. 20. *Multa quidem et alia signa fecit Jesus, quae non sunt scripta in libro hoc, haec autem scripta sunt, ut credatis quod Jesus est Filius Dei*, etc. Ergo omnia scripsit, quae putabat sufficere.

Resp. dist. conseq. Omnia miracula Christi scripsit, quae putabat sufficere ad persuadendum mundum Christum esse Filium Dei, *conc. conseq.* omnia fidei dogmata, et morum praecepta, *nego conseq.* inepte ergo novatores, quae de solis miraculis dicuntur, transferunt ad omnia fidei dogmata, et morum praecepta.

Inst. 2. Div. Cyrill. Alexand. (*d*) ait: *Non omnia, quae Deus fecit, conscripta sunt, sed quae scribentes, tam ad mores, quam ad dogmata putarunt sufficere.* Et Aug. (*e*) *electa quae scriberentur, quae saluti credentium sufficere videbantur*. Ergo caetera non sunt necessaria.

Resp. nego conseq. DD. Cyrill. et Aug. enim non excludunt necessitatem eorum fidei articulorum, et morum praeceptorum, quae

(*a*) *Lib.* 3. *contra Litter. Petiliani cap.* 6.
(*b*) *Tract.* 89. *in Joann.* (*c*) 2. *ad Tim.* 3. 16.
(*d*) *L.* 12. *in Joann. cap. ult.* (*e*) *Tract.* 19. *in Joann.*

non continentur in libris Canonicis, sed excludunt necessitatem scribendi plura Christi dicta et facta, cum secundum ipsos Div Joann. ex omnibus quae Christus dixit et fecit, ea selegerit quae saluti credentium scripto mandari videbantur sufficere, caetera ad nos per traditionem transmittenda relinquens.

Inst.3. Apostoli omnia quae praedicaverunt, postea scripserunt: *Quod tunc praedicaverunt, postea per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt*. (*a*) ergo nihil relinquerunt non scriptum.

Resp. dist. ant. Apostoli omnia quae omnibus praedicaverunt; qualia sunt ea quae omnibus sunt expresse credenda, postea scripserunt, *conc. ant.* hocque solum vult D. Iren. omnia quae perfectioribus, Praelatis, Episcopis praedicaverunt qualia sunt ea quae spectant rationem gubernandae Ecclesiae, administrandorum Sacramentorum, refellendorum Haereticorum, etc. *nego ant.* non enim illa secretiora mysteria omnes indifferenter docebant, nam Apost. 2. *ad Tim.* 2. dicit: *Haec commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt et alios docere*. Et D. Iren. (*b*) docet, *Apostolos cum Episcopatu tradidisse successoribus charisma scientiae*.

Inst. 4. D. Athanas. Epist. ad Serapionem, ait: *Uniuscujusque quaestionis inventionem, non ex propriis ratiocinationibus dicere possumus, sed ex Scripturarum consequentia*; etc.

Resp. dist. text. Sed ex Scripturarum consequentia simul et traditionis, *conc.* ex Scripturarum consequentia tantum, *nego*. Nam ibidem adhibet auctoritatem traditionis, cum subjungit; *Videmus tamen adhuc illam ipsam ab initio traditionem, doctrinam et fidem Catholicae Ecclesiae, quam Christus quidem dedit, Apostoli vero praedicarunt*.

Inst. 5. Athanas. *Lib. contra gentes*, ait: *Sufficiunt sanctae et divinitus inspiratae Scripturae ad instructionem veritatis*; ergo loquitur de Scripturarum consequentia tantum.

Resp. dist. text. Ad instructionem omnis veritatis, *nego ant.* veritatis quam ibi astruit, nempe idola non esse Deos, et Christum esse Deum et hominem, *conc. ant.* porro ista duo habent in Scripturis expressa testimonia.

Inst. 6. D. Chrysost. (*c*) ait: *Omnia Evangelium continet, et praesentia et futura honorem, pietatem, fidem*; etc. ergo non necessaria est traditio.

Resp. nego consequen. Quia per, *Evangelium*; non intelligit Scripturam: addit enim, *Omnia simul praedicationis verbo inclusit*. Illa autem praedicatio, partim est scripto mandata, partim sine scripto tradita.

Inst. 7. Theophilus, l. 2. Paschali, ait: *Diabolici est Spiritus*

(*a*) *D. Irenaeus, lib* 3. *cap*. 1. (*b*) *l*. 4. *cap*. 43.
(*c*) *Homil*. 1. *in Epist. ad Tit.*

aliquid, extra Scripturarum divinarum auctoritatem, putare divinum. Ergo traditiones quae circumferuntur, non sunt divinae.

Resp. nego conseq. Nam Theophilus. per haec verba, non excludit traditionem, sed libros Apocryphos, qui pro divinis a quibusdam supponebantur, quosque redarguit Theophilus hic.

Inst. 8. D. Aug. (*a*) haec habet: *In his quae aperte posita sunt in Scriptura, inveniuntur illa omnia quae continent fidem moresque vivendi.* Ergo, etc.

Resp. dist. verba Aug. In Scriptura inveniuntur illa omnia quae, etc. quoad ea quorum fides et cognitio explicita non est sic necessaria ad salutem, *conc. ant.* quoad ea quorum cognitio explicita non est sic necessaria ad salutem, *nego ant.* nam D. Aug. (*b*) dicit, *Scripturae veritatem a nobis teneri, quando facimus quod universae Ecclesiae placet, etiamsi nihil de ea re scriptum legamus.*

Inst. 9. Div. Hieronym. in cap. 22. Matth. ait: *Quod de Scripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.* Ergo.

Resp. Non fideliter citatur Div. Hieron. qui loquens de particulari quadam sententia, qua quidam nitebantur ex libro Apocrypho probare Zachariam, quem Judaei interfecerunt inter Templum et altare, fuisse patrem Joannis Baptistae, ait: *Hoc, quia de Scripturis auctoritatem non habet*, etc. Et sensus est, haec sententia, quia ex libro Apocrypho probatur, non ex Canonico, facile contemnitur. Non ergo rejicit traditionem, ex qua probat jejunium; *Epist. ad Marcell.* Imo illius necessitatem probat. *In dialogo contra Luciferianos*, admittens hanc sententiam: *Etiamsi Scripturae auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar praecepti obtinere: nam et aliae multa, quae per traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptae Legis usurparunt.*

Inst. 10. Div. Cyprian. aperte reijcit traditionem divinam, nam Epist. ad Pompejum ait: *Unde est ista traditio?.... ea enim facienda esse quae scripta sunt testatur Deus ad Josue dicens: non recedet liber legis hujus ex ore tuo, si igitur aut in Evangelio, aut in Apostolorum Epistolis et Actibus continetur, observetur etiam haec sancta traditio.*

Resp. Hanc non admittimus S. Cypriani Epistolam, quam scripsit cum errorem suum de rebaptizantis Haereticis tueretur, et in qua consequenter traditionem circa illam quaestionem rejiciebat, quia eam esse contra Scripturam putabat, verum alias traditiones admittebat: nam, *l.* 2. *Epist.* 3. ait: *Admonitos vos scio, ut in Calice offerendo Dominica traditio servetur .... ut Calix mixtus vino offeratur.*

(*a*) *L.* 2. *de doct. Christ. cap.* 9.
(*b*) *L.* 1. *contra Crescon cap.* 35.

Objicies 3. Ecclesiae dogmata non debent committi principio defectibili; atqui traditio est principium defectibile : ergo.

Prob. min. principium, quod de aure in aurem transit, est deflectibile; atqui traditio de aure in aure transit; ergo.

Prob. maj Quod facillime alteratur ac deperditur, est principium fallibile; atqui, quod de aure in aurem transit, facillime imperitia ac perversitate alteratur, et per oblivionem et negligentiam deperditur; ergo, etc.

Resp. 1. *Retorqueo* de Scriptura sacra: nam quod scribitur et rescribitur, facile alteratur, vel per oblivionem et incuriam deperditur, ut patet ex tot libris, tum sacris, tum profanis, depravatis ac deperditis: ergo Scriptura sacra, est nostrae fidei principium defectibile.

Resp. 2. *dist. min. ult. argumenti.* Quod de aure in aurem transit, facile alteratur ac deperditur, si nullae sint causae ad illius conservationem adjuvantes, *conc. min.* si sint tales causae, *nego min.* Porro in servandis traditionibus multae sunt causae. *Prima*, est specialis Dei providentia, qui Ecclesiam regit et conservat, *ne portae inferi praevaleant adversus eam ....* *Secunda*, est cura SS. Patrum, qui in suis scriptis traditiones Christi et Apostolorum mandarunt .... *Tertia*, est perpetuus, ac successione continuus, fidelium usus, in quo ritus Sacramentorum administrandorum, dies festi, jejuniorum tempora, celebratio Missae, servantur ....: *Quarta*, est ipsa haeresis; cum enim singulis saeculis novi oriantur Haeretici, qui diversa Ecclesiae dogmata impugnant, ita semper a Deo suscitantur viri docti, qui, ut Haereticis resistant, doctrinam Ecclesiae, traditionesque antiquas diligenter investigant, propugnant, et magna diligentia posteris commendant.

Inst Si admittatur necessitas traditionum, quilibet suo marte, praetextu traditionum apostolicarum, poterit fabulosa et erronea proponere, sicut accidit Papiae circa regnum Christi mille annorum, et aetatem Christi quasi 50 annorum, ergo traditiones, nedum non sunt necessariae, quin potius sint maximae noxiae

Resp. neg. conseq. Equidem fieri potest, ut aliqui. hac in parte fallantur, verum huic incommodo opponitur infallibilis universae Ecclesiae auctoritas, quae, collatione facta ad scripta veterum, et ad successiones Ecclesiarum apostolicarum, errorem detegit, et traditiones falsas tuto et infallibiliter rejicit, sicuti revera rejectus est ille millenariorum et aetatis Christi error, quem tamen, non ex traditione, sed ex Scriptura male intellecta, multi tuebantur, nimirum ex hoc textu. *Vidi animas decollatorum.....et regnabunt cum illo*, Christo, *mille annis* (a). Et isto Joann. 8. *Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?*

(a) *Apocal.* 20, *vers.* 4.

QUÆSTIO II.

De regulis quibus divina traditio discernitur ab Apostolica et Ecclesiastica.

Nota. Traditiones divinae et apostolicae facile secernuntur a traditione mere ecclesiastica; haec enim, cum post tempora Apostolorum emanarit, non semper, nec ubique viguit sed 1. habet initium, aut in decretis summorum Pontificum, aut in Conciliorum Canonibus, aut in statutis Patrum. 2. In una, aut in aliquibus tantum Ecclesiis particularibus reperitur et observatur. E contra divinae et apostolicae traditiones semper et ubique viguerunt, juxta hanc regulam ab August. (*a*) traditam: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur.* Sed longe difficilius traditiones divinae discernuntur a traditionibus pure apostolicis, prout apostolicae distinguuntur contra divinas; ideo:

Quaeres: *Quot sunt regulae quibus traditiones divinae secerni possunt a traditionibus pure apostolicis?*

Resp. Plures assignantur, quas ad quatuor recte revocamus.

I. Regula. Si quod fidei dogma Patres ab initio secundum suorum temporum successionem concordissime tenuerunt, ejusque contrarium ut Haereticum refutarunt, nec tamen in Scripturis divinis reperitur, illud est traditionis divinae, quia omnia dogmata fidei habemus ex divina revelatione. Hujusmodi sunt virginitas perpetua Deiparae etiam post partum, quidquid pertinet ad materiam et formam Sacramentorum, saltem in genere, etc.

II. Regula. Si quidquam est nunc in Ecclesia, communi fidelium consensione probatum, quod humanam excedit potestatem, illud est traditionis divinae. Talis est praxis, v. g. vota dissolvendi, remittendi juramenta, matrimonii rati per solemnem religionis professionem dirimendi, etc. cum enim illa omnia jure naturae stent, eorum dissoluti o non potest esse juris humani.

III. Regula. Si SS. Patres in aliquam traditionem unanimiter consentiant, eamque divinam esse doceant, tenendum est hanc esse traditionem divinam, etiamsi materia illius non excedat potestatem Apostolorum et Ecclesiae; secus si solum ut institutionem apostolicam vel ecclesiasticam tradiderint. Ratio est, quia si communiter deciperentur SS. Patres, qui sunt Ecclesiae Doctores et Magistri, necessario deciperetur tota Ecclesia, quae tamen ex divina promissione est infallibilis.

IV. Regula. Quando aliqui Patres in hanc traditionem non consentiunt, (ut accidit in traditione de non rebaptizandis haereticis;

(*a*) *L. 4. contra Donat. cap. 24.*

cui S. Cyprianus cum nonnullis Africanis contradixit)judicandum est eam traditionem essè divinam, quae reperitur in praecipuis et apostolicis Ecclesiis,in quibus interrupta non fuitEpiscoporum successio. Hanc regulam tradit Tertull. *lib. de praescript.* his verbis; *Quid Apostoli praedicaverint, quid illis Christus revelaverit, et hic praescribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias quas Apostoli condiderunt,ipsis eis praedicando,tam viva voce, quam per Epistolas postea.* Sed quia talis est nunc sola Romana, ideo usus istius regulae non nisi in illa locum habet.

QUÆSTIO III.

De SS. Patribus traditionis testibus.

Nota: Agemus hic 1. De notione Patrum Ecclesiae. 2. De eorum auctoritate. 3. De cautione et discretione in legendis sanctorum Patrum scriptis.

ARTICULUS I.

De notione Patrum Ecclesiae.

Quaeres: *Quinam nomine Patrum Ecclesiae intelliguntur?*

Resp. Intelliguntur ii soli, qui primis Ecclesiae temporibus sanctitate et doctrina ab Ecclesia recepta approbata illustres, Christo filios genuerunt. genitos nutrierunt, ac in fide et communione catholica perstiterunt.

Ex hac descriptione clarum est, quatuor requiri conditiones essentiales, ut quidam inter Ecclesiae Patres referantur.

Prima, est *scientia eminens, atque ab Ecclesia recepta et approbata.* Nam eatenus Patres et Doctores dicuntur, quatenus illos admittit Ecclesia, ut ab eis recte vivendi instituta et doctrinam in fide et moribus reliqui fideles accipiant.

Secunda, est *eximia vitae sanctitas*: quia Pater, Ecclesiae, non solum verbo, sed et exemplo, caeteris praelucere debet.

Tertia, est *perseverantia in fide et communione catholica.* Quomodo enim fideles dici poterunt in fide geniti ab iis qui a fide defecerunt aliquando? quare si quis Patrum a fide descivit, nec resipuit, aut poenitentiam egit post talem defectionem, ejus auctoritas non attenditur, nisi forte tanquam antiquae traditionis testimonium: talis fuit Tertullianus, quem ideo Ecclesia praecise pro Patre non agnoscit: econtra pro Patribus recipit D. Cyprianum, licet circa rebaptizandos Haereticos erraverit, et SS. Justinum, Irenaeum etc. licet in errore millenariorum sint versati, quia ut primum illae quaestiones ab Ecclesia fuerunt definitae, resipuerunt, et usque in finem in fide ac communione catholica perstiterunt.

Quarta, est *antiquitas notabilis*: quia Patres Ecclesiae sunt, qui operum sanctitate et doctrina ad Ecclesiam in esse perfecto formandam, laboraverunt, qui ideo Patrum, majorumque nostrorum

homine honorantur; atqui non potuerunt Ecclesiam efformare, nec Patres et majores nostri dici possunt, qui antiqui non sunt, ergo, etc. Hinc Alphonsus Baptista Ordinis Praedicatorum, *in defensione apologetica pro auctoritate SS. Patrum*, concludit; *Solus ille vere ac proprie Pater est Ecclesiae, qui cum sanctitate et doctrina competentem habet antiquitatem.*

Dices: Ex quarta conditione sequitur quod neque B. Thomas, neque B. Bonaventura, neque S. Bernardus sunt Patres Ecclesiae, cum non habeant eam antiquitatem, ut infantem Ecclesiam instruere et quodammodo generare potuerint.

Resp. nego conseq. Nam etsi illi sancti non sint ex Patribus Ecclesiae antiquissimis, jure tamen merito Patres Ecclesiae dici possunt; 1. Quia (ut de D. Thoma ait Pius V. Bulla, *Mirabilis Deus*) *Omnipotentis Dei providentia factum est, ut vi et veritate ejus doctrinae multae quae deinceps exortae sunt haereses, confusae et convictae dissiparentur, cujus meritis orbis terrarum a pestiferis quotidie erroribus liberatur.* Idem habet Sixtus V. de S. Bonavent, Bulla, *Triumphantis*. Ergo cum plurimos in Christo filios genuerint, merito Patres Ecclesiae dicuntur et sunt. 2. Quia sanctitate eximia splenduerunt, atque in fide et communione catholica in finem usque persliterunt. 3. Quia annorum prope quingentorum antiquitas, quibus Ecclesia ipsorum virtutibus et doctrina plurimum fuit adjuta, sufficere videtur ad Patris titulum eis tribuendum.

ARTICULUS II.

De auctoritate Patrum Ecclesiae.

***Nota* 1.** Non est hic quaestio de auctoritate Patrum in quaestionibus pure Philosophicis, quae ad fidem et mores non spectant, constat enim apud omnes in ejus generis argumentis non plus valere auctoritatem Patrum, quam valet ratio qua nituntur; dati enim non sunt ad Philosophos, sed ad fideles in fide et moribus instruendos: unde si eorum ratio sit probabilis, et argumentum remanet probabile.

***Nota* 2.** Hic spectari potest. 1. Auctoritas unius, aut alterius Patris, caeteris tacentibus. 2. Auctoritas plurium Patrum in unum dogma consentientium, aliis ex altera parte, licet paucioribus, reclamantibus. 3. Auctoritas Patrum in unum dogma unanimiter consentientium. His notatis;

CONCLUSIO I.

Unius, aut alterius Patris de rebus divinis sententia, aliis tacentibus, firmum argumentum non ministrat.

Prob. Eorum auctoritas firmum argumentum non ministrat, quorum sententiam improbare ac rejicere licet; atqui unius aut alterius Patris, aliis tacentibus, sententiam improbare ac rejicere licet, juxta

illud August. (*a*) *Neque enim quorumlibet disputationes velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, salva honorificentia, quae illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habet divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.* Ratio est, quia nullus de se est infallibilis, unde errare potuerunt, et de facto aliqui, etiam ex gravioribus, erraverunt, etiam in illis, quæ postea deprehensa fuerunt pertinere ad fidem.

Nota tamen, nos ab uno aut altero Patrum non debere dissentire, nisi salva reverentia, quam filii debent parentibus, et post contrariam veritatem compertam, tum ratione probabili, tum communi plurium Ecclesiasticorum sensu.

CONCLUSIO II.

Plurium Patrum sententia, aliis ex altera parte, licet paucioribus, reclamantibus, multum quidem probabile, sed non omnino certum praestare potest argumentum.

Prob. 1. *pars:* Quia probabilitas alicujus facti extrinseca ex numero testium eruitur; ergo ubi circa aliquod factum plures sunt testes, ibi est magna probabilitas, quod veritatem fuerint assecuti, licet alii, numero pauciores, reclament.

Prob. secunda pars : Ex auctoritate Patrum non potest deduci argumentum omnino certum, cum non certo constat utra pars veritatem asserat; atqui cum plures Patres unum factum affirmant, aliis, licet numero paucioribus, reclamantibus, non certo constat utra pars veritatem asserat; fieri enim potest, ut qui ex altera parte reclamant, (praesertim si sanctitate et doctrina fuerint insignes) asseсuti fuerint germanum, aut Scripturae, aut Traditionis sensum; ergo, etc.

Dices: Thomas Waldensis (*b*) docet, *quod major pars Patrum senserit, id esse Ecclesiae catholicae fidem.* Idem tradit Vincent. Lirin. (*c*) Ergo.

Resp. dist. ant. Cum Cano (*d*) illud est Ecclesiae catholicae fides, etc. quando paucorum sententiam oppositam Ecclesia damnavit, ut illorum qui putarunt ab Haereticis venientes esse rebaptizandos, et illorum etiam qui Melchisedech non hominem quempiam, sed Spiritum sanctum esse dixerunt. *conc ant.* Utrumque enim horum Ecclesia post ea tempora semper abhorruit. Quando oppositam sententiam Ecclesia non damnavit, *nego ant.* Tunc enim plurimorum auctoritas nihil certum, firmumque conficit. Ita Canus.

(*a*) *Epist.* 111. (*b*) *In proaemio doctrinali fidei antiquae.*
(*c*) *Lib. adversus profanas novationes.*
(*d*) *L.* 7. *de locis c.* 3, *conclus.* 3.

CONCLUSIO III.

Unanimis SS. Patrum in aliquod dogma consensus, certissimum et infallibile argumentum praestat, estque fidei regula. Est; tum contra Haereticos, tum contra Cajetanum in initio commentariorum in Genesim.

Prob. 1. Ex D. August. l. 1. contra Julian. *Hoc probavimus*, inquit, *Catholicorum auctoritate Sanctorum, ac per hoc non est consequens ut falsum sit. Tales quippe ac tanti viri secundum Catholicam fidem hoc verum esse confirmant, ut vestra fragilis et argutula novitas sola auctoritate conteratur illorum: praeterquam quod ea dicunt, ut se per eos loqui veritas ipsa testetur.* Et in fine libri, qui Sanctos rejicit, eos universam Christi Ecclesiam rejicere testatur. Unde in Concil. Nicaeno II. actione prima, anathematismo 7. dicitur, *Qui doctrinas SS. Patrum, et traditionem Catholicae Ecclesiae contemnunt, execrato.* Ex quo sic concludit Canus (a) *haec igitur duo ita sunt connexa atque conjuncta, ut divelli ac dissociari non possint, doctrina SS. Patrum, et Ecclesiae traditio. Quisquis unum istorum tentarit labefactare, alterius quoque fidem concutiat, necesse est.*

Prob. 2. Ex Vincent. Lirin. in commonitorio: *Necesse est*, inquit, *omnibus Catholicis, qui sese Ecclesiae legitimos filios probare student, ut SS. Patrum fidei inhaereant agglutinentur, immoriantur, profanas vero novitates detestentur, horrescant, persequantur; Concilio enim Ephesino placuit nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacrata sibi consentiens SS. Patrum tenuisset antiquitas.* Nec Ephes. solum ita sensit, sed et Chalcedonense sic clamans: *Haec est fides Patrum, omnes ita credimus.* Et Constantinop. III. Act. 12. dixit: *Omnino necesse est, non solum secundum sensum sequi SS. Patrum dogmata, sed iisdem uti vocibus cum illis, nihilque penitus innovari.* Et infra, *Sanctorum Patrum dogmata, tanquam legem sanctae Dei suscipiunt Ecclesiae.* Et Nicaenum I. pro decretorum robore addit: *Haec est fides Apostolorum, haec est fides Patrum.* Hinc Conc. Trid. sess. 4. districte prohibet, *Ne quis Scripturam, contra unanimem SS. Patrum sensum, audeat interpretari.* Ergo supponit Ecclesia unanimem SS. Patrum consensionem errare non posse.

Prob. 3. *ratione.* Unanimis SS. Patrum in unum dogma consensio, certissimum est divinae traditionis testimonium; neque enim alia via, quam per Patres, qui singulis saeculis floruere, Ecclesia potest scire quid Apostoli tradiderint; atqui certissimum divinae traditionis testimonium, certissimum et irrefragabile subministrat argumentum, cum traditio non minus sit verbum Dei quam Scriptura sacra, ergo, etc. Unde D. Hieronymus (b) ait: *Doctores Ecclesiae, non tam ipsi docent, quam in ipsis Deus.*

(a) *L.* 7. *de Locis*, c. 3. (b) *In cap.* 1. *ad Galat.*

Confirm. Quia si semel contingeret omnes simul Patres errare in rebus fidei, sequeretur Ecclesiam ipsam errare posse, et quidem Deo jubente: jubet enim Deus, ut sequamur Doctores, quos ipse in Ecclesia posuit: *Omnia quaecumque dixerint vobis, servate et facite.*

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt 1. *Heterodoxi*, omnium Patrum in unum dogma consensus, non est infallibilis: ergo non ministrat argumentum irrefragabile.

Prob ant Singuli Patres sunt fallibiles; ergo et consensus Patrum.

Resp. nego conseq. Etsi enim singuli labi possint, quia homines; omnes tamen simul errare non permittit Deus, quia unanimis omnium consensus, est sensus Ecclesiae, ideoque et Spiritus sancti Ecclesiam per Patres docentis.

Prob. conseq. Testimonium SS. Patrum simul sumptorum, est humanum; ergo est fallibile.

Resp. nego ant. Nam quando unanimi consensu conveniunt SS. Patres ad res fidei confirmandas, non humano modo, sed ex Spiritu sancto loquuntur, cum constet talem consensum, esse Ecclesiae, atque adeo Spiritus sancti sensum.

Inst. 1. Si in libris Canonicis una quaelibet falsitas inveniretur, tota eorum certitudo periret, sed in libris Patrum inveniri potest una, aut altera, falsitas: ergo tota eorum perit certitudo.

Resp. dist. min. in libris Patrum disjunctive sumptorum. *conc. min.* in libris Patrum collective sumptorum, unam veritatem dogmaticam unanimiter proponentium, *nego min. et conseq.* Nam a suppositione disjunctiva ad collectivam non valet argumentatio.

Instat 2. *Erasmus;* atqui in aliquibus ad fidem spectantibus inveniuntur Patres unanimes errasse; ergo, *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Patres unanimi consensu B. Virginem in peccato originali conceptam asseverarunt, cujus tamen contrarium hodie tenet Ecclesia; ergo, etc. en argumentum Erasmi Achilleum; quod ego dico impudentem Erasmi in Patres calumniam.

Resp. nego ant. Nam plerique Patres hanc quaestionem non attigerunt, multi alii Immaculatam Conceptionem propugnarunt, ut suo loco videbitur.

Objicit 2. Cajetanus, *Non alligavit Deus expositionem Scripturae sacrae priscorum Doctorum sensibus*, etc. Ergo.

Resp: nego ant. Imo alligavit, si omnes in eamdem sententiam consenserint; tenentur enim omnes Catholici sensum Ecclesiae sequi; atqui sensus Patrum est sensus Ecclesiae; ergo, etc.

Inst. Si quis pertinaciter negaret veritatem dogmaticam unanimiter a SS. Patribus assertam, sed ab Ecclesia nondum definitam, is non esset haereticus; ergo non tenemur sequi sententiam Patrum tanquam regulam fidei.

Resp. dist. seq. maj. Is non esset haereticus formaliter, *conc.* sic

nec esset formaliter haereticus, qui negaret veritatem Scripturae, quae ut authentica nondum proposita est ab Ecclesia. Materialiter, *nego seq. maj.* Negaret enim veritatem, quae de se est fidei veritas.

Objicies 3. Vix fieri potest, ut, etiam sublimioribus Doctoribus, unanimis pateat in aliquod dogma consensus; ergo frustranea est regula fidei a nobis proposita. Ita argumentatur Dallaeus.

Resp. nego ant. Neque enim unanimem Patrum consensum sumimus *mathematice*, ita ut nullus desit, et omnes ad unum legere oporteat; sed *moraliter*, ita ut sit consensus fere omnium, quod optime exponit Perronius in respons. ad regem Angliae. *Tunc unanimis Patrum consensus cumulate probatus aestimari debet, cum singularum nationum eminentissimi in alicujus rei assertione consentiunt, ita ut inter illos nemo, qui semper orthodoxus, semper orthodoxis adhaesit, dissentiat.*

Inst. 1. *Dallaeus*, Patres, qui post IV. saeculum scripserunt, a doctrina Apostolorum recesserunt, ergo nulla debet reputari eorum auctoritas.

Resp. nego ant. Cujus falsitas demonstratur, tum ex consensione illorum doctrinae cum doctrina Patrum priorum saeculorum; tum ex eo quod non potuissent novam tradere doctrinam, quin statim tota commota Ecclesia reclamasset, uti factum videmus quando Arius, Pelagius, Eutiches, etc. novas doctrinas invehere tentaverunt.

Inst. 2. Inter scripta sub nomine Patrum vulgata alia sunt supposita, alia equidem genuina, verum in multis interpolata; ergo certum ex eis non potest deduci argumentum.

Resp. 1. Licet quaedam opera Patribus attributa, sint supposita, multo plura sunt genuina, nec communem Ecclesiae fidem requirimus ex libris Patrum suppositis, quos a genuinis facile secernunt eruditi: illa enim solum opera attribuuntur alicui Patri quae a coaevis Scriptoribus illi tribuuntur, quae in antiquioribus et emendatioribus manuscriptis eidem inscribuntur: et tandem quae dogmata continent et stylum referunt perfecta congruentia cum aliis indubitatis ejusdem Patris operibus.

Resp. 2. Quod spectat loca quae in scriptis SS. Patrum dicuntur interpolata, ea sunt paucissima ac levioris momenti, quae etiam, ope criticae, ex veterum manuscriptorum et variarum editionum ad invicem collatione, resarciuntur.

Resp. 3. Ex objectione a Dallaeo nobis proposita, sequeretur nulla opera in toto orbe esse indubia, et sic scripta Ciceronis, Virgilii, et aliorum, de quorum veritate, et sinceritate nullus dubitat, essent incerta, et consequenter nullius auctoritatis; quod consectarium ab omnibus eruditis exsibilatur.

ARTICULUS III.

De cautione, et discretione in legendis SS. Patrum scriptis.

Quaeres: *Quaenam sunt consideranda, ut sine erroris periculo legantur scripta Sanctorum Patrum?*

Resp. Considerandum est, 1. *quo* scripserint *modo*; namque 1. si modo theologico scripserunt, rigorosius; si vero modo oratorio, benignius et minus rigorose eorum verba sunt accipienda, nam inter concionandum multa ex zelo hyperbolice dixerunt. 2. Si ex professo aliquam quaestionem tractaverint, accuratius locuti sunt; si vero obiter et transitorie, tunc minus accurate, et ideo quae protulerunt, benigne sunt interpretanda; atque eorum sententia eruenda est ex eis quae dixerunt, dum quaestionem ex professo tractarunt.

2. Considerandum est *quo tempore* scripserint; namque. 1. Si ante exortas haereses et materiae discussionem, minus accurate, quam postea, scripserunt.. 2. Si ante Ecclesiae definitionem, potuerunt absque haereseos nota scribere., quae postea ab Ecclesia fuere damnata; ideo nec D. Cyprianus, nec alii Africani rebaptizantium errorem propugnantes, fuerunt Haeretici.

3. Considerandum est *qua aetate* scripserint: quia aetate juniori multa scribuntur, quae aetate senili maturius examinata, vel gravius tractantur, vel omnino retractantur, ut constat ex D. Aug. qui plures libros retractationum suarum scripsit.

4. Considerandum est *qua occasione* scripserint; saepius namque contigit, ut SS. Patres in refellendis quibusdam haeresibus, usi sint terminis, qui, in specie quidem, oppositis erroribus faverent, sed reipsa, et secundum sensum, ab illis omnino differrent: *Hoc est Augustino peculiare*, ait Cornelius Mussus. (a) *ut cum aliquem errorem expugnat, tanta vehementia exaggeret, ut opposito causam praebere videatur; ita cum Arium insectatur, videtur favere Sabellio; cum Sabellium, Ario; cum Pelagium, Manichaeis; cum Manichaeos, Pelagio.*

5. Cum agitur de aliquo dogmate, olim ab haereticis impugnato, illi Patres prae caeteris sunt consulendi et sequendi, quos ad has haereses debellandas Deus Ecclesiae suae, singulari beneficio, concessit; quis enim dubitet quin eorum mentem abundantiori luce collustraverit, quos ad Ecclesiam suam contra ejus inimicos defendendam suscitavit? Itaque ubi agitur de Christi Divinitate *S. Athanasius*, ubi de Incarnatione, *S. Cyrillus*, ubi de praedestinatione et gratia *S. Aug.* caeteris omnibus sunt praeferendi; quia S. Athanas. Verbi divini consubstantialitatem cum Patre contra Arianos; S. Cyrill. Verbi Incarnationem contra Nestorian. S. Aug. praedestinationem et gratiam adversus Pelagianos propugnarunt.

CAPUT III.

DE ECCLESIA.

Nota: Omnia quae spectant ad Ecclesiam, ad quatuor quaestiones revocabimus; quarum *prima*, erit de nomine et essentia Ecclesiae; *secunda*, de ejus membris; *tertia* de ejus notis; *quarta* de ejus dotibus.

(a) *In cap. 5. Epist. ad Rom.*

QUÆSTIO I.

De nomine et essentia Ecclesiae.

Nota: Licet Ecclesia, ex vi nominis graeci, significet cujuslibet multitudinis Congregationem, etiam malorum, juxta illud Psalmi 25. *Odivi Ecclesiam malignantium*; communi tamen sacrarum Scripturarum et Sanctorum Patrum consuetudine, ad fidelium Christianorum collectionem significandam usurpatur, et tunc potius convocationem, quam Congregationem, significat, quia omnes qui ad eam intrant, non suis meritis, sed gratias a Deo eos praeveniente ad illam vocantur; et sic sumitur duobus modis.

2. *Materialiter*, pro loco in quo fideles ad laudes Dei persolvendas convenire solent, sic Judith. 6. *Per totam noctem intra Ecclesiam oraverunt.*

2. *Formaliter*, pro fidelium coetu, abstrahendo a locis in quibus hujusmodi societas reperitur; de Ecclesia sic sumpta intelligitur illud Apostoli ad Galat. 13. *Persequebar Ecclesiam Dei*. Ecclesia sic intellecta iterum dupliciter sumitur; *late* nimirum, et in communi, quatenus complectitur Ecclesiam triumphantem in caelis, patientem in Purgatorio, et militantem in terris, sive ante, sive post Christum et *stricte*, seu in particulari, pro societate fidelium Christianorum.

Ecclesia stricte sumpta, rursus sumitur tripliciter:

1. Pro Ecclesiae Pastoribus, Matth. 18. *Dic Ecclesiae.* Quae verba intelligi possunt de solis Ecclesiae Pastoribus, quibus paulo post ligandi et solvendi potestas conceditur.

2. Pro una particulari Ecclesia, 1. Cor. 2. *Ecclesia quae est Corinthi.*

3. Pro Ecclesia per universum orbem diffusa.

Porro hic quaerimus essentiam Ecclesiae, tum *late*, seu in communi, tum *stricte*, seu in particulari sumptae, licet de sola Ecclesia stricte sumpta in toto hujus capitis progressu simus acturi. Itaque.

Quaeres. *Quid sit Ecclesia late, seu in communi, sumpta, prout complectitur Ecclesiam triumphantem, patientem, et militantem?*

Resp. Est, *caetus Sanctorum, sub uno capite Christo, Deo servientium.*

Dicitur 1. *Caetus*, pro genere, per quod convenit cum aliis omnibus societatibus, sive sacris, sive impiis.

Dicitur 2. *Caetus Sanctorum*, tum sanctitate interna vel perfecta, qua sancti in caelis praediti sunt, vel imperfecta aut inchoata, quam habent justi in terris militantes, et in Purgatorio patientes; tum sanctitate externa, quam habent fideles peccatores, propter sanctae fidei professionem.

Dicitur 3. *Sub uno capite Christo*: quem Deus *dedit caput supra*

omnem Ecclesiam: (a) et sub quo constituuntur, non solum fideles in terra militantes, sed etiam beati in caelo, et animae in Purgatorio per fidem quam olim habuerunt, et cujus merito debitam beatitudinis asseculi sunt, imo et fideles veteris Testamenti per fidem quam in Christum venturum professi sunt, de quibus dicit Aug (b) *Et ipsis caput est Christus, qui licet in carne necdum venisset, venturum tamen credebant, et ex ea fide, pie, justeque vivebant.*

Dicitur 4. *Deo servientium*; quae verba denotant Ecclesiae fidem; omnia enim Ecclesiae membra unius veri Dei cultu latriae, tanquam spiritali compage inter se uniuntur.

Quaeres 2. *Quid sit Ecclesia stricte sumpta pro societate fidelium Christianorum in terra militantium?*

Resp. Recte definitur a Bellarmino: *Caetus hominum viatorum, unius et ejusdem fidei Christianae professione, et eorumdem Sacramentorum communione adunatus, sub regimine legitimorum Pastorum. ac praecipue Romani Pontificis, Christi in terris vicarii.*

Dicitur 1. *Caetus hominum viatorum:* per quod, ab Ecclesia militante excluduntur tum beati, tum animae in Purgatorio existentes.

Dicitur 2 *Unius, et ejusdem fidei Christianae professione:* per quod excluduntur infideles, Haeretici. et Apostatae.

Dicitur 3. *Et eorumdem Sacramentorum communione:* per quod excluduntur Catechumeni, qui nunquam ad Sacramentorum participationem fuerunt admissi, et excommunicati, qui per Ecclesiae censuram ab eorumdem participatione sunt praecisi.

Dicitur 4. *Sub regimine*, etc. per quod excluduntur Schismatici, qui, licet eamdem fidem habeant, eademque Sacramenta, tamen, quia legitimo Pastori non subduntur, foris extra Ecclesiam, fidem profitentur, ac Sacramenta percipiunt.

Dices cum Launojo: Illa definitionis verba, *sub regimine*, etc. sunt superflua; ergo illa definitio non est bona.

Resp. nego ant. Illa enim verba pertinent ad essentiam Ecclesiae; nam Ecclesia essentialiter est corpus, nullum autem est corpus sine unione membrorum cum capite et subordinatione eorumdem ad caput: ergo. etc. Unde D. Cyprian. (c) Ecclesiam definit: *Plebs Sacerdoti adunata et Pastori suo grex adhaerens.*

Inst. 1. Illa verba, *sub regimine*, etc. pertinent duntaxat ad Ecclesiae statum; ergo non pertinent ad ejus essentiam.

Resp. dist. ant. Pertinent ad statum Ecclesiae essentialem, *conc.* accidentalem *nego ant.* Ecclesiae enim in terris militanti, prout fuit a Christo instituta, essentiale est, ut regatur a Pastoribus, inter quos Romanus Pontifex, instar capitis, eminet.

Inst. 2. Illa definitio non facit mentionem fidei, spei, et caritatis, quae sunt anima Ecclesiae: ergo est mala

(a) *Ephes.* 1. *vers* 22. (b) *L.* 2. *de peccato orig. cap.* 26.
(c) *Epist.* 69. *ad Papiniam.*

Resp. nego conseq. Neque enim definimus Ecclesiam prout constat corpore et anima, sed solum prout est visibilis; visibilis autem est secundum corpus, non secundum animam: pro cujus solutionis elucidatione.

Notandum est ex D. Aug. (*a*) Ecclesiam esse corpus vivum, constans anima et corpore; anima Ecclesiae, sunt Spiritus sancti dona, fides, spes, caritas, etc. corpus, sunt externa fidei professio, et Sacramentorum communicatio sub legitimis Pastoribus. Ex quo fit, ut quidam sint de anima et corpore Ecclesiae; tales sunt justi, qui, dona Spiritus sancti intus foventes, exterius profitentur fidem, etc. quidam sint de anima tantum, ut Catechumeni; et quidam de corpore tantum, ut illi qui, nullam habentes internam virtutem, profitentur fidem, et in Sacramentis communicant, sub regimine legitimorum Pastorum, tales sunt peccatores et injusti.

Definitio igitur nostra eos solum comprehendit qui sunt de corpore Ecclesiae, ut quis dici possit pars visibilis Ecclesiae: quod diligenter observandum est, ut sequentem quaestionem dilucide investigemus.

QUÆSTIO II.

De membris Ecclesiae.

Quaestio procedit, 1. De non baptizatis: 2. De praedestinatis et non praedestinatis. 3. De justis et impiis; 4. De haereticis et schismaticis; 5. De excommunicatis.

ARTICULUS I.

Utrum non baptizati sint membra Ecclesiae.

Nota: Non baptizati, vel sunt infideles, vel Catechumeni, qui per varia pietatis et instructionis exercitia ad baptismum disponuntur.

***Nota* 2.** Certum est infideles non baptizatos, non esse membra Ecclesiae; nam Apost. 1. *Cor.* 4. aperte testatur eos, non intus, sed extra Ecclesiam esse: *Quid enim mihi*, ait *de iis qui foris sunt judicare?* De solis ergo Cathechumenis est difficultas, quae ut solvatur.

CONCLUSIO.

Catechumeni non sunt actu membra Ecclesiae, sed tantum potentia.

Prob. Nullus constituitur membrum Ecclesiae, nisi per baptismum; atqui Catechumeni non sunt baptizati; ergo.

Prob. maj. 1. Ex Act. 2. *Qui receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, et appositae sunt* (utique ad corpus Christi, quod est Ecclesia) *in illa die animae circiter tria millia*; ergo; licet prius credideriut, non sunt in Ecclesiam *appositae*, nisi per baptismum.

(*a*) *In breviculo collationis, collat.* 3.

Prob. maj. 2. Ex Conc. Flor. dicente: *Baptismus vitae spiritualis janua est*, per ipsam enim, *membrae Christi ac de corpore efficimur Ecclesiae:* Et Concil. Trid. (*a*) vetat ne *Ecclesia in neminem exerceat judicium, qui non prius ipsam, per baptismi januam, sit ingressus.* Ergo, etc.

Confirmatur quia Catechumeni, licet veram Christi fidem profiteantur, veramque charitatem habeant, tamen non admittuntur ad Sacramentorum communionem, nec ullum jus habent ad ea bona quæ sunt Ecclesiæ communia, antequam baptizentur; ergo nondum pertinent ad corpus Ecclesiae.

Objicies: Illi sunt actu in Ecclesia, qui possunt salvari: nam ex Conc. Later. sub Innoc. III. *Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.* Atqui Catechumeni, morientes ante baptismi susceptionem, possunt salvari, ut docent Div. Ambros. (*b*) et D. Thom. (*c*), ergo.

Resp. nego maj. Ad hoc enim ut quis salvetur, non requiritur absolute, ut actu sit in Ecclesia, sed sufficit, ut in ea sit per sincerum cordis desiderium, nec per eum stet, quin in eam actu per baptismum ingrediatur; Catechumeni autem sic sunt in Ecclesia, in quam non intratur actu nisi per januam, quae est baptismus, unde sunt tantum de anima, non de corpore Ecclesiae, cui per solam baptismi susceptionem conjungi possunt.

Inst. 1. Arca Noe erat figura Ecclesiae; atqui nemo fuit salvus extra Arcam Noe, etiamsi desiderio fuisset in illa; ergo nullus, qui solum sit in Ecclesia desiderio, potest salvari.

Resp. nego conseq. Nam *similitudines non debent convenire in omnibus*, ait Bellarm. (*d*) Nam ex 1. *Petri, cap.* 3. eadem Arca erat figura baptismi, sine quo tamen re suscepto salutem consequi posse per ejusdem votum ostendemus in Tract. de baptismo.

Inst. 2. Catechumeni credunt; ergo pertinent ad societatem fidelium.

Resp. nego conseq. Quia Catechumeni, licet actu credant, fidei tamen Sacramentum non susceperunt, per quod aliquis Christo incorporatur.

Instabis 3. D. Aug. (*e*) asserit Catechumenos esse in Ecclesia, *Futuri erant aliqui in Ecclesia excelsioris gratiae Catechumeni.* Ergo.

Resp. dist. ant. Asserit Catechumenos esse in Ecclesia, potentia, *conc. ant.* actu, *nego ant.* De Catechumenis enim ait Aug. (*f*) *Nondum sunt renati, sed tantum in utero matris Ecclesiae concepti.*

(*a*) *Sess.* 14. *c.* 2. (*b*) *Orat. Funebri Valentiniani.*
(*c*) 3. *p. q.* 63. *art.* 2.
(*d*) *L* 3. *de Eccles. militante, cap.* 3. (*e*) *Tract.* 5. *in Joann.*
(*f*) *Initio libri* 2. *de Symbolo.*

ARTICULUS II.

Utrum soli praedestinati sint membra Ecclesiae.

CONCLUSIO

Non soli praedestinati sunt membra Ecclesiae. **Est de fide, contra Wiclef, Joannem Huss, et Calvinum.**

Prob. Multi reprobi, qui sub legitimis Pastoribus fidem exterius profitentur, sunt membra Ecclesiae; ergo.

Prob. ant. Ex apertissimis Christi parabolis, in quibus Ecclesia comparatur: 1. Areae quae habet *triticum in horreum congregandum et paleas igni inextinguibili comburendas*; (*a*) atqui per triticum Christus intelligit praedestinatos in caelum congregandos, et per paleas intelligit reprobos igni inextinguibili comburendos; ergo, etc.

2. Comparatur convivio nuptiali, (*b*) atqui ad illud convivium intrant non solum praedestinati, sed etiam reprobi in tenebras exteriores, cum eo qui non habebat vestem nuptialem, postea projiciendi; ergo.

3. Comparatur decem virginibus, quarum quinque prudentes in die judicii intrabunt cum sponso ad nuptias, quinque fatuae excludentur hisce sponsi verbis: *Amen dico vobis: nescio vos.* (*c*)

Confirm. In Ecclesiam intratur per fidem et baptismum; atqui non soli praedestinati recipiunt fidem et baptismum, ut patet de Juda, Simone mago, Hymenaeo et Alexandro, et aliis, qui *circa fidem naufragaverunt* (*d*); ergo non soli praedestinati intrant Ecclesiam.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Arca Noe figura fuit Ecclesiae, ut docet D. Aug. (*e*) atqui in Arca Noe non fuerunt nisi qui salvandi erant ex aquis; ergo in Ecclesia non sunt nisi praedestinati.

Resp. dist. maj. Arca Noe fuit figura Ecclesiae quoad aliqua, *conc. maj.* quoad omnia, *nego maj.* In eo igitur stat Ecclesiae cum Arca similitudo, quod sicut in Arca erant animalia munda et immunda, ita et in Ecclesia sunt boni et mali, et sicut nemo salvari potuit extra Arcam, ita nemo potest Extra Ecclesiam salvari, ut docet D. Aug. *ibidem*; nec est quaerenda alia similitudo.

Objicies 2. Ecclesia (*f*) dicitur, *hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viventium.* Atqui in illo horto, fonte, et puteo, soli praedestinati reperiuntur; ergo.

Resp. nego min. Nam sicut in horto concluso, fonte signato, puteo aquarum frequenter nascuntur herbae inutiles et etiam aliae sor-

---

(*a*) *Matth.* 3. (*b*) *Matth.* 22. (*c*) *Matth.* 2. (*d*) 1. *ad Tim.* 1.
(*e*) *L.* 5. *de bapt. cap. ult.* (*f*) *Cant.* 4.

des, quae tamen evelluntur et ejiciuntur, ita in Ecclesia fideles quidam sunt, qui propter improbitatem aliquando foras ejicientur, te in ignem mittentur. Dicitur ergo, *hortus conclusus*, etc. ratione nobiliorum ejus membrorum, propter quae praesertim fundata est, licet in ea multi sint reprobi, denominationem sumendo a nobiliori parte, eo fere modo quo aliqua natio dicitur bellicosa, licet in ea multi sint ignavi et effoeminati.

Inst. D. Aug. (*a*) textum illum Cantic. exponit de solis praedestinatis, *Numerus ergo ille Justorum, de quibus dictum est, novit Dominus qui sunt ejus, ipse est hortus conclusus, fons signatus*, etc. ergo ex August. Ecclesia constat ex solis praedestinatis.

Resp. dist. conseq. Ex Aug. Ecclesia spectata secundum suum esse finale, quod est status patria, constat ex solis praedestinatis, *conc.* spectata secundum suum esse formale, quod est charitas; vel corporale, quod est coetus hominum viatorum eamdem fidem sub legitimis Pastoribus profitentium, *nego conseq.* Porro D. August. sumit Ecclesiam secundum suum esse finale, quomodo etiam sumit (*b*), cum dicit: *Non enim revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in aeternum*; scilicet secundum nobiliorem sui partem, ut probet contra Ticonium Donatistam (qui faciebat *Corpus Christi bipartitum*, id est, Ecclesiam bipartitam, unam electorum, et alteram reproborum) nullam esse Ecclesiam reproborum diversam ab Ecclesia praedestinatorum, sed unam ex bonis malisque permixtam.

Objicies 3. Soli praedestinati sunt oves Christi, juxta illud Joan. 10. *Oves meae, vocem meam audiunt.* Ergo ipsi soli sunt in Ecclesia.

Resp. nego ant. Quamvis enim aliquando ita stricte accipiantur oves Christi, ut solos significent praedestinatos, ut in textu allato, et Matth. 25. ubi separantur oves ab haedis; aliquando tamen generalius sumuntur, veluti Joann. ult. ubi Christus dixit Petro, *Pasce oves meas.*

Inst. 1. De reprobis dicitur (*c*), *Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo reprobi non sunt membra Ecclesiae.

Resp. dist. cons. Reprobi non sunt membra Ecclesiae secundum praedestinationem, *conc* secundum Sacramentorum communionem, *nego conseq.* Porro hoc sufficit, ut quis sit de gremio Ecclesiae.

Inst. 2. Illi non sunt de gremio Ecclesiae, qui non sunt Filii Dei; atqui reprobi non sunt Filii Dei.

Resp. 1. *nego maj.* Nam peccatores vere sunt in Ecclesia, sumpta secundum corpus; quamvis non sint Filii Dei, utpote charitate destituti.

(*a*) *Lib.* 5. *de bapt. cap.* 26. (*b*) *Lib.* 3. *de doct. Christ. cap.* 32.
(*c*) 1. *Joann.* 2. *v.* 19.

Resp. 2. *dist.min.* Reprobi non sunt Filii Dei, si charitate destituantur, *conc.* si charitatem habeant, *subdist.* non sunt Filii Dei veritate finis, *conc.* sic enim solus est filius qui assequitur haereditatem, juxta illud (*a*) *si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Veritate essentia seu formae, *nego min.* ad hanc filiationem sufficit. ut quis sit in gratia, juxta illud Joann. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.*

Objicies 4. D. Greg. mag. *lib.* 28 *moralium c.* 9. docet: *Omnes electos intra mensuras Ecclesiae contineri, et extra eam esse omnes reprobos.* Ergo Ecclesia solos complectitur praedestinatos.

Resp. dist. conseq. Ecclesia triumphans, *conc.* Ecclesia militans, *nego conseq.* Itaque D. Gregor. spectat Ecclesiam secundum illum statum in quo erit gloriosa in caelis, a qua removet omnes reprobos; verum quando loquitur de Ecclesia militante, asserit in ea contineri reprobos cum electis; *Sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denuntiatur*, inquit D. Gregor. mag. hom. 12. in Evangelia, *in qua quia mali cum bonis et reprobi cum electis admixti sunt, recte similis virginibus prudentibus et fatuis esse perhibetur.*

ARTICULUS III.

Utrum soli justi sint membra Ecclesiae.

CONCLUSIO.

Non soli justi, sed gravissimi etiam peccatores, sive sint occulti, sive sint publici, sunt membra Ecclesiae secundum corpus spectatae. Est de fide, tum contra Novatianos, et Donatistas. Tum contra Lutheranos et Calvinistas, duplicem distinguentes Ecclesiam, fatentur quidem malos ad externam quamdam societatem pertinere quae sit Ecclesia nomine tantum, non vero ad veram Ecclesiam, quae, juxta ipsos, ex solis justis componitur.

Prob. 1. Ex figuris Ecclesiae in conclusione superiori relatis, quae tam de peccatoribus, quam de reprobis intelliguntur; nempe, *area*, quae continet paleas simul cum tritico; *decem virgines*, quarum quinque erant prudentes, et quinque fatuae; *convivium*, in quo boni et mali non habentes vestem nuptialem, intrarunt; *Sagena missa in mare*, et ex omni piscium genere congregans, in qua non solum continentur boni pisces, sed etiam mali, etc.

Prob. 2. Ex D. August. (*b*) dicente: *Habemus innumerabilia testimonia, et de commixtione malorum cum bonis in eadem communione Sacramenti; sicut Judas ab initio malus inter bonos undecim conversatus est .... ex quibus ne longum faciam, pauca commemoro. Est in canticis, quod de sancta Ecclesia dictum omnis Christianus agnoscit:* sicut lilium in medio spinarum, ita proxima

(*a*) *Joann.* 8. *v.* 31.

(*b*) *L. de unit. Eccles. c.* 14.

mea in medio filiarum. *Unde appellat spinas, nisi propter malignitatem morum? et easdem unde filias, propter communionem Sacramentorum?* et *Serm.* 3. *in Psal.* 30. urgens Donatistas ait: *Quid vultis de nobis Catholicis; si boni sumus, in Ecclesia Christi frumenta sumus; si mali sumus, in Ecclesia Christi palea sumus, tamen ab area non recessimus.*

Prob. 3. Ratione, illi sunt in Ecclesia, qui possunt ejici ab Ecclesia, et pro quibus aliquod Sacramentum est specialiter institutum, neque enim Sacramenta nisi pro Ecclesiae membris sunt instituta; atqui peccatores, qui correpti Ecclesiam audire noluerint, possunt ejici ab Ecclesia (*a*), et de facto incestuosus Corinthius ab Ecclesia ab Apostolo (*b*) est ejectus; item pro peccatoribus specialiter institutum fuit poenitentiae Sacramentum; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illi non sunt in Ecclesia, qui non pertinent ad corpus Christi; atqui impii non pertinent ad corpus Christi, nam *qui Spiritum Christi non habet*, id est, charitatem, *Hic non est ejus* (*c*); ergo.

Resp. dist. min. Impii non pertinent ad corpus Christi secundum formam, quae est charitas, *conc.* secundum materiam, *nego min.* solutio patet ex dictis.

Subs. Atqui, ut quis sit de Ecclesia, debet habere charitatem.

Prob. subsumpt. Ex Symbolo; Ecclesia est sancta; ergo continet solos sanctos; ergo.

Resp. dist. ant. Ecclesia est sancta ratione praecipuorum ejus membrorum, doctrinae, Sacramentorum, etc. *conc. ant.* ratione omnium ejus membrorum, *nego ant. et conseq.* Porro denominatio sit a nobiliori parte.

Inst. 1. Illi non sunt membra Ecclesiae, in quos Christus tanquam caput influit; atqui etc.

Resp. nego min. Nam ex D. Thom. (*d*) *Peccatores percipiunt a Christo quendam actum vitae, qui est credere, sicut si membrum mortificatum moveatur aliquo modo ab homine*; ergo sunt membra Ecclesiae, licet imperfecta.

Inst. 2. Omnia membra debent esse connexa *per omnem juncturam subministrationis* (*e*); atqui peccatores non sunt sic connexi cum justis, qui vera sunt Ecclesiae membra; ergo.

Resp. dist. maj. Membra perfecta, de quibus loquitur Apost: *conc.* membra imperfecta, *nego maj.* et similiter consequens. Porro ut quis sit membrum Ecclesiae imperfectum, sufficit ut habeat fidem, spem, participetque Sacramentis Ecclesiae sub legitimis Pastoribus.

(*a*) *Matth.* 18. (*b*) 1. *Cor.* 5. (*c*) *Rom.* 8.
(*d*) 3. *p. q.* 8. *art.* 3. (*e*) *Ephes.* 4. *v.* 16.

Objicies 2. Qui non habent Deum pro patre, non possunt habere Ecclesiam pro matre; sed peccatores non habent Deum pro patre, quibus Christus dixit (*a*) *vos ex patre diabolo estis.* Ergo.

Resp. dist. min. Peccatores non habent Deum pro patre, ratione imitationis, *conc. min.* sic enim sunt *filii diaboli*; (*b*) Ratione doctrinae, *nego min.* Sic enim omnes qui sunt in Ecclesia, sunt Filii Dei et Ecclesiae, cujus doctrinam retinent, tamen possunt esse boni et mali, unde *Cant.* 4. dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Ubi filiae dicuntur animae christianae, sed malae.

Objicies 3. De Ecclesia dicitur (*c*) *Non adjiciet ultra, ut pertranseat per te circumcisus et immundus.* Ergo in Ecclesia nulli sunt immundi, nulli flagitiosi.

Resp. nego conseq. Nam vel ille textus sumitur litteraliter, vel allegorice; *litteraliter* significat finem captivitatis Judaeorum, ut sensus sit: cum a captivitate redieris, *non adjiciet ultra*, id est, in longum tempus, ut aliquis *incircumcisus aut immundus*, pertranseat per terras tuas, eas vastando, ut fecerunt Babylonii: *allegorice* autem significat Ecclesiam, de qua praedicit Isaias fore ut portae inferi non praevaleant adversus eam.

Objicies 4. D. Cyprian. (*d*) scribit: *In Ecclesia Dei, nonnisi concordes et unanimes habitant.* Ergo peccatores, qui cum aliis contentiones movent, non sunt in Ecclesia.

Resp. nego conseq. D. enim Cyprianus agens contra Novatianos Schismaticos non loquitur de quacumque concordia et unanimitate, sed de illa quae opponitur Schismati proprie dicto, nam, *in lib. de lapsis*, graviter conqueritur *esse in Ecclesia maledicentes, odiis pertinacibus invicem dissidentes*, et aliis criminibus obnoxios. Et Epist. 51. ad Maximum sic ait: *Impediri non debet, aut fides aut charitas nostra, ut quoniam zizania, id est, malos in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus.*

Objicies 5. D. Aug. (*e*) affirmat malos non pertinere ad Ecclesiam, eo quod Ecclesia sit sine macula et ruga; ergo.

Resp. dist. antec. Ad Ecclesiam triumphantem, *conc. ant.* ad Ecclesiam militantem, *nego ant.* sese explicat D. August. *lib.* 2. *de retract. c.* 18. dicens: *Ubicumque in his libris*, contra Donatistas, *commemoravi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum est, quasi jam sit, sed quae praeparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa: nunc propter infirmitates membrorum suorum habet unde quotidie tota dicat, dimitte nobis debita nostra.*

Inst. 1. Ibidem, D. August. ait: malos non magis esse de Eccle-

(*a*) *Joann.* 8. (*b*) 1. *Joan.* 3. (*c*) *Isaia* 52. *v.* 1.
(*d*) *Epist.* 6. *ad Magnum.* (*e*) *L.* 5. *de bapt. cap.* 3.

sia quam haereticos; *In membris illius columbae* , inquit, *nec hi* , *nec illi sunt hodie;sed aliqui eorum fortasse futuri sunt.* Atqui haeretici publici non sunt de corpore Ecclesiae; ergo nec mali et peccatores.

Resp. dist. maj. D. August. asserit malos non magis esse de Ecclesia triumphante et gloriosa, quam haereticos, *conc.* de Ecclesia militante et visibili, *nego maj.* et concessa minore, dist. similiter consequens.

Itaque, D. August. ut refellat Donatistas,qui docebant neminem valide baptizare, nisi esset de Ecclesia gloriosa et triumphante, asserit malos non magis pertinere ad Ecclesiam quae sine macula est et in caelis erit gloriosa, quam haereticos, et consequenter malos christianos non valide baptizare, si haeretici non valide baptizent. Et sic contra ipsos, *Argumento ad hominem* , probat non necessarium esse, ut si quis valide baptizet, sit de Ecclesia triumphante.

Instab. 2. Atqui D. August. asserit non malos esse de corpore Ecclesiae militantis; ergo.

Prob. ant. lib. 2. *contra Petilianum*; cap. 108. ait : *Non ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia sacramentorum ejus sunt participes.* Atqui sola Ecclesia militans est sacramentorum Christi particeps; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Non ideo putandi sunt esse in corpore Christi incorrupto et sine macula, quod est Ecclesia, qualis erit in caelis, *conc.* in corpore Christi permixto prout nunc militat in terris, *nego maj.* hanc distinctionem ipse Augustinus tradit. *lib* 3. *de Doctrina Christiana*, *c.* 31. et postquam ista verba: *Nigra sum, sed formosa*, quae tribuuntur Ecclesiae, retulit, *c.* 32. addit : *Non dicit*, *sum;utrumque se dicit esse propter temporalem unitatem.* Ergo eadem Ecclesia, pro diversa sui parte, est nigra et formosa ; *nigra*, propter impios ; *formosa*, propter sanctos et justos. Sicque conciliari debentScripturae textus qui deEcclesia loquuntur diversimode pro diverso statu in quo consideratur : *Ostendimus*, ajunt Episcopi catholici *in breviloquio collationis cum Donatistis*, collat. 3. c. 9. *Divina testimonia consonare* , *ut illa* , *quibus commendare tur Ecclesia cum malorum commixtione* , *hoc tempus ejus significarent, qualis est in praesenti saeculo; et illa testimonia, quibus commendatur non habere commixtos malos*, *illud ejus tempus significarent, qualis venturo saeculo in aeternum futura est.*

ARTICULUS IV.

Utrum Apostatae, Haeretici, et Schismatici sint membra Ecclesiae.

Nota. Apostata, est ille, qui a tota fide catholica recedens, alicui sectae, ab Ecclesia Romana separatae, nomen dedit.

Haereticus publicus, est ille qui palam profitetur doctrinam damnatam ab Ecclesia ut haereticam.

Haereticus occultus, est qui, in externa cum fidelibus communione sub legitimis Pastoribus permanens, interius et latenter contradicit fidei articulis.

Schismaticus, est ille qui palam, vel latenter, se separat ab unitate Ecclesiae capitis et membrorum; his notatis.

CONCLUSIO I.

Publici Haeretici, et Apostatae, non sunt membra Ecclesiae.

Prob. 1. Ecclesia est fidelium coetus et societas, ex Innoc. II (*a*): atqui Apostatae et Haeretici manifesti, non sunt fideles, quia *circa fidem naufragaverunt* ut docet Apost. (*b*) ergo, etc.

Prob. 2. Ex Conciliis, quae semper Hareticos excluserunt ab Ecclesia; sic Nicaen. I cap. 8. habet: *Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit S. Concilio ut ordinentur, et sic maneant in Clero;* nemo autem potest venire in Ecclesiam, nisi qui est extra Ecclesiam.

Conc. Constant. can. 6. *Haereticos autem dicimus, et qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, et qui sunt postea a nobis anathematizati: ad haec autem et eos qui se sanam quidem fidem confiteri prae se ferunt, avulsi autem sunt et abscissi.* Sunt procul dubio extra Ecclesiam qui sunt, *abdicati, avulsi*, et *abscissi*; ergo, etc.

Prob. 3. Ex SS. Patribus: D. Cyprian. (*c*) de Novatiano scribit: *Scias nos nec curiosos esse debere quid ille*, (Novatianus) *doceat, cum foris doceat, quisquis ille est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.*

D. Hieron. (*d*) ait; *Scito Marcionistas, Valentinianos*, etc. ***non Ecclesiam Christi, sed Anti-Christi esse Synagogam.***

Div. August. (*e*) scribit: *Quicumque de ipso capite a Scripturis sacris dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia.*

Respondent Novatores, ea, quae tum ex Patribus, tum ex Conciliis prolata sunt, intelligi debere de Haereticis qui negant articulos fundamentales, non autem de iis qui negant articulos non fundamentales; sed.

Contra est 1. Quia illa articulorum fidei distinctio fuit ignota toti antiquitati, quae nomine Ecclesiae Catholicae semper intellexit unicam communionem, a qua omnes Haeretici excluduntur: *Omnem haeresim anathematizantes, quae non sentit ut sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia*, ait Concil. Constantinop. I. Can. 7.

Contra est 2. Quia Montanistae, Novatiani, Quatodecimani, ab Ecclesia exclusi sunt a Patribus: atqui non negabant articulos, quos

---

(*a*) *Cap. firmiter. de summa Trinit.* (*b*) *1. ad Tim.* 1. 2. 19.
(*c*) *Epist.* 52. *lib.* 4. (*d*) *Dialogo adversus Luciferianos.*
(*e*) *L. de unit. Ecclesiae, c.* 4.

Jurieus vocat fundamentales ; neque enim aut circa gratiam errabant, sed circa nonnulla tantum capita, quae aut ad disciplinam, aut ad Ecclesiae auctoritatem spectabant, ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Juxta Parabolam zizaniorum, in eodem agro sunt zizania cum bono semine; atqui per *agrum*, intelligitur Ecclesia, per *bonum semen*, intelliguntur Catholici, et per *zizania*, Haeretici; ergo.

Resp. nego min. In illa enim Parabola per agrum non significatur Ecclesia ; sed universus mundus, ut docet D. August. (*a*) *Dominus agrum ipsum, non Ecclesiam, sed hunc mundum interpretatus est*, cum dixit: *Ager autem est mundus*: atqui in mundo Haereticos esse quis umquam dubitavit?

Inst. Aliqui Patres cum D. Cyprian. *Epist.* 51. per *agrum* docent significari Ecclesiam et alii, ut D. Hieron. et D. Chrysost. in hunc locum per *zizania*, volunt significari Haereticos; ergo, etc.

Resp. nego conseq. 1. Quia Patres qui per *agrum*, volunt significari Ecclesiam, per *zizania*, non intelligunt Haereticos, ut Div. Aug. (*b*) docet de D. Cypriano, qui in eadem Epistola asserit Haereticos non esse in Ecclesia.

2. Quia Patres, qui per *zizania*, volunt significari Haereticos, per *agrum*, non intelligunt Ecclesiam, sed mundum universum, quomodo fecerunt D. Hier. et Chrysost. unde nihil contra assertionem nostram concluduut.

Objicies 2. Apost. (*c*) dicit: *In magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia.* Atqui Apost. per magnam domum intelligit Ecclesiam, et per vasa lignea et fictilia intelligit Haereticos.

Resp. nego secund. partem min. Nam Apost. per vasa fictilia intelligit infirmos et peccatores, Catholicos tamen, qui facile seduci possunt.

Prob. min. Ex eis quae Apost. paulo ante dixerat: *Quorum sermo ut cancer serpit, ex quibus est Hymenaeus et Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem jam esse factam, et subverterunt quorumdam fidem .... in magna enim domo*, etc. ergo per vasa lignea et fictilia intelligit Haereticos.

Resp. nego conseq. Nam illa verba, *in magna enim domo*, etc. non referuntur ad ista, *quorum sermo ut cancer serpit*; sed ista, *et subverterunt quorumdam fidem.* Unde sensus est, quod si Hymenaeus et Philetus quosdam subverterunt, non propterea periculum est, ne omnes subvertantur, nam, *in magna domo sunt vasa aurea et lignea*, id est, fortes et debiles.

(*a*) *Quaest.* 11. *in Matth.* (*b*) *L.* 2. *contra Crescon. c.* 34.
(*c*) 2. *ad Tim.* 2. *v.* 20.

Inst. D. Aug. (*a*) per vasa lignea et fictilia intelligit Haereticos qui sunt in Ecclesia : ergo.

Resp. dist. ant. Intelligit Haereticos ex propria sententia, *nego ant.* ex sententia D. Cypriani, ad cujus verba (pace dixerim) non satis videtur attendisse D. Augustinus, *conc.ant.* ait enim D Doctor, *Et istos, de quibus ait Apostolus, sermo eorum velut cancer serpit, vellem intelligere foris fuisse, sed Cyprianus ipse me non sinit.* Ergo existimavit D. Cyprianus illa verba, *in magna domo*, etc. referre ad ista, *quorum sermo, ut cancer serpit*: cum tamen ea referat ad illa, *et subverterunt quorumdam fidem.*

Objicies 3 Div. Hieron. (*b*) scribit: *Arca Noe, Ecclesiae typus fuit...ut ubi lupus et agnus , ita et hic justi et peccatores.* Atqui per peccatores intelligit Haereticos; ergo.

Prob. min. Ille per *peccatores*, intelligit Haereticos , qui ex eo quod peccatores sint in Ecclesia , concludit valere baptisma datum ab Haereticis ; atqui sic concludit D. Hieron. ergo, etc.

Resp. nego min. Nam D. Hieron. agit contra Luciferianos, qui, licet admitterent baptisma datum ab omnibus Ecclesiae membris , de quorum numero erant (ut ipsi fatebantur) peccatores et injusti, rejiciebant tamen baptisma datum ab Haereticis, hac ratione ducti, quod non haberent Spiritum sanctum, et consequenter non possent illum per baptisma dare , quos sic argumento *ad hominem* urgebat D.Hier. atqui improbi Catholici non habent similiter Spiritum sanctum, et tamen baptismus ab illis datus, est validus ; ergo et baptismus datus ab Haereticis.

Objicies 4. Ecclesia non judicat , nec punit, nisi qui sunt intra illam; nam ex Apostol. (*c*) *Quid mihi de iis qui foris sunt judicare?* atqui Ecclesia judicat et punit Haereticos; ergo.

Resp. nego maj. Nam Ecclesia judicat et punit omnes qui ad illam pertinent; atqui Haeretici ad Ecclesiam pertinent ratione baptismi, licet extra illam vagentur ut disertores; ergo.

Inst. 1. Haeretici retinent characterem baptismi , per quem sunt insiti corpori Ecclesiae ; ergo sunt in Ecclesia.

Resp. retorq argum. contra Jurieum, qui negant articulos fundamentales, imo et damnati , retinent characterem baptismi ; ergo sunt in Ecclesia. *Itaque* . character ille non sufficit , ut quis sit in Ecclesia, sed insuper requiritur fidei professio sub legitimis Pastoribus, unde, *nego cons.*

Inst. 2. Illi sunt membra Ecclesiae , qui veros Christo generant filios; atqui Haeretici veros Christo generant filios.

Respond. 1. *dist. maj* Qui veros Christo generant filios, ex Christi sponsa, *conced. maj.* ex Ecclesiae ancilla , *nego maj* et sic ad

(*a*) *L.* 4. *contra Donatist. c.* 12. (*b*) *Dialogo contra Luciferian.*
(*c*) 1. *Cor.* 5.

min. Itaque societates Haereticorum non sunt sponsa Christi; sed ancillae Ecclesiae, qui ex semine Christi, hoc est, ex Sacramentis a Christo institutis, filios Christo generant, non secus ab Ecclesia sponsa Christi, ut facunde probat D. August. *lib.* 1. *de bapt. contra Donat. c.* 15.

Resp. 2. *retorq. contra Jurieum*: Haeretici, qui negant articulos fidei fundamentales, veros Christo generant filios; ergo sunt in Ecclesia.

Inst. 3. Christus soli Ecclesiae vera dedit Sacramenta;atquiHaeretici vera habent Sacramenta; ergo, etc.

Resp. dist. min. Haeretici vera habent Sacramenta a veraEcclesia accepta, *conc. min.* a sua societate accepta, *nego min.* Haeretici siquidem a vera Ecclesia discedentes,SacramentaEcclesiae secum extra Ecclesiam detulerunt, per quae gratiam consequuntur qui haeresi non consentiunt, sed necessitate quadam ab Haereticis Sacramenta percipere coguntur; tales sunt infantes,vel etiam adulti qui simplici corde veritatem quaeruut, parati ei adhaerere,ubi primum eam cognoverint.

CONCLUSIO II.

Schismatici manifesti, non sunt membra Ecclesiae.

Prob. 1. Ecclesia est societas membrorum inter se, et cum suo capite; ergo qui non sunt pars societatis, non sunt membra Ecclesiae; atqui Schismatici non sunt pars societatis, hoc enim importat nomen *schisma*, quod a scissione et separatione derivatur;ergo non sunt membra Ecclesiae, sicut membrum abscissum a corpore, non est amplius membrum corporis. Inde est,quod Ecclesia,in die Parasceve, Deum rogat *pro Schismaticis, ut eos ad sanctam Matrem Ecclesiam Catholicam et Apostolicam vocare dignetur.*

*Prob.*2. Ex SS. Patribus. Div. Hyeronim. (*a*) ait: *Inter haeresim et schisma, hoc interesse arbitramur, quod haeresis perversum dogma habeat, schisma, propter Episcopalem dissensionem, ab Ecclesia separat.*

D. Cyprianus (*b*) *Scire debet .... si qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse.*

D. Fulgent. (*c*) docet: *Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum Paganos,sed etiam Haereticos,et Schismaticos qui extra Ecclesiam Catholicam, praesentem finiunt vitam, in ignem aeternum ituros.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ecclesia est Catholicorum congregatio; atqui Schismatici sunt Catholici; ergo.

(*a*) *In cap.* 1. *Epist. ad Tit.* (*b*) *Epistola* 9. *ad Papinian.*
(*c*) *De fide ad Petrum, cap.* 38.

Prob. min. Qui retinent fidem Catholicam, sunt Catholici; atqui Schismatici retinent fidem Catholicam; ergo.

Resp. dist. maj. Qui retinent fidem Catholicam in Ecclesia Catholica, *conc. maj.* extra Ecclesiam Catholicam, *nego maj.* Porro ex August. (*a*) *Schismatici discissionibus iniquis a fraterna caritate dissiliunt quamvis ea credant quae credimus, quapropter nec Haereticus pertinet ad Ecclesiam Catholicam quae diligit Deum, nec Schismatici, quoniam diligit proximum.*

Inst. 1. Ii retinent fidem Catholicam in Ecclesia Catholica, qui cum ea sunt conjuncti; atqui Schismatici sunt conjuncti cum Ecclesia Catholica; ergo.

Prob. min. Ex Div. Augustin. (*b*) dicente: *Si ergo qui recessit ab unitate, aliquid aliud agere voluerit, quam quod in unitate percepit, in eo recedit atque disjungitur; quod autem ita vult agere sicut in unitate agitur, ubi hoc accepit et didicit, in eo manet atque conjungitur.* Ergo Schismatici sunt cum Ecclesia conjuncti.

Resp. dist. conseq. Schismatici sunt cum Ecclesia conjuncti in unitate, *nego*; nam August. loquitur de eo *qui recessit ab unitate.* Sunt conjuncti in potestate administrandi Sacramenta quae ab Ecclesia acceperunt, *conc.* Ergo non sunt conjuncti in omnibus, et ex eo quod eorum *communicatio in aliqua parte separata inveniatur*, ait D. Aug. (*c*) *manifestum est eos non esse in Ecclesia Catholica.*

Inst. 2. Qui servant essentialem Ecclesiae Catholicae communionem, sunt in Ecclesia Catholica; atqui, etc.

Prob. min. Essentialis Ecclesiae Catholicae communio consistit in communione cum Christo per fidem et subjectionem; atqui Schismatici, etsi nolint subesse Pontifici, servant communionem cum Christo per fidem et subjectionem; ergo.

Resp. dist. maj. Consistit in sola communione cum Christo per fidem subjectionem, *nego maj.* in communione cum Christo, et simul cum legitimis Pastoribus per obedientiam et subjectionem, *conc. maj.* Porro Schismatici, nolentes subjici Pontifici, qui est centrum unitatis, revera communionem cum Christo per subjectionem excutiunt, cum non possit subesse Christo, qui non vult subesse ejus Vicario, juxta illud, *Non te abjecerunt, sed me* (*d*). Unde S. Optatus, *lib.* 2. de Cathedra Romana ait: *In qua Cathedrae unitas ab omnibus servatur; ut jam Schismaticus esset, qui, contra singularem, Cathedram alteram collocaret.*

Inst. 3. Qui tenuit subesse sub Episcopo, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Romano Pontifici; ergo a pari qui renuit subesse summo Pontifici, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Christo.

(*a*) *L. de Symbolo, et Fide cap.* 10. (*b*) *L.* 1. *de baptis. contra Donatist. cap.* 1. (*c*) *L. de unit. Eccles. cap.* 1. (*d*) 1. *Reg.* 8.

Resp. nego ant. Nam qui ab Episcopo suo, summo Pontifici subdito et unito, sese disjungit, ab Ecclesia universali separari necesse est, ait Bellarm. (*a*): unde Div. Cyprian. *Epist.* 9. dicit, eum *qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse*; et D. Thom. (*b*) ait: *Schismatici dicuntur qui subesse renuunt summo Pontifici, et qui membris Ecclesiae ei subjectis communicare recusant.*

Objicies 2: Eae societates sunt verae Ecclesiae membra, in quibus salus obtineri potest; atqui in societatibus Schismaticis salus obtineri potest; ergo, etc.

Prob. min. In Schismate, quod saeculo XVI. exortum est inter *Urbanum VI.* et *Clementem VII.* qui se mutuo cum adhaerentibus excommunicabant, plures ex utraque parte salutem consecuti sunt, et ad eminentem sanctitatem pervenerunt; ergo Schismatici possunt obtinere salutem.

Resp. nego conseq. Et dico nullos qui adhaerebant partibus *Urbani VI.* et *Clementis VII.* fuisse Schismaticos; illi enim omnes, errore facti decepti, bona fide adhaerebant ei, quem verum et Catholicum Pontificem invincibiliter credebant; et licet summo Pontifici dubio sese non subjicerent, tamen toti Ecclesiae ad legitimum Concilium adunatae sese subjiciebant, cujus judicium circa legitimum Pontificem debita reverentia expectabant, ac proinde servabant caritatis fraternae vinculum; ergo non erant vere Schismatici.

CONCLUSIO III.

Haeretici et Schismatici occulti, sunt membra Ecclesiae, sed imperfecte tantum, et quantum ad corpus visibile.

Prob. Quia Div. Joan. (*c*) de Haereticis occultis loquitur; *Et nunc Anti-Christi multi facti sunt: ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo sunt in Ecclesia quoad corpus, nam *exierunt ex nobis*, non potuissent autem exire de Ecclesia, nisi fuissent in illa. Non sunt in Ecclesia secundum animam, nam *non erant ex nobis*. Quem locum exponens D. August. (*d*) ait: *Omnes Haeretici, omnes Schismatici, ex nobis exierunt, id est, ex Ecclesia exeunt ... si antequam exirent, non erant ex nobis, multi intus sunt, non exierunt, et tamen Anti-Christi sunt ... sic sunt in corpore Christi quomodo humores mali.* Quibus verbis exponit D. Aug. occultos Haereticos esse in Ecclesia quantum ad corpus, et non esse quantum ad animam.

Confirmatur: Quia ab Ecclesia per excommunicationis decretum, ubi suam haeresim prodiderint, rejici possunt; ergo sunt in ea, donec suam haeresim prodant.

(*a*) *L.* 3. *de Ecclesia, cap.* 1.
(*b*) 2. 2. *quaest.* 39. *artic.* 1. *in corp.*
(*c*) *Epistol.* 1. *cap.* 2. (*d*) *Tractat.* 3. *in Epistol. Joan.*

Objicies. Ecclesia a Conc. Later. (*a*) definitur : *Societas fidelium*, et a Nicolao Papa (*b*) *Catholicorum collectio.* Atqui Haeretici de cultu neque sunt fideles, neque Catholici; ergo.

Resp. dist. min. Neque sunt fideles, neque Catholici, interius, *conc.* exterius quoad professionem fidei, *nego min.* hoc autem sufficit ut Haeretici et schismatici occulti ad Ecclesiae corpus pertineant ut membra arida, imperfecta et mortua; quia tamen nondum amputata, vera membra sunt.

Inst. 1. Fides interna, est forma constitutiva Ecclesiae; ergo qui eam non habent, non sunt de Ecclesia.

Resp. dist. ant. Fides interna simul cum caritate, est forma constitutiva Ecclesiae, spectatae quoad animam *conc. ant.* quoad corpus, *nego ant.* sic enim constituitur per externam fidei professionem cum participatione Sacramentorum, et subordinatione ad legitimos Pastores.

Inst. 2. Sancti Patres docent, omnes Haereticos et Schismaticos esse ab Ecclesia separatos. *Omnes Haereticos et schismaticos*, ait D. Ambr. (*c*) *a regno Dei, et ab Ecclesia intellige separatos.*

Resp. Sancti Patres de Haereticis et Schismaticis manifestis loquuntur; quod si aliqui loquantur de Haereticis, sensus illorum est, eos non esse de Ecclesia secundum animam sumpta, quamvis sint de corpore Ecclesiae.

ARTICULUS V.

An Excommunicati sint membra Ecclesiae?

CONCLUSIO.

Excommunicati Excommunicatione majori, sive sine tolerati, sive non, non sunt membra Ecclesiae.

Prob. 1. Ex illo Matth. 18. Christus de excommunicatis secundum omnium expositionem loquens, ait; *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et publicanus.* Atqui Ethnici non sunt de Ecclesia; ergo, etc. Apost. (*d*) jubens excommunicari incestuosum Corinthium : ait : *Cur non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestri*, id est, ut ejiciatur de medio Ecclesiae, *qui hoc opus fecit?*

Prob. 2. Ex Jure Can. (*e*) *Canonica instituta, et SS. Patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores ; auctoritate Dei et judicio sancti Spiritus a gremio sanctae matris Ecclesiae, et a consortio totius Christianitatis, eliminamus.*

Prob. 3. Ratione D. Augustini (*f*) *l. hoc nunc agit in Ecclesia*

(*a*) *Cap. firmiter, de summa Trinit.*
(*b*) *Can. Ecclesia, dist.* 1. *de conseq.*
(*c*) *L.* 7. *in cap.* 11. *Lucae.* (*d*) 1. *Cor.* 5.
(*e*) *Can. Canonica.* 12. *q.* 3. (*f*) *Q.* 39. *in Deut.*

excommunicatio, quod agebat tunc (in veteri Testamento) *interfectio.* Atqui interfectio hominem ab hominum societate penitus expellebat; ergo excommunicatio Christianum e gremio Ecclesiae penitus expellit.

Objicies 1. S. August. (a) sic habet: *Neque enim a populo Dei separamus, quos, vel degradando, vel excommunicando ad humiliorem poenitendi locum redigimus.* Ergo.

Resp. dist. conseq. Excommunicati non separantur ab Ecclesia, in perpetuum, sine spe salutis et reditus, *conc.* ad tempus, donec nempe a contumacia recedant, *neg. conseq.* unde sensus est, quod excommunicati non separentur tanquam perituri, sed ut, deposita contumacia, firmius uniantur.

Inst. 1. Excommunicatio est essentialiter poena medicinalis; atqui non esset talis, si Christianum ab Ecclesia penitus ejiceret; ergo.

Resp. nego min. Quia, *excommunicatus non traditur satanae quasi damnandus, sed quasi corrigendus*, ait D. Thom (b) cum Ecclesia cupiat hac medicinali poena delinquentem humiliari et humiliatum interim in suum corpus recipere.

Inst. 2. Excommunicatus potest salvari per contritionem perfectam, etiamsi moriatur in excommunicatione; atqui nemo potest salvari, nisi sit in Ecclesia; ergo.

Resp. dist. min. Nemo potest salvari, nisi sit in Ecclesia, vel re, vel voto, *conc. min.* nisi sit in Ecclesia, semper re, *nego min.* porro excommunicatus, qui per contritionem perfectam justificatur, efficaci desiderio est in Ecclesia visibili, quod ei sufficit ad salutem, sicut sufficit Catechumeno, ante susceptionem baptismatis, morienti.

Objicies 2. Excommunicati tolerati valide Sacramenta administrare possunt, ut constat ex Martino V. (c) ergo ab Ecclesia non sunt penitus exclusi.

Resp. dist. conseq. Non sunt penitus exclusi ab Ecclesia, quantum ad jurisdictionem, quae in gratiam fidelium ipsis conceditur, *conc.* quantum ad bonorum communium spiritualium participationem, *nego conseq.* hoc enim sensu penitus sunt exclusi.

QUÆSTIO III.

De notis Ecclesiae.

Quaeres 1. *Quid sint notae Ecclesiae?*

Resp. Sunt certa, atque indubitata quaedam signa sensibilia, per quae vera Christi Ecclesia discerni potest a falsis Haereticorum et Schismaticorum sectis, quae sese Christianas immerito nuncupantur

Quaeres 2. *Quaenam conditiones requirantur in notis verae Ecclesiae?*

Resp. Requiruntur tres:

(a) *L. contra Donat. post Collat. c.* 10. (b) *In suppl. cap.* 22. *art.* 2. *ad* 3. (c) *Bulla, ad evitanda.*

Prima. Ut illae notae ita verae Ecclesiae sint *propriae*, ut omnes collective sumptae alteri societati convenire non possint; alioquin non possent veram Ecclesiam designare, cum nulla res discerni possit per signum multis commune.

Secunda. Ut illæ notae sint *notiores ipsa Ecclesia;* alioquin non essent verum medium ad demonstrationem verae Ecclesiae.

Tertia. Ut sint aliquo modo *sensibilis*, et proportionatae omnibus hominibus, etiam rudibus, ut omnes facile cognoscere possint veram Ecclesiam, in quam ingredi, et in qua permanere teneutur ad consequendam salutem: alioquin Deus saluti hominum non satis providisset... Porro notae illae debent esse *inseparabiles* a vera Ecclesia; alioquin certam notitiam parere non possent.

Quaeres 3. *An illae notae pariant evidentem Ecclesiae notitiam?*

Resp. Pariunt evidentem notitiam *evidentiae credibilitatis*, qua Ecclesia, licet nec in se, nec in suis principiis videatur, habet tamen tot tamque gravia testimonia, ut quilibet eam cognoscere possit. Non vero pariunt evidentem notitiam *evidentiae veritatis simpliciter*, qua ipsa in se, vel in suis principiis videatur, alias, *credo Ecclesiam*, non esset articulus fidei.

Dixi: *simpliciter:* quia notae Ecclesiae quandoque pariunt evidentiam veritatis *hypothetice*, apud eos nimirum qui admittunt Scripturam, et credunt aliquam existere Christi Ecclesiam: quod enim a Scriptura et traditione evidenter deducitur, est evidenter verum ex hypothesi, idest, supposita veritate Scripturae et traditionis.

Quaeres 4. *An quaelibet nota Ecclesiae, seorsim sumpta, distinguat veram Ecclesiam ab Haereticorum sectis?*

Resp. Distinguit *negative*, quatenus sensibiliter demonstrat illam societatem, quae vel una ex illis notis caret, non esse veram Ecclesiam. Sed non distinguit positive: ad hoc enim ut probetur aliquam societatem esse veram Ecclesiam, requiritur ut omnes notae collective sumptae illi conveniant.

Quaeres 5. *Quot sint notae verae Ecclesiae?*

Resp. Haeretici duas tantum Ecclesiae notas admittunt, nimirum, sinceram verbi Dei praedicationem, et legitimum sacramentorum usum, ut inde probent veram in sua societate Christi Ecclesiam reperiri; ita, *Confessio Augustana*, *art.* 6. Calvinus, *lib.... inst. cap.* 1. E contra Catholici omnes plures Ecclesiae notas assignant, quae omnes revocari facile possunt ad quatuor, quae a Symbolo Niceno Constantinopolitano recensentur, his verbis: *Credo... unam, Sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam.* Unde refellemus primo notas Ecclesiae ab Haereticis assignatas; postea agemus de veris Ecclesiae notis quinque Articulis.

ARTICULUS I.

De notis Ecclesiae ab Haereticis assignatis.

Nota: Non quaeritur hic, utrum in sola Christi Ecclesia sincera verbi Dei praedicatio, et legitimus sacramentorum usus reperiantur;

nullus enim id jure negare potest. Sed quaeritur utrum haec duo afferri possint pro genuinis Ecclesiae notis, quibus vera Christi Ecclesia dignosci, et a quacumque alia falsa Ecclesia discerni possit.

CONCLUSIO.

Neque sincera verbi Dei praedicatio, neque legitimus sacramentorum usus, sunt genuinae Ecclesiae Christi notae.

Prob. Unico argumento: Conditiones ad veram Ecclesiae notam requisitae, sunt tres: 1. Debent esse propriae, non communes. 2. Debent esse notiores ipsa Ecclesia. 3. Debent esse sensibiles, et cunctis obviae ac cognitu faciles, ut omnes ad Ecclesiam, et veram fidem adduci possint: atqui tres illas conditiones non habent sincera verbi Dei praedicatio, et legitimus sacramentorum usus: ergo, etc.

Non primam; quia nulla unquam fuit Haereticorum secta, quae non jactaret apud suam societatem veram Christi doctrinam, veraque ejus sacramenta reperiri; ut tradit Lactantius, *lib.* 4. *inst. c.* 29. dicens: *Singuli quique Haereticorum caetus se potissimum Christianos, et suam esse Catholicam Ecclesiam putant.* Atqui fieri non potest, ut verae Christi Ecclesiae propria fit nota illa, quam tot diversae Haereticorum sectae, inter se et nos pugnantes, sibi vindicant; ergo, etc.

Non secundam; quia vera Christi Ecclesia, quae tot splendidis notis undequaque fulget et emicat, nobis prius innotescit, quam vera Christi doctrina, et legitimus sacramentorum usus; cum, ut supra probavimus, non possit nobis innotescere quaenam sit Scriptura sacra, quot et quaenam sint sacramenta, nisi per Ecclesiae auctoritatem; ergo ipsa potior est Ecclesia, quam sincera verbi Dei praedicatio et legitimus sacramentorum usus.

Non tertiam; quia Christi doctrina, ex qua sola numerum habemus sacramentorum, est humanae menti impervia, nec omni hominum generi et conditioni accommodata, cum de ea ac de ejus sensu tot et tam graves inter ipsos oriantur concertationes, ut constat ex ipsismet novatoribus qui circa numerum librorum canonicorum sunt maxime discordes: sic Calvinus admittit Epistolam ad Hebraeos, Epistolas Jacobi, Judae, secundam Petri, secundam et tertiam Joannis, et Apocalypsim, quos tamen libros rejicit Lutherus. Nec magis sunt concordes circa Scripturae sensum, nam ex his Christi verbis: *Hoc est Corpus meum*: Lutherus colligit veram et realem corporis Christi praesentiam in Eucharistia, Calvinus praesentiam tantummodo figuratam: ergo non potest quisque per semetipsum in verae Scripturae cognitionem, et veram illius interpretationem devenire; debet ergo prius veram inquirere Ecclesiam, ut per eam deinceps quid credendum sit edoceatur, juxta hanc D. Augustini doctrinam, lib. 1. *Contra Cresconium*; cap. 13. *Scripturarum a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod universae jam placuit Ec-*

clesiae, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas: ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli meruit hujus obscuritate quaestionis, eamdem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illud est vera Ecclesiae nota, quod semper usurpatum fuit ut vera Ecclesia secerneretur a falsa; atqui talis est vera Christi doctrina et legitimus sacramentorum usus; ergo, etc.

Resp. nego min. Neque enim id pro verae Ecclesiae nota assignari potest, quod Haeretici apud se habere semper gloriati sunt; atqui Haeretici veram doctrinam et vera sacramenta se habere semper gloriati sunt; ergo, etc. Hinc D. Aug *lib.* 3 *contra Petilianum, cap.* 5. dicit. *Nullus praedicans nomen Christi, et gestans ac ministrans sacramentum Christi, sequendus est contra unitatem Christi.*

Objicies 2. Nulla res cognosci potest absque cognitione eorum quae ad ejus essentiam spectant: atqui vera Christi doctrina et legitimus sacramentorum usus ad essentiam Ecclesiae spectant; definitur enim, ***Caetus hominum viatorum, unius ejusdemque fidei Christianae professione, et eorumdem sacramentorum communione adunatus***, etc. ergo, etc.

Resp**. **dist. maj. **Nulla res** cognosci potest cognitione perfecta et quidditativa absque etc. *conc.* cognitione minus perfecta et non quidditativa, *nego maj.* duplex ergo distinguitur cognitio, quidditativa, nimirum, qua rei essentia penetratur, et non quidditativa, qua solum cognoscitur quaenam res sit, et ubi existit. Fatemur Ecclesiae essentiam non posse cognosci, quin vera Christi doctrina et legitimus sacramentorum usus cognoscatur; verum non est necesse, ut ejus essentia penetretur ab iis omnibus qui eam ingredi tenentur, cum multi illius cognoscendae sint incapaces, aut ex imperitia, aut ex defectu ingenii; sufficit ergo, ut cognoscant et quaenam sit Ecclesia, et ubi sit.

Objicies 3. Scriptura est notior Ecclesia; ergo est nota Ecclesiae.

Resp. dist. ant. Est notior hypothetice et aliquando, *conc.* absolute et semper, nego *ant.* itaque Scriptura est notior Ecclesia, ex hypotesi quod eam admittant ambae partes, et in locis ubi est clara; non vero est notior absolute et respectu eorum qui non admittunt Scripturas quales sunt gentiles et pagani, quia eis facilius est Ecclesiam cognoscere, quam Scripturam. Hinc quando D. Aug. agebat contra Donatistas, qui contendebant Baptismum datum ab Haereticis nullum esse, quia circa hoc fidei punctum Scriptura, quam admittebant Donatistae, erat obscura, idcirco validum eam probat, quod eum admitteret Ecclesia ubique diffusa: *Nunc vero*, ait, ***Cum in Scripturis non invenimus aliquos ad Ecclesiam transiisse***

ab Haereticis, et sicut ego dico, aut sicut tu dicis, esse susceptos; suscipiendi sunt isti, quemadmodum suscipit ista Ecclesia per omnes gentes.

Inst. 1. Ecclesia probatur per Scripturam; ergo Scriptura est notior Ecclesia.

Resp. dist. ant. Ecclesia probatur per Scripturam, secundario et hypothetice, *conc.* primario et absolute, *nego ant. et conseq.* Equidem Ecclesia probatur per Scripturam, sed apud eos solum qui admittunt Scripturas, quales sunt ut plurimum Haeretici, non vero Ecclesia probatur primario et apud omnes per Scripturam, ut probabimus, *art.* 4. *de infallibilitate Ecclesiae*, ubi diluemus circulum vitiosum, quem nobis mendaciter improperant Haeretici.. Responsio constat ex Div. Augustino, qui agens contra Donatistas, qui, admittentes Scripturas, asserebant apud se solos esse veram Ecclesiam, ait, Epist. 105. *Ecce Scripturae communes, ecce ubi novimus Christum, ecce ubi novimus Ecclesiam .... si in ipsum Christum, quem legitis, et non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis, quam et legitis, et videtis?*

Inst. 2. Div. August. pluribus locis ostendit non posse Ecclesiam aliter cognosci, quam per Scripturam: sic, *lib. de unitate Ecclesiae, cap.* 19. ait: *Sed utrum ipsi* (Donatistae) *Ecclesiam teneant, nonnisi de divinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant*; ergo, etc.

Resp. nego ant. Neque enim ex eo textu sequitur Ecclesiam aliter cognosci non posse, nisi per Scripturam; sed ex eo id solum colligi potest, quod nullae sint notae verae Ecclesiae, quae non habeant testimonium a Scriptura, et ejus auctoritate non fulciantur.

Inst. 3. Div. Chrysost. Homil. 49. in c. 24. Sancti Matth. ait: *Qui vult cognoscere quae sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodo per Scripturas?* Et postea: *Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur et peribunt, non intelligentes quae sit vera Ecclesia.* Ergo, etc.

Resp. 1. *nego conseq.* Quia hoc opus imperfectum in Matthaeum complectens 54. Homilias non est D. Chrysostomi, licet quandoque sub ejus nomine laudetur quod ostendo ipsismet verbis H. Tournely: « Tum quia, inquit, utitur vulgata versione latina Scripturae Sacrae: tum quia citat libros Apocryphos, librum nempe Seth, Ezechiae, Itinerarium Clementis, quorum certe nullus apud genuinum Chrysostomum usus: tum denique quia multa continet dogmata haeretica, verae S. Chrysostomi doctrinae aliena.

Resp. 2. *Tournely.* » Eo sensu, in mente Auctoris illarum Homiliarum, Scripturam esse notam Ecclesiae, quod ipsa sola nobis subministret veras notas quibus possumus eam secernere ab Haereticorum conventiculis, cum quibus multa communia habemus.

ARTICULUS II.

De unitate Ecclesiae.

Nota 1. Unitas Ecclesiae in tribus potissimum posita est, nempe; 1. In universali ejusdem fidei consensione; nam ex Apost. (*a*) *Unus Deus, una fides, unum baptisma.* 2. In eorumdem Sacramentorum participatione, ut dicit August. (*b*) *Christus paucissimis Sacramentis unitatem novi populi colligavit.* 3. In eodem ubique terrarum regimine sub Pastoribus ab Apostolis continua successione ordinatis, atque uni capiti visibili, Romano Pontifici, qui sit unitatis centrum et origo, subordinatis.

Nota 2. Ecclesia Romana sumi potest particulariter, aut universaliter.

Ecclesia Romana *particulariter* sumpta, est ea Ecclesia quae Romae constituta est, quae vocatur, *Sedes Romana*, et quae non minus particularis est, quam Ecclesia, v. g. Tullensis; cum hoc tamen discrimine, quod inter Ecclesias particulares, sit principalior, atque mater caeterarum, quatenus in ea est sedes D. Petri, et successorum ejus, qui omnibus aliis Ecclesiis praesunt.

Ecclesia Romana *universaliter* sumpta, est ea fidelium societas, quae per totum orbem diffusa, Sedem Romanam agnoscit pro Sede, cui a Christo concessus est primatus in omni Ecclesia, cui consequenter aliae omnes particulares Ecclesiae obedire tenentur: haec vocatur *Ecclesia Romano-Catholica*, de qua hic agimus.

Nota 3. Novatores, maxime Jurieus, *docent* 1. Ecclesiam non esse unam quamdam societatem Christianorum, sub iisdem Pastoribus, eadem dogmatum communione conjunctorum; sed esse unam conflatam ex omnibus sectis, quae Christianum nomen profitentur quantumvis Haeresi, aut Schismate, a se invicem sejunctis, modo non errent in fundamentalibus fidei articulis.

Docent. 2. Sedem Romanam, seu summum Pontificem, non esse centrum unitatis Ecclesiae, contra quos:

CONCLUSIO I.

Ecclesia est una, extra quam salus obtineri non potest.

Prob. prima pars 1. Ex Scriptura: Ecclesia est corpus, ovile, et sponsa Christi: atqui corpus Christi est unicum, Ephes. 4. *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, et unus Spiritus*, etc. Ovile Christi est unicum, Joann. 10. *Fiet unum ovile, et unus Pastor.* Sponsa Christi est unica. *Christus*, ait Optatus Milev. lib. 1. *Sponsus est unius Ecclesiae, sicut in Canticis Canticorum c. 4. ipse testatur: qui cum unam laudat, caeteras damnat.*

Prob. 2. Ex SS. Patribus qui Ecclesiam comparant cum Arca

(*a*) *Ephes.* 4. (*b*) *Epist.* 118.

Noe: cum vesti Christi inconsutili ; cum domo, in qua Agnus Paschalis comedebatur: atqui una tantum fuit Arca Noe, una, atque indivisa vestis Christi, una domus pro comestione Agni Paschalis praecepta; ergo, etc.

Prob secunda pars: Ex constanti Patrum traditione, D. Cyprian. (*a*) de Haereticis et Schismaticis ait: *Neque enim vivere foris possunt, cum domus Dei una sit, et nemini salus esse, nisi in Ecclesia, possit.*

S. Aug. *Serm.* 6. sic loquitur: *Numquam homo, nisi in Ecclesia Catholica, salutem poterit invenire.*

D. Fulgent. (*b*) ait: *Firmissime tene, et nullatenus dubites, quemlibet Haereticum, sive Schismaticum..... si Ecclesiae Catholicae non fuerit aggregatus, quantascumque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari.*

Dices contra 1. *partem:* Apost. *Rom.* 16. ait *Salutant vos omnes Ecclesiae;* ergo Ecclesiae sunt plures.

Resp. dist. conseq. Sunt plures Ecclesiae particulares, quae omnes sunt partes Ecclesiae universalis, sicut plures civitates sunt partes unius regni ; plures Ecclesiae universales, *nego conseq.*

Instat Jurieus: Ad unitatem Ecclesiae sufficit consensus in ea fide per quam Christiani sumus ; atqui Christiani sumus per admissionem solorum articulorum fundamentalium; ergo, etc.

Resp. 1. *nego maj.* Nam ad unitatem Ecclesiae requiruntur tres conditiones supra enumeratae.

Resp. 2. *nego min.* Nam verba fides, quae est una et indivisa, non potest stare cum dissensu ab aliquo articulo per Ecclesiam definito: dicit enim Apostolus, Philipp. 2. *Si quod solatium caritatis, idem sapiatis, eamdem caritatem habentes, unanimes, idipsum sentientes, nihil per contentionem.* Sed qui non admittunt omnes veritates fidei definitas, non idem sapiunt, non sunt unanimes, perpetuas contentiones habent, etiam circa articulos quos vocant fundamentales. Nam Lutherani, v. g. affirmant articulum de reali praesentia esse fundamentalem, quod negant Calvinistae. Item Calvinistae contendunt doctrinam de Christi divinitate, de gratuita praedestinatione, de baptismi infantibus collati validitate, esse fundamentalem; quod tamen negant Sociniani et Anabaptistae; ergo apud Novatores non reperitur unitas fidei.

Inst. 2. Ecclesia non potest novos fidei articulos condere, cum ipsi non fiant novae revelationes; ergo non requiritur ad fidei unitatem, ut omnia credantur quae de novo definiuntur.

Resp. nego conseq. Licet enim Ecclesia non possit novos condere fidei articulos, tamen, pro temporum necessitate et insurgentium Haereticorum oppugnatione, potest, ex Scriptura et traditione, definire

(*a*) *Epist.* 62. *ad Pomponium.* (*b*) *Lib. de fide ad Petrum cap.* 39.

aliquid esse de fide; cui definitioni, per assistentiam Spiritus sancti factae, quilibet Christianus tenetur obtemperare, nisi velit *sicut Ethnicus et Publicanus* haberi.

Dices contra 2. partem: Extra Synagogam poterant omnes salvari; ergo et extra Ecclesiam, quae successit Synagogae.

Resp. transeat ant. nego conseq. Disparitas est; quod Synagoga non fuerit Catholica, cum solos Judaeos colligaverit, e contra Ecclesia Christi est Catholica, toto orbe terrarum diffusa, quae licet Synagogae successerit, tamen ejus imperfectionibus non participavit.

Dixi, *transeat ant.* Quia, juxta multos, extra Synagogam nullus Judaeus salutem consequi poterat, utpote transgressor pacti cum Deo per circumcisionem initi.

CONCLUSIO II.

Sedes Romana est centrum unitatis Ecclesiae, ita ut non possit esse una absque subordinatione et dependentia a supremo ejus capite, Romano Pontifice.

Prob. 1. Ea Sedes est centrum unitatis Ecclesiae, quae jure divino primatum habet in universa Ecclesia; atqui Sedes Romana jure divino habet primatum in universa Ecclesia, ut infra probabitur; ergo, etc.

Prob. 2. Ex constanti SS. Patrum traditione, inter quos quatuor tantum brevitatis causa referam.

S. Iren. (*a*) ait: *Ad hanc Ecclesiam Romanam, propter potiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles.*

S. Cyprian. (*b*) *Exordium ab unitate proficiscitur, et primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et Cathedra una monstretur.*

S. Hieronym. Epist. 14. ad Damasum sic loquitur: *Ego beatitudini tuae, id est, Cathedrae Petri communione consocior: super illam petram aedificatam Ecclesiam scio, quicumque extra hanc domum Agnum comederit, profanus est; si quis in Arca Noe non fuerit, peribit durante diluvio.*

Optatus Milev. l. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes*, ait, *scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam ... in qua una Cathedrae unitas ab omnibus servaretur, nec ceteri Apostoli singulam sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret.*

Dices: Sufficit servare unitatem cum Christo supremo Ecclesiae capite; Ergo ad unitatam Ecclesiae necessaria non est dependentia a Romano Episcopo, et cum ipso communio.

Resp. nego ant. Equidem Christus est caput Ecclesiae, sed invi-

(*a*) *L. advers. haer cap.* 3. (*b*) *L. de unitate Ecclesiae.*

sibile; verum cum Ecclesia sit corpus visibile, requiritur etiam ut habeat aliquod caput visibile, cui adhaereant singula Ecclesiae membra; tale autem est Pontifex Romanus.

Inst. D. Cyprian. obiit extra communionem Stephani Romani Pontificis, a quo erat excommunicatus. ergo ad unitatem Ecclesiae non requiritur communio cum Romano Pontifice.

Resp. nego ant. Licet enim Stephanus R. P. comminatus fuerit anathema in Cyprianum, et alios Africanos; tamen ultra minas non perrexit, ut docet Div. Aug. (*a*) *Stephanus abscindendos putaverat* (Africanos) ... *vicit tamen pax in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schismatis malum oriretur.*

CONCLUSIO III.

Sola Ecclesia, Romano-Catholica habet unitatem quae verae Christi Ecclesiae est nota.

Prob. Unitas quae verae Ecclesiae est nota, in tribus consistit, nempe. 1. In universali ejusdem fidei confessione. 2. In eorumdem Sacramentorum participatione. 3. In dependentia a Romano Pontifice, et aliis Pastoribus ipsi subordinatis; atqui haec tria occurrunt in Ecclesia Romana, quae ubique terrarum eadem administrat Sacramenta, eamdem fidem profitetur cum dependentia a Romano Pontifice, ut patet; non vero occurrunt in Sectis Haereticorum; namque:

1. Haeretici inter se, nec quoad fidem, nec quoad Sacramenta conveniunt, ut constat ex Sectis Lutherana et Calviniana quae sibi invicem adversantur in numero Sacramentorum, in praesentia Christi in Eucharistia, et in infinitis aliis quae referre taedet; imo una eademque secta seipsam contradictionibus, et infinitis variationibus confodit, (*b*) nec diu stat quin in plures factiones disrumpatur, ita ut de sola secta Lutheri Bellarm (*c*) dicat: *Nunc autem numerantur fere* 100. *diversissimae sectae ab uno Luthero prodeuntes, id quod sit magna providentia Dei, nam hoc modo haereses seipsas consumunt* etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicit 1. Calvin. (*d*) ex ipsa Apostolorum Ecclesiae ortae sunt variae sectae Simonianorum, Nicolaitarum, Marcionitarum, etc. ergo non mirum est, si ex Ecclesia Lutheranorum et Calvinistarum variae ortae sint sectae contrariae.

Resp. dist ant. Ex Ecclesia Apostolorum, et non ex ipsius Ecclesiae doctrina, ortae sunt sectae variae, *conc.* et ortae sunt ex ipsa Ecclesiae doctrina, *nego ant.* Itaque in Ecclesia Romano-Catholica

(*a*) *Lib.*5. *de Baptismo contra Donatist. cap.* 25. (*b*) *Vide Illustriss. Bossuet. lib. de variationibus.* (*c*) *Lib.* 4. *de notis Eccles. cap.* 10.
(*d*) *In praefat. institut.*

extat regula certa et infallibilis finiendarum controversiarum judicium scilicet Ecclesiae, et ideo divisio Haereticorum ab Ecclesia Romana non oritur ex ipsius Ecclesiae doctrina, sed ex malitia diaboli, ait Bellarm. at in Ecclesiis Haereticorum nulla est regula certa finiendarum controversiarum; cum enim illi suo privato Spiritu ducantur, necesse est eos, ex suae Ecclesiae doctrina in partes omnino contrarias abripi.

Inst. 1. *Calvin.* (*a*) In Ecclesia Romana, tot sunt Sectae et divisiones, quot sunt Monachorum ordines, quorum alii Benedictini, alii Franciscani, alii Dominicani dicuntur; ergo Ecclesia Romana non est una.

Resp. nego ant. Nam illae societates, non minus quam caeteri fidelium, legitimis Ecclesiae Pastoribus, nimirum Romano Pontifici subjiciuntur, eandem fidem profitentur. Nec illa nomina Benedictinorum, Franciscanorum, etc. desumpta sunt ab auctore doctrinae, sed ab institutore severioris et arctioris disciplinae, ut notum est.

Inst. 2. Illae Monachorum societates, imo singula Monasteria sibi diversum altare erexerunt; ergo constituunt Sectas diversas et Schismaticas.

Resp. dist. ant. Sibi erexerunt altare diversum materialiter, *conc. ant.* formaliter, ita ut altare aliorum censeant profanum, *nego ant.* porro nullus potest dici Schismaticus propter diversum altare materialiter, alias omnes Parochi essent Schismatici, quia habent diversa altaria in eadem civitate.

Objicies 2. In Ecclesia Romana non est doctrinae consensio; ergo sufficienti unitatis charactere non est insignita.

Prob. ant. Alia est doctrina Thomistarum, alia Scotistarum, alia Molinistarum, etc. Ergo.

Resp. dist. ant. Alia est doctrina Thomistarum, alia, etc. circa dogmata fidei, *nego ant.* in his enim omnes sunt perfecte concordes, quae non pendent a particularibus Doctorum opinionibus, sed Ecclesiae definitionibus. Circa opiniones liberas Scholae, *conc. ant.* illae enim opiniones non attingunt dogma in se, sed solum in modo illud explicandi, v. gr. omnes nostri Doctores 7. Sacramenta admittunt, admittunt illa conferre gratiam ex opere operato, id est, ex virtute sibi a Christo indita; sed an conferant gratiam physice; an moraliter? est libera opinio scholae, circa quam varias in partes abire permittit Ecclesia.

Objicies 3. Licet Ecclesiae omnes habeant eamdem fidem et eadem Sacramenta, non ideo potest dici una; ergo, etc.

Prob. ant. Plura quae habent easdem qualitates, licet sint similia, non sunt tamen unum: ergo licet singulae Ecclesiae particulares habeant eamdem fidem, etc. non sequitur eas esse unam Ecclesiam.

(*a*) *L.* 4. *instit. cap.* 13.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod quae habent easdem qualitates, non habent eumdem finem, aut, si forte habeant, in eum tendunt velut quia quaedam completa, non vero ut partes unius totius, prout faciunt illi qui unam, eamdemque habent fidem, etc.

Objicies 4. Licet diversa regna habeant eumdem principem, non tamen sequitur quod sint unicum regnum; ergo licet omnes Ecclesiae particulares habeant eumdem Pontificem, non sequitur eas esse unam ob unitatem capitis.

Resp. nego conseq. Quia singulares Ecclesiae non constituunt diversa regna, uni capiti per accidens subdita; ut fit in regnis hujus mundi; sed constituunt unicum regnum, ordinatione Christi, uni capiti subditum; unde comparatio non est ad rem.

ARTICULUS III.

De sanctitate Ecclesiae.

Nota 1. Ecclesiam Christi in se esse sanctam, certum est apud omnes, etiam haeterodoxos, nam *pro ea se ipsum tradidit Christus, ut eam sanctificaret.* Unde membra Ecclesiae dicuntur, *Genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.* 1. Petri 2.

Nota 2. Ecclesiam non esse sanctam hoc sensu, quod singula illius membra habeant sanctitatem, quam in ipsis desiderat pia mater; in ea enim sunt boni et mali.

Nota 3. Licet Ecclesia dicatur, et sit sancta, *tum* ratione capitis Christi Domini, qui est fons et origo omnis sanctitatis: *tum* ratione finis, nempe cultus divini, cui promovendo consecrata est; *tum* ratione Sacramentorum, quae sunt gratiae sanctificantis efficacia instrumenta; tamen sanctitas, quae est nota verae Ecclesiae, in tribus potissimum posita est; nempe 1. in sanctitate fundatorum; 2. in sanctitate doctrinae, et professionis; 3. in sanctitate praecipuorum membrorum; ideo hic quaeritur, in qua societate reperiatur triplex illa sanctitas.

CONCLUSIO.

Sola Ecclesia Romana est sancta, sanctitate quae est nota verae Christi Ecclesiae.

Prob. In tribus posita est santitas, quae verae Ecclesiae nota est, ut dictum est; atqui sola Ecclesia Romano-Catholica hac triplici sanctitate gaudet.

Prob. min. Per partes.

1. Ea Ecclesia est sancta sanctitate fundatorum, quae pro fundatoribus agnoscit viros sanctitate insignes; atqui sola Ecclesia Romana pro fundatoribus agnoscit viros sanctitate insignes, nimirum Apostolos et Apostolicos viros, sanctos Patres, variosque qui ipsis successerunt Pontifices, et Episcopos, qui eminenti sanctitate praediti, ac miraculis clari, martyrium tandem pro Christo ejusque Ecclesia firmo ac constanti animo subierunt; ergo.

E contra societates pseudo-reformatorum pro fundatoribus agnoscunt Lutherum, Zuinglium, Calvinum, Bezam, etc. qui omni vitiorum et excessuum pruritu corrupti fuerunt, ut nemo ignorare potest; ergo.

2. Ea Ecclesia est sancta sanctitate doctrinae et professionis, quae fidem sanctam et mores sanctos profitetur; atqui Ecclesia Romana fidem sanctam et mores sanctos profitetur; nihil enim proponit credendum, nisi quod in verbo Dei scripto et tradito continetur, nulla morum praecepta tradit, quae non sunt sanctissima, per quae omne vitium damnatur, et omnis virtus commendatur; ergo.

E contra sectae Haereticorum habent doctrinam a fide alienam, et praecepta quae bonis moribus adversantur; docent enim, *Deum esse causam peccati; proditionem Judae non minus esse opus Dei, quam S. Petri conversionem; praecepta divina esse impossibilia; bona opera non esse ad salutem necessaria; sanctos non esse invocandos; justitiam esse inamissibilem; matrimonium esse jure divino praeceptum etiam Sacerdotibus et Monachis*: et multa alia quae viam omnibus vitiis aperiunt, virtutibus autem praecludunt.

3. Ecclesia Romana est sancta sanctitate praecipuorum membrorum, quae sanctitas, licet sit interna, tamen se prodit exterius; estque visibilis secundum suos effectus, juxta illud (*a*): *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Quot enim in ea Episcopi, Sacerdotes, et alii Ecclesiae ministri, in quibus eae dotes elucent, quos Apostolus, scribens ad Timotheum, requirit; quot sanctae Congregationes, quarum professores, contemptis saeculi divitiis et honoribus, totos se tradunt pietatis operibus, ac rerum divinarum contemplationi? quot Laici, qui hoc mundo utuntur tanquam non utantur, qui *induunt se, sicut electi Dei sancti et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam* (*b*).

Econtra apud sectas haereticorum, quot luta, quot faeces; nec mirum: eorum enim doctrina favet omnibus cupiditatibus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ea societas non est sancta, quae identidem indiget reformatione; atqui Ecclesia Romana talis est; ergo.

Resp. dist. maj. Quae indiget reformatione in eis quae spectant ad fidem et mores, *nego maj.* in eis quae spectant ad solam disciplinam, *conc. maj.* Porro Ecclesia Romano-Catholica semper retinuit doctrinam, quam Apostoli tradiderunt, et ideo numquam indiguit reformatione in eis, quae ad fidem et mores spectant, sed in eis tantum quae spectant ad disciplinam; sanctitas autem, quae est nota Ecclesiae, non consistit in sanctitate disciplinae, sed in sanctitate doctrinae.

(*a*) *Matt.* 5. (*b*) *Coloss.* 3. *v.* 12.

Objicies 2. Ecclesia non potest dici sancta propter sanctitatem aliquorum ejus membrorum; ergo.

Prob. ant. Denominatio desumitur a majori parte; atqui Ecclesia continet plures malos, quam bonos; ergo.

Resp. dist. axioma. Denominatio desumitur a majori parte, quando agitur de qualitate per subjectum extensa, *conc.* sic paries pro majori sui parte dealbatus, denominatur albus. Quando agitur de qualitate, quae non est sic per subjectum extensa, *nego axioma*, tunc enim denominatio desumitur a nobiliori parte: sic civitas dicitur opulenta, propter quosdam in ea opulentos, licet multo plures in ea sint inopes.

Inst. Ecclesia non dicitur praedestinata propter paucos, qui in ea sunt tales; ergo non debet dici sancta propter paucos, qui in ea sunt sancti.

Resp. nego ant. Nam potest dici praedestinata, non secus ac dicitur sancta.

Prob. ant. Ecclesia non dicitur damnata propter reprobos qui in ea sunt; ergo nec praedestinata propter praedestinatus.

Resp. nego conseq. Quia, ut dictum est, denominatio desumitur a parte nobiliori.

ARTICULUS IV.

De Catholicitate Ecclesiae.

Nota. Ecclesia dicitur, *Catholica*, ab universalitate locorum per quae diffunditur, juxta illud Aug. (*a*) *Ecclesia catholica appellatur, quia per totum orbem terrarum diffunditur.* Hinc Optatus (*b*) sic urget Parmenianum. *Ubi ergo proprietas catholici nominis? cum inde Ecclesia dicta sit catholica, quod sit ubique diffusa.*

CONCLUSIO I.

Ecclesia Christi vere est catholica.

Prob. 1. Ex verbis ipsius Domini Luc. 24. *Quoniam scriptum est, et sic oportebat Christum pati et resurgere tertia die, et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem.* Quae verba exponens Aug. (*c*) ait: *Teneamus ergo Ecclesiam ex ore Domini designatam unde caeptura, et quousque perventura esset; caeptura scilicet ab Jerusalem, et perventura in omnes gentes.* Quod praedixerat Regius Psaltes (*d*) *dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terrae,*

Prob. 2. Ex praecepto Apostolis a Christo dato Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes.* Quod praeceptum ab Apostolis fuit accu-

(*a*) *Epistol.* 107. (*b*) *L.* 2. *contra Parmen.*
(*c*) *L. de unitate Eccl. cap.* 10. (*d*) *Psalm.* 71.

ratissime impletum, ut testatur Apost. Rom. 10. *Numquid non audierunt? et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.*

Prob. 3. Ex Patribus, qui assignant catholicitatem pro vera et singulari Ecclesiae nota, qua distinguitur a qualibet alia societate.

Ex Aug. (*a*) dicente: *Tenet me in Ecclesiae gremio ipsum catholicae nomen, quod non sine causa inter tam multas haereses, sic ista sola Ecclesia obtinuit, ut cum omnes haeretici se catholicos dici velint, quaerenti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conveniatur, nullus haereticorum, vel basilicam, vel domum suam audeat ostendere.* Et l. de vera religione, cap. 7. *Velint nolint*, ait, *ipsi quoque Haeretici et Schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud, quam catholicam vocant: non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur.*

Ex S. Paciano (*b*) qui ut significet se in vera Christi Ecclesia esse, sic loquitur: *Christianus mihi nomen est, catholicus vero cognomen; illud me nuncupat, hoc me ostendit.* His duobus Patribus omnes alii consentiunt.

CONCLUSIO II.

Catholicae nomen soli Ecclesiae Romanae convenit.

Prob. Ei soli societati convenit *catholicae* nomen, quae per totum orbem terrarum diffusa est; atqui sola Ecclesia Romana per totum orbem terrarum diffusa est; eminet enim in Europa, Asia, Africa, et America; ergo.

Econtra vero societates Haereticorum in aliquibus duntaxat, aut Europae, aut aliarum orbis partium angulis reperiuntur: *Diversorum autem Haereticorum Ecclesiae, catholicae non dicuntur*, ait D. Aug. (*c*) *quia per loca, atque per suas quasque provincias continentur; haec vero*, Ecclesia Romana, *a solis ortu usque ad occasum, unius fidei splendore diffunditur.*

Objicies; Ecclesia Romana non est ubique diffusa; ergo non debet dici catholica.

Resp. nego ant. Diffuso enim, quae, juxta Prophetias, verae Ecclesiae convenit, duplex est: *Successiva*, nimirum, qua temporum successu Evangelium omnibus gentibus annuntiari debet; juxta illud Isaiae 2. *Videbunt omnes fines terrae salutare Dei nostri.* Quod successive fieri debuit. Et *diffusio permanens*, secundum quam Ecclesia debet ingentem multitudinem continere, et latius patere, quam ulla alia Christianorum secta seorsim sumpta. Atqui utraque illa diffusio Ecclesiae Romanae convenit; nam.

1. Successive, et per partes propagata fuit *per omnes gentes*, *in-*

(*a*) *Lib. contra Epist. fundament. c.* 4. (*b*) *Epist.* 1. *ad Simpronia.*
(*c*) *Serm.* 131 *de tempore.*

cipientibus ab Jerusalem. Hoc ex continua Pastorum, et Populorum successione ostenditur.

2. Etsi Ecclesia Romana, mathematice loquendo, non sit ubique physice diffusa, tamen ubique est visibilis, et tantam multitudinem in sua diffusione continet ut longe superet alias Haereticorum sectas.

Prob. ant. Haereticorum et Schismaticorum sectae majorem orbis partem occupant; ergo.

Resp. dist. ant., Omnes Haereticorum sectae collective sumptae, *conc. ant.* distributive sumptae *nego ant.* Ergo Ecclesia Romana non est ubique diffusa physice, *conc. conseq.* Nam sunt aliquae gentes, quibus Evangelium nondum est annuntiatum. Moraliter, *neg. conseq.* Porro ad Ecclesiae catholicitatem, sufficit diffusio moralis, quae in hoc consistit, ut Ecclesia, quae dicitur catholica, in praecipuis orbis partibus ita emineat, ut diffusior sit qualibet alia secta seorsim sumpta, nec sicut sectae particulares quibusdam provinciis, aut regnis coarctetur; atqui talis est Ecclesia Romana; ergo est vere catholica.

Praeterea *nemo dubitat quin Div. Augustini tempore innumerae essent gentes*, *quae nihil audierant de Evangelio*: ait Juenin (*a*) *constat plurimas haereses tunc in orbe Christiano grassatas fuisse*: *et tamen id non impedit*, *quin Ecclesia ab Aug. caeterisque ejus aevi Patribus, catholica diceretur*.

Inst. 1. Religio Mahumetica magnam orbis partem occupat. Ergo est diffusior Ecclesia Romana.

Resp. dist. text. Magnam orbis partem occupat, extra quam non progrediatur, *conc. ant*, extra quam progrediatur, *nego ant.* Nam intra suos fines ita continetur, ut ulterius non progrediatur, solaque Ecclesia Romana cultores habet in omnibus mundi partibus, etiam in terris Haereticorum et Mahumetanorum. Praeterea *Catholicum*, interpretatur a S. Paciano (*b*) *ubique unum*: sed Mahumetismus, non secus ac haeresis, in varias subdividitur sectas, sibi invicem oppositas, quarum nulla seorsim sumpta, Romanae Ecclesiae praevalet.

Inst. 2. Multo plures sunt Mahumetani, quam Christiani Romani; ergo Mahumetismus est diffusior Ecclesia Romana.

Resp. transeat ant. nego conseq. Quia catholicitas non tam desumitur ex majori professorum numero, quam ex majori dispersione et diffusione. Praeterea notae Ecclesiae non eam distinguunt, nisi a sectis Haereticorum et Schismaticorum, quae se christianas dicunt: nam vera Ecclesia in suo ortu non fuit catholica respectu Paganorum qui universum fere orbem occupabant, sed respectu duntaxat Nicolaitarum, Cerinthianorum, Ebionitarum, etc. qui tempore Apostolorum Ecclesiam sciderunt.

Dixi: *transeat*: Quia Ecclesia Romana Mahumetismo praevalet

(*a*) *Dissert.* 4. *de locis Theol. c.* 4. *art.* 3.
(*b*) *Epist.* 1. *ad Sympronium.*

etiam numero, si omnes numerentur Romani Catholici qui in Mahumetanorum et Haereticorum regionibus versantur; et ideo poterat negari antecedens.

ARTICULUS V.

De Apostolicitate Ecclesiae.

Nota: Ex duplici capite Ecclesia dicitur *Apostolica*, 1. Ex parte doctrinae ab Apostolis traditae, quam docet Ecclesia. 2. Ex parte auctoritatis a Christo Apostolis traditae, et ab Apostolis ad successores transmissae.

Certum est itaque, eam Ecclesiam esse Apostolicam, quae docet doctrinam ab Apostolis, tum scripto, tum viva voce traditam; et quae regitur a successoribus Apostolorum; unde hic unice resolvendum est, quaenam inter omnes societates, quae se Christianas nominant, sit Apostolica, tum ratione doctrinae, tum ratione auctoritatis; ideo:

CONCLUSIO I.

Sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione doctrinae ab Apostolis ad nos usque derivatae.

Prob. Illa Ecclesia est Apostolica ratione doctrinae, quae nullam aliam profitetur doctrinam, quam quae ab Apostolis fuit tradita ac disseminata; atqui Ecclesia Romana nullam aliam profitetur doctrinam, quam quae ab Apostolis tradita fuit ac disseminata, de qua Tertull. (*a*) ait: *Apostoli Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei et seminadoctrinae, caeterae exinde Ecclesiae mutuatae sunt, et quotidie mutuantur ut Ecclesiae fiant; ac per hoc et ipsae Apostolicae deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum.* Nec ullus Ecclesiae Romanae novitatem in aliquo dogmate potest objicere, cum omnium suorum dogmatum antiquitatem, legitima praescriptione, demonstret.

Econtra, sectae Haereticorum novitatis in doctrina facili negotio convincuntur ab Ecclesia Romana, quae evidenter probat, a quibus, quo tempore, in quo loco, falsa eorum dogmata invecta fuerunt, et a quibus fuerunt oppugnata. Unde de ipsis possumus dicere quod Tertull. (*b*) de Haereticis sui temporis dixit: *Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolica comparata ex diversitate et contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicujus auctoris esse, neque Apostolic: quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, ita et Apostolici non contraria Apostolis edidissent.* Ergo sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione doctrinae.

CONCLUSIO II.

Sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione auctoritatis.

Prob. Illa sola Ecclesia est Apostolica ratione auctoritatis, cujus

(*a*) *L. de praescript. cap.* 10. (*b*) *L. de praescript. cap.* 32.

Pastores, et alii ministri, successione non interrupta ab Apostolis, vel immediate, vel mediate ordinati et missi fuerunt: atqui solius Ecclesiae Romanae Pastores successione non interrupta ab Apostolis immediate, vel mediate ordinati et missi fuerunt, teste Aug. (*a*) dicente: *Tenet me in Ecclesia Catholica ab ipsa sede Petri Apostoli.....usque ad praesentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Ideo S. Iren *l.*3. c. 3. enumerat omnes Episcopos Romanos a Divo Petro usque ad Eleutherium, qui suo tempore sedebat, et dicit per hanc successionem confundi omnes Haereticos.

E contra, in societatibus Haereticorum, continua non reperitur ab Apostolis Episcoporum series, sed novo jure Pastores sibi praeficiunt: *Hi sunt*, ait D. Cyprian. (*b*) *qui se praepositos, sine ulla ordinationis lege, constituunt, qui nemine Episcoporum dante, Episcopi sibi nomen assumunt;* quibus dicere possumus cum Tertull. (*c*) *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum; evolvant ordinem suorum Episcoporum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem: hoc enim modo Ecclesiae Apostolicae census suos deferunt: sicut Smyrnaeorum Ecclesia habens Policarpum a Joanne collocatum refert; sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit; proinde utique et caeterae exhibent quos ab Apostolis in Episcopatu constitutos, Apostolici seminis traduces habent. Confingant tale aliquid Haeretici: quid enim illis post blasphemiam illicitum est?*

Novatores in omnem partem sese vertunt, ut declinent vim hujus argumenti, quod illos Schismaticos visibiliter et sensibiliter ostendit, nec inveniunt ubi firmum figant pedem, ut parebit ex solutione objectionum.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt 1. Ecclesiarum reformatarum auctores habuerunt missionem, tum ordinariam, tum extraordinaria; ergo Ecclesiae reformatae, sunt Apostolicae,

Resp. nego ant, Quoad utramque partem, nam *missio ordinaria*, est ea, qua Deus, mediantibus Ministris jam constitutis, alios mittit, eisque auctoritatem largitur: *missio extraordinaria*, est ea, qua Deus per se ipsum, absque medio, aliquem ad ministerium vocat, eique auctoritatem immediate largitur: atqui Haeretici neutram habuerunt.

1. Non habuerunt ordinariam, ut docet D. Cyprian. (*d*) *Pastor haberi quomodo potest, qui nemini succedens, et a se ipso incipiens, alienus fit et profanus?* Tales sunt Lutherus, Calvinus, Zuinglius, ut probatum est.

2. Non habuerunt extraordinariam missionem, nam haec probari

(*a*) *L. contra Epist. fundam. c.* 4.
(*b*) *L. de praescript. c.* 32.
(*c*) *L. de praescript. cap.* 32.
(*d*) *Epist.* 76. *ad Magnum.*

debet signis et portentis, quomodo Moyses suam probavit, sicut et Christus qui de se ipso dicebat: *opera quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me.* Atqui auctores Ecclesiarum pseudo-reformatarum nullis signis, nullis miraculis, se a Deo extraordinarie ad reformandam Ecclesiam missos probarunt; ergo.

Prob. ant. quoad primam partem. Qui ordinati sunt in Ecclesia Romana, missionem habuerunt ordinariam; atqui auctores Ecclesiarum reformatarum sic ordinati sunt; ergo.

Resp. dist. maj. Qui in Ecclesia Romana simplices sacerdotes ordinati sunt, habuerunt missionem ordinariam; *nego ant* nam per missionem intelligitur potestas regendi Ecclesiam Dei, consecrandi Ministros, etc. quae solis convenit Episcopis. Qui ordinati sunt Episcopi, receperunt missionem ordinariam, *subdist.* quam retinuerunt qui remanserant in Ecclesia Romana. *conc. maj.* quam retinuerunt qui ab Ecclesiae Romanae gremio penitus fuerunt exclusi, *nego maj.* nam eadem Ecclesia, quae Haereticis et Schismaticis missionem contulerat, illam ab eis abstulit per anathematis decretum, quod iu eos intorsit.

Prob ant. quoad secundam partem. Illi habuerunt missionem extraordinariam, qui suam missionem signis et portentis probarunt; atqui Lutherus et Calvinus suam missionem signis et portentis probarunt; ergo *Resp. nego min.*

Prob. min Rapidissima tot populorum conversio, qui, intra tempus brevissimum, reformationem amplexi sunt, est maximum miraculorum; ergo.

Resp. nego ant. Neque enim opus est miraculo, ut quis, relicto austeriore vivendi modo, amplectatur eum qui omnibus hominum cupiditatibus favet, quique vi et armis propugnatus est; econtra maximum fuisse miraculum, quod tota Christianitas ad Calvinismum et Lutheranismum non defecerit, nemo non videt.

Objicies 2. Non est necessaria missio ad regendam Ecclesiam Dei; ergo.

Prob. ant. Deus *mandavit unicuique*, habere curam, *de proximo suo*; (a) ergo non est necessaria missio, ut quis veritates fidei doceat.

Resp. dist. conseq. Ut veritates fidei doceat, quatenus homo particularis, *conc.* sic et mulieribus mandavit Deus de proximo suo. Quatenus Pastor, qui, auctoritate Ecclesiastica, regat populum sibi commissum, *nego con.* nam *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*, ait Apost. *Hebr.* 5.

Inst. 1. Missio divina deest Pontificibus Romanae communionis; nam, 1. Papa eligitur a Cardinalibus, qui sunt institutionis humanae; 2. Episcopi plerumque a Regibus eliguntur; ergo non habent missionem divinam.

(a) *Eccl.* 17. *v.* 12.

Resp. nego conseq. Aliud enim est electio, aliud ordinatio; per istam, non per illam, datur missio; et licet summi Pontifices a Cardinalibus, Episcopi a Regibus eligantur, ab Episcopis tamen, qui sunt juris divini, ordinantur secundum formam a Christo praescriptam, vi cujus ab ipso divinam auctoritatem accipiunt, ubi semel sunt canonice instituti.

Inst. 2. Plures Antistites in Ecclesia Romana per avaritiam, simoniam et ambitionem sedes quotidie invadunt: atqui ii a Deo non mittuntur, de quibus Deus olim dixit per Jeremiam 23. *Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant.* Ergo.

Resp. nego min. Nam ad habendam missionem, sufficit vera ordinatio; porro Antistites de quibus objectio, vere ordinati sunt, et licet gratiam ordinationis non receperint, receperunt tamen characterem et jurisdictionem in membra Ecclesiae.

QUÆSTIO IV.

De Ecclesia proprietatibus.

Nota Quatuor sunt Ecclesiae proprietates, visibilitas, nimirum, indefectibilitas, auctoritas, et infallibilitas; de quibus sequentibus articulis dicemus.

ARTICULUS I.

De visibilitate Ecclesiae.

Nota. 1. Vera Christi Ecclesia dicitur *visibilis*, non tantum eo sensu quod oculis intuentium pateat; hoc enim modo, nulla est, aut fuit unquam Haereticorum secta, quae aspectabilis non fuerit; sed praecipue quod inter omnes alias sectas per totum orbem singulari quadam ac eminenti perspicuitate, omnium oculis praefulgeat.

Nota 2. Novatores, initio suae defectionis, docuerunt Ecclesiam esse visibilem, et quidem permanenter, ut constat ex Confessionibus Augustana et Wittembergensi. Sed cum urgerentur a Catholicis petentibus ubinam esset Ecclesia Reformatorum ante Lutherum et Calvinum, atque ex visibilitate Ecclesiae probarent eorum Ecclesiam non esse veram, cum invisibilis fuerit ante suam ab Ecclesia Romana defectionem; ut ab ea difficultate sese expedirent, responderunt, eam quidem visibilem esse, sic tamen ut in certis temporibus sic densa caligine fuerit involuta, ut pene fuerit extincta, et minime conspicua. Contra quos sit:

CONCLUSIO.

Vera Christi Ecclesia est visibilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex figuris quibus Ecclesia comparatur, et a SS. Patribus de ejus coruscante visibilitate intelliguntur.

1. Comparatur, *Matth.* 5. civitati supra montem positae, de qua Aug. (*a*) ait: *Nulla est securitas unitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesiae declarata, quae supra montem constituta, abscondi non potest.*

2. Comparatur Soli, Psalm. 118. *In sole posuit tabernaculum suum.* De quo Aug. *Epistol.* 166. ait: *Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terrae.*

3. Comparatur lucernae in candelabro positae, *Marci* 4. supra quod Aug. (*b*) ait: *Quid amplius dicturus sum, quam caecos, qui contra lucernam in candelabro positam, oculos claudunt.* Ergo.

Prob. 2. Ratione deducta ex Script. 1. Ecclesia debet regi ab Episcopis, quos *Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.* 2. Causae privatorum debent deferri ad Ecclesiae tribunal, *si non audierit, dic Ecclesiae.* 3. Si quis per schisma, aut haeresim sit extra Ecclesiam, tenetur ipsam inquirere, et ad ipsam redire ut salutem consequatur: atqui nihil horum evidenter potest fieri, si Ecclesia non sit visibilis: ergo, etc.

Confirm. Quia Ecclesia, quae habet notas visibiles et sensibiles, sane est visibilis: atqui vera Christi Ecclesia habet notas visibiles et sensibiles; ergo.

Solvuntur Objectiones.

***Objicies* 1. Fides est de invisibilibus, non de visibilibus; atqui Ecclesia creditur ex Symbolo, *Credo sanctam Ecclesiam.* Ergo non est visibilis.**

Resp. dist. min. Ecclesia creditur sub ea ratione, sub qua non est visibilis, ***conc. min.*** sub ea ratione, sub qua est visibilis. ***nego min.*** nempe in Ecclesia unum videtur, scilicet coetus hominum Christi fidem, exterius saltem, sub legitimis Pastoribus profitentium; et aliud creditur, nempe hunc coetum veram esse Christi Ecclesiam: vera enim Christi Ecclesia, ea est, quae veram fidem profitetur. Sic baptismus, quatenus est ablutio exterior, cernitur; quatenus vero Sacramentum, creditur. Hinc in Symbolo dicitur, ***Credo unum baptisma.***

***Inst.* 1. Apost. *Hebr.* 12. ait: *Non accessistis ad montem tractabilem et accessibile ignem*; atqui ille mons est Ecclesia; ergo non est tractabilis, nec consequenter visibilis.**

Respond. dist. min. Cum Theophilacto, OEcumenio, etc. ille mons est Ecclesia triumphans, ad quam spe firmissima accedimus, ***conc.*** est Ecclesia militans, ***nego min.*** Hunc esse sensum Apost. indicant haec subsequentia verba: ***Sed ad montem Sion civitatem caelestem, et multorum millium Angelorum frequentiam, et Ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt in coelis.***

(*a*) *L.* 3. *Epist. contra Parmen. c.* 5. (*b*) *Tract.* 2. *in Joann.*

Inst. 2. Illud Christi, Luc. 17. *Non venit regnum Dei cum observatione, neque dicent, ecce hic aut ecce illic, ecce enim regnum Dei intra vos est*, intelligitur de Ecclesia; sed quod est *intra*, non potest videri; ergo.

Resp. nego maj. Textus enim intelligitur de primo Christi adventu, de quo dicit: *Non venit cum observatione*: id est, cum pompa et apparatu quem expectabant Judaei; sed *regnum Dei intra vos est*; id est, Messias venit, qui per suam gratiam *intra vos est*. Haec expositio est litteralis.

Objicies 2. D. Hilarius, lib. de Synodis, loquens de tempore quo vigebat haeresis Ariana, ait: *Absque Episcopo Eleusio, et paucis cum eo, ex majori parte decem Provinciae Asianae, intra quas consisto, vere Deum nesciunt.* Ergo tunc non erat visibilis Ecclesia.

Resp. nego conseq. Nec enim D. Hilar. loquitur de Ecclesia universa, sed de solis decem Provinciis Asiae, in quibus etiam tunc visibilis fuit Ecclesia per partem illam (licet minorem) quae fidem Nicaenam invicto animo propugnabat; ut respondit D. Aug. Vincentio Donatistae, qui ei objecerat textum illum D. Hilarii, ut probaret Ecclesiam posse in toto orbe perire: *Quis enim nescit*, inquit, *illo tempore obscuris verbis multos parvi sensus fuisse delusos, ut putarent hoc credi ab Arianis, quod ipsi credebant; alios autem timore cessisse, vel simulate consensisse ... quanquam et illi qui tunc firmissimi fuerunt, et verba Haereticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione caeterorum, sed tamen etiam ipsi quidem pro fide fortiter exulabant, ac sic Ecclesia, quae per omnes gentes crescit, in frumentis Dominicis conservata est.* Nempe in illis firmissimis.

Inst. 1. Ipse D. Aug. ante verba mox laudata, ait, *Ipsa est Ecclesia, quae aliquando obscuratur, et obnubilatur multitudine scandalorum.* Ergo etc.

Resp. dist. ant. Secundum aliquam sui partem infirmam, *conc.* secundum se totam, *nego ant.* verum propter scandalum pusillorum Ecclesia non amittit suam visibilitatem: *Quia*, inquit D. Aug. ibidem, *tunc in suis firmissimis eminet, et non potest civitas abscondi supra montem constituta.* Ita Voetio Sylvaeducensi ministro respondet Jansenius Yprensis: (a) *Cum vel maxime saeviret illa Constantii persecutio, verissimum fuit illud Augustini, quod Ecclesia in suis firmissimis tanquam columnis aedifici immobiliter stantibus, eminebat: tunc enim, non solum Athanasius, sed fidelissimi cooperatores ejus, Cajus.* (et multi alii antistites quos enumerat) *partim in deserta relegati, partim spontanea fuga, durante tempestate, dilapsi, fortissime restiterunt.* Et infra: *Statim a morte*

(a) *Lib. cui titulus, Spongia notatum, etc. adversus Voetium, cap.* 76.

Constantii integra Concilia Catholicorum Episcoporum in Oriente celebrata sunt, in quibus de lapsorum antistitum receptione tractaretur.

Inst. 2. D. Basilius Epist. 69. ad Occidentales scripta, ait; *Eversa sunt pietatis dogmata ... periit gravitas sacerdotum, Pastores gregem Domini reliquerunt*, Ergo, etc.

Resp. nego conseq. Nam loquitur tantum de Ecclesiis orientalibus, in quibus etiam multi erant superstites Episcopi orthodoxi, multique ex vulgo qui eis adhaeserunt, ut testatur D. Basilius ibidem, dicens; *Populi orthodoxi cum uxoribus, et pueris, ipsisque senibus sub dio preces fundunt.* Ne scilicet cum Arianis, qui Ecclesias occupabant, communicarent. Ergo Ecclesia nusquam illustrior apparuit, quam ubi Haereticorum persecutionibus impugnata fuit, de quibus semper triumphum reportavit, juxta promissionem ipsi a Christo factam: *Portae inferi non praevalebunt adversus eam.*

Objicies 3. Forma Ecclesiae, scilicet fides, non est visibilis; ergo nec Ecclesia.

Resp. nego conseq. Sicut enim ex forma hominis invisibili, non sequitur hominem esse invisibilem; ita ex forma Ecclesiae invisibili, non sequitur Ecclesiam esse formaliter invisibilem. Tunc enim Ecclesia videtur formaliter, quando videtur illa societas, de qua cognoscitur quod sit Ecclesia; sicut tunc videtur homo formaliter, quando is videtur, de quo scitur quod sit homo.

Inst. 1. Paritas visibilitatis hominis cum visibilitate Ecclesiae nulla est; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. In homine effectus naturales, sunt signa necessaria veri hominis; atqui in Ecclesia nulla sunt signa necessaria verae Ecclesiae; ergo nulla est paritas.

Resp. nego min. Nam in Ecclesia sunt certae et infallibiles notae, per quas cognosci potest vera Christi Ecclesia, qua cognita, dubium esse non potest quis ille sit fidelium coetus.

Prob. min. Non potest Ecclesia videri per suas notas, quia illae credi debent ex Symbolo, serviuntque ad faciendam Ecclesiae fidem; ergo.

Resp. neg. ant. Notae enim Ecclesiae videri possunt oculis corporeis, quamvis quod eae res, quae videntur, sint notae verae Ecclesiae, credamus, tum ex Scripturis, tum ex Symbolis: et ideo qui vult venire in notitiam Ecclesiae, necesse est ut 1. Credat notas a Scriptura et Symbolis assignatas, esse signa verae Ecclesiae, et postea, observatione adhibita, deprehendet coetum, cui illa competunt, esse veram Ecclesiam; et sic patet quomodo serviant ad faciendam fidem.

Inst. 2. Haeretici suae Ecclesiae notas habent, nempe praedicationem puri verbi divini, et sincerum Sacramentorum usum; ergo Ecclesia per suas notas non potest cognosci.

Resp. nego ant. Nam neque praedicatio Evangelii, neque sincerus Sacramentorum usus, habent conditiones requisitas ad certam Ecclesiae notam. 1. Enim non sunt ita *propriae* Christi Ecclesiae, ut non conveniant aliis coetibus, nam puri Schismatici, quandiu non sunt Haeretici, sanam tradunt doctrinam, et sincerum habent Sacramentorum usum, cum tamen sint extra Ecclesiam. 2. Non sunt *notiores ipsa Ecclesia*, cum Ecclesiae tanquam notioris, sit judicare quae sit legitima verbi divini praedicatio, et quis sit sincerus Sacramentorum usus; ergo etc.

ARTICULUS II.

De indefectibilitate, seu perpetuitate Ecclesiae.

Nota: Novatores ultra concedunt Ecclesiam, qua parte est invisibilis, seu secundum animam, internam scilicet fidem, spem et caritatem, numquam defecisse, aut deficere posse; sed contendunt ipsam, qua parte visibilis est, seu secundum corpus, quatenus nimirum est coetus hominum fidei professione, et eorumdem Sacramentorum usu, sub legitimorum Pastorum regimine, defecisse post quingentos annos ad sua usque tempora, et interdum deficere posse, contra quos.

CONCLUSIO.

Ecclesia Christi visibilis, est indefectibilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. in qua de Ecclesia dicitur, (*a*) *sicut audivimus, sic vidimus in Civitate Dei nostri; Deus fundavit eam in aeternum.* Quem locum interpretans D. Aug. ait: *Si ergo eam Deus fundavit in aeternum, quid times ne cadat firmamentum?* atqui illa civitas est visibilis, alias non posset cognosci, nec in ea aliquid posset videri; ergo Ecclesia visibilis, est indefectibilis.

Danielis 2. dicitur: *In diebus regnorum illorum, suscitabit Deus regnum quod in aeternum non dissipabitur*: atqui illud regnum haud dubie est Ecclesia Christi, quae post Romanum imperium coepit; ergo quemadmodum regna praecedentia fuerunt visibilia, et illud quod propheta praedixit successurum; atqui *in aeternum non dissipabitur*; ergo, etc.

Matth. 16. dicitur: *Tu es Petrus et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Atqui haec Ecclesia fundata in capite visibili, est visibilis; quomodo enim Pastor regeret Ecclesiam invisibilem? ergo portae inferi non possunt praevalere adversus Ecclesiam visibilem.

Prob. 2. Ex Patribus.

S. Ambrosius (*b*) ait: *videtur Ecclesia sicut deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest.*

(*a*) *Psalm.* 47. (*b*) *Lib.* 4. *Examer. cap.* 4.

S. Hieron. (*a*) *super Petram fundata Ecclesia nulla tempestate concutitur, nulla turbine, ventisque subvertitur.*

D. August. tandem disputans contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem periisse dicebant, et in solis quibusdam justis in Africa remansisse ait. (*b*) *Non vincetur Ecclesia, non eradicabitur nec cedet quibuslibet tentationibus, donec veniat hujus saeculi finis.* Quid clarius?

Prob. 3. *Ratione Theologica*, si Ecclesia perire posset secundum partem sui visibilem perire quoque poterit secundum partem invisibilem; nam de Christi Ecclesiae essentia est, ut exterius habeat Pastores, ut singula illius membra visibilium Sacramentorum vinculo conjungantur, ut fidem publice profiteantur; atqui si omnino pereat secundum partem sui exteriorem et visibilem, interior, quae remansura supponitur, nullos habebit Pastores, nullis Sacramentis colligabitur, Christi fidem publice non confitebitur: ergo non erit vera Christi Ecclesia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ecclesia multoties ita defecit, ut invisibilis plane fuerit; ergo, etc.

Prob. ant. Ecclesia defecit, 1. tempore Adami, quando ipse et Eva peccaverunt.

2. Tempore Noe, cum *cuncta cogitatio cordis esset intenta ad malum.* Gen. 6.

3. Tempore Eliae, qui 3. *Reg.* 19. ait: *Dereliquerunt pactum tuum filii Israel, altaria tua destruxerunt .... derelictus sum ego solus.*

4. Tempore Moysis, cum Aaron summus Sacerdos vitulum adorandum proposuit, et omnis populus clamavit: *Hi sunt dii tui Israel.* Exod. 32.

Resp. 1. *nego conseq.* Non valet enim illatio ab Ecclesia veteri ad Ecclesiam a Christo fundatam; huic enim, non Synagogae, visibilis promissa est perpetuitas, *Usque ad consummationem saeculi.* Matth. ult. Tamen.

Resp. 2. *nego ant.* Et ad singula resp.

Ad primum nego ant. Nam Ecclesia omnino extingui non potest, nisi per peccatum infidelitatis; atqui peccatum Adami non fuit infidelitas, sed inobedientia; ergo.

Resp. ad 2. Tempore Noe, etsi maxima pars, non tamen omnes a Deo defecerunt, ex quo sequitur perpaucos tunc fuisse veri Dei cultores, quod non negamus, sed illi constituebant Dei Ecclesiam.

Resp. ad 3. *nego ant.* Nam Eliae querenti, *Derelictus sum ego solus*, respondit Deus: *Derelinquam mihi septem millia virorum in*

(*a*) *In c.* 4. *Isaiae.* (*b*) *In Psal.* 90.

Israel, quorum genua non sunt incurvata ante Baal. Ex quo liquet non omnes regni Israel subditos in idolatriam prolapsos fuisse? quando ergo Elias dicit se relictum esse solum, ita intelligi debet, quod solus propheta veri Dei relictus esset, ut ipse ait: cap. 18. *Ego remansi propheta Dei solus*, quia nempe alii omnes aut occisi a Jezabel, ut Elias putabat, aut in captivitate detenti causam veri Dei non poterant defendere contra falsos Achab prophetas. Praeterea, tempore Schismatis decem tribuum quae adhaeserunt Jeroboamo Regi Israel, remanserunt fideles Domino tribus Juda et Benjamin, quibus se adjunxit integra tribus Levitarum; in quibus visibiliter semper remansit vera Dei Ecclesia.

Resp. ad 4. Totum populum Israel non consensisse adorationi vituli aurei, quam ultus est Moyses cum tota tribu Levi Exod. 40. tunc autem Moyses erat solus caput populi Israel, necdum enim Aaron erat creatus Pontifex.

Objicies 2. Apost. 2. *Tessal.* 2 praedixit generalem Apostasiam futuram in Ecclesia tempore Anti-Christi: *Nisi venerit discessio primum*, inquit, *et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat*, etc.

Resp. nego ant. Nam, *Matth.* 24. *propter electos breviabuntur dies illi*; ergo erunt tunc veri Dei cultores. Itaque vel Apost. per verbum, *discessio*, intellexit Anti-Christum per Metonymiam, quia erit causa cur multi discedent a Christo, quae interpretatio non favet Novatoribus; vel intellexit defectionem, et tunc non debet intelligi de omnium, sed de multorum a fide defectione.

Inst. Christus; *Luc.* 18. *ait: Filius hominis veniens putas, inveniet fidem in terra?* ergo circa tempus Christi adventus deficiet Ecclesia.

Resp. 1. *retorqu. argumentum contra Novatores.* Nam si nulla futura fit fides in adventu Christi, Ecclesia non tantum deficiet quoad partem invisibilem, sed etiam quoad partem visibilem, quod negant.

Resp. 2. *nego conseq.* Quia hac loquendi ratione, ait Theophilactus, *Christus fidei raritatem significat, non totalem interitum.*

Objicies. 3. Tempore Arianorum visibiliter defecit Ecclesia: nam Episcopi Conc. Ariminensis et Seleuciensis, *usiae*, nomen ex Symbolo Nicaeno abstulerunt, teste D. Hieron. *tunc ait*; (*a*) *Usiae nomen obolitum est*; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Nomen *usiae*. ex Symbolo abstulerunt, non vero rem illo nomine significatam, *conc. antec.* simul et rem tali nomine, significatam *nego antec.* hoc declarat D. Hieronym. his verbis: *Non erat cura Episcopis de vocabulo, cum sensus esset in tuto.*

Inst. 1. Addit. D. Hieron. *Tunc Nicaenae fidei damnatio conclamata est.* Ergo.

(*a*) *In dialogo contra Luciferianos.*

Resp. dist. ant. Conclamata est a Patribus Concilii, *nego ant.* a Valente et Ursacio Episcopis Arianis, *conc ant.* hi enim post dissolutionem Concilii ***coeperant Palmas suas jactare, dicentes se filium non creaturam negasse, sed similem caeteris creaturis***: ait D: Hieron.

Inst. 2 Div. Hieronym. ait: ***Ingemuit totus orbis, et Arianum se esse miratus est.*** Ergo Nicaenae fidei damnatio conclamata est a Patribus Concilii.

Resp. dist. ant. Miratus est se esse Arianum in specie et apparenter, *conc.* in rei veritate, *nego ant.* namque 1. Patres Ariminenses, non nisi Arianorum dolis decepti, consenserunt suppressioni vocis, *Omousios*, rati nihil periculi esse, nec curandum ***de vocabulo, cum sensus esset in tuto.*** 2. Detectis Arianorum fraudibus ad dolum reclamarunt. ***Putavimus, ajebant***, ait D. Hieron. ibid. ***sensum congruere cum verbis .... decepit nos bona de malis existimatio, non sumus arbitrati Sacerdotes Christi adversus Christum pugnare; multaque alia flentes asserebant, parati et subscriptionem pristinam, et omnes Arianorum blasphemias condemnare.*** Ergo ille Div. Hieronymi textus significat Episcopos illos, cum sibi conscii non essent Arianae perfidiae, ingemuisse de impostura perduellium, et miratos esse, quod sine conscientia Haeretici ferebantur.

ARTICULUS III.

De auctoritate Ecclesiae; ut docentis.

Quaestio hic movetur, utrum Ecclesia, sumpta pro Pastoribus, quos ***Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei***, sit legitimus controversiarum ad religionem spectantium judex? affirmant omnes Catholici; negant Novatores, ac in assignando judicem controversiarum fidei, non secus ac in aliis dogmatibus, variant, nunc Scripturam sacram, quam per se ita claram affirmant, ut nullius interpretatione indigeat; nunc privatum cujusque Spiritum; nunc Principem saecularem, esse hujusmodi controversiarum judicem, asserentes; contra quos:

CONCLUSIO I.

Scriptura sacra non est supremus controversiarum fidei Judex.

Prob. Controversiae fidei versantur circa genuinum verborum Scripturae sensum. De illo enim circa dogma agitatum controvertitur quis sit; atqui Scriptura non potest esse judex de sui ipsius sensu; ergo ***Prob. min.*** Objectum seu materia controversiae, non potest esse judex ejusdem controversiae; atqui quando de alicujus Scripturae sensu controvertitur, illa Scriptura est materia seu objectum controversiae, est enim id de quo inter partes controvertitur; ergo Scriptura non potest esse judex de sui ipsius sensu. Quis enim audivit umquam objectum controversiae, esse judicem de suo sensu, quando de illo ambigitur?

Confirm. Ea Scriptura, quae non est ubique clara, non potest ultimate controversias fidei dirimere; atqui Scriptura sacra non est ubique clara; nam D. Petrus (*a*) asserit in Epistolis Pauli esse *quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant sicut et caeteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem*; ergo.

Hinc, SS. Patres non ad solam Scripturam, sed ad Ecclesiam, remittunt pro terminandis religionis controversiis; D. Irenaeus, *lib. 4. adversus haereses, cap. 34* sic ait: *Ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea quae ab Apostolis Ecclesiae successio, et id quod est sanum et irreprehensibile conversationis, et inadulteratum et incorruptibile sermonis constat. Illi autem eam, quae est in unum Deum qui omnia fecit, fidem nostram custodiunt ... et Scripturas sine periculo nobis exponunt.*

Origenes, *Tract.* 29. *in Matthaeum*, sic loquitur: *Quoties Haeretici Scripturas proferunt, in quibus omnis Christianus consentit et credit, videntur dicere: Ecce in domibus est verbum veritatis. Sed nos illud credere non debemus, neque exire a prima et ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successiones Ecclesiae nobis tradiderunt.*

Tertull. *lib. de praescriptionibus, cap.* 19. dicit: *Ad Scripturas non provocandum, nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est... debet illud prius proponi quibus competat fides ipsa, cujus sint Scripturae!* (idest, debet prius inquiri vera Ecclesia) Ubi enim apparuit esse veritatem disciplinae et fidei Christianae, illic erit et veritas Scripturarum, et expositionum, et omnium traditionum Christianarum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura sacra est lex, et regula fidei et morum; ergo est judex controversiarum fidei et morum.

Resp. nego conseq. Nam lex et judex sunt duo maxime distincta et caute distinguenda; lex enim docet quid sit agendum; judex vero ex praescripto legis pronuntiat. Scriptura est quidem lex et regula fidei et morum, sed non potest esse eorumdem judex; nam judex debet esse talis, ut partes collitigantes audiat, sententiam ferat quae ab ipsis audiatur, ipsasque partes compellat ad acquiescendum suae sententiae; atqui non potest Scriptura id praestare, ut constat ex Lutheranis et Calvinistis qui litigare non cessant, tum inter se, tum nobiscum, nec tamen hactenus ex sola Scriptura potuit terminari controversia, et quisque in priori sua sententia immotus persistit.

Objicies 2. Id quod Scriptura uno loco obscure dicit, illud alio loco clarius tradit; ergo Scriptura exponit seipsam.

Prob. ant. Ex August. (*b*) dicente: *nihil fere de illis obscurita-*

(*a*) *Epist. 2. cap. ult.* (*b*) *L. 2. de doctr. Christiana c. 6.*

libus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur; ergo.

Resp. nego conseq. Non enim dicit Aug. nihil esse obscurum quod, etc. sed *nihil de illis obscuritatibus eruitur*; longe autem diversa sunt *erui* et *esse*. Alias sibi contradiceret Aug. (a) dicens: *in ipsis sanctis Scripturis, multo nescio plura, quam scio.*

Nota: Alias Novatorum objectiones circa Scripturae sacrae perspicuitatem solutas reperies dissert. secunda de existentia Theologiae; prop. secunda.

CONCLUSIO II.

Privatus cujusque Spiritus, non est supremus judex controversiarum fidei.

Prob. De essentia et officio judicis est, ut auctoritate polleat compellendi partes litigantes ad acquiescendum suae sententiae, alias nullus esset unquam controversiarum finis, nec Christus unitati Ecclesiae sufficienter providisset: atqui privatus cujusque spiritus tali non pollet auctoritate, cum via coactiva non sit privatorum, sed solius Principis, qui *Dei minister est, vindex in iram*. Ergo, etc.

Confirmatur: Quia judex controversiarum debet esse principium unitatis, non divisionis; atqui Spiritus cujusque privatus, est principium divisionis; ille quippe spiritus verba illa, *Hoc est corpus meum*, Luthero suggessit esse intelligenda de praesentia reali; e contra suggessit Calvino, esse intelligenda de praesentia tantum figurativa. De his ergo qui suum privatum spiritum tanquam supremum controversiarum fidei judicem agnoscunt, vaticinatus est Ezech. 13. *Vae Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum et nihil vident ... divinant mendacium, dicentes, ait Dominus, cum ego non sim locutus.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In lege nova omnes sunt a Deo edocti, juxta illud Isaiae 54. *Ponam universos fidei filios tuos doctos a Domino*; ergo privatus cujusque spiritus est judex, etc.

Resp. dist. ant. Omnes sunt edocti a Domino, vel immediate, vel saltem mediate, *conc. ant.* semper immediate, *nego ant.* Apostoli et discipuli a Domino immediate edocti fuerunt; caeteri autem fideles mediate tantum; nempe Ecclesiae Pastorum ministerio.

Inst. Atqui in lege nova omnes a Deo immediate, absque Pastorum ministerio, sunt edocti; ergo.

Prob. subseq. Jerem. 31. dicitur: *Non docebit ultra vir proximum suum dicens: cognosce Dominum, omnes cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum*; ergo.

Resp. dist. ad textum. Non docebit ultra vir proximum suum, secundum quid, *conc.* simpliciter et absolute, *nego.* Jerem. enim;

(a) *Epist.* 149. *ad Januar.*

cap. 3. dicit: *Dabo vobis Pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.*

Itaque Propheta non loquitur hic de mysteriis absconditis Scripturarum, sed de cognitione unius Dei. Cum enim tempore veteris legis non solum gentiles, sed etiam frequentissime populus Dei, falsos adorarent deos, Jeremias praedicit futurum ut tempore novae legis omnes homines cognoscant unum Deum, quod certe nunc impletum cernimus; nam Gentiles ad fidem conversi, Judaei, imo et Turcae unum Deum colunt.

Objicies 2. Lumen Spiritus sancti est infallibile; ergo illud in singulis privatis est judex controversiarum fidei.

Resp. nego conseq. Nam judex controversiarum fidei debet esse publicus et certus pro natura Ecclesiae, quae est societas visibilis; at spiritus Novatorum est privatus, non videtur, non auditur, sicut videri debet et audiri a litigantibus judex, qui sententiam pronuntiat; ergo.

Instabis 1. Ex 1. Corinth. 2. *Spiritualis homo judicat omnia;* ergo quilibet privatus, si sit spiritualis, est judex, etc.

Resp. dist. conseq. Est judex fallibilis, *conc.* infallibilis, *nego.* Nullus enim est qui certo cognoscere possit se non decipi, nisi ejus sensus sit probatus ab Ecclesia, quae est *columna et firmamentum veritatis*, et quae sola suprema auctoritate instructa est, ut circa negotia religionis decretorie pronuntiet.

Inst. 2. Apostol. 1. *Thessal.* 6. ait: *Omnia probate: quod bonum est tenete.* Ergo quilibet particularis potest omnia probare et judicare.

Resp. dist. conseq. Potest omnia quae sunt certa probare, qualia sunt quae Ecclesia approbat vel damnat, *nego ant.* omnia dubia et incerta quae nondum approbata sunt ab Ecclesia, *subdist.* sunt probanda per privatum cujusque spiritum, *nego conseq.* per doctrinam Ecclesiae cujus est infallibiliter de vero sensu Scripturae judicare, *conc. conseq.* hic est verus sensus Apostoli, qui de iis quae certa sunt dicit (*a*): *Tenete traditiones quas didicistis*, etc.

CONCLUSIO III.

Princeps saecularis non est judex supremus controversiarum fidei.

Prob. Illi soli sunt supremi judices controversiarum fidei, quibus Christus dixit: *Pasce oves meas: Tibi dabo claves regni caelorum; Euntes docete omnes gentes;* atqui soli Petro Christus dixit: *Pasce oves meas; tibi dabo claves regni caelorum.* Et solis Apostolis, *Euntes docete omnes gentes.* Ergo, etc. Hinc magnus Osius Cordubensis Episc. scribebat ad Constantium Imperatorem (*b*): *Ne te rebus misceas Ecclesiasticis, non nobis his de rebus praecepta mandes;*

(*a*) 2. *Thess.* 2.

(*b*) *Apud S. Athanas. Epist. ad Solitarios.*

sed a nobis potius haec ediscas: Tibi Deus imperium tradidit, nobis Ecclesiastica concredidit.

Confirmatur; Ex candido Imperatorum Christianorum consensu, dicentium cum Basilio Imperatore in VIII. Synodo, *De vobis autem Laicis quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere ... hoc enim investigare et quaerere, Patriarcharum, Pontificum et Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui Ecclesiasticas et caelestes claves adepti sunt, non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento solvi, egemus.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In lege naturae Principes erant Judices controversiarum fidei; ergo tales sunt etiam in nova lege.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod in lege naturae regia et sacerdotalis potestas erant in uno simul junctae; at Deus voluit ut in lege gratiae separatae essent illae potestates.

Objicies 2. Aliqui Imperatores Christiani leges circa fidem et mores tulerunt; ergo.

Resp. dist. ant. Tulerunt leges nova decreta condendo, *nego ant.* intimando Canones jam ab Episcopis conditos, *conc. antec.* potestatis autem Regiae est Ecclesiasticam juvare ac tueri.

Inst. Constantinus Pogonatus Concilio Chalced. praesedit, sicut aliis Conciliis alii Imperatores, ergo, etc.

Respond. dist. ant. Praesedit solo sessionis honore, quem ipsi detulit Concilium tanquam Ecclesiae protectori, *conc. ant.* praesedit auctoritate, ut judex causarum Ecclesiasticarum, *nego ant.* Hoc constat ex ipso Concil. in quo Imperator post omnes Episcopos subscripsit, non quidem ut definiens, sed ut consentiens; nam Episcopi subscripserunt his verbis: *Ego N. Episcopus N. definiens subscripsi.* Imperator vero, *Ego Constantinus in Christo Deo Rex atque Imperator Romanorum legimus et consensimus.*

CONCLUSIO IV.

Sola Ecclesia, id est, corpus Episcoporum suo capiti Romano Pontifici adhaerentium, est supremus et infallibilis judex controversiarum fidei, sive spectetur in Concilio, sive extra Concilium.

Prob. 1. Ex Script. quae nos ad supremam Ecclesiae auctoritatem pro terminandis religionis controversiis remittit; Deuter. 17. *Si difficile et ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter... lepram et lepram .... veniesque ad Sacerdotes Levitici generis ... quaeresque ab eis qui indicabunt tibi judicii veritatem, et facies quodcumque dixerint qui praesunt loco quem elegerit Dominus, et docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.* Hinc Apostoli con-

stanter affirmant, sibi ita commissum esse Evangelium, ut non nisi ab ipsis quaerendum sit: *Probati sumus a Deo*, inquit Apostol: 1. Thessalon. 2. *ut nobis crederetur Evangelium*. Et Div. Petrus, Act. 14. *Viri fratres*, inquit, *vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gentes verbum Evangelii*.

Prob. 2. Ille solus est supremus et infallibilis judex controversiarum fidei, qui mandatum accepit a Christo docendi omnes gentes, cuique Christus promisit specialem assistentiam ad recte docendum; atqui sola Ecclesia accepit a Christo mandatum docendi omnes gentes, Matthaei ultim. *Docete omnes gentes*, eique soli Christus promisit specialem assistentiam ad recte docendum, duraturam *usque ad finem saeculi*, ergo, etc. Hinc D. Iren. (*a*) ait: *Non oportet adhuc apud alias quaerere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cum Apostoli quasi in depositorium divites, plenissime contulerint omnia quae sunt veritatis*.

Confirm. Ex perpetua traditione et constanti Ecclesiae usu, quo constat omnes religionis controversias a solis summis Pontificibus et Episcopis, judicio finali et irreformabili fuisse terminatas, ut legenti Historiam Ecclesiasticam manifestum fiet. Ergo.

Objicies 1. Si Ecclesia sit judex controversiarum fidei, judicabit de Scriptura, et sic erit supra Scripturam; falsum conseq. ergo.

Resp. dist. sequel. maj. Judicabit de Scriptura, utrum talis sensum sit germanus illius sensus a Spiritu sancto intentus, *conc*. judicabit de Scriptura, utrum sit vera vel falsa; *nego sequel. maj*. et sic Ecclesia non est supra Scripturam, sed est tantum interpres infallibilis sensus Scripturae.

Objicies 2. Si a judicio Ecclesiae penderet fides nostra, Christus ab homine testimonium acciperet; atqui falsum conseq. ait enim Christus: *Ego non ab homine testimonium accipio*.

Resp. nego seq. maj Nam definitio Ecclesiae non est verbum hominum, sed est applicatio verbi divini per specialem Spiritus sancti assistentiam. Alias sibi contradiceret Christus, qui, *Joann*. 15. Apostolos alloquens, ait: *Vos testimonium perhibebitis de me*.

Objicies 3. Prius debet cognosci Scriptura sacra, quam Ecclesia; ergo verus Scripturae sensus non ab Ecclesia debet repeti.

Resp. nego ant. Imo prius Ecclesia debet cognosci, quam Scriptura sacra quia de Scripturae sacrae auctoritate non potest sine Ecclesiae testimonio constare, juxta illud Div. Aug. lib contra Epistolam fundamenti, cap. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiae Catholicae commoveret auctoritas*.

Inst. 1. Ecclesiae auctoritas probatur per Scripturam; ergo prius debet cognosci Scriptura, quam Ecclesia.

Resp. dist. ant. Ecclesiae auctoritas per Scripturam probatur,

(*a*) *L*. 3. *adversus Haeres. cap*. 4.

probatione confirmativa rei jam aliunde cognitae, *conc.* rei non aliunde cognitae, *nego antec.* Itaque ex motivis credibilitatis dignoscitur quae sit societas quae veram Christi religionem profitetur; deinde concluditur illud pro certo tenendum esse, quod ipsa auctoritate sua divina credendum proponit. Tandem cum Scripturae libris, quos ut sacros et divinos nobis Ecclesia proponit, legatur ipsam a Deo accepisse auctoritatem infallibiliter nos docendi res fidei et morum, id esse a Deo revelatum creditur; ex quo novo argumento, fidelis Ecclesiae auctoritatem veneratur: Haereticus vero, qui Scripturas admittit, eam demonstrative cognoscere potest, nisi ita obdurato sit corde, ut nolit intelligere ut bene agat.... Hac responsione occurritur jam objectioni circuli vitiosi quam nobis toties improperant Protestantes; et quam diluemus articulo sequenti.

Inst. 2. Div. August, *lib. de unitate Ecclesiae*, c. 3. sic loquitur: *Nolo humanis documentis, sed divinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari.* Ergo, juxta illum, Ecclesia non potest, nis per Scripturam sacram cognosci.

Resp nego conseq. Motiva enim credibilitatis sunt oracula divina, sermo, et authentica approbatio omnipotentis.

Inst. 3. Addit. D. Aug. *Utrum ipsi* (Donatistae) *Ecclesiam habeant, non nisi divinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant.* Ergo Ecclesiae auctoritas non potest, nisi per Scripturas, probari.

Resp. dist. conseq. Ecclesiae auctoritas non potest, nisi per Scripturas canonicas, probari, adversus eos qui Scripturas admittentes, circa Ecclesiam errant, *conc.* adversus omnes, *nego conseq.* Itaque cum Donatistae admitterent Scripturas canonicas, Ecclesiae vero diffusionem per omnes gentes negarent, D. Augustinus (procedendo contra eos argumento ad *hominem*) vult ut illa veritas ex sacris Scripturis dirimetur: *Sunt certi libri divini*, ait ibidem, *quorum auctoritati utrique credimus: ibi quaeramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram.* Sed non negat absolute Ecclesiae cognitionem aliunde haberi posse, cum et ipse doceat, *lib. contra Epistol. fundamenti*, c 5. Ecclesiae auctoritatem praerequiri ad habendam librorum Sacrorum canonicitatem: *Ego vero Evangelio non crederem*, inquit, *nisi me Ecclesiae Catholicae commoveret auctoritas.*

ARTICULUS IV.

De infallibilitate Ecclesiae.

Nota 1. Infallibilitas duplex est; passiva nempe; seu in credendo; et activa, seu in definiendo.

Infallibilitas *passiva*, est ea, qua tota fidelium societas numquam potest deficere in assentiendo veritatibus fidei et morum decisis. Ecclesiam collective sumptam hac infallibilitate gaudere non diffitentur Novatores.

Infallibilitas *activa*, est ea, qua summus Pontifex, aliique Epi-

scopi, citra erroris periculum, possunt caussas fidei et morum definire. Hanc Novatores denegant Ecclesiae, sive spectetur prout per varias orbis regiones, est dispersa, sive prout per Episcopos, in Conciliis generalibus, repraesentatur.

Nota. 2. Hic quaeritur, Utrum Ecclesia per totum orbem dispersa (de Ecclesia enim per Episcopos in Conciliis generalibus repraesentata agemus infra) sit infallibilis in definiendis controversiis, quae spectant ad fidem et mores. 3. Utrum sit infallibilis in censura librorum, seu in factis doctrinalibus et dogmaticis, quae claritatis causa duobus resolvemus Paragraphis.

§. I. *Utrum Ecclesia sit infallibilis in definiendis controversiis, quae ad fidem et mores spectent?*

CONCLUSIO.

Ecclesia per totum orbem dispersa, est infallibilis in definiendis fidei et morum controversiis.

Prob. Ex Script. cujus tres prae caeteris proferimus textus, quibus Novatores mire cruciantur.

Primus locus petitur ex Matth. 16. *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Atqui si Ecclesia in definiendis fidei et morum controversiis posset falli et fallere, portae inferi praevalerent adversus eam; ergo, etc.

Respondent Novatores. Ex hoc textu recte probari infallibilitatem passivam esse in tota populi Christiani societate; sed non inde probari infallibilitatem activam inesse Ecclesiae Pastoribus, qui possunt omnes a fide deficere; sed:

Contra est: Quia si in Ecclesia non sit infallibilitas activa, nec erit etiam infallibilitas passiva, nam oves tenentur amplecti doctrinam primorum Pastorum, juxta illud Christi (*a*) *qui vos audit me audit*, etc. Ergo error primorum Pastorum, esset error totius Ecclesiae, et consequenter si corpus Pastorum per orbem sparsorum posset falsum docere, falsum quoque admittere et credere teneretur sparsus ubique populus Christianus, et sic portae inferi adversus Ecclesiam praevalerent, nec esset illa *Ecclesia Dei vivi*, quae juxta Apost. (*b*) est, *Columna et firmamentum veritatis.*

Secundus textus habetur *Matth. ultim.* ubi Christus dicit *Docete omnes gentes....docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis; et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Ex quo sic argumentor: Christus hic alloquitur Apostolos et in eorum persona Episcopos, qui eis in Ecclesia visibili usque ad finem mundi successuri sunt, nam Apostoli non erant usque ad finem mundi permansuri; atqui ipsis promittit specialem, continuam, ac perpetuam assistentiam, ne quid falsum doceant; ergo, etc.

(*a*) *Luc.* 10. (*b*) 1. *ad Tim.* 1.

Tertius textus habetur, *Joann.* 14. ex quo sic argumentor : illi non possunt errare in definiendis fidei et morum controversiis, quibus perpetua promissa est Spiritus sancti assistentia ne errent in proponendis quae Christus revelavit; atqui talem assistentiam Christus promisit Apostolis et eorum successoribus, *Ego rogabo Patrem*, ait, *et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis .... ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quaecumque dixero vobis*; ergo primi Pastores non possunt errare in definiendis, etc.

Hinc est, quod SS. Patres in dogmatibus fidei et morum appellare soleant ad Ecclesiam, tanquam ad tribunal irrefragabile et infallibile, sic Aug. (*a*) *Scripturam*, ait, *a nobis tenetur veritas, cum id facimus quod universae placuit Ecclesiae. Quisquis falli metuit hujus obscuritate quaestionis, Ecclesiam de illa consulat.*

Confirm. Ex doctrina sacrae facultatis Parisiensis, quae, *anno* 1542. in famosa censura contra Lutherum *art.* 18. sic declarat: *Tenetur quilibet Christianus firmiter credere unam esse in terris universalem Ecclesiam visibilem, quae in fide et moribus errare non potest, cui omnes fideles, in his quae sunt fidei et morum, obedire adstringuntur.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Singuli Episcopi, seorsim sumpti, sunt fallibiles; ergo et omnes simul sumpti. *Respond. nego conseq.*

Prob. conseq. Valet illatio a sensu distributivo ad collectivum; ergo si quilibet Episcopus seorsim sumptus possit errare circa fidem et mores, potuerunt quoque errare omnes simul sumpti.

Resp. dist. ant. Illatio a distributivo ad collectivum valet in necessariis, *conc. ant.* in contingentibus, *subdistin.* quando collectio non plus habet, quam distributio, *conced.* quando collectio aliquid habet, saltem ab extrinseco, quod non habet distributio, *nego ant. et conseq.* Porro Christus infallibilitatem promisit collectioni Episcoporum, non singulis Episcopis seorsim sumptis; *Christus*, ait D. Cyprian. Epist. ad Papinian. *ad Apostolos, ac per hoc ad omnes praepositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt, ait, qui audit vos, me audit.*

Objicies 2. Probando infallibilitatem Ecclesiae per auctoritatem Scripturae, conficimus circulum vitiosum ; ergo sic non potest probari. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Tunc est circulus vitiosus, veraque principii petitio, quando duae propositiones sese mutuo probant; atqui probamus Ecclesiae infallibilitatem per Scripturam, et probamus Scripturae veritatem per Ecclesiae auctoritatem; ergo est circulus vitiosus.

Resp. dist. maj. Tunc est circulus vitiosus, quando duae propor

(*a*) *L.* 1. *contra Crescon. cap.* 33.

sitiones aeque ignotae sese mutuo probant, eodem genere causae, *conc.* quando illae propositiones, nec sunt aeque ignotae, nec eodem genere causae sese mutuo probant, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.*

Itaque, duae istae propositiones: *Ecclesia est infallibilis*, et *Scriptura*, quae probat Ecclesiae infallibilitatem, *Est verbum Dei*: non sunt aeque ignotae, nec sese mutuo probant eodem genere causae.

1. *Non sunt aeque ignotae*: Siquidem Ecclesiae infallibilitas nobis prius innotescit, quam auctoritas Scripturae; sic enim proceditur in isto negotio; *Primo*, per motiva credibilitatis suadetur religionis christianae divinitas, quae directe, principaliter, et immediate super illa motiva fundatur. *Secundo*, Ecclesiae docentis divinitate semel posita, sequitur Scripturam, quam Ecclesia poponit ut Verbum Dei, esse divinae auctoritatis. *Tertio*, tandem, admissa auctoritate librorum canonicorum, ex eis probatur infallibilitatem a Christo promissam esse Ecclesiae. Quare, Ecclesiae infallibilitas, per motiva credibilitatis prius nota, deducit nos in Scripturae sacrae cognitionem; et Scripturae auctoritas semel admissa rursum Ecclesiae docentis infallibilitatem demonstrat; in quo progressu evidens est nullum esse circulum vitiosum.

2. *Illae duae propositiones non sese mutuo probant eodem genere causae*: nam auctoritas Ecclesiae probat veritatem Scripturae *a posteriori* duntaxat, tanquam regula animata proponens; auctoritas vero Scripturae probat infallibilitatem Ecclesiae velut *a priori*, tanquam ratio formalis motiva credendi. Porro qui sic procedit, non magis conficit circulum vitiosum, quam is qui per risibilitatem probat *a posteriori* rationale, et ex rationali semel admisso, rursum *a priori* demonstrat risibilitatem.

Inst. 1. Infallibilitas Ecclesiae pendet ab auctoritate divinarum Scripturarum. Ergo quaecumque supponantur motiva credibilitatis, ea infallibilitas non est prius nota, quam Scripturae auctoritas.

Resp. nego ant. Evidens est enim infallibilitatem Ecclesiae non pendere a Scripturis ipsa Ecclesiae infallibilitate posterioribus; sed christianorum religio diu viguit absque novi Testamenti libris qui non nisi pluribus annis post Ecclesiam fundatam scripti sunt; ergo Ecclesia ista gaudebat infallibilitate virtute oralis Christi concessionis; ergo ista infallibilitas non auctoritate Scripturarum canonicarum primo fundatur, sed in Verbo Dei non scripto, in stupendo Evangelii progressu, et in miraculis a Christo, Apostolis, et primis Martyribus patratis, per quae authentice a Deo declarata est Ecclesiae auctoritas, et confirmata.

Inst. 2. Ideo miracula stupenda Christus et Apostoli patrarunt; ut per ea probarent divinam librorum novi Testamenti auctoritatem; ergo Ecclesiae auctoritas non fuit prius nota, quam auctoritas Scripturae novi Testamenti.

Resp. nego ant. Neque enim miracula Christi et discipulorum ejus effici potuerunt ad auctoritatem conciliandam libris nondum scriptis, praecipue ergo, directe, et immediate patrata sunt ad demonstrandam divinitatem missionis Christi et Discipulorum ejus, et ad firmandas auctoritate divina veritates quas populis viva voce annuntiabant, sive postea scripto mandatae illae fuerint, sive non.

Inst. 3. Nullus huçusque Theologus, potuit, absque circulo vitioso, rationem suae fidei reddere contra impugnatores infallibilitatis Ecclesiae; ergo, etc.

Resp. nego ant. Cujus falsitas demonstrata est in responsione ad objectionem; verum ut clarius adhuc pateat, et ut infallibilis auctoritas Ecclesiae ab inanibus et frivolis Novatorum argutiolis maneat tuta, sic fidelis potest fidei suae rationem analyticam reddere:

1. Per motiva credibilitatis certus sum Ecclesiam christianam esse divinae auctoritatis, et consequenter eam docere infallibiliter omnem salutis veritatem.

2. Certus sum, per eadem motiva, quod etiam esset divinae auctoritatis, quamvis nullum verbum Dei esset scriptum.

3. Certus sum libros, quos Ecclesia infallibilis nobis exhibet ut sacros et divinos, esse divinae auctoritatis, et ab omnibus pro sacris et divinis esse recipiendos; et consequenter;

4. Certus sum et infallibilitatis Ecclesiae, et divinitatis librorum sacrorum, cum hac essentiali et maxime notanda differentia, quod per motiva credibilitatis prius, immediatius, ac directius demonstretur infallibilis et divina auctoritas Ecclesiae docentis, quam divinitas sacrorum librorum quos ipsa nobis proponit ut Verbum Dei, et in quibus praecipuos fidei christianae articulos esse contentos declarat ac definit.

Hac fidei nostrae expositione, objectio circuli vitiosi, nobis mendaciter a Novatoribus improperata, plene ac funditus profligatur.

Objicit 3. Ecclesia in controversiis morum, potest errare; ergo in his non est infallibilis.

Resp. nego ant. Nam Deus in necessariis numquam Ecclesiae suae deest; deesset tamen, si non dedisset Ecclesiae Pastoribus auctoritatem sana pascua a pravis et venenatis discernendi; hinc fieri non potest, ut Ecclesia definiat vitiosum esse quod est honestum, ac approbet quod Evangelio et rectae rationi contrarium est.

Prob. ant. De sola fide dictum est Petro, *rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nam nomine fidei intelligi debet tum fides credendorum, eorum scilicet quae ad contemplationem pertinent, v. g. *Deus est trinus*; tum etiam fides faciendorum et omittendorum, quae in morum praeceptis generalibus posita sunt, v. gr. *Homicidium esse vitandum*; *talem contractum esse usurarium*, etc. nam Christus dixit Petro, *Pasce oves meas*, et Paulus asserit Deum de-

disse *Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum, ut non circumferamur omni vento doctrinae*; at si errarent in moribus ejusmodi, non pascerent salubriter oves: non enim moralis doctrina minus exigitur ad pastum ovium Christi salutarem, quam fidei veritates: in his igitur Ecclesiae Pastores non possunt errare.

Objicies 4. Ecclesia dispersa non habet infallibilitatem judicii, qua possit ortas de novo quaestiones extra Concilium definire. Ergo.

Resp. nego ant. Cujus falsitas constat ex perpetua Ecclesiae praxi, quae multo plures errores recens natos proscripsit extra Concilia generalia, quam in Conciliis Generalibus. Sic innumerae haereses, v. g Sabellii, Pauli Samozateni, Montani, Novatianorum, Manichaeorum, etc. quae a tempore Apostolorum ad annum Christi 325. Quo Concilium generale I. celebratum est, fuerunt sufficienter damnatae ab Ecclesia dispersa, sine Conciliis generalibus.

Hanc praxim agnovit Clerus Gallicanus in Epistola, quam anno 1653. scripsit Innocentio X. post acceptam ejus, contra V. Jansenii propositiones, constitutionem: *Perspectum habebat*, inquit, *vetustae illius aetatis Ecclesia* (nimirum tempore Pelagii) *non solum ex Christi Domini nostri pollicitatione Petro facta, sed etiam ex actis priorum Pontificum, et ex Anathematismis adversus Apollinarium et Macedonium, nondum ab ulla Synodo OEcumenica damnatos, a Damaso paulo antea factis, judicia pro sancienda fidei regula a SS. Pontificibus lata super Episcoporum consultatione* (*sive suam in Actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illis collibuerit*) *divina aeque ac summa per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium praestare teneantur.*

Probatur iterum responsio ex perpetua traditione Patrum, inter quos, duos vel tres referre sufficiat.

1. Tertull. *lib. de praescript. cap.* 28. ut refellat eos qui Ecclesiam toto orbe dispersam errasse dicebant, ait: *Age nunc omnes erraverint*, (Ecclesiae) *nullam respexerit Spiritus sanctus Ecclesiam, ut eam in veritate deduceret, ad hoc missus a Christo, ad hoc postulatus a Patre, ut esset Doctor veritatis. Neglexerit officium Dei villicus Christi vicarius, sinens Ecclesias aliter interim intelligere, aliter credere quod ipse per Apostolos praedicabat. Ecquid verosimile est, ut tot ac tantae in unam fidem erraverint?*

2. Div. Basilius, *Epist.* 75. ait: *Justum est res judicari non ex uno, vel altero, qui non recte ambulant ad veritatem, sed ex multitudine Episcoporum per orbem terrarum nobis conjunctorum per gratiam Christi.*

3. D. August. *lib.* 4. *ad Bonifacium; cap. ult.* ut contumaciam reprimeret Pelagianorum, qui idcirco ad Concilium generale provocabant, quod ab Episcopis dispersis absque Synodi generalis congregatione fuerint damnati, ait: *Quid est ergo quod dicunt*, Pela-

giani, *de simplicibus Episcopis, sine congregatione Synodi, in locis suis sedentibus, exorta subscriptio est? quasi vero congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur; quasi nulla haeresis, nisi Synodi congregatione damnata sit. Cum potius rarissimae inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit, multoque sint atque incomparabiliter plures, quae, ubi extiterunt illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per caeteras terras devitandae innotescere potuerunt.* Et post plura addit: *Cum potius vigilantia et diligentia Pastorali, post factum illis competens sufficiensque judicium; ubicumque isti lupi apparuerint, conterendi sint.* Ergo ex D. August. competens atque sufficiens est judicium, quod fertur ab Ecclesia per orbem dispersa, nec licet ab eo ad Concilium generale provocare.

Prob. ant. Ut judicium dogmaticum fiat legitime, examen requiritur; atqui extra Concilium examen sufficiens fieri non potest, quando agitur de rebus inter Catholicos agitatis; ergo, etc.

Resp. nego min. Quia summus Pontifex cum solito consiliariorum coetu, Episcopi singuli in suis sedibus, vel in Conciliis Provincialibus congregati, possunt, extra Concilium generale, illud examen facere; ad hoc enim sufficit ut unusquisque Scripturam sacram perspiciat ac traditionem Ecclesiae consulat; atqui ubique consuli potest; ergo etc.

Inst. 1. Ut valeat aliqua definitio dogmatica, debent Episcopi de sensu illius definitionis convenire; atqui non possunt de eo sensu convenire, nisi sint in Concilium congregati; ergo etc.

Resp. nego min. Ad hoc enim, ut Episcopi de sensu definitionis conveniant, sufficit quod definitionem pure et simpliciter, in sensu naturali et obvio recipiant; atqui extra Concilium generale, aeque ac in Concilio id fieri potest, et revera factum est in causa Jansenii, Molinosi, Quesnelli, etc. ergo, etc.

Inst. 2. D. Aug. in loco mox laudato, ait: *Rarissimae inveniuntur*, haereses, *propter quas damnandas necessitas talis*, nempe congregationis Synodi, *extiterit.* Ergo aliquando talis reperitur necessitas, et consequenter non possunt semper haereses per Ecclesiae dispersae auctoritatem extingui.

Resp. conc. totum: Neque enim negamus Concilia generalia aliquando esse necessaria ad extinguendas haereses, quando scilicet, haeresis quae a pluribus iisque insignibus Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnos inficere populos; tunc enim ut dissidium componatur, vel ad unitatem revocentur errantes, et contumaces puniantur, necessarium est Concilium, in quo tam grave negotium tractetur ac discutiatur. Sed negamus cum D. Aug. necessarium esse Concilium generale, quoties aliqui Episcopi decretis dispersae Ecclesiae resistunt, et ab eo ad Concilium provocant. Nam quando D. Aug. vidit 18. Episcopos, qui pro Pelagianis stantes, provocabant

ad futurum Concilium, ut eorum frangeret contumaciam, docuit congregationem Synodi non esse necessariam, sufficiens competensque fuisse judicium quo ab Ecclesia per orbem dispersa damnati erant, ita ut post illud a sua contumacia per poenas essent coercendi.

Inst. 3. Div. August. *lib.* 2. *de Bapt. cap.* 4. loquens de rebaptizationis quaestione, ait: *Nec nos ipsi tale quid auderemus asserere, nisi universae Ecclesiae concordissima auctoritate firmati: cui et ipse*(Cyprianus)*sine dubio cederet,si jam illo tempore quaestionis hujus veritas eliquata et declarata, per plenarium Concilium solidaretur.* Ergo hujusmdi quaestiones non possunt per Ecclesiae dispersae auctoritatem, absque Concilio generali, definiri.

Resp. nego conseq. Utrumque enim verum est, et Ecclesiam dispersam supremo judicio posse religionis controversias definire, et tamen quosdam casus esse in quibus necesse sitConcilium generale congregare, v. gr. quando per Regna etProvincias multas, est magna divisio,quando multi nobiliorum EcclesiarumEpiscopi in eamdem fidei confessionem nolunt consentire; tunc enim, ut dissidium componatur,opus est Concilio in quo tam grave negotium tractetur ac discutiatur. Talis erat controversia de rebaptizandis haereticis, pro qua, cum S. Cypriano, militabant omnes Africae, Numidiae, Mauritaniae, Ponti, et Orientis Ecclesiae. Oppositam vero sententiam pugnabant cum sancto Stephano Occidentis Ecclesiae. In his certe circumstantiis concedimus necessarium esse Concilium generale, non quidem defectu auctoritatis in Ecclesia dispersa, sed tamquam medium aptius ad pacem conciliandam inter partes litigantes.

Quaeres. 1. *An Ecclesia sit infallibilis in doctrinae disciplinae?*

Ante resp. nota: Inter res faciendas, aliae sunt omnino necessariae et immutabiles, v. gr. *Quod talis contractus sit usurarius*, et vocantur, *res morum.* Alia sunt liberae, et mutationi obnoxiae, v.g. *Communio sub una, vel duplici specie*; et vocantur, *res disciplinae*; quae vel est universalis pro tota Ecclesia invecta et probata; vel particularis pro aliqua particulari Ecclesia.

Resp. Ecclesia non potest errare in disciplina generali,quae ad omnes pertineat, praecipienda.

Prob. Ex Concil. Apostolorum *Act.*15. in quo praecipientes disciplinam generalem,et quidem non diu duraturam, nempe abstinentiam a sanguine et suffocato, asserunt se habere praesidem, et sibi assistentem, Spiritum sanctum. *Visum est*, inquiunt; *Spiritui sancto et nobis*, etc. atqui certum est de fide Ecclesiam non posse errare in his, pro quibus definiendis, praesidem habet, et sibi assistentem, Spiritum sanctum; ergo est de fide, ac revelatum in Scripturis, certum esse ac infallibile Ecclesiae de disciplina univarsali judicium.

Hinc sacra facultas Parisiensis *anno* 1644. censura notando hanc

Propos. Theophili Brachet, *Mos Ecclesiae absolutionem concedendi ante satisfactionem expletam, abusus est atque intolerabilis*; declarat, *temerarium esse, atque erroneum, et haereticum damnare disciplinam et consuetudinem Ecclesiasticam ab omnibus Catholicae communionis Ecclestiis receptam, tamquam abusivam, et institutioni Christi atque Evangelicae doctrinae contrariam.*

Quaeres 2. *An similiter Ecclesia sit infallibilis in praeceptis morum et disciplinae, quae non toti Ecclesiae communia sunt, sed quae ad privatos homines, vel ad particularem Ecclesiam referuntur.*

Resp. negat. Quia circa hos mores et disciplinam particularem, judicium Ecclesiae nititur testimoniis hominum qui possunt falli et fallere: unde quando aliquis, uxore una occulte ducta, aliam publice ducit, et Ecclesia jubet, ut, illa priore relicta, huic secundae adhaereat, *ea in re sine dubio fallitur, et id praecipit homini quod rationi et Evangelio adversum est*, ait Canus (a); errat ergo errore facti, quamvis non erret errore juris, unde Innocent. III, cap. *a nobis*, de sentent. excom. ait: *Judicium Dei veritati, quae non fallit, nec fallitur, semper innititur: Judicium autem Ecclesiae nonnunquam opinionem sequitur, quam et fallere saepe contingit et falli*, etc.

Quaeres 3. *An Ecclesia sit infallibilis in canonitatione Sanctorum?*

Note: Canonitatio Sanctorum, est sententia canonica ac definitiva sanctitatis et gloriae alicujus defuncti, a summo Pontifice lata, et universali Ecclesiae proposita ac intimata, qua Canonizatus exponitur cultu publico venerandus.

Nota 2. Posse Ecclesiam errare in canonizatione Sanctorum docuit Joann. Wiccf, ut refert Thomas Waldensis *Tom.* 3. *de Sacramentalibus cap.* 122. idem sentire Lutheranos et Calvinistas certum est, cum in aliis similibus rebus nullam fere Ecclesiae tribuant auctoritatem; contra quos.

Respond. Una est omnium Catholicorum sententia, Ecclesiam non posse errare in canonizatione Sanctorum ita ut aliquem canonizet, qui non sit Sanctus.

Prob. Quia si Ecclesia posset errare definiendo aliquem esse sanctum, posset etiam errare praecipiendo omnibus fidelibus, ut canonizato cultum exhibeant, in ejus honorem festum celebrent; atqui falsum consequens; tum quia Ecclesia non potest errare in legibus universalibus ferendis, quae concernunt mores fidelium: atqui maxime refert ad mores fidelium, quod Ecclesia non erret in Sanctis canonizandis et colendis; *multum* enim, ait Canus (b), *refert ad communes Ecclesiae mores scire, quos debeas religione colere*:

(a) *L.* 5. *de locis cap.* 5. *Conclus.* 3.
(b) *Lib.* 5. *de locis cap.* 5. *Conclus.* 1.

quare, *si in illis erraret Ecclesia, in moribus quoque graviter falleretur : nec differt diabolum colas, aut hominem condemnatum*: Tum quia ex D. August. Epist. 118. *insolentissimae insaniae est disputare, an sit faciendum quod tota facit Ecclesia*, quae certe non potest obligari ad sequendum errorem utpote cui in necessariis Deus non deest; ergo.

Dices 1. D. August. ait: *Multorum corpora honorantur in terris, quorum animae torquentur in gehenna*; ergo.

Resp. nego ant. Haec enim sententia in Augustino nullibi reperitur, ut testatur Bellarmin. quamquam si reperitur intelligi posset de impiis, qui superbissimis Mausoleis honorantur; vel de Martyribus Donatistarum. qui ab Haereticis honorabantur ut Martyres, cum eorum animae revera torquerentur in inferno.

Dices 2. Quod nititur medio fallibili, est fallibile; atqui judicium Ecclesiae in canonizatione Sanctorum, nititur medio fallibili; ergo.

Prob. min. Testimonium hominum est fallibile; atqui in medium, quo nititur Ecclesiae judicium in canonizatione Sanctorum, est testimonium hominum; ergo, etc.

Resp. nego min. Quamvis enim Ecclesia in hoc negotio requirat humana testimonia, tanquam manuductionem ad prudenter agendum, ejus tamen judicium nititur testimoniis divinis, quae sunt vita Beatorum sancta, miracula per eorum merita, vel invocationem facta, ac peculiariter lumen et assistentia Spiritus sancti a quo dirigitur : unde D. Thom. quodlib 9. art. 16. docet, quod *Pontifex potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitae et attestationem miraculorum, et praecipue instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Et Canus citatus ait : *Turpiter errabit Ecclesia in doctrina morum, si legem ferat de divo colendo, quem colere, si divus non est, et cum ratione, et cum Evangelio pugnat. Ne igitur tantus error in Ecclesia sit, Deus peculiariter providere credendus est, ne Ecclesia, quaelibet hominum testimonia sequeretur, in Sanctorum canonizatione erret.*

Hinc Clemens VII. in canonizatione S. Antonii Paduani Bullam edens nomine Adriani VI. praedecessoris sui, dicit : *Considerans idem Adrianus, quod in eadem canonizatione non permissurus esset Deus eum errare*, etc.

Quaeres 4. *An Ecclesia sit infallibilis in beatificatione Sanctorum?*

Nota: Beatificatio, est indulgentia, seu licentia facta a S. Pontifice, ut aliquis defunctus, BEATUS, possit appellari, eique cultus aliquis in aliqua Provincia, cum recitatione divini Officii, exhiberi valeat. Constat ex Bullis beatificationis, in quibus non dicit Pontifex. *Definimus*, sed, *indulgemus, ut BEATI nomine nuncupetur*, etc.

Resp. *Evidenter credibile est Ecclesiam non posse errare in beatificatione Sanctorum.*

Prob. Quia in processu beatificationis Ecclesia procedit maturo et alto judicio, multis, et exactis inquisitionibus, probationibus per multas Congregationes perpensis et examinatis, cum profunda indagine probitatis vitae, felicissimi exitus, ac miraculorum, (quae divina sunt testimonia) beatificandi intercessione perpetratorum; atqui ista omnia faciunt rem evidenter credibilem; ergo, etc. Hinc fit ut universus consensus totius populi Christiani, ut certum, teneat, beatificatum esse in coelo.

Quaeres 5. *Qua certitudine tenendum sit, Ecclesiam non posse errare in canonizatione et beatificatione Sanctorum?*

Resp. Licet non sit certum certitudine fidei divinae, est tamen certum certitudine fidei Ecclesiasticae, omni certitudine humana majore, quae cum in Spiritus sancti assistentia subnixa sit, in errorem inducere nequaquam potest.

Prob. 1. *Quod non sit de fide divina certum, Ecclesiam non posse errare in Sanctorum beatificatione*, quia quod de fide divina est certum, non eget ulteriori certitudine: imo cum injuria certitudinis fidei, novae fierent inquisitiones, consultationes, et examina; atqui ad procedendum ad canonizationem Beatificati, novae inquisitiones, consultationes, et examina instituuntur; ergo.

Prob. 2. *Quod non sit fide divina certum, Ecclesiam non posse errare in canonizatione Sanctorum*, quia nulla extat aperta Ecclesiae definitio, quae decernat istam rem esse fide divina tenendam, nec contrarium damnavit tamquam haereticum, sicut damnari solent illa quae opponuntur iis quae fide divina credimus: ergo, etc.

Restat ergo certum esse Ecclesiam non posse errare in canonizat. Sanctorum, certitudine fidei Ecclesiasticae, in Spiritus sancti assistentia subnixae, qua, ut ait Canus citatus, *Deus peculiariter providere censendus est, ne Ecclesia, quantumlibet hominum testimonia sequatur, in Sanctorum canonizatione erret. Cujus quidem peculiarissimae providentiae abunde magnum argumentum est, quod nunquam infirmata est fides ab humanis testibus semel in hujusmodi judiciis suscepta.*

Confirmatur, Ex D. Thom. qui *quodlib.* 9. *art.* 16. postquam dixit, certum esse, quod impossibile sit judicium universalis Ecclesiae errare in his quae ad fidem pertinent; in aliis vero sententiis, quae ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel de hujusmodi, possibile esse judicium Ecclesiae errare, propter falsos testes, subjungit: *canonizatio vero Sanctorum medium est inter haec duo: quia tamen honor, quem Sanctis exhibemus, quaedam professio fidei est, qua Sanctorum gloriam credimus, pie credendum est quod nec etiam in his judicium in Ecclesiae errare possit.*

Dices, D. Bonaventura opusculo contra Guill. docet: *ad infidelitatem spectare de Sancti canonizati gloria dubitare*; ergo; etc.

Resp. dist. antec. Spectare ad infidelitatem late dictam, sumptam nimirum pro pertinacia non credendi quidquid sub motivo Ecclesiastico districte credere debemus, *conc.* ad infidelitatem stricte sumptam, nempe pro pertinacia non credendi quidquid fide divina credere tenemur, *nego ant.* Porro D. Bonav. loquitur de infidelitate late dicta, cujus reus est qui in re gravi ad religionem spectante in dubium revocat Ecclesiae ea de re judicium.

Resolves, Asserere Ecclesiam posse errare in canonizatione Sanctorum, esse erroneum, temerarium, scandalosum et impium. 1. *Est erroneum*, quia opponitur communi sensui fidelium. 2. *Est temerarium*, quia adversatur communi Theologorum sententiae. 3. *Est scandalosum*, quia inde potest in animis fidelium oriri scandalum. 4. *Est impium*, quia est contra religionem et cultum Sanctis debitum.

Quaeres 6. *An Ecclesia possit errare in approbatione Ordinis Religiosi?*

Resp. Non potest esse erroneum Ecclesiae judicium quo decernit aliquem Ordinem Religiosum quoad suum proprium institutum esse bonum, ac divinae legi et Evangelio consentaneum; atque ideo per se utilem ad christianam perfectionem acquirendam.

Prob. Ecclesia non potest, auctoritate sibi a Deo concessa, approbare tanquam bonum et honestum, id quod revera malum est et inhonestum; ergo non potest definire aliquem vitae statum, esse statum perfectionis, qui talis non esset; tum quia hoc esset in detrimentum Ecclesiae; tum quia sic definiendo erraret circa veritatem magni momenti, maximeque ad mores pertinentem.

Dices, Ecclesia suppressit et extinxit Ordines Religiosos, quos prius approbaverat; ergo.

Resp. nego conseq. Si enim aliquando Ecclesia aliquos Ordines extinguere compulsa fuerit, non inde factum est, quod in sua origine perversi fuerint. sed quod a prima instituti sanctitate vel defecerint degeneres subinde discipuli, vel inutiles et temporum conditioni idonei amplius non fuerint illi Ordines.

§. II. *An Ecclesia sit infallibilis in censura librorum, seu in factis dogmaticis et doctrinalibus.*

Nota 1. Duplex est genus quaestionum, circa quas Ecclesia pronuntiare potest, nempe quaestio juris, et facti.

Quaestio *juris*, Est ea, qua quaeritur qualis sit in se haec, vel illa doctrina, an vera, vel falsa; an orthodoxa, vel heterodoxa; v. g. cum quaeritur, *Utrum B. Virgo sit Mater Dei?*

Quaestio *facti* duplex est: nempe facti simplicis, quod et historicum et personale dicitur; et facti doctrinalis, seu dogmatici.

Quaestio *facti simplicis*, est ea quae spectat veritatem rei gestae, nempe crimen vel innocentiam alicujus personae, internum animi

sensum, etc. verb. gr. *Utrum Jansenius sit auctor hujus libri?* Circa hanc quaestionem certum est Ecclesiam non esse infallibilem, cum ejus de facto mere personali judicium fundetur aut in sensibus, aut in testimoniis hominum incertis, et fallacibus.

Quaestio *facti dogmatici*, est ea quae est de aliquo facto, jure, seu dogmate, permixto; sive quae est de aliquo dogmate fidei, illiusque attributione alicui libro, v. g. *Utrum, in hoc qui sub nomine Jansenii circumfertur libro, doctrina contineatur Haeretica?* haec quaestio vocatur facti jure permixti, quatenus duas quaestiones complectitur, unam juris, nempe, *Utrum haec doctrina sit Haeretica?* alteram facti, nempe, *Utrum haec doctrina Haeretica in sensu proprio et obvio hujus libri, qui sub nomine Jansenii circumfertur, in illo sit contenta et expressa?*

Nota 2. Hic unice quaeritur, utrum falli possit Ecclesia, dum de sensu orthodoxo, vel heterodoxo propositionum, vel librorum, decretorie pronuntiat. Ideo.

CONCLUSIO.

Ecclesiae judicium, de sensu librorum, et propositionum, definientis, est infallibile.

Prob. 1. Ecclesia est infallibilis in his quae ad fidem pertinent, ut fide constat, et probavimus supra; atqui judicium de sensu orthodoxo, vel heterodoxo librorum, ad fidem pertinet; ergo, etc.

Prob. min. 1. Ex Div. Leone, qui scribens ad Synodum Chalcedon. asserit: *Pertinere ad puritatem fidei atque doctrinae, damnare haereses cum suis auctoribus.* Ergo.

Prob. min. 2. Illud judicium pertinet ad fidem, sine quo fides non potest custodiri, ac defendi: nam de munere Ecclesiae est, illibatam custodire fidem, eamque contra omnes novitates defendere, juxta illud Apost. (a) *o Timothee depositum custodi, devitans profanas novitates.* Atqui sine infallibili Ecclesiae judicio de sensu librorum, fides illibata custodiri non potest, nec defendi; (cum sine eo, nec Sanctorum Patrum libros, in quibus fides traditur, approbare, nec Haereticorum scripta, in quibus evertitur, reprobare possit); ergo Ecclesiae de sensu librorum judicium pertinet ad fidem.

Prob. 2. In hoc Ecclesiae definitio est infallibilis, pro quo definiendo, tum sua praxi, tum sua declaratione, judicat sibi a Christo datam esse infallibilem auctoritatem; atqui Ecclesia pro definiendis factis doctrinalibus, tum sua praxi, tum sua declaratione, judicat sibi a Christo datam esse infallibilem auctoritatem, ergo, etc. ... major est certa, si enim Ecclesia hoc privilegium immerito sibi arrogaret, circa ipsum dogma erraret; pertinet enim ad dogma scire, utrum Ecclesia privilegium infallibilitatis a Christo accepe-

---

(a) 1. *ad Tim.* 6.

rit, vel non, in factis doctrinalibus definiendis, et fidelibus, ut suo subscriberent judicio, sub Anathematis poena compellendis; Itaque;

Prob. prima pars. min. Nempe, *Ecclesiam sua praxi judicare sibi a Christo datam auctoritatem definiendi infallibiliter facta doctrinalia.* Quia Ecclesia semper damnavit haereses et haereticos, ergo sua praxi judicavit, etc.

Prob. ant. Ecclesia in Concil. Nicaeno damnavit Arium cum ejus doctrina erronea, (*a*) his verbis: *Placuit, Concilium communibus suffragiis anathema denuntiare, et ei ipsi* (Ario,) *et nefariae ejus opinioni;* item Ecclesia in Synodo Palaestina damnavit perversam Pelagii doctrinam, ut testatur D. Aug. (*b*) cum vero Pelagius negaret illa scripta esse sua, a Concilio coactus fuit ea anathematizare; *Synodus dixit: quoniam negas te talia scripsisse, Anathematizas eos qui sic tenent? Pelagius respondit; Anathematizo.* Infinita hujusmodi exempla proferre possem, sed non sinit brevitas proposita.

Prob. secunda pars min. nempe, *Ecclesiam sua declaratione judicare se infallibilem in definiendis facti doctrinalis quaestionibus.* 1. Ecclesia in Conc. Chalcedon. generali IV. act. 6. damnando Nestorium, Eutychem, et Dioscorum dicit: *Nestorio et Eutychi anathema. Trinitas hos tres damnavit. Trinitas hos tres ejecit.* Ergo judicavit sibi a Christo datam infallibilem in ejusmodi factis cum dogmate connexis definiendis auctoritatem.

2. In Concil. generali V. Constantinop. II. fuit excitata controversia de uno sensu trium famosorum Capitulorum, seu de facto doctrinali nempe, utrum erroneus Nestorii sensus jam in Concil. Chalcedon. damnatus, contineretur in libris Theodori Mopsuesteni Episcopi, in libris Theodoreti adversus S. Cyrillum, in Epist. Ibae Edesseni Episc. ad Marim Persam; atqui S. Synodus tria illa Capitula sub Anathematis poena damnans, declarat se ca damnare virtute horum verborum, *Portae inferi non praevalebunt adversus eam*, et, *sponsabo te mihi in fide*, etc. quibus Christus promisit Ecclesiae infallibilem in rebus Religionis auctoritatem; ergo Ecclesia profitetur se infallibilem in definiendis facti doctrinalis quaestionibus... *Prob. min.* Patres Synodi antequam Canones, quibus tria Capitula damnantur, statuant, auctoritatem Ecclesiae sic explicant: *In memoria tenentes promissiones de sancta Ecclesia factas*, et *qui dixit quod* portae inferi non praevalebunt adversus eam, *id est, Haereticorum mortiferae linguae: recordantes autem et quae per Ozeam prophetata sunt in quibus dicit*: et sponsabo te mihi in fide et cognosces Dominum... *nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum... necessarium esse putavimus capitulis comprehendere et praedicationem veritatis, et Haereticorum, nec non eo-*

(*a*) *Epist. Synodica ad Ecclesiam Alexandrin.*
(*b*) *L. de gestis Pelagii, c. 6.*

rum impietatis condemnationem. Postea tribus Canonibus damnat tria capitula, eorumque defensores Anathematizat. *Quo judicio*, ait Cardinalis Norisius in Apologia Monachorum Scythiae, *Demonstratur in damnandis propositionibus in sensu ab auctoribus intento, non errare Ecclesiam; neque latum ab ea semel judicium posse retractari.*

Prob. 3. *ratione*, Ecclesia, fatentibus ipsismet adversariis, potest certo et infallibiliter judicare de sensu seu doctrina propositionis avulsae ex libro et in se nude consideratae; v. gr. de hac prop. *Interiori gratiae, in statu naturae lapsae, nunquam resistitur.* Sic enim purum dogma continet. Ergo similiter potest certo et infallibiliter judicare de sensu, seu doctrina ejusdem prout attribuitur libro Jansenii v. g. an ista prop. *interiori gratiae*, etc. possit colligi ex libro Jansenii; nulla enim est disparitas, cum nullum sit discrimen inter propositionem quae prout avulsa ex libro separatim proponitur, et eamdem quae prout in libro continetur; e contra sensus propositionis in libro melius dignosci potest ex antecedentibus et consequentibus totius libri, quam ex consideratione ejusdem prop. separatae et truncatae.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. **In quaestionibus facti errare posse Ecclesiam, sense-runt, qui de hac re scripserunt, ad censuram usque famosarum V. Propositionum Jansenii; ergo opinio infallibilitatis Ecclesiae in quaestionibus facti, est nova et a scholis eliminanda.**

Resp. dist. ant. In quaestionibus facti particularis, *nego ant.* cum enim factum personale spectet personae statum, v. g. innocentiam, crimen, internum sensum, quorum cognitio ex testimoniis hominum fallacibus pendet, consequens est, ut de eis Ecclesiae judicium incertum sit, et errori obnoxium; at judicium Ecclesiae de facto doctrinali, seu doctrina in libris expressa, non pendet ex testimoniis hominum, sed ex collatione doctrinae in libris contentae cum Scriptura et traditione, certis fidei nostrae regulis; unde fit ut Ecclesia, speciali Dei assistentia adjuta, nec falli, nec fallere possit.

Prob. ant. Auctoritate Theologorum, qui ad medium usque saeculum XVII. scripserunt.

Div. Thom. Quodlibeto 9. *quaest.* 8. *artic. ultim.* ait; *In sententiis quae ad particularia facta pertinent... possibile est judicium Ecclesiae errare propter falsos testes.*

Melchior Canus (a) ait: *In moribus non toti Ecclesiae communibus, sed qui ad privatos homines, vel Ecclesias referuntur, errare per ignorantiam Ecclesia potest.*

Joann. Gerson. (b) dicit: *Communiter Doctores asserere, errare*

(a) *L.* 5. *de locis, cap* 5. *Conclus.* 3.
(b) *Tract. de potest. Eccles. et Laica, cap.* 16.

posse Ecclesiam in iis quae sunt facti, non vero in iis quae sunt juris.

Bellarm. (a) *Conveniunt omnes Catholici et Haeretici in duobus; 1. Posse Pontificem, etiam ut Pontificem, et cum suo coetu Consiliariorum, vel cum Concilio generali, errare in controversiis facti particularibus, quae ex informatione, testimonioque hominum, praecipue pendent;* ergo etc.

Resp. nego conseq. Hi enim Theologi, et alii, quos cum fastu contigerit vitasse, loquuntur de factis particularibus, de quibus Ecclesia judicium fert ex relatione et testimoniis hominum; atqui de factis pure personalibus judicat Ecclesia ex relatione et testimoniis hominum; ergo loquuntur de factis pure personalibus; namque:

1. D. Thom. clare designat facta personalia in verbis quae omittuntur in objectione, ait enim: *In sententiis quae ad facta particularia pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus,* etc. *possibile est judicium Ecclesiae errare propter falsos testes.*

2. Canum loqui de factis personalibus constat ex exemplo quod adducit: *Cum quis enim,* ait, *occulte una uxore habita, alteram ducit publice, jubet illi Ecclesia, ut priore relicta, posteriorem accipiat, qua in re sine dubio fallitur, et id praecipit homini quod rationi et Evangelio adversum est.* Refert idem exemplum Gerso citatus, et addit: *sed istud est unum jus.* Utique est factum pure personale.

3. Bellarminum loqui de factis pure personalibus constat, tum ex causa fallibilitatis Ecclesiae in factis quae adducit, quia *ex informatione, testimoniisque hominum praecipue pendent,* tum ex exemplis profert ibidem; *ut, an talis sit promovendus ad Episcopatum; an jure fuerit promotus, an videatur deponendus?*

Porro, si omnes alii ad unum Theologi examinentur, certo certius videbitur ex unica quam adducunt ratione, et exemplis quae referunt, eos de factis pure personalibus locutos fuisse.

Inst. 1. Bellarm. (b) expendens Honorii causam, postquam conatus est probare adulteratam esse VI. Synodum, addit: *Quod si aliquis non possit adduci ut credat corruptam esse VI. Synodum: is accipiat alteram solutionem, quae est Joannis a Turre-Cremata, lib. 2. de Eccles. cap. 93. qui docet Patres Synodi damnasse quidem Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo judicio errasse ... Itaque tuto dicere possumus hos Patres deceptos ex falsis rumoribus, et non intellectis Honorii Epistolis, immerito cum Haereticis connumerasse Honorium.* Ergo Bellarminus sensit Ecclesiam errare posse in factis dogmaticis.

Resp. nego conseq. Nam hic Bellarm. loquitur de facto mere personali Honorii, nimirum de ejus sensu personali et interno, cujus

(a) *L. 4. de summo Pontif. cap.* 2.
(b) *L. 4. de Rom. Pontif. cap.* 11.

decisio pendet principaliter *ex informatione et testimoniis hominum*, liquet ex his verbis; *ex falsa informatione* et *ex falsis rumoribus*, alias sibi contradiceret; nam, lib. 2. de Sacramentis, cap. 25. ait: *Non habemus testimonium infallibile, quod Concilia illa fuerint legitima, et hoc aut illud definierint, nisi quia Ecclesia, quae nunc est, terrare non potest, ita sentit et docet.* Atqui quod aliquod Concilium tale fuerit, quod fuerit legitimum, quod hoc vel illud definierit, sunt facta doctrinalia; ergo ex Bellarm. Ecclesia est infallibilis in factis doctrinalibus.

Nota: Bellarminus per *Patres Synodi* intellexisse *Graecos*, cum certum sit Turre-Cremata errorem facti in causa Honorii rejicere in solos Graecos, sicut et ipse Bellarminus in solutione objectionis, quam sibi hic proponit dicens; *A Joanne IV. Martino I. Agathone et Nicolao I. SS. Pontificibus et a toto Concilio Rom. sub Martino congregato, eas Epistolas* (Honorii) *melius esse intellectas, quam a Graecis in Concilio VI.*

Inst. 2. Bellarm. loquitur *de Epistolis* Honorii a Patribus VI. Concilii *non intellectis*. Ergo agit de ejus sensu litterali, non personali.

Resp. dist. ant. Loquitur de Epistolis Honorii male intellectis secundum sensum ejus personalem et internum *conc. ant.*, secundum sensum litteralem, *nego ant et conseq.* nam judicium de sensu litterali textus, qui ob oculos versatur, non fit *ex informatione et rumoribus*, sed ex consideratione significationis vocum et propositionum, cum Spiritus sancti gratia, facta, earumque collatione cum Scriptura et traditione.

Objicies 2. Illud Ecclesiae judicium non est infallibile, quod aliquando revocat Ecclesia; atqui suum de textibus, et libris dogmaticis, judicium aliquando revocavit Ecclesia, ergo.

Prob. min. Aliquot exemplis.

1. Concilium Antiochenum vocem, *Omousios*, proscripsit, quamtamen postea Concil. Nicaenum I. approbavit.

2. Ante Concil. Ephesin. haec vox, *Christotocos*, habebatur Catholica; atqui tamen Concil. Ephesin. illam improbavit.

3. Concil. Chalcedonense tria capitula famosa approbavit tanquam Catholica; atqui illa, tanquam haeretica, Concilium V. damnavit; ergo.

Resp. ad 1. *dist. ant.* Concil. Antiochenum vocem, *Omousios*, proscripsit, secundum sensum proprium heterodoxum, quem Paulus Samozatenus huic voci attribuebat, *nego ant.* Paulus Samozat. per hanc vocem, *Omousios*, intelligebat filium habere substantiam ejusdem speciei cum substantia Patris, sed numero distinctam ab illa; quem sensum merito Concilium reprobavit.

Resp. ad 2. *dist. min.* Concil. Ephes. vocem, *Christotocos*, improbavit, in se absolute, et in sensu ab Ecclesia usitato, *nego min.*

in sensu Nestorii, qui, negando unionem hypostaticam, per hanc vocem, *Christotocos*, excludebat istam, *Theotocos*, seu Dei Genitrix, *conc. min.* hic enim sensus est haereticus.

Resp. ad 3. nego ant. Nam in Concil. Chalced. de tribus Capitulis nihil fuit agitatum, sed solum de admittendis ad Communionem Theodoreto et Iba, qui, postquam dixerunt Anathema Nestorio et Eutychi, atque Epistolae sancti Leonis ad Flavianum subscripserunt, ad eam admissi fuerunt, ut de Iba testatur Anatholius Constantinop. Act. 3. Concil. Chalced. *Omnem de eo*, Iba, *abjicio suspicionem, quoniam consentit et subscribit ei, quae nunc de fide sententia data est a S. Concilio*, et *Epistolae sanctissimi Archiepiscop. Romae Leonis.* Hinc Vigilius Papa, qui confirmavit. V. Synodum, ait: *Absit ut tam horrendas blasphemias Patres Chalcedonenses approbaverint.* Idem asserit Vigilius Papa in suo Constituto.

Inst. 1. Legati S. Pontificis in Conc. Chalcedon. sententiam pronuntiantes, dixerunt: *relectis chartis agnovimus ex sententia RR. Episcoporum, Ibam innoxium approbari.* Ergo Concil. approbavit Epistolam Ibae.

Resp. nego conseq. Non enim Ibas innoxius visus est, quia ejus Epistola innoxia, sed quia, cum fuerit interrogatus Ibas, ex ejus responsis deprehensus est orthodoxus. Nam, ut ait Eunomius Nicomediae Episcopus: *In quibus dicendo male culpare visus est B. Cyrillum, in postremis recte confessus, illa, in quibus culpaverat, refutavit; unde et ego*, addit, *anathematizantem eum Nestorium et Eutychem et impia ejus dogmata .... dignum esse Episcopatu decerno.*

Inst. 2. Legati summi Pontificis dixerunt: *Relecta ejus Epistola, agnovimus eum esse orthodoxum.* Ergo ejus Epistola declarata est orthodoxa.

Resp. nego conseq. Equidem dicunt Legati Epistolam Ibae fuisse relectam, ipsumque Ibam esse orthodoxum, quae duo valde diversa sunt distinguenda.

Inst. 3. In eodem concilio Maximus Antiochenus dixit: *Et relecto quoque rescripto Epistolae*, Ibae, . . . *orthodoxa ejus declarata est dictatio.* Ergo.

Resp. nego conseq. ex 300. enim, et amplius, Episcopis, quibus constabat illud Concilium, solus Maximus Epistolam Ibae orthodoxam declaravit; qui, ut recte observant Patres V. Concilii, collat. 6. *In Conciliis, non unius, aut alterius interlocutio attendi debet, sed quae ab omnibus vel a majori parte definiuntur.* Ergo etc.

Objicies 3. Pelagius II. in Epist. ad Episcopos Istriae, de Epist. Ibae loquens, ait: *Licenter unusquisque eam reprehenderet, etiamsi Episcopi in eodem Concilio* (Chalcedonensi) *residentes, suis illam subscriptionibus approbassent.* Ergo ille Pontifex agnovit Ecclesiae judicium de tribus capitulis non esse infallibile, alias non potuisset rescindi.

Resp. nego conseq. Non enim ita loquitur Pelagius, quod sentiret Ecclesiae judicium de textibus dogmaticis esse errori obnoxium sed quod actio Concilii decima, in qua quaestio de auctoribus trium Capitulorum fuit ventilata, non fuit approbata et confirmata a S. Leone, qui noluit, ut ea, quae post actionem sextam gesta sunt, auctoritatem haberent Concilii generalis.

Objicies 4. Vigilius S P. constitutum edidit ne tria capitula damnarentur, eo quod putaret illa fuisse a Conc. Chalced. approbata; atqui tamen confirmavit V. Synodum in quo damnata fuerunt; ergo.

Resp. dist. maj. Ne damnarentur, in se ipsis spectata, seu, secundum doctrinam Nestorianam quam continebant, *nego maj.* ne damnarentur una cum auctorum nomine. *conc. maj.* Verebatur enim ne, si cum auctorum nomine damnarentur tria capitula, in aliquibus laedi videretur auctoritas Concilii Chalced. in quo Theodoretus et Ibas fuerant absoluti; unde in V. Concilio, damnando tria capitula, personas Theodoreti et Ibae non damnavit.

Objicies 5. Multi Episcopi diu V Concilio restiterunt, et damnationem trium capitulorum rejecerunt; ergo senserunt judicium Ecclesiae de factis dogmaticis non esse infallibile.

Resp. dist. ant. Damnationem trium capitulorum rejecerunt, eo quod crederent Ecclesiam falli posse in su de textibus dogmaticis judicio, *nego ant.* eo quod falso, et ex errore, crediderint tria capitula in Concilio Chalced. approbata fuisse, et Concilium V. non esse generales, *conc. ant.* Unde illi Episcopi tanquam schismatici habiti sunt ab Ecclesia, nec ad ejus communionem fuerunt admissi, nisi postquam tria capitula damnarunt, et Concilium V. ut legitimum et generale susceperunt.

Objicies 6. Ecclesia non est infallibilis circa sensum auctoris personalem; ergo nec circa sensum litteralem.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod, cum infallibilitas sit Ecclesiae concessa ad recte docendum populos res fidei et morum non est necesse ut hanc habeat circa sensum personalem auctorum, qui, cum in mente delitescat, veram fidem et bonos mores adjuvare nec depravare potest in aliis: e contra sensus litteralis ad veram fidem et mores aliorum juvandum vel depravandum multum valet, cum ab omnibus legi et percipi possit, et ideo gravissima est ratio Ecclesiae attribuendi infallibilitatem circa sensum litteralem auctorum dogmaticorum.

Inst. 1. Ecclesia saepe anathematizat et libros dogmaticos et eorum auctores, atqui non anathematizat auctores, nisi propter sensum eorum personalem; ergo non magis est infallibilis circa sensum litteralem, quam circa personalem.

Resp. dist. maj. Anathematizat et libros dogmaticos, et eorum auctores, eodem genere certitudinis, *nego maj.* diverso, *conc. maj.* Nam cum Ecclesia anathematizat librum dogmaticum, definit seu-

sum illius litteralem esse heterodoxum, in quo judicio est infallibilis ex promissionibus Christi, at cum anathemalizat auctorem libri dogmatici, solum declarat se illum habere ut haereticum, et ab omnibus Catholicis ut talem habendum propter sensum illius personalem, qui ex sufficientibus indiciis cognoscitur esse conformem sensui litterali haeretico, in qua declaratione Ecclesia potest absolute errare, licet prudenter judicet; verum hic error meri facti non noceret puritati doctrinae nec per illum Ecclesia fideles ad falsum aliquod dogma suscipiendum induceret.

Inst. 2. Ecclesia damnavit V. famosas Jansenii propositiones *in sensu ab auctore intento*; atqui talis sensus est personalis: ergo.

Resp. nego min. Nam Ecclesia per has voces, *in sensu ab auctore intento*, intelligit sensum ab auctore intentum per librum ejus, seu sensum ab auctore in suo libro expressum, ut explicat Clem. XI. in constit. *Vineam Domini Sabaoth*, dum dicit: *Damnatum in V. propositionibus Jansenii libri sensum ab omnibus Christi fidelibus*, *&c. damnari debere*. Ergo Ecclesia per haec verba, *in sensu ab auctore intento*, damnavit sensum litteralem, non personalem Jansenii ad quem non attendit, nam librum Jansenii, non ipsum Jansenium damnavit ut haereticum.

Quaeres 1. *Quomodo fideles teneantur Ecclesiae de sensu librorum judicio subscribere et acquiescere?*

Respond. Tenentur in conscientia acquiescere ex intimo mentis ac judicii consensu et approbatione; nec sufficit ut acquiescant religioso, ut ajunt, silentio, id est, non sufficit, ut, intus et animo dissentientes, exterius prae reverentia sileant, nihilque dicant, aut scribant contra definitionem Ecclesiae circa factum.

Prob. Tale obsequium constitutionibus Apostolicis debent praestare fideles, quale exigitur ab Ecclesia; nam auctoritas in superioribus imperandi, inferioribus imponit obsequendi necessitatem; atqui Ecclesia exigit, ut constitutionibus Apostolicis praestetur obsequium mentis, ut constat ex formulario, quod ab omnibus subscribendum mandavit Alexand. VIII. (*a*) in quo sub juramento dicitur: *Ego N. Constitutioni Apostolicae Innocentii X. datae die* 31 *Maji* 1653 *et constitutioni Alexandri VII. datae* 16 *octobr.* 1656. *SS. Pontificum me subjicio, et V. Prpositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen*, Augustinus, *excerptas, in sensu ab eodem auctore intento, prout illas sedes Apostolica damnavit, sincere animo rejicio ac damnio, et ita juro, sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia.* Cujus formularii subscriptionem pure et simpliciter *absque ulla distinctione, restrictione, seu expositione*, praecepit Innoc. XII. (*b*).

(*a*) *Bulla*, *Regiminis Apost. data* 1665.
(*b*) *Brevi, ad Episc. Belgii ann.* 1694.

Hinc libellus, cui titulus, *Casus Conscientiae*, in quo haec erat prop. *Post subscriptionem simplicem sine ulla restrictione formulae Alexand. VIII. satis est si quis circa factum Jansenii ab Ecclesia definitum, religiosum, dumtaxat servet silentium*, fuit damnatus a Clem. XI. (*a*) et a Cardinali Noallio (*b*) qui declaravit dictam. prop. *Adversari constitutionibus Innoc. X. et Alex. VII. et Brevibus Innoc. XII. receptis in comitiis generalibus Cleri Gallicani ann.* 1706. *de novo excitare jam definitas quaestiones, favere aequivocationibus, restrictionibus et etiam perjuriis, ac derogare auctoritati Ecclesiae.*

Quomodo; quaeso, a mendacio et perjurio excusandus. qui cum juramento profiteiur *se sincero animo prop. ex libro Jansenii excerptas damnare in sensu ab eodem auctore intento*, quas tamen intus et animo non damnat, nec rejicit, imo tanquam veras et orthodoxas admittit?

Objicies 1. In definitionibus; factum simul et jus comprehendentibus, circa factum sufficit religiosum silentium; ergo.

Prob. ant. Clem. IX. (*c*) ad pacem Ecclesiae admisit quatuor Episcopos, Andegavensem, Bellovacensem, Apamiensem. et Aletensem; atqui illi docuerant pro subscriptione formularii sufficere erga factum Jansenii solam reverentiam silentii, nec hanc revocaverant sententiam; ergo.

Resp. nego secundam part. min. Non enim admissi sunt ad pacem, nisi postquam Clementi IX. declararunt se aliorum Episcoporum Gallorum institutum imitatos fuisse: *Quamobrem*, ajunt, (*d*) *congregata sicut illi*, (Episcopi Galli) *diocesana Synodo, et impetrata nova subscriptione, nos etiam subscripsimus ... quod, in Apostolicas constitutiones, obsequium injunxerunt, injunximus.* Sic etiam testatur Episcopus Laudensis (*e*) dicens: *Nova, necnon sincera, subscriptione aliis Episcopis consentiunt illustrissimi Aletensis, Apamiensis, Andegavensis et Bellovacensis, ut disertis verbis professi sunt.*

Idem declarat Clemen. IX. in brevi ad Regem Cristianissimum, dato 28 Septembr. 1667. *Cum laetitia* inquit, *cognovimus in simplici et pura subscriptione formularii quatuor illorum Episcoporum obedientiam et obsequium.*

Inst. 1. Cardinalis Rospigliosus in sua relatione, certum facit Pontificem. *Quod ad pontificiam de facto* Jansenii *sententiam, videri eam Episcopis cum reverentia excipiendam, sed intra eos fines, quos in ejusmodi causis Cardinales Baronius, Bellarminius, Riche-*

(*a*) *Brevi dato, anno* 1703. (*b*) *Mandato anni* 1703. 22. *Febr.*
(*c*) *Brevi dato* 19. *Januar.* 1669.
(*d*) *Epist. data* 1 *Septemb.* 1668.
(*e*) *Epist. ad Clem. IX. data* 22. *Septemb.* 1669.

liis, Palavicinus, et *PP. Sirmundus* et *Petavius determinont*, *nimirum, ne quid pronuntietur, scribatur, doceaturve ipsi contrarium.* Atqui haec forma subscribendi, est reverentia silentii cum qua sola eos ad pacem admisit Clemens IX. ergo reverentia illa sufficit.

Resp. dist. min. Haec formula subscribendi, est reverentia silentii erga factum personale Jansenii, *conc.* erga factum doctrinale, nempe circa attributionem sensus erronei quinque propositionum libro Jansenii, *nego min.* Hanc fuisse mentem Pontificis constat. 1. Quia in Epistola quam scripsit postea quatuor Episcopis, declarat, *nullam circa illud* formularium *exceptionem*, *aut restrictionem*, *admissurum unquam fuisse.* 2. Quia in dicta relatione Cardinalis Rospigliosi dicitur: *Si nihil ubi*, nempe in actis verbalibus quatuor Episcoporum: *affirmatum fuisset praeterquam posse Pontificem falli in quaestionibus de facto, prout supra num.* 153. (in quo agitur de facto mere personali) *explicavimus*, *prudenti rem dissimulatione supprimendam existimat* Pontifex; *sin vero asseruissent Episcopi nolle se pro haereticis agnoscere quinque propositiones in sensu Jansenii, quemadmodum ab Apostolica sede fuerant damnatae*, en factum doctrinale, *Id sane nullatenus ferre, neque in re tanti momenti quidquam connivere, quinimo acerrime obviam ire statuerat.* Et postquam retulit ea, quae sunt in objectione posita, addit: *De formula vero eosdem* quatuor Episcopos *profiteri, sinceritate et fide quae esse maxima posset, ei se subscripsisse, et quinque propositiones tum damnavisse, tum damnandas curasse sine ulla exceptione aut limitatione, in quolibet sensu in quo ab Ecclesia damnata fuissent.* Ergo illi Episcopi quinque propositiones in sensu Jansenii, in quo revera eas damnavit Ecclesia, se eas quoque reprobare significabant: ac definitioni facti acquiescere. Est enim haec facti doctrinalis quaestio, *Utrum Jansenii sensus erroneus sit*, *et damnatus*; et eo ipso huic quaestioni acquiescere censetur, quo declarat se damnare V. propositiones in eo omni sensu, in quo eas damnavit Ecclesia.

Inst. 1. Episcopi, qui in V. Concilio damnaverant tria capitula, invitabant contumaces ad pacem, etiam non mutata sententia, ut testatur Facundus, *lib.* 2. *cap.* 3. Ergo persuasum illis fuit defensores trium capitulorum, pacis causa potuisse eorum damnationi subscribere, licet intus illam non approbarent.

Resp. nego conseq. Equidem, ex prudenti oeconomia, ad apertum schisma vitandum, invitarunt Schismaticos, ut redirent ad unitatem, etiam non mutata sententia, ut testatur S. P. Vigilius in sententia adversus Theodorum Caesariensem, *Pro scandalo fraenando*, ait: ... *quaedam pro tempore medicinaliter existimavimus ordinanda.* Sed postquam animi fuerunt sedati, ab illis exegerunt, ut, deposita priori sententia, Ecclesiae judicio acquiescerent.

Quaeres 2, *Quo motivo tenemur credere libros ab Ecclesia ut haereticos damnatos, tales esse?*

R. Circa praesentem quaestionem duplex est sententia.

Prima, est eorum qui volunt nos fide Ecclesiastica cujus motivum sit infallibilis ac suprema Ecclesiae auctoritas, teneri credere libros ab Ecclesia damnatos, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt damnati.

Secunda, quam amplectimur, est aliorum, qui existimant fide divina, cujus motivum est implicita revelatio, credendum esse tales libros, vel propositiones, tales esse, quales ab Eccles ia fuerunt judicati ac censurati.

Prob. Ex D. Thom. (*a*) dicente: *Ad fidem aliquid pertinet dupliciter, uno modo directe et principaliter, sicut articuli fidei. Alio modo indirecte et secundario, sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicujus articuli, et circa utraque potest esse haeresis eo modo quo et fides.* Atqui si quis negaret librum ab Ecclesia ut haereticum damnatum, talem esse, ex ejus negatione sequeretur necessario corruptio hujus articuli, fidei, *Ecclesia est infallibilis in declaranda orthodoxia, vel heterodoxia librorum dogmaticorum*, quae propositio est revelata per haec, et alia, verba: *Portae inferi non praevalebunt adversus eam* et *sponsabo te mihi in fide*. Ergo.

Confirm. Quia fide divina credimus libros a D. August. de gratia conscriptos, catholicos esse, Canonem Missae nullum errorem continere, etc. Ergo eadem fide credere debemus librum haereticum ab Ecclesia damnatum, vere esse haereticum; paritas enim videtur omnimoda, cum ex utraque parte occurrat aliquod factum juri permixtum. Unde Gallicani praesules in Epist. ad Innoc. X. (*b*) dicunt, discipulos Jansenii fidem ac mentis obsequium detrahentes Ecclesiae factum Jansenii definienti, quasi in eo judicio errasset, e *veteri fidei deposito, cujus custodia Cathedrae Petri a Christo concredita est, partem adimere tentare*. Et Cardinalis Laurea *tomo 3. suae Theolog. disput. 6. art. 6.* huic quaestioni, *An propositiones doctrinales, includentes aliquid facti, possint esse objectum fidei?* respondet; *Dico 1. Dum Ecclesia in Concilio, vel Romanus Pontifex extra Concilium, damnant aliquam doctrinam cum expressione auctoris, v. g. Sabellii, Cerinthi*, etc. *licet totum complexum includat aliquid facti, damnatio illa est objectum fidei; ideo absolute, et sine distinctione facti a jure, est recipienda ut fidei obiectum*, ergo fide divina credenda.

Objicies 1. Greg. Magn. Epist ad Episc. Hiberniae, loquens de gestis in V. Synodo, dicit: *Nihil de fide convulsum esse, vel aliquatenus immutatum, sed de quibusdam solummodo personis esse actitatum*.

Atqui fide divina non tenemur credere quod non est de fide; ergo.

Resp. dist. mai. In V. Synodo: *Nihil de fide convulsum est*, id est, nihil de novo dogmate fidei, *conc. maj* id est, nihil pertinens

(*a*) 2. 2. q. 11. *art.* 2. *in corp.* (*b*) *Data die* 28. *Mart. anno* 1654.

ad fidem, *nego mai.* Sic enim loquitur Greg. Magn. quia in V. Synodo nova haeresis non fuit damnata, sed solum renovata et confirmata haeresis Nestorianae condemnatio, et *de personis est petitatum.* utrum nempe scripta Theodoreti et Ibae in pace Ecclesiae defunctorum appellatis eorum nominibus damnari possent, quae quaestio magis personas, quam doctrinam spectat.

Inst. Pelagius II. in Epistola secunda, Episcopis Istriae, qui propter tria capitula schisma fecerant, exprobrat quod in schismate remaneant propter *superfluas* quaestiones; atqui superfluae quaestiones non sunt fide divina credendae; ergo.

Resp. dist. maj. Quaestiones de tribus capitulis a Pelagio II. dicuntur superfluae *relative* ad Episcopos Istriae, *conc. maj.* cum enim illi Nestorianam damnarent haeresim, superfluum ipsis erat de scriptis damnatis disputare. *Relative* ad doctrinam in aliis scriptis contentam, *nego maj.* nam ibi sic loquitur summus Pontifex: *Facile sentietis, quantum sit periculum pro superfluis quaestionibus, et Haereticorum defensione capitulorum, tamdiu ab universa Ecclesia segregari.*

Objicies 2. Quod non est revelatum, non potest credi fide divina; atqui factum dogmaticum (v g. haereticitas libri Jansenii) non est revelatum; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quod non est revelatum, neque explicite, neque implicite, *conc. maj* quod non est revelatum explicite, sed est revelatum implicite; *nego maj.* Porro haereticitas libri Jansenii est implicite revelata, nimirum in hac prop. universali, in qua continetur; omne factum doctrinale, quod, ut haereticum, damnatur ab Ecclesia, quae est *columna et firmamentum veritatis*, et *adversus quam portae inferi non praevalebunt*, revera haereticum est.

Inst. 1. Ergo fide divina credere debemus Jansenium, haereticam in suo libro tradidisse doctrinam; atqui hoc est falsum; ergo. *Resp. nemo min.*

Prob. min. Haereticitas libri Jansenii, antequam damnaretur, non poterat credi fide divina; ergo nec fide divina credi potest, postquam damnata est.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod haereticitas libri Jansenii ante sui damnationem, nullo modo erat revelata, ac postquam ab Ecclesia est definita, tunc est revelata implicite, quatenus habet necessariam connexionem cum revelatione infallibilitatis Ecclesiae circa doctrinam librorum dogmaticorum.

Inst. 2. Si factum dogmaticum, ab Ecclesia definitum, esset fide divina credendum, Ecclesia conderet novos fidei articulos: falsum conseq. nam non fiunt a Deo novae revelationes. Ergo.

Resp. nego sequel. maj. Ecclesia enim, declarando aliquem textum haeterodoxum, non condit novum articulum fidei, sed, per assistentiam Spiritus sancti, applicat revelationem olim a Deo fa-

ctam, ad aliquod objectum particulare, quod in illa jam, propter definitionem Ecclesiae, continetur, estque veritas fide divina credibilis; unde Formularium Alexand. VII. dicitur, *Formula fidei*, ab Episcopo Laudunensi in sua ad Clementem XI. Epist. in favorem quatuor Episcoporum.

Quaeres 3. *Quid Ecclesia in suis Censuris intelligat per sensum obvium et naturalem?*

Resp. Cum distinctione propositionum de quibus judicat Ecclesia; vel enim illas propositiones in se absolute et independenter ab omni proferente spectatas, judicat, vel relative ad sensum libri a quo extrahuntur, vel auctoris a quo prolatae sunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de propositionibus in se absolute spectatis, *per sensum obvium et naturalem*, intelligit sensum quem verba ex communi ac recepta significatione prae se ferunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de prop. spectatis relative ad privatum sensum auctoris vel libri, *per sensum obvium et naturalem*, intelligit sensum ab auctore intentum, ad quem Ecclesia semper attendit, quando in sua censura librum vel auctorem designat. Nec tunc respicit sensum verborum in se et absolute, quia talis sensus est a mente libri vel auctoris alienus et quasi extraneus.

Hinc, quando Ecclesia damnat propositionem alicujus libri, vel auctoris aequivocam, quae duplicem habet sensum, unum rectum, alium falsum; nec praevie distinguit sensum verum, aut falsum, censura unice cadit in sensum falsum libri vel auctoris, qui illius sensus est obvius, proprius, et naturalis; nullatenus vero cadit in sensum verum et catholicum, qui relative ad librum vel auctorem, alienus est et extraneus; sic in Concil. Constantiensi hic Articulus IV. Joann. Hus. fuit indistincte damnatus: *Duae naturae, divinitas et humanitas, sunt unus Christus*, qui certe in se et absolute spectatus, nullam meretur censuram. sed qui fuit confixus in sensu proprio et naturali Joann. Hus. contendentis unamquamque sigillatim naturam esse totum et integrum Christum, ita ut possit dici: *Humanitas est totus Christus*, *divinitas est totus Christus*. Quod est falsum et haereticum.

Hinc sit, ut una eademque propositio, iisdem verbis concepta, modo probetur, modo improbetur, et quidem sine ulla sensus explicatione, sed ex sola circumstantiarum temporis et personarum, a quibus prolata est, consideratione; sic vox, *consubstantialis*, a Conc. Antiocheno rejecta fuit in sensu Pauli Samosateni, qui per eam intelligebat Filium habere substantiam ejusdem speciei cum substantia Patris, sed numero distinctam ab illa. Econtra fuit consecrata in Concil. Nicaeno I. ut unitas naturae in Patre et Filio significaretur, qui sensus est illius vocis, in se et absolute consideratae, proprius. Fieri ergo potest, et saepe fit, ut propositio quae in se innoxia est, noxia fiat ex perversa auctoris, qui ea abutitur, in-

tentione, ut de Juliano testatur D. Augustinus, *lib. 2. de nuptiis et concupisc. cap. 4.* dicens, *Quae veraciter et catholice dicta sunt, imo in divinis litteris veraciter scripta, non ab illo catholice dicta esse, quia non intentione catholici pectoris dicta sunt.*

Quaeres 4. *Utrum exigi possit ab Ecclesia, cum damnat propositiones aequivocas, ut perversum earum sensum, per datas explicationes assignet?*

Resp. negative, Quia eo ipso quo damnantur, constat ipsas in pravo sensu damnari, non autem in orthodoxo quem pati possent. Ecclesia enim, cum sit *columna et firmamentum veritatis*, nec errorem probare, nec verum damnare potest.

Quaeres 5. *Quas ob causas Ecclesia, in suis censuris, varios propositium sensus non distinguat?*

Resp. Duae vulgo assignantur, 1. Quia ad damnationem propositionis, sufficit, ut sit aequivoca, cum ratione suae aequivocationis possit fideles in errorem inducere.

2. Quia si explicationes daret Ecclesia, nullus esset rixandi finis in Novatoribus, qui, ad excutiendum obedientiae jugum, novas in infinitum explicationes postularent ad priores exponendas. Nemo nescit quam importune Janseniani postulaverint, ut quinque magistri sui propositiones, quas aequivocas esse contendebant, varios in sensus distinguerentur non alio certe consilio, quam ut earum damnationem hac arte declinarent.

CAPUT IV.

DE ROMANO PONTIFICE.

Nota. Quae ad Romanum Pontificem spectant, ad duas quaestiones reducemus, quarum *Prima* de ejus primatu. *Secunda* erit de ejus praerogativis.

QUÆSTIO I.

De primatu Romani Pontificis.

Nota 1. Duplex est primatus, honoris, nempe, et jurisdictionis.

Primatus honoris, est jus ante aliquem sedendi, absque ulla in eum jurisdictione; hunc heterodoxi facile concedunt D. Petro, dicuntque eum fuisse primum inter pares... *Primatus jurisdictionis*, est jus regendi universam Ecclesiam cum amplitudine potestatis in omnes Christi fideles tam Laicos, quam Clericos et Episcopos.

Nota 2. Primatum jurisdictionis summi Pontificis negarunt, non solum Haeretici, qui Constantinopoli, sedente Photio, schisma adversus Ecclesiam Romanam fecerunt; sed etiam Joannes Wiclef, Lutherus, Calvinus, aliique recentiores Haeretici, contra quos duo sunt resolvenda; *Primum*, utrum D. Petrus a Christo primatum et jurisdictionem in universam Ecclesiam acceperit. *Secundum*, utrum Romanus Pontifex succedat Petro in primatu.

CONCLUSIO I.

D. Petrus accepit a Christo primatum honoris et jurisdictionis in tota Ecclesia, non solum supra fideles, sed et supra alios Apostolos. Est de fide, et consequenter ex sola Scriptura et traditione probanda.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 16. Christus dixit Petro. *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Ex quo sic argumentor: qui est constitutus fundamentum Ecclesiae, ille obtinuit à Christo primatum jurisdictionis in universa Ecclesia; atqui D. Petrus est constitutus àChristo fundamentum Ecclesiae;ergo..... major constat; minor firmabitur solutione objectionum.

Prob. 2. Christus addit ibidem: *Tibi dabo claves regni caelorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis,* etc. ex quo sic arguo: nomine clavium, per metaphoram, significatur primatus et suprema potestas; cui enim traduntur claves civitatis, illius princeps et rector instituitur; atqui Christus promisit Petro claves regni caelorum; ergo etc.

Prob. 3. Ex Joann. 21. ubi Christus dixit Petro: *Pasce agnos meos, pasce oves meas,* ex quibus verbis primatus S. Petri supra caeteros Apostolos merito colligitur: namque ille primatum divinitus habuit, qui non agnorum tantum, id est, fidelium, sed et ipsarum quoque ovium, id est, Pastorum, Pastor constitutus est; atqui sanctus Petrus a Christo constitutus est Pastor, non solum fidelium, sed et omnium ovium, id est, Pastorum, cum propositio Christi sit indefinita proindeque universali aequivalens; ergo.

Prob. 4. Traditione PP. Graecorum et Latinorum; qui omnes uno ore Petrum praedicaverunt caput Ecclesiae.

1. *Ex Graecis,* S. Basilius (*a*) de Petro ait: *Ille beatus, qui caeteris praelatus discipulis fuit.*

S. Epiphan. haeresi 51. dicit: *Petrum elegit,* Christus, *ut dux esset discipulorum;*

S. Chrysost. (*b*) *Deus concedere solus potest, ut futura Ecclesia.....immobilis maneat, cujus Pastor et caput est homo piscator et ignobilis.*

2. *Ex latinis:* S. Ambros. (*c*) *Primatum non accepit Andreas, sed Petrus.*

D. Hieron. *lib.* 1. *ad Jovinianum,* ait. *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio.*

S. Leo (*d*) ait: *De toto mundo unus Petrus eligitur, qui et uni-*

(*a*) *Serm. de judicio Dei.*
(*b*) *Hom.* 11. *in Joann.* (*c*) *In cap.* 12. *Eplst.* 2. *ad Corinth.*
(*d*) *Serm.* 3. *de assumpt. sua ad Pontificatum.*

versarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiae Patribus praeponatur; ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Cum Calvino, Christus per haec verba: *Tu es Petrus, et super hanc petram*, etc. non intelligit Petrum, sed seipsum; ergo ex illis non potest concludi primatum Ecclesiae concessum fuisse Petro.

Resp. nego ant. De persona enim S. Petri sermonem esse, contextus ipse demonstrat; nam particula, *hanc*, refertur ad *Petram*, de qua Christus antea immediate locutus fuerat; atqui non de seipso, sed de Petro, antea immediate locutus fuerat, dicens: *Tu es Petrus, et super hanc petram*, etc. Hinc est quod SS. Patres, tam Graeci, quam Latini, per τὸ, *Petram*, intelligant S. Petrum; hic sufficiat aliquos referre.

Ex Graecis, Gregor. Nazianzen. ait, (*a*) *Petrus Petra vocatur, atque Ecclesiae fundamenta fidei suae credita habet.*

S. Epiphan. in Ancorano: *Dominus*, inquit, *constituit Petrum primum Apostolorum Petram firmam, super quam Ecclesia Dei aedificata est.*

S. Chrysost. (*b*) sic loquitur: *Dominus ait: Tu es Petrus, et ego super te aedificabo Ecclesiam meam.*

Ex Latinis, Tertull. *lib. de praescript.* ait; *Latuit aliquid Petrum aedificandae Ecclesiae Petram dictum?*

D. Cyprian. Epist. ad Quirin. *Petrum Dominus primum elegit, et super eum aedificavit Ecclesiam suam.*

S. Hilarius, *in cap.* 16. *Matth.* dicit: *O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiae fundamentum, dignaque aedificatione illius Petra, quae infernas leges dissolveret! O beatus caeli Janitor*, etc.

Inst. 1. Si in textu allato Christus per *Petram* intellexisset Petrum, debuisset dicere, *tu es Petra, et super hanc Petram*; atqui non dixit; ergo, etc.

Resp. nego min. Nam in idiomate Syriaco, quo Christus usus est, bis repetitur *Cephas*, sic, *tu es Cephas, et super hoc Cephas*, quod nomen Petram duram, seu rupem significat; interpres tamen Latinus non vertit priori loco *Petram*, sed Petrum, quia non ex Syriaco, sed ex Graeco vertit codice, in quo legitur, *tu es Petros*; porro cum apud Graecos, tam *Petros*, quam *Petra*, significet lapidem, interpreti Latino commodius visum est, homini nomen masculinum, quam faemineum tribuere.

(*a*) *Orat. de moderatione servanda in disput.* (*b*) *Hom.* 55. *in Matth.*

Inst. 2. D. Aug. ista verba, *super hanc Petram*, intelligit de Christo (*a*) dicens: *in hoc libro*. (contra Epist. Donati scripto.) *dixi de Petro, quod in illo, tamquam in Petra fundata sit Ecclesia..... sed scio me postea saepissime sic exposuisse, quod a Domino dictum est, tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi.* Ergo.

Resp. dist. ant. D. Aug. illa verba intelligit de Christo cum exclusione explicationis naturalis quae Petram de Petro interpretatur, *nego ant.* sine illius exclusione, *conc. ant.* haec distinctio eruitur ex ipso D. Aug. qui ibidem lectori permittit, ut quam interpretationem probabiliorem judicaverit, eligat; *Harum autem duarum sententiarum, quae sit probabilior, eligat lector.* Qui insuper in Psal. 69. ait: *Petrus ...in illa confessione*, Filii Dei, *appellatus est Petra, super quam fabricaretur Ecclesia.*

Inst. 3. Origenes (*b*) explicans haec verba: *Super hanc Petram*: dicit: *Petra est omnis qui est imitator Christi, et super omni ejusmodi Petra aedificatur Ecclesia Dei.* Ergo per illam *Petram* intelliguntur omnes fideles.

Resp. nego conseq. Nam Origenes hic allegorice hunc textum exponit, quem *Hom.* 5. *in Exod:* Litteraliter exponens, de solo Petro interpretatur, dicens: *Vide magno illi Ecclesiae fundamento, et Petrae solidissimae, super quam Christus fundavit Ecclesiam, quid dicatur a Domino: modicae fidei quare dubitasti?*

Inst. 4. Solus Christus est fundamentum Ecclesiae, juxta illud 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus;* ergo solus Christus est caput Ecclesiae.

Resp. dist. ant. Solus Christus est fundamentum Ecclesiae, per exclusionem alterius fundamenti primarii et principalis, quod propria virtute structuram Ecclesiae sustentat, *conc. ant.* per exclusionem fundamenti secundarii Christo subordinati, ab eoque accipientis virtutem, ut solide possit sustentare, et gubernare Ecclesiam, *nego ant.* responsio est D. Leonis, qui (*c*) Christum introducit sic loquentem: *Ego fundamentum; praeter quod nemo potest aliud ponere; tamen tu quoque Petra es quia mea virtute solidaris, ut quae mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia:*

Subsumes; Esto Petrus sit fundamentum secundarium Ecclesiae, non sequitur inde quod sit ejusdem caput; ergo.

Prob. subs. Ex Apoc. 21. ubi Ecclesia vocatur, *Murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum agni.* Atqui ex eo quod duodecim Apostoli

(*a*) *L.* 1. *retract. cap.* 21. (*b*) *Tract.* 1. *in Matth.*
(*c*) *Serm.* 3. *in anniversario suae assumpt.*

dicantur fundamenta Ecclesiae, non sequitur inde quod sint e dem caput; ergo.

Resp. nego conseq. Quia non eodem modo dicuntur caeteri A stoli Ecclesiae fundamenta, quo D. Petrus; nam licet caeteri Apos fuerint Petro aequales in fundandis Ecclesiis, in annuntianda omnibus gentibus; fuerunt tamen dispares in regenda et guberna universa Ecclesia; habuerunt quidem, quatenus Apostoli, unive lem et plenissimam potestatem regendi Ecclesiam, juxta illud Joa 20. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Sed illa potestas tantum extraordinaria et delegata, solusque Petrus, ut Pastor, hal ordinariam, non solum in fideles, sed et in ipsos Apostolos, q rum erat caput: nam caeteri, quatenus Episcopi, *Habent sibi a gnatos greges, singuli singulis*, ait D. Bernard. Eugenio Papae, *Tibi universi concrediti sunt, uni unus; non modo ovium, sed Pastorum, tu unus omnium Pastor.* Unde licet Petrus sit fundam tum Ecclesiae Ministeriale respectu Christi cui subordinatur, tamen principale respectu aliorum Apostolorum, qui Petro sub dinantur.

Inst. 3. Div. Cyprian. l. de unit. Ecclesiae, ait: *Hoc erant que caeteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio praedit honoris et potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur.* E censuit omnes Apost aequales fuisse, et consequenter Petrum habuisse primatum supra illos.

Resp. dist. conseq. Censuit omnes Apostolos inter se aequ fuisse in auctoritate Apostolatus quatenus nimirum poterant, si Petrus, per totum orbem praedicare, Ecclesias fundare, Episco creare, etc. *conc. conseq.* in auctoritate Episcopali, *nego cons* sic enim erant impares, cum Petrus in omnes, etiam Apostolos, testatem ordinariam haberet tanquam eorum Pastor et caput, in sum vero nullus. Neque aliud voluit Cyprian. qui hic primatum tri agnoscit cum ait: *Exordium ab unitate proficiscitur*, unitas tem illa ab uno capite repetitur, ideo addit: *Primatus Petro dat ut una Ecclesia et Cathedra una monstretur.*

Objicies 2. Multi Patres per tò, *Super hanc Petram*, intellig Petri fidem et confessionem, *Et super hanc Petram, id est, fid atque confessionem*, ait D. Chrysost. Hom. 55. ergo textus non telligitur de Petro.

Resp. dist. ant. Per Petram intelligunt Petri fidem et confess nem *in abstracto*, quasi vellent Ecclesiam fundari in fide sine s jecto spectata, *nego ant.* de fide enim sic spectata nullum Chris fecit sermonem. Intelligunt Petri fidem et confessionem *in concre* id est, Petrum in fide fideique confessione firmum, *conc. ant.* sponsio patet ex ipso D. Chrysost. qui ibidem ait: *Dominus ait es Petrus, et super te aedificabo Ecclesiam meam.*

(a) *L. de considerat. cap.* 8.

Objicies 3. Haec verba, Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Caelorum*, etc. diriguntur ad Ecclesiam, non ad propriam Petri personam; ergo ex illis non potest firmum duci argumentum pro primatu D. Petri.

Resp. nego ant. Nam omnia textus verba propriam Petri personam manifeste designant; nempe, *Beatus es Simon Bar-Jona....et ego dico tibi quia tu es Petrus.... tibi dabo claves regni Caelorum.* Deinde illi dictum est a Domino, *Tibi dabo claves*, etc. cui dictum est, *Vade post me Satana*; atqui postrema haec verba dicta sunt Petro et in propria persona, ut docent S. Hilarius (*a*), Aug. (*b*), Theophilactus, (*c*) et alii; ergo, etc.

Inst. 1. Illa Christi verba, *Tibi dabo claves*, ad eum diriguntur, quem Petrus repraesentabat quando Christus illa protulit; atqui tunc Petrus repraesentabat Ecclesiam ex Aug. Tract. 50. in Joann. *Quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit.* Ergo claves datae sunt Ecclesiae, non Petro.

Resp. dist. maj. Quem Petrus repraesentabat, ut rector et supremus Ecclesiae Pastor, *conc. maj.* quem repraesentabat, ut procurato, vel legatus, *nego maj.* atqui Petrus repraesentabat Ecclesiam, ut ejus Rector et Pastor supremus, *conc. min.* ut ejus Legatus et Procurator, *nego min.* Itaque quando Christus dixit Petro, *Tibi dabo claves*, etc. Petrus repraesentabat Ecclesiam eo modo, quo Rex, dum civitatis claves recipit, repraesentat Rempublicam, cui praeficitur; *Petrus*, inquit Aug. (*d*) *propter Apostolatus sui primatum, Ecclesiae gerebat, figurata quadam generalitate, personam.*

Inst. 2. Ex D. Ambr. in Psalm. 38. *Quod Petro dicitur, caeteris Apostolis dicitur, tibi dabo claves.* Ergo ex illo textu non potest inferri primatus Petri.

Resp. dist. textum. Quod Petro dicitur, caeteris Apostolis dicitur, et eodem modo, *nego.* Et diverso modo, *conc.* Petrus enim accepit a Christo claves, seu summam jurisdictionem in tota Ecclesia, ut Pastor ordinarius a quo caeteri Pastores penderent, et cujus potestas ad successores transitura esset; econtra caeteri Apostoli acceperunt summam jurisdictionem in totam Ecclesiam, ut extraordinarii legati, et cum subordinatione et dependentia a Petro, ut supremo Ecclesiae capite, quae potestas cum ipsis expiravit, nec fuit transmissa ad eorum in Episcopatu successores.

Objicies 4. D. Aug. (*e*) ait: *Cum ei* (Petro) *dicitur, ad omnes dicitur, amas me, pasce oves meas.* Ergo ex illo textu non potest colligi primatus Petri supra alios Apostolos.

Resp. dist. ant. Omnibus dictum est, *Pasce oves meas*, et aeque

(*a*) *In Psal.* 131. (*b*) *L.* 1. *contra Gaudent, cap.* 31.
(*c*) *In cap.* 16. *Matth.* (*d*) *Tract.* 12. *in Ioan.*
(*e*) *L. de agone Christiano, cap.* 39.

primo et principaliter, *nego ant.* et non aeque primo et principaliter. *conc. ant.* haec enim verba primo et principaliter dicta sunt Petro in propria persona secundario vero omnibus Ecclesiae ministris in ipso Petro, tanquam in principe illos repraesentante, qui per haec verba, *Pasce oves meas*: potestatem accepit pascendi totum Christi gregem, non qua solus uteretur, sed quae aliis communicaretur, qui cum dependentia ab ipso Petro debent proportionaliter pascere eam gregis partem quae sibi est commissa.

Objicies 5. Christus, Luc. 22. docet Apostolos non debere habere praelaturam, *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic.* Ergo etc.

Resp. nego ant. Nam Christus, per haec verba, non omnem primatum vetuit, sed eum principatum a suis rejecit, qui a gentibus exercebatur cum fastu, imperio, et avaritia, ut exponit D. Petrus, *Pascite,* inquit, (*a*) *qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Deinde Christus satis indicat aliquem inter discipulos esse aliis superiorem, dicens: *Qui major est in vobis, fiat sicut minor*, etc.

Objicies 6. Act. 8. Apostoli miserunt Petrum Samariam; atqui Joann 13. *Apostolus non est major eo qui misit illum*; ergo.

Resp. dist. maj. Miserunt per mandatum, *nego maj.* per consilium et suasionem, ut Samaritanos in fide confirmaret, *conc. maj.* Porro qui consilio mittitur, non est minor mittente Textus Joan. intelligitur de Christo, qui mandato misit Apostolos ut docerent omnes gentes.

Inst. Ad Galat. 2. Paulus in faciem Petro restitit; ergo ipsi erat superior.

Resp. dist. ant. Restitit Petro ex studio veritatis et zelo religionis *conc. ant.* Restitit ex superioritate et imperio *nego ant.* Illa autem correctio non est superioritatis argumentum: unde Greg. Mag. (*b*) ait: *Ecce a minori suo reprehenditur, et reprehendi non dedignatur: non ad memoriam revocat quod claves regni Caelorum acceperit.*

Objicies 7. Nonnulli ex Patribus Petrum et Paulum faciunt pares dignitate et auctoritate; ergo.

Prob. ant. S. Epiph. haeresi 27 ait; *Romae primi Petrus et Paulus Apostoli pariter et Episcopi fuerunt*; ergo.

Resp. dist. ant. Paulus dicitur cum Petro Episcopus Romanus, ratione muneris Pastoralis Ecclesiae particularis Romanae, *nego ant.* certum est enim quod D. Paulus in nulla particulari Ecclesia sedem Episcopalem fixerit. Ratione muneris Apostolici, quod omnibus Apostolis jus Episcopale ubique terrarum conferebat, *conc.*

(*a*) *Epist.* 1. *cap.* 5. (*b*) *L.* 2. *in Exech. hom* 18.

ant. hujus muneris Apostolici virtute, Paulus cum Petro Ecclesiam Romanam fundavit et rexit, sed semper cum subordinatione et dependentia a Petro.

Inst. Romani Pontifices in suis bullis ac diplomatibus se fungi auctoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli testantur; sic Paulus III in bulla convocationis Concilii Tridentin. *Auctoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli, qua nos quoque in terris fungimur*, etc. Ergo Paulus fuit particularis Ecclesiae Episcopus, non secus ac D. Petrus.

Resp. nego conseq. Hic enim loquendi modus non intelligitur de auctoritate cui Romani Pontifices successerunt; sed de auctoritate praesidii quod implorant, unde non pauci Rom. Pontifices in suis bullis declarant se aliquid facere non solum Petri et Pauli, *Sed et omnium simul Sanctorum, atque venerandorum sex universalium Conciliorum auctoritate*, ut loquitur Nicolaus I. in sententia contra Photium lata; atqui tamen non succedunt auctoritati omnium Sanctorum; ergo, etc.

Objicies 8. Jacobus Episcopus Jerosolymitanus fuit Petro major, ergo.

Prob. ant. Jacobus Christo in Episcopatu Jerosolymitano successit; ergo, etc.

Resp. nego ant. Neque enim Christus fuit Episcopus alicujus particularis loci, sed fuit, et etiamnum est, totius Ecclesiae Pontifex, qui, cum vivat in aeternum, non potuit habere successorem.

Inst. 1. Jerosolymorum Ecclesia fuit mater omnium Ecclesiarum; ergo Jacobus fuit Pater omnium Ecclesiarum, non Petrus.

Resp. dist. ant. Fuit mater omnium Ecclesiarum, antiquitate, cum prima omnium fuerit fundata, *conc. ant.* auctoritate et officio gubernandi, *nego ant.* Dominus enim primo Jerosolymorum Episcopo non contulit primatum, sed soli Petro.

Inst. 2. Clemens Rom. apud Eusebium (a) docet Apostolos, *post Salvatoris ascensum ..... Jacobum cognomine justum, Apostolorum Episcopum elegisse*; ergo, etc.

Resp. nego ant. Ille enim textus est mendosus, qui, licet sic legatur in codice Basileensi, non sic legitur in aliis, in quibus vox *Apostolorum* non reperitur, sed vox *Jerosolymorum*; unde Nicephorus, *l.* 2. *cap.* 3. hunc Eusebii locum sic refert: *Jacobum Justum Episcopum Jerosolymorum elegerunt.*

CONCLUSIO II.

Romanus Pontifex jure divino primatum honoris et jurisdictionis habet in tota Ecclesia Est de fide contra Graecos Schismaticos Lutheranos, et Calvinistas.

(a) *L.* 2. *Hist. cap.* 1.

Prob. 1. Legitimus Petri successor jure divino primatum habet in tota Ecclesia atqui Roman. Pontifex est legitimus Petri successor; ergo, etc. ...., major est certa: nam legitimus Petri successor eamdem habet in tota Ecclesia potestatem, quam in ea habuit D. Petrus; cum Christus dixerit Petro, non solum in propria persona, sed etiam in persona omnium ejus successorum, *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.* Et, *Pasce oves meas*; atqui Petrus jure divino primatum habuit in tota Ecclesia, ut probatum est; ergo, etc. Ideo:

Prob. min. Ille est legitimus Petri successor, qui Cathedram habet, in qua Petrus sedit et mortuus est; atqui Romanus Pontifex Cathedram habet, in qua Petrus sedit et mortuus est; ergo, etc. Major est certa; nam, *non succeditur, nisi locum cedenti vel per mortem naturalem, vel per mortem legitimam, id est, depositionem, vel per renunciationem*, ait Bellarmin. (a) Hinc est quod Episcopus Antiochenus Div. Petri non sit successor, quia, addit Bellarm. *Petrus adhuc vivens, et Pontificatum gerens, Antiochenam Ecclesiam reliquit, et Romae sedem suam fixit*, ibique mortuus est.

Prob. min. Ex scriptoribus Ecclesiasticis fide dignissimis.

Eusebius in chronico ann 44. ait; *Petrus Galilaeus Christianorum Pontifex primus, cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur ubi evangelium praedicans 25. annis ejusdem urbis Episcopus perseverat.* Et in Chronico anni 71. *Primus Nero super omnia scelera sua, etiam persecutionem in Christianos facit, in qua Petrus et Paulus gloriose Romae occubuerunt.*

D. Hieronym. de viris illustribus in Petro, *Simon Petrus*, inquit, *ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique 25. annis Cathedram Sacerdotalem tenuit usque ad ultimum, id est 14. Neronis annum, a quo et affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso.*

Paulus Orosius l. 7. Histor. cap 6. *Exordio regni Claudii Petrus, Apostolus Christi Romam venit, et salutarem cunctis fidem fideli verbo docuit, atque exinde Christiani Romae esse coeperunt.* Eamdem veritatem tradunt omnes alii historici Ecclesiastici, Patres et Concilia. ipsaque Ecclesia, quae, in officio SS. Petri et Pauli, sic canit: *O Roma felix quae duorum Principum es consecrata glorioso sanguine*, etc.

Prob. 2. Ex Conciliis, Nicaeno, in cujus can. 6. dicitur: *Ecclesia Romana semper habuit primatum.*

Constantinop. I. can. 3. *Constantinopolitanus Episcopus habeat primatus honorem post Romanum Episcopum.*

Ephes in quo Philippus Apostolicae sedis legatus, nemine reclamante, actione tertia dixit: *Nulli dubium, imo saeculis omnibus no-*

(a) *L. 2. de Rom. Pontif. cap. 12.*

tum est, quod S. Beatissimusque Petrus Apostolorum princeps et caput, fideique columna, et Ecclesiae Catholicae fundamentum a Domino nostro J. C. claves regni accepit; solvendique ac ligandi peccata potestas ipsi data est, qui ad hoc usque tempus, et semper in suis successoribus vivit et judicium exercet.

Chalced. Act. 16 Patres clamarunt; *Ex his quae gesta sunt, et ab unoquoque deposita, perpendimus omnem quidem primatum et honorem praecipuum secundum canones antiquae Romae Dei amantissimo Archiepiscopo conservari.*

Florentino, quod, Graecis et Latinis consentientibus, in definitione fidei sess 6. sic pronuntiat: *Definimus, Sanctam Apostolicam sedem, et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Rom. Pontificem, successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi, et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro J. C. plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris Canonibus continetur.*

Hinc Martinus V. in Conc. Constantiensi, sess. ult. decernit, ut omnis de haeresi Joannis Huss, et Wiclefi, qui hanc fidei veritatem negabant, suspectus, interrogetur, *utrum credat, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor B. Petri habens supremam auctoritatem in Ecclesia Dei.*

Prob. 3. Ex Patribus, tum Graecis, tum Latinis.

Ex Graecis, D. Irenaeus, *lib.* 3. *cap.* 3. *de Romana Ecclesia*, ait: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles.*

S. Athanas. *Ob id vos*, inquit, (*a*) *praedecessoresque vestros, Apostolicos videlicet praesules in summitate arcis constituit, omniumque Ecclesiarum curam habere praecepit, ut nobis succurratis.*

S. Chrys. a sententia depositionis, in se per Theophilum Alexandrinum lata ad Innocent. I. appellavit.... Idem Theodoretus a Dioscoro Alexandrino depositus ad S. Leonem appellavit. Ex quibus patet Ecclesiam orientalem, ante schisma Photii, constanter agnovisse primatum Romani Pontificis, ejusque supremam in omnes Patriarchas et Episcopos jurisdictionem.

Ex PP. Latinis.

August. Epist 162. *In Romana Ecclesia semper Apostolicae Cathedrae viguit principatus.*

D. Cyprian. (*b*) *Deus unus est, et Christus unus, et una Ecclesia, et Cathedra una super Petrum Domini voce fundata; aliud*

(*a*) *Epist. ad Felicem Papam.* (*b*) *Epist.* 8. *ad plebem.*

altare constitui, aut Sacerdotium novum fieri, praeter unum altare et unum sacerdotium, non potest; quisquis alibi collegerit, spargit. Ergo sicut Deus unus est, et Christus unus, et Ecclesia una numero, non specie, ita et Cathedra una est numero, illaque est Cathedra Petri, extra quam quicumque colligit, spargit.

D. Prosper (a) *Roma per sacerdotii principatum*, inquit, *amplior facta est arce religionis, quam solio potestatis.*

His auctoritatibus addo declarationem Cleri Gallicani, in comitiis generalibus anni 1681. ubi de Romano Pontifice sic loquitur: *Caput est Ecclesiae, centrum unitatis, obtinet ille in nos primatum auctoritatis et jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona sancti Petri collatum: qui ab hac veritate dissentiret, Schismaticus, imo et Haereticus esset.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Cyprian. primatum Romani Pontificis supra alios Episcopos non agnovit; ergo.

Prob. ant. Div. Cyprian. asserit omnes Episcopos pares esse in auctoritate Episcopali: *Episcopatus unus est*, ait, (b) *cujus a singulis in solidum pars tenetur*, ergo.

Resp. nego ant. Asserit Episcopos esse pares in auctoritate Episcopali, quoad munera quae sunt intrinseca et essentialia Episcopatui, *conc. ant.* quoad munus Episcopatui accidentale, *nego ant.* Porro primatus, est quid accidentale Episcopatui, ad eumque pertinet Episcopum, quem Dominus elegit.

Inst. 1. Si Romanus Pontifex haberet primatum in Episcopos, esset Episcopus Episcoporum; falsum conseq. ergo.

Prob. min. Ex D. Cyprian. Epist. ad Quintum; *Neque enim*, ait, *quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit.* Ergo.

Resp. nego conseq. D. enim Cyprian. loquitur solum de Episcopis in Concil. Carthaginensi III. congregatis, de quibus asserit nullum se Episcopum Episcoporum constituisse, qui vim inferret aliis, ut rebaptizationi, quae in eo Conc. decreta est, faveret vel non faveret; sed unumquemque suam sententiam liberrime aperuisse: *Superest*, inquit, *ut de hac ipsa re singuli quid sentiamus, proferamus, neminem judicantes ... neque enim quisquam nostrum Episcopum*, etc.

Inst. 2. Qui non potest alios judicare Episcopos, non est Episcopus Episcoporum; atqui ex D. Cypr. ibidem, Episcopus Roman. non potest alios judicare Episcopos; ergo.

Resp. nego min. D. Cyprian. non loquitur de Rom. Episcopo, sed de Episcopis in Conc. suo Carthaginensi congregatis, de quibus dicit: *Omnis Episcopus ... tam judicari ab alio non potest, quam*

(a) *L. 2. de vocat. gentium.* (b) *L. 2. de unitate Eccles.*

nec ipse possit alterum judicare; alias contradiceret Conc. Ephesino, a quo Joannes Patriarcha Antiochenus jussus est, *obedientiam et honorem deferre Apostolicae sanctae Dei Ecclesiae Romanorum, apud quam maxime mos est ex Apostolico ordine et traditione, ut ipsa Sedes Antiochena dirigatur, et apud eam judicetur.* Errasset ergo D. Cyprian. si judicandi Episcopos potestatem Romano denegasset Pontifici, ipsiusque auctoritati possemus cum D. Aug. (a) respondere, *Litteras Cypriani non ut canonicas habeo, sed eas ex canonicis considero; et quod in eis Scriptur. divinarum auctoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod autem non congruit cum pace ejus respuo.*

Inst. 3. D. Cyprian. Stephano S. P. definient, *nihil*, circa rebaptizationem Haereticorum, *esse innovandum*, obstinate reluctatus est: ergo non eum agnovit Episcopum Episcoporum.

Resp. nego conseq. Non enim ideo reluctatus est Stephano definienti, quod ejus primatum negaret; dicit enim ibidem, *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia et Cathedra una monstretur.* Sed quod putaret S. P. Sthephanum sua abusum fuisse auctoritate, cum censuerat Ecclesiastica communione privandos esse Episcopos a se dissentientes in quaestione, quam erronee putabat esse solius disciplinae, non fidei.

Inst. 4. Ille primatum non habet in tota Ecclesia, qui non potest dici Episcopus universalis. Atqui Rom. Pontifex non potest dici Episcopus universalis. Ergo.

Prob. min. Greg. Magn. *l.* 4. *Epist* 32. Joannem Costantinop. infectatur quod se diceret Episcopum universalem, atque illud esse *nomen blasphemiae*; ergo Episcopus Rom. non potest dici Episcopus universalis.

Resp. dist. ant. Hoc nomen *Episcopus universalis*, est nomen blasphemiae in sensu pravo, quo illud usurpabat Joannes Constantinop. *conc. ant.* in sensu orthodoxo, *nego ant.*

Itaque duplici sensu potest accipi nomen *Episcopi universalis*... 1. Ita ut qui dicitur Episcopus universalis, sit solus universae Ecclesiae Episcopus, cujus caeteri omnes Episcopi sint tantum delegati ac vicarii, hic sensus est falsus et erroneus; in hoc tamen sensu Joannes Costantinopol. voluit appellari *Episcopus universalis*, ut constat ex his D. Gregorii verbis: *Ad hoc perductus es, ut despectis fratribus, Episcopus appetas solus vocari.* 2. Nomen Episcopi universalis potest accipi hoc sensu, quod aliquis dicatur Episcopus universalis; eo quod regat singulas orbis Ecclesias, servata singulorum Episcoporum jurisdictione; hoc vero et orthodoxo sensu Pontifex Romanus vocatus est *Episcopus universalis* a Concilio Chalcedonensi.

(a) *L.* 2. *contra Crescon. c.* 32.

Inst. 5. Div. Greg. asserit *nullum umquam praedecessorum su rum tali vocabulo appellari voluisse*; ergo non ipsis competit ill nomen.

Resp. nego conseq. Non ideo Romani Praesules titulum Episc pi universalis assumere noluerunt, quod ipsis competat, sed qu pravo sensui obnoxium esse poterat, hanc unique rationem red D. Greg. *Ne*, inquit, *si sibi in Pontificatus gradu gloriam sing laritatis arriperet, hunc omnibus fratribus denegasse videretur.*

Inst. 6. Ille non est Episcopus universalis, cujus jurisdictio i tra limites Occidentis coercetur; atqui Romani Pontificis jurisc ctio sic coercetur a Conciliis · ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Canon 6. Concil. Nicaeni I. sic habet: *Mos antiqu perdurat in Ægypto, vel Lybia et Pentapoli, ut Alexandrinus E piscopus horum omnium habeat potestatem:.. quoniam quidem Episcopo Romano parilis mos est*. Ergo.

Resp. dist. conseq. Jurisdictio Romani Episcopi coercetur, qua tenus est Patriarcha, *conc. conseq.* quatenus est summus Pontife et Vicarius Christi, *nego conseq.*

Itaque summus Pontifex spectari potest, 1. Ut Episcopus respe ctu Dioecesi Romanae. 2. Ut Metropolita, respectu Provinciae Ro manae, 3. Ut Patriarcha, respectu Occidentis. 4. Tandem ut sum mus Pontifex, respectu totius orbis christiani. Porro praedictus Ca non non confert Alexandrinum Episcopum cum Episcopo Romano quoad dignitatem Pontificiam, sed tantum quoad dignitatem Pa triarchalem et jura illi annexa; nam hic Canon in Concil. Chal ced. sic refertur: *Trecentorum decem et octo Patrum Canon VI quod Ecclesia Romana semper habuit primatum: teneat autem e Ægyptus, ut Episcopus Alexandriae, etc.* Ad cuius relationem Pa tres dixerunt: *Perpendimus quidem omnem primatum et honorem praecipuum secundum Canones, antiquae Romae Archiepiscopo conservari.*

Objicies 2. D. Hieronym. (a) ait: *Ubicumque fuerit Episcopus sive Romae, sive Eugubii, sive Constantinopoli... ejusdem meriti ejusdem est Sacerdotii.* Ergo nullus est, qui supra alios habeat po testatem.

Resp. conc. conseq. Nam D. Hieron. Epist. ad Damasum clare tradit primatum Rom. Pontificis, dicens: *Non novi Vitalem, Me letium respuo, ignoto Paulinum, quicumque tecum non colligit spargit.* Itaque hic loquitur de potestate et honore Episcopis debi to, hocque ut reprimat Diaconorum Romanae Ecclesiae superbiam, qui supra Episcopos Romae existentes sese extollebant; eisque de clarat, *Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romae, sive Eugubii* idest, in loco suae sedis, ejusdem esse sacerdotii, id est, esse supra Clericos inferioris ordinis.

(a) *Epist. 85 ad Evagrium.*

Objicies 3. Qui sunt Vicarii Christi in terris, quibusque commissa est universalis Ecclesiae cura, sunt paris iurisdictionis cum Episcopo Romano: Atqui omnes Episcopi sunt Vicarii Christi, juxta Apost. (*a*). *Pro Christo legatione fungimur.* Omnibus *commissa est cura universae Ecclesiae* ut scribit Eleutherius Papa ad Episcopos Galliae; ergo.

Resp. dist. maj. Qui sunt Vicarii Christi in tota Ecclesia, quibusque commissa est cura universalis Ecclesiae, auctoritate jurisdictionis regendae, *conc. maj.* qui sunt Vicarii Christi in sua quisque particulari Ecclesia, quibusque commissa est universalis Ecclesiae cura per caritatem, qua Ecclesiae laboranti subvenire debent: *nego maj.* Porro solus Romanus Pontifex est Vicarius Christi in universa Ecclesia, solus potest per auctoritatem et jurisdictionem, curam habere universae Ecclesiae; ergo.

Praeterea. Decretalis Eleutherii, viris eruditis hodie certissimae suppositionis convicta habetur, sicut et aliae Pontificum Rom. usque ad Syricium, qui Petri Cathedram an. 385. ascendit.

Inst. 1. Episcopi sunt successores Apostolorum; atqui Apostoli habeant jurisdictionem in universa Ecclesia; ergo.

Resp. dist. maj. Sunt successores in Episcopatu, *conc. maj.* Porro Apostoli jurisdictionem universalem habebant, qua Apostoli, non qua Episcopi; illa autem jurisdictio erat extraordinaria, cui non succedunt Episcopi.

Inst. 2. Jurisdictio universalis competebat Petro ratione Apostolatus; atqui tamen ei succedit Episcopus Romanus; ergo.

Resp. nego maj Nam jurisdictio universalis competebat Petro ratione muneris supremi totius Ecclesiae Pastoris, et non solum ratione Apostolatus, et ideo in eo erat ordinaria et independens.

Resp. 4. Primatus totius Ecclesiae fuit privilegium personale Petri; ergo non transit ad ejus successores.

Resp. dist. ant. Fuit privilegium personale Petri, cum potestate, ipsi a Christo facta, illud alligandi ad aliquem certum locum, *conc. ant.* sine tali potestate, *nego anteced.*

Itaque, Primatus Petro primum collatus est sine alligatione ad aliquem locum .. sed cum potestate illum postea ad aliquem locum particularem alligandi; et cum Petrus, ex speciali Dei inspiratione et jussu, sedem Romae ultimo fixerit, illiusque Episcopus mortuus fuerit, inde factum est, ut Rom. Episcopus succedat Petro in omni potestate, quam Petrus pro se, et pro suis successoribus, a Christo accepit.

Inst. 1. Petrus numquam Romam venit; ergo non fuit Romae Episcopus.

Resp. nego ant. Cujus falsitas patet, tum ex dictis, tum ex prima

(*a*) 2. *Cor.* 15. *v.* 10.

Petri Epist. quae scripta fuit Romae, ut probant haec, c. 1. verba, *salutat vos Ecclesia quae est in Babylone collecta.* Atqui juxta omnes interpretes, D. Petrus per Babylonem significavit Romam, ubi tempore D. Petri erat confusio idolorum et vitiorum. *Petrus in Epist. 1. sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans, salutat vos, inquit, Ecclesia quae est in Babylone*, ait D. Hieronym. *lib. de viris illustr. in Marco.*

Inst. 2. Non potest dici quo tempore Petrus Romam venerit, et quot annis Romae commoratus sit; ergo.

Resp. nego ant. Nam ex D. Hieron. (*a*) *Petrus Romam venit anno Claudii secundo . . . ibique 25. annis Cathedram tenuit usque ad ultimum Neronis annum.* Et ex Paulo Orosio (*b*) *Exordio regni Claudii Petrus Apostolus Romam venit.* Annus autem secundus. potuit dici exordium regni Claudii, qui 14. annis imperavit.

Objicies. 5. Ex facto Petri sedem Romae figentis ortum est, quod Roman. Episcopus, potius quam alter succedat Petro in primatu universae Ecclesiae; ergo jure humano, non divino, succedit primatui.

Resp. dist. ant. Ex facto Petri ortum est, ut Episcopus Rom. succedat in primatu, quoad ordinem successionis; *conc. ant.* quoad ipsam successionem, *nego ant. et conseq.*

Itaque observandum est cum Bellarm. (*c*) *Aliud esse successionem, aliud ordinem successionis: nam successio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est*, qui instituit in Petro Pontificatum duraturum usque ad finem mundi, ac proinde quicumque Petro succedit, accipit a Christo Pontificatum. *Ratio autem successionis, qua Rom. Pontifex, potius quam Antiochenus, aut aliquis alius, succedat, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione. Nam potuisset Petrus nullam sedem particularem sibi unquam eligere, sicut fecit quinque primis annis, et tunc moriente Petro, non Episcopus Romanus, neque Antiochenus successisset, sed is quem Ecclesia sibi elegisset; potuisset quoque semper manere Antiochiae, et tunc Antiochenus sine dubio successisset; quia vero Romae sedem fixit et tenuit usque ad mortem inde factum est, ut Rom. Pontifex ei succedat.*

Inst. Primatus a Canonibus Rom. Pontifici est delatus, nam sic ait, *can.* 28. Concil. Chalced. *antiquae Romae throno, quod urbs illa imperaret, jure Patres privilegia contulerant.* Ergo primatus competit Rom. Pontifici jure humano.

Resp. nego ant. Concilium enim Chalced. nullum novum privilegium Pontifici Rom. tribuit, sed privilegia ei a Christo collata declaravit et definivit, quomodo Concil. Nicaenum definivit Chri-

(*a*) *L. de viris illustrib. in Petro.*
(*b*) *Lib. 7. hist. c. 6.* (*c*) *Lib. 2. De Rom Pontif. cap.* 12.

stum esse consubstantialem Patri; juxta istud D. Thom. opusculo contra impugnantes religionem, *Ecclesia Romana nullis Synodicis constitutis, caeteris Ecclesiis praelata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri primatum obtinuit.*

Resolves; Contra Novatores, Lutheranos et Calvinistas, quibus accessit Richerius, regimen Ecclesiae esse vere Monarchicum, summumque Pontificem vere esse illius Monarcham, ut docent melioris notae Theologi, teste Duvellio Doctore Sorbonico (*a*) *De fide enim est*, inquit, *statum Ecclesiae esse Monarchicum, et Ecclesiam habere unum supremum in terris visibilem Monarcham a quo gubernetur, ut contra nostrae aetatis Novatores luculenter demonstrant melioris notae Theologi*.

Dum vero *Anonymus*, qui contra hanc veritatem scripsit, falso, et impudenter, ad suorum dogmatum confirmationem, nomen Sorbonae usurpet, lubet hoc loco clarissimorum Theologorum Parisiensium sententias apponere.

Petrus de Alliaco Cardinalis et Archiep. Cameracensis (*b*) ait: *Ideo Dominus hoc praevidens* (nempe Schisma et dissensionem) *contulit Petro pro se et accessoribus suis auctoritatem disponendi ministros Ecclesiae, et determinandi eorum jurisdictionem dicens; pasce oves meas, id est, sis Pastor et Praelatus generalis, ad quem pertinent dispositio et regimen regale ovium et ovilis.*

Joannes Gerson. (*c*): *Status Papalis*, inquit, *est a Christo immediate et supernaturaliter, tanquam primatum habens Monarchicum et regalem in Ecclesiastica Hierarchia: secundum quem statum unicum et supremum, Ecclesia militans dicitur una sub Christo: quem statum quisquis impugnare; vel diminuere, vel alicui Ecclesiastico statui particulari coequare praesumit, si hoc pertinaciter faciat, Haereticus est, Schismaticus, Impius, atque sacrilegus: cadit enim in haeresim toties expresse damnatam a principio nascentis Ecclesiae, usque hodie, tam per institutionem Christi de primatu Petri super alios Apostolos, quam per traditionem totius Ecclesiae in sacris eloquiis suis, et generalibus Conciliis.*

Idem Gerson (*d*) ait: *Plenitudo legis Ecclesiasticae sic proprie sumpta, non potest esse de lege ordinaria, nisi in uno summo Pontifice formaliter et subjective, alioqui regimen Ecclesiasticum non esset Monarchicum, et habere posset multiplex caput quod est aperte Haereticum.*

Idem Gerson (*e*) docet: quod *Ecclesia in uno Monarcha supre-*

(*a*) *L. de Eccles. et politica potest contra Anonimum, qui liber a DD. Geslin et Froger doctoribus Paris. fuit approbatus.*

(*b*) *De origine Ecclesiasticae potestatis, conclus.* 2.

(*c*) *Tract. de statibus Eccles. tit. pro statu summi Pontificis considerat.* 1.

(*d*) *L. de origine juris et legum, conclus.* 2.

(*e*) *Tract. de auferibilitate Papae consider.* 8.

mo, per universum fundata est a Christo. Et infra, *nulla aliam p liticam instituit Christus Monarchicam, et quodammodo regale nisi Ecclesiam.*

Almainus (a) ait: *Christus fuit sapientissimus, quia sapien plenus, et quod instituerit optimam politiam; sed optima politia re debet regimine reali. Hoc est,* inquit Duvallius referens hunc textu *Ut sit unus qui in unumquemque auctoritatem habeat, et null alius in eum.*

Joannes de Cellaja apud Duvallium (b) *Dominus Papa,* inqu *regit universalem Ecclesiam, et merito potest vocari Rex,* qu probat ex eo quod in Ecclesia de Beato Petro canitur: *Simon Pet antequam vocarem te, novi te, et super plebem meam te constitu*

Nauclerus toto libro 3: 1. parte, cui titulus est: *De Christi reg spirituali, quod per se dum esset visibilis in hoc mundo, post ve ascensionem per Vicarium suum Rom. Pontificem exercuit, h est, de Ecclesia, cujus regimen voluit Christus esse Monarchicu*

Robertus Coenalis Episc. Abrincensis ait: *Pontificis Monarch ad hoc ut doctrinae consensus retineatur, non solum utilis, s etiam necessaria, imo et a Christo instituta et ab omnibus omniu aetatum doctoribus asserta est.* (c)

Gilbertus Genebraldus Archiep. Aquensis (d) *Ecclesia supra P trum fundata est, unus Episcopus in Catholica Ecclesia a quo ca teri pendere debeant, et Romana Ecclesia ab omnibus aliis Eccl. siis pro matrice et radice Catholicae Ecclesiae est agnoscenda.*

His omnibus Theologis Parisiensibus adjungimus decretum sacr facultatis Paris. quo sic statuit: *Hierarchiae Ecclesiasticae pot statis, divino jure Monarchia est, eaque Papalis, quilibet fideliu subesse dignoscitur,* Apud Naucl. p. 4. l. 8. c. 6. col 2434.

Eadem facultas has duas Antonii de Dominicis damnavit pr positiones:

» 1. Monarchiae forma non fuit immediate in Ecclesia a Christ
» instituta. *Censura,* haec propositio est Haeretica, Schismatica
» ordinis Hierarchici subversiva, *etc.*

» 2. Dico; Romanam Ecclesiam ex magnitudine civitatis et e
» eo quod duo primi Apostoli eam fundaverunt, Petrus et Paulus
» et ex aliis capitibus extra jus divinum, habuisse ut semper. repu
» tata sit Ecclesia principalis, non tamen domina et regina supe
» universas Ecclesias. *Et infra:* Erat ergo et est Ecclesia praeci
» pua nobilitate, existimatione, nomine, et dignitatis auctoritate
» non regiminis et jurisdictionis principatu. *Censura Parisiensis*

(a) *L. de potestate Ecclesiastica, c.* 4,
(b) *L. contra Anonymum, pag.* 157.
(c) *L.* 2. *de Oblata ab Haereticis conditione, pag.* 42.
(d) *Lib.* 3. *pag.* 402.

» Haec propositio est Haeretica et Schismatica, quatenus aperte in-
» sinuat Rom. Ecclesiam jure divino auctoritatem in alias Eccle-
» sias non habere.

QUÆSTIO II.

De Primatus S. Pontificis praerogativis.

Nota 1. A Controversiis juris, quae circa primatus summi Pontificis praerogativas inter Theologos Catholicos agitari solent, data opera abstinemus ad vitandas turbas et contentiones quae saepe ob id excitantur, quibus remedium nullum adhiberet nostrae circa eam sententiae aperta manifestatio Hic itaque solam quaestionem facti attingemus, nimirum, utrum summus Pontifex ex Cathedra definiens, aliquando erraverit.

Nota 2. Summus Pontifex dicitur loqui ex Cathedra, quando, ut caput et universalis Ecclesiae Pastor, circa fidem et mores, universam docet Ecclesiam.

Nota 3. Ut S. P. dicatur pronuntiare ex Cathedra, quatuor requiruntur conditiones, quarum si vel una defuerit, non ex Cathedra pronuntiabit, sed privatam suam exponet sententiam, quae consequenter erit errori obnoxia; constat enim apud omnes S. Pontificem in errorem labi posse, quando, ut Doctor particularis et ex privata sententia, loquitur.

Prima conditio est, ut definitio Pontificia sit de re ad fidem vel mores pertinente. *Secunda* ut non feratur, nisi maturo examine praevio, consultis Praelatis ac Doctoribus adhiberi solitis, in primis vero requisita Romanae Ecclesiae doctrina et traditione. *Tertia*, ut sit omnino libera, tam ex parte Doctorum consultorum, quam ex parte Pontificis definientis. *Quarta*, ut res definita universae Ecclesiae credenda vel facienda proponatur sub poena Anathematis. Ad has itaque leges expendimus eorum Pontificum exempla, qui errores ex Cathedra docuisse circumferuntur. His diligenter notatis,

CONCLUSIO.

Nullus unquam Pontifex Romanus ex Cathedra pronuntians, erravit in fide aut moribus.

Prob. 1. Ex testimoniis SS. Pontificum. S. Lucius I. Epistol. ad Episcopos Hispaniae et Galliae, ait; *Ecclesia Romana Apostolica est, quae a tramite Apostolicae traditionis nunquam errasse probatur, nec Haereticis depravata Novitatibus succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem, ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Quae decretalis, licet supposititia habeatur, magna tamen pollet auctoritate ut infra videbitur.

Idem testatur Felix I. Epistol. ad Benignum: *Ecclesia Romana*, inquit, *ut in exordio normam fidei Christianae percepit ab aucto-*

ribus suis Apostolorum principibus, illibata manet, juxta illud rogavi pro te, etc.

Agatho Papa Epistol. approbata in VI. Synodo Act. 8. dicit *Ecclesia Romana a tramite Apostolicae traditionis nunquam er ravit, quia dictum est Petro, ego rogavi pro te*, etc.

Leo IX. Epist. ad Petrum Antiochenum referens hanc Chris orationem, *Ego rogavi pro te Petre*, ait: *Quae venerabilis et eff cax oratio obtinuit, quod hactenus fides Petro non defecit, ne defectura creditur in throno illius.*

*Prob.*2. Quia nullius Pontificis adferri potest definitio quae fide repugnet, ut ex oppositorum argumentorum solutione patebit.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *Cum Magdeburgensibus:* D. Petrus bis contra fider erravit: 1. Quando Christum negavit. 2. Quando coegit gentes Ju daizare, ex quo a D. Paulo graviter reprehensus est.

Resp. A Scopo multum aberrare Magdeburgenses tale exemplu proponendo. *Primo* enim, D Petrus, non corde, sed ore, Christu negavit, cum nondum esset Pontifex; constat enim Christum non contulisse Ecclesiae primatum, nisi post suam resurrectionem: qua do, *Joann. Ult.* dixit· *Pasce oves meas* ... *Secundo*, Quando Di Petrus coegit Judaizare, nullo decreto Judaizandum esse sancivit econtra paulo ante contrarium definivit, *Act.* 15. non ergo errav doctrina, sed exemplo conversationis, qua plurimis occasionem e raudi dabat; porro de errore facti non contendimus.

Objicies 2. Victor I. definivit Christum esse purum hominem ergo, etc.

Resp. Eusebius, hanc esse calumniam, qua ille Pontifex fu aspersus ab Haereticis: *Quomodo non illos pudet haec Victori ta falso objectare?* inquit (*a*), *praesertim cum explorate cognitu habeant, Victorem, Theodotum illum Coriarium, qui prim Christum, solum hominem dicebat ... Christiana communione i terdixisse; quod si Victor eadem cum illis sentire visus fuisse (sicut detestabilis istorum docet calumnia) quo pacto Theodotu hujus erroris inventorem, ab Ecclesia ejicere in animum induxi*

Objicies 3. Tertull. (*b*) asserit Zephyrinum approbasse Proph tias Montani, earumque auctoribus pacis et communionis litte dedisse. quas postea, suadente Praxea, revocavit: ergo Zephyrin erravit contra fidem.

Resp. 1. Tertullianum nullam in illa narratione mereri fiden cum librum illum scripserit, post suam in Montani haeresim de ctionem; unde non mirum est; si Romanum Pontificem ad par Montani voluerit adducere.

(*a*) *L.* 5. *Histor. cap.* 17.

(*b*) *L. adversus Praxeam, c.* 1.

Resp. 2. Data, non concessa, veritate narrationis: ex ea sequitur tantum quod Zephyrinus, specie pietatis quam Montanistae prae se ferebant, persuasus fuerit eos recte sentire ac docere, erroresque falso illis fuisse impositos, eamque ob causam dederit litteras pacis, quas revocavit ubi primum a Praxea, eos errorem docere ac defendere cognovit: ubi nullus fuit Zephyrini error in fide, (circa quam nihil ex Cathedra pronuntiavit), sed solum de personis earumque qualitatibus, circa quas posse decipi Pontificem, non negamus (*a*).

Objicies 4. Marcellinus idolis sacrificavit, ergo, etc.

Resp. 1. Multi illud factum negant, asseruntque meram esse in S. Pontificem calumniam; sic inter alios D. Aug. l. de unico Bapt. contra Petilianum, c. 16. *Quid ergo jam opus est*, inquit, *ut Episcoporum Rom. Ecclesiae, quos incredibilibus calumniis insectatus est*, Petilianus, *objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus et Presbyteri ejus, traditionis Codicum divinorum et Thurificationis ab eo, crimine arguuntur; sed nunquid ideo etiam convincuntur, aut convicti aliqua documentorum firmitate monstrantur? ipse sceleratos et sacrilegos fuisse dicit, ego innocentes fuisse respondeo.*

Resp. 2. Dato quod Marcellinus in immani persecutione Diocletiani, metu mortis inductus, Idolis sacrificaverit, et sic contra fidem graviter peccaverit, non inde sequitur quod aliquid contra fidem interius tenuerit, vel senserit, multo minus docuerit ac ex Cathedra pronuntiaverit Idolis esse sacrificandum.

Objicies 5. LIBERIUS subscripsit damnationi S. Athanasii, et formulae Sirmiensi Arianae; ergo erravit ut Pastor universalis.

Resp. 1. Esto Liberius subscripserit damnationi Div. Athanasii, atque formulae Haereticae: quid inde? nisi hoc unum, Pontificem graviter peccasse contra justitiam, damnando D. Athanasium, et contra fidei confessionem, communicando cum Arianis; at non inde concludes eum ex Cathedra pronuntiantem errasse: an quaeso, eam formulam toti Ecclesiae credendam proposuit? an consuluit traditionem Ecclesiae Romanae? an libere egit exilio detentus et aerumnis confectus? minime profecto; ergo, etiamsi Liberius errasset contra fidem, error ille fuisset personalis, non Pontificia auctoritate definitus. Verum:

Resp. 2. Liberium nunquam fuisse Haereticum; neque ante exilium, quoniam ideo exulare jussus est, quia noluit Arianae haeresi subscribere, ut testantur illius aetatis historici (*b*): neque ab exilio reversus, quoniam propter acta Concilii Ariminensis, (in quibus Ariana haeresis fuerat iterum conclamata) rescissa et damnata; iterum sede pulsus, in sepulchris delituit, aerumnisque confectus migravit ad Dominum. *Sozom. lib. 4. cap* 10. neque tempore exilii,

(*a*) *Vide D. Epiph. haeresi* 48.

(*b*) *Socrates, lib.* 2. *c.* 29. *Sozomen. l.* 4. *c.* 19. *Nicephor. lib.* 9. *c.* 35.

nam formula fidei, cui subscripsit, erat Catholica in sensu obvio, in quo ei subscripsit, et nunquam compelli potuit ad reprobandam vocem, *consubstantialis.* Pro cujus rei intelligentia:

Nota, Tres esse formulas fidei, quae *Sirmienses* dicuntur.

Prima. Fuit edita Sirmii contra Photinum Sirmiensem Episcopum, qui Pauli Samosateni erroribus infectus, Christum purum hominem blasphemabat. Haec formula, cui Liberius subscripsit, erat Catholica, in ea haeresis Photini fuit damnata; definitumque est Verbum esse ejusdem cum Patre substantiae. Hanc formulam exponens D.Hilarius, Catholicam esse fatetur; et Liberius ipse, in Epistolis quas ad Episcopos orientales scripsit, asserit se ideo cum Valente et Ursacio communicasse, quod eorum fidem agnovisset Catholicam, atque alienam ab Ariana perfidia.

Nec obstat, quod haec formula nomen *consubstantialis* taceret: rem enim hoc nomine expressam perfecte exprimebat, et ideo ei subscribere potuit Liberius.

Secunda formula, Edita est Sirmii, in qua Dei Filium, nec ejusdem substantiae cum Patre, nec ei similem esse, decretum est. Haec cui Hosius Episcopus Cordubensis, aetate ac aerumnis fractus, subscripsit, ab Imperatore Costantino fuit suppressa, ac sub poena extremi supplicii vetita.

Tertia formula, In Concil. Ancyrano fuit cusa. in ista secunda, Sirmiensis fuit damnata, atque omnimoda et substantialis filii cum Patre similitudo asserta: haec cum fuerit ad Constantium Sirmii commorantem delata, eam amplexus est, et omnes Episcopi Concilii Ancyrani, qui Sirmii denuo convenerant, eam ibi sua subscriptione munierunt; unde *tertia Sirmiensis*, dicta.

Dices, DD.Athanas.(*a*) et Hieron. (*b*) Liberium *haereticae pravitati subscripsisse* asserunt; ergo, etc.

Resp. Fateor, verum contendo id ab eis non fuisse dictum, quod Liberius formulae Arianae subscripserit, sed tribus ex causis; 1. Quia cum Arianis communicavit. 2. Quia sententiam ab Arianis latam contra Athanasium, ratam habuit. 3. Quia vocem, *consubstantialis*, quae tessera Catholicorum erat in formula fidei, omitti passus est, in quibus graviter peccavit, sed extra naufragium fidei.

Inst. 1. Causa Athanasii adeo cum fide tunc conjuncta fuit, ut idem videretur Athanasium condemnare, quod fidem Nicaenam violare, ergo etc.

Resp. dist. ant. Idem erat Athanasium, propter fidem quam profitebatur, condemnare, quod fidem Nicenam violare, *conc.* propter alia crimina, quae Athanasio objiciebantur, *nego ant.* Liberius itaque in damnationem Athanasii consentiens, non respexit ad nego-

---

(*a*) *Epist. ad Solit. vitam agentes.* (*b*) *Catalogo Scriptor. in Fortunatiano.*

tium fidei, sed ad alia crimina, quae, licet falso, ei imponebantur. Liberius tamen ignorabat illa ei falso imponi.

Inst. 2. Negari non potest, sparsum fuisse rumorem, quod Liberius in gratiam Constantii Imperatoris, haeresi Arianae subscripserit, ergo, etc.

Resp. Hic rumor sparsus fuit ab Arianis per calumniam, ut scribit Nicephorus, l. 9 c. 37. *Liberius autem*, inquit, *aliam quoque seorsim fidei conscripsit professionem, qua omnes ab Ecclesiae communione arcebat, qui Filium Patri non secundum substantiam et per omnia aequalem dicerent. Id propterea fecit, quod Eudoxius, et qui factionis ejus fuere. non ita pridem Antiochiae propter Ætii haeresim congregati, cum Hosii Epistolam in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant, perinde atque consubstantialem repudiasset et Patri Filium omnino inaequalem dixisset.* Idem refert Sozomenus, *lib.* 4. *c.* 14. ex quo innocentia Liberii evidenter declaratur.

Objicies 6. Felix II. fuit Arianus, ut testatur D. Hieron. (*a*) *Acacius*, inquit, *in tantum sub Constantio Imperatore claruit, ut in Liberii locum Romae Felicem Arianum in Episcopum constituerit.*

Resp. nego ant. Quia etsi Felix ante Pontificatum communicaverit cum Arianis, ideoque fuerit reprehensibilis, nequaquam tamen fuit Arianus, ut testatur Nicephorus, lib. 9. cap. 35. *Felix ... Nicaenam quidem fidei professionem retinebat, et in religione reprehensione carebat: unum tamen illud vitio ei vertebatur, quod priusquam Episcopus creatus esset, cum diversae opinionis studiosis communicare sustinuerit.*

Ad D. Hieronymum respondet Coccius (*b*) Lipsium *adnotasse in suis mss. codicibus, ut nec in Sophronio Graeco (qui librum D. Hieronymi, adhuc eo vivente, in graecam linguam transtulit) haberi Arianum: cui consentiu ex nostris*, addit, *Codex Gemblacensis, et Viridis vallis.*

Objicies 7. Vigilius, teste Liberato (*c*) Epistolam scripsit ad Theodoram Augustam et alios Haereticos, qua confirmavit haeresim Eutychianorum, et anathema dixit iis qui duas in Christo naturas asserebant.

Resp. Ad rem praesentem non facit illa Vigilii Epistola, quam ad Imperatricem scripsit; cum adhuc viveret Sylverius Papa, quo tempore Vigilius erat Schismaticus et Anti-papa, jussu Theodorae, et opera Belisarii creatus; nec ideo mirum esset, si errasset in fide, quanquam ne tunc quidem definitionem ex cathedra, de qua tantum disputamus, condidit, sed occultas furtivasque litteras, ab ipso illarum auctore, silentio damnatas, quod sententiae e cathedra prolatae omnino repugnat.

(*a*) *L. de script. Eccl. in Acacio. art.* 12.

(*b*) *Lib.* 7. *de Hierarchia Ecclesiae art.* ...

(*c*) *In Breviario, cap.* 22.

Objicies 8. Honorius fuit Haereticus Monthelita, qui unam in Christo voluntatem unamque operationem docuit, in duabus Epistolis ad Sergium scriptis: quam ob causam cum aliis Monothelitis fuit damnatus in Synodo VI. sub Agathone Papa.

Resp. 1. Dato, non tamen concesso, reipsa Honorium errasse, ac merito damnatum fuisse, certum est ipsum ex cathedra non definiisse, propter sequentes rationes:

1. Quia illae Honorii ad Sergium Epistolae, privatae fuerunt, nec toti Ecclesiae credendae sub poena anathematis propositae.

2. Quia Honorius hanc quaestionem nec maturo examine expendit, nec circa eam, quam reliquit Grammaticis discutiendam, consuluit suae Ecclesiae Romanae traditionem: *Non oportet*, inquit Epist. 1. *hoc ad dogmata Ecclesiastica retorquere, quae neque Synodales apices super hoc examinantes, neque auctoritates Canonicae visae sunt explanasse, ut unam vel duas energias aliquis praesumat Christi Dei praedicare, quas neque Evangelicae vel Apostolicae literae, neque Synodalis examinatio super his habita, visae sunt examinasse.* Et infra. *Utrum autem propter opera divinitatis et humanitatis, una, vel geminae operationes debeant derivatae dici, vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent, relinquentes ea Grammaticis.* Et, *Ep st.* 2. declarat, *Unius autem operationis vel duarum esse, vel fuisse Christum, sentire vel promere satis ineptum est.* Qui sic loquitur, Apostolicam litteram procul dubio non scribit, nec ex cathedra pronuntiat.

3. Quia ipse Honorius, *Epist.* 2. expresse asserit se nihil circa hanc quaestionem velle definire: *Caeterum*, inquit, *quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet, quod tenere vel praedicare debemus, propter simplicitatem hominum, et amputandas inextricabiles quaestionum ambages, non unam vel duas operationes in mediatore Dei et hominum definire . . . . . . debemus.* Et infra, *Auferentes ergo scandalum novellae adinventionis, non nos oportet unam vel duas operationes definientes praedicare.* Ex his luce meridiana clarius est Honorium circa hanc quaestionem nihil definiisse.

Resp. 2. Honorium nunquam fuisse Haereticum Monothelitam, imo prius dedocuisse Monothelitarum haeresim; nam expresse admisit duas operationes: *Utrasque naturas*, inquit Epist. 2. *in uno Christo unitate naturali copulatas cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus: et divinam quidem, quae Dei sunt operantem: et humanam quae carnis sunt exequentem, non divise, neque confuse aut convertibiliter Dei naturam in hominem nec humanam in Deum conversam edocentes, sed naturarum differentias integras confitentes, unus atque idem aequalis Patri, et minor Patre,* etc Et infra dicit: *Auferentes scandalum novellae adinventionis . . . . . pro una, quam quidam dicunt*

operatione, oportet nos unum operatorem Christum in utrisque naturis veraciter confiteri: et pro duabus operationibus, ablato geminae operationis vocabulo, ipsas duas potius naturas, id est, divinitatis et carnis assumptae in una persona unigeniti Dei Patris inconfuse, indivise atque inconvertibiliter nobiscum praedicare propria operantes. Quid clarius potuit ab Honorio dici? si enim quaelibet natura habet propriam operationem; ergo sunt duae operationes.

Dices 1. Honorius. *in Epist.* 1. ait. *Unde et unam voluntatem fatemur Domini N. J. C.* Atqui haec propositio est haeresis Monothelitarum; ergo.

Resp. dist. maj. Honorius fatetur unam voluntatem, per exclusionem duarum voluntatem contrariarum sicut in nobis reperiuntur, *conc.* per exclusionem voluntatis divinae vel humanae, *nego maj.* Hoc constat tum ex ratione quam affert Honorius: *Quia profecto* inquit, *a divinitate assumpta est nostri natura, non culpa: illa profecto* (natura) *quae ante peccatum creata est; non quae post praevaricationem vitiata ..... quae repugnaret legi mentis ejus.. nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatoris.* Tum ex illa celebri S Maximi cum Pyrrho Monothelita disputatione, quam refero.

Pyrrhus dixit: *Quid de Honorio ad respondendum habes, qui aperte antecessori meo unam voluntatem Domini N J.C. esse tradidit?* Respondit Maximus: *Utra harum litterarum verior, certiorque interpretatio habenda est, ejusne scribae qui nomine Honorii illas scripsit. praesertim cum idem adhuc superstes sit... an Constantinopolitanorum civium, qui nihil, nisi quod ipsis libet, loquuntur?* Pyrrhus, *Verior ejus qui scripsit.* Maximus, *At is ad Imperatorem Constantinum sic de illa Epistola jussu Joannis Pontificis, scripsit.* « Sane quod unam Domini nostri voluntatem dixi-» mus, non est accipiendum, quasi de duabus divinae et humanae » naturae dictum voluntatibus, sed humanae tantum. Cum enim Ser-» gius scripsisset, praedicare quosdam duas esse Christi voluntates » contrarias, nos rescripsimus, Christum duas voluntates contrarias » non habere.

Inst. Honorius rejicit vocabulum geminae operationis, Sergio dicens: *Hortantes vos, ut unius vel geminae novae vocis inductum operationis vocabulum aufugientes*: ergo eodem modo sentit ac Sergius.

Resp. dist. ant. Rejicit vocabulum geminae operationis, retinens rem per hoc vocabulum significatam, *conc.* rejicit vocabulum et rem per illud significatam, *nego ant.* Porro utrumque rejiciebat Sergius. unde, *nego conseq.*

Dices 2. Synodus VI. damnavit Honorium ut haereticum, nam postquam, Act. 13. definivit duces Monothelitarum anathemati sub-

mittendos, addit: *Cum his simul projici a sancta Dei Catholica Ecclesia simulque, et anathematizari praevidimus, et Honorium qui fuerat Papa antiquae Romae, eo quod invenimus per scripta, quae ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus mentem ejus secutus est, et impia dogmata confirmavit.*

Resp. nego ant. Cujus falsitas patet, tum ex fragmentis Epistolarum Honorii relatis, tum ex Epist. Agathonis Papae ad Imperatorem Constantinum, cujus haec sunt verba: *Haec est fidei regula, quam et in prosperis et in adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quae a tramite Apostolicae traditionis nunquam errasse probabitur, nec haereticis Novitatibus depravata succubuit, quia dictum est Petro*: ego pro te rogavi ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. *Hic Dominus fidem Petri non defuturam promisit, et confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meae exiguitatis praedecessores confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum.* Quam Epistolam communi suffragio approbaruut Patres Synodi VI. qui *Act.* 18. de ea loquentes, sic alloquuntur Imperatorem, *Confessionem tibi a Deo inscriptam illa Romana antiqua civitas obtulit. Charta et atramentum videbatur, et per Agathonem Petrus loquebatur.* Quomodo, quaeso, Agatho ita constanter ac intrepide de suis omnibus prædecessoribus locutus fuisset? quomodo Synodus hanc probasset Epistolam, si ipsa Honorium tanquam haereticum damnasset?

Damnatus itaque est Honorius, tanquam haereticorum fautor, quatenus simulatione tunc temporis usus est, quando ei ex officio incumbebat erumpenti haeresi aperte obsistere: nam ut se Monothelitarum studiis accommodaret, scripsit, *Ut abrasa hujusmodi novae vocis, id est, unius vel geminae operationis, appellatione, unum Christum secum in utrisque naturis divina vel humana praedicent operantem;* ut, hac verborum elusione, illorum infectationem declinaret, tametsi ipsa eadem verba Catholicum sensum, sed ab ipsa quaestione alienum, exprimerent.

Inst. 1. Synodus VI. Act. 16. dicit: *Sergio haeretico anathema. Honorio haeretico anathema.* Ergo fuit damnatus ut Haereticus.

Resp. dist. conseq. Ut Haereticus connivenitia et favore, *conc.* dogmate et sententia, *nego.* Hunc esse Concilii sensum declarat Agatho in sua ad Constantinum Pogonatum Epistola Synodi VI. confirmatoria: *Anathematizamus*, inquit, *novi erroris inventores, id est, Sergium, Theodorum, Pyrrhum*, etc. necnon et *Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicae traditionis doctrina illustravit, sed profana traditione immaculatam maculari permisit.* Non ergo maculavit, sed maculari suo silentio permisit. Et in Epist. ad Episcopos Hispaniae dicit damnatum fuisse Honorium, *Qui flammam Haeretici dogmatis, non, ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligentia confovit.* Imperator ipse

in suo edicto ait: *Anathematizamus eos, qui Novorum dogmatum auctores et fautores sunt: Theodorum, Sergium,* etc. *atque etiam Honorium, qui fuit antiquae Romae papa, horum haereseos in omnibus fautorem, et confirmatorem.* Ergo Honorius fuit damnatus, non ut haeresis auctor et doctor, sed duntaxat fautor; eadem autem poena merito puniuntur et Haeretici et Haereticorum fautores.

Inst. 2. Act. 13. Synodi VI. Honorius dicitur Anathematizatus, quia *in omnibus mentem Sergii secutus est, et impia dogmata confirmavit.* Ergo damnatus est ut Haereticus dogmate.

Resp. dist. ant. Mentem Sergii secutus est, etc. ejus consilium de supprimendo unius, vel geminae operationis vocem sequendo, *conc.* Illius haeresim approbando, *nego ant.* Itaque in hoc uno peccavit Honorius, quod Sergii consilium sequendo de supprimendo unius vel geminae operationis Christi, voce illius haeresi faverit, atque suo silentio ejus impia dogmata indirecte confirmaverit, quia in circumstantiis in quibus positus est, tacere, erat connivere, juxta illud Caelestini I. (*a*) *Timeo ne connivere sit, hic tacere. Timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis* (Semi-Pelagianis) *taliter loqui.*

Inst. 3. Hadrianus II. in Conc. Romano, (*b*) dicit: *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum praesulibus judicasse legimus, de eo vero quemquam judicasse non legimus. Licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia fuerit de haeresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum motibus resistere : quamvis et ibi nec Patriarcharum, nec caeterorum antistitum cuipiam de eo quamlibet fas fuerit proferre sententiam nisi ejusdem primae sedis Pontificis consensus praecessisset.* Ergo Honorius fuit Haereticus.

Resp. dist. conseq. Fuit Haereticus favore et intempestiva dissimulatione, *conc.* Sententia et doctrina, *nego.* Praeterea Hadrianus II, non dicit Honorium fuisse Haereticum, sed *de haeresi accusatum:*

Quaeres: *An omnes, quae circumferuntur, summorum Pontificum decretales Epistolae usque ad Siricium genuinae sint, aut suppostitiae?*

Nota: Quaestio non vertitur de Epistolis S. Cornelii, quae inter opera S. Cypriani extant. Neque de Epistolis Julii I. quae referuntur a S. Athanasio apologia secunda. Neque de Epistolis Liberii, quae a S. Hilario in fragmentis recensentur. Nec etiam de Epistola Damasi ad Illyrici Episcopos, quam exscribit Theodoretus, *lib.* 2. *histor. Eccles. cap.* 22. de illarum enim veritate nullum est inter Catholicos dubium.

Sola ergo quaestio movetur de eis Epistolis, quas ex Isidorii mer-

(*a*) *Epist. ad Episcop. Galliae.*
(*b*) *Cujus acta in Synodo VIII Generali referuntur, Act.* 7.

catoris collectione, collectores Canonum in numerum decretalium retulere, nec earum a veteribus historiae Ecclesiasticae scriptoribus, aut SS. Patribus fit ulla mentio: tales sunt *S. Clementis* quinque. *S. Anacleti* tres. *S. Evaristi* duae. *Alexandri* tres. *Sixti I.* duae. *Thelesphori* una. *Hygini* duae. *Pii I.* quatuor. *Zephyrini* duae. *Lucii* una. *Callisti, I.* duae. *Urbani I.* una. *Pontiani* duae. *Anteri* una. *Fabiani* tres. *Cornelii* duae. *Stephani I.* duae. *Xisti II.* duae. *Dionysii* duae. *Felicis I.* tres. *Eutychiani* duae *Caji* una. *Marci* una ad S. Athanasium. *Julii I.* duae. *Liber* duae. *Felicis II.* duae. *Damasi* plures, nimirum, tres ad D. Hieronymum: aliaeque ad Afros de Corepiscopis: ad universos Episcopos Italiae: ad Aurelium.

Resp. Censent communiter eruditi has Epistolas decretales esse supposititias, magna tamen, licet non suprema per se pollere auctoritate, in his, in quibus antiquis Canonibus non adversantur.

Prob. prima pars variis notis falsitatis:

1. Quia usque ad Saeculi VIII. finem ita latuerunt, ut nullus auctor, a quo laudentur, inveniatur.

2. Quia laudant vulgatam S. Hieronymi versionem, quae defunctis illis summis Pontificibus, excepto Damaso fuit cusa.

3. Quia Legum imperialium verba, quae in codice Theodosiano habentur, usurpant; cum tamen ii Pontifices duobus, aut tribus saeculis codicem Theodosianum praecesserint.

4. Quia singulae propemodum manifestis erroribus scatent, v. g. Epistolae Anacleti habent testimonia Damasi, Augustini, Gregorii Magni, Gelasii, etc. qui diu postea vixere. Agunt quoque de Patriarchis, quorum nomen primo audiri coepit circa tempus Conc. Chalcedonensis Saeculo V. celebrati.

5. Quia de controversiis illius aetatis cui tribuuntur, contra morem omnium Scriptorum et SS. Patrum, qui illis Saeculis scripsere, penitus tacent.

6. Quia omnes fere Epistolae illae falsis temporum et consulum notis consignantur.

7. Quia eodem scribendi stylo et charactere praeditae sunt, quamvis Pontificibus quatuor priorum saeculorum adfingantur, qui certe eodem stylo, eademque latini sermonis forma uti non potuerunt: unius ergo scriptoris esse videntur.

8. Quia *Dionysius exiguus*, qui se diligenter omnes Epistolas, quas in Ecclesiae Romanae scriniis invenit, collegisse testatur, earum non meminit, sed initium a Siricio ducit.

9. Quia Leo IV. an. circiter 850. Epistolas decretales diligenter enumerans, initium a Siricio facit: *dist.* 20. *c.* de libellis.

Prob. secunda pars: Nempe quod magna polleant auctoritate, quia, ut de Marca (a) notat, *e sententiis et verbis legum, Canonum*

(a) *L.* 3. *cap.* 5. §. 1.

antiquorum et SS. Patrum qui Saeculo IV. floruerunt, si pauca demas, concinnatas esse constat, eisque tota fere Gallia utitur, ut notat idem de Marca (a), unde in Concil. Chemensi *an.* 992. Epistolae Anacleti, Damasi, aliorumque Pontificum expenduntur in causa Arnulphi. Item Concilia Aquisgranense *an* 836. Coloniense *an.* 887. Moguntinum *an.* 888. Meteuse *an.* 888. Triburiense *an.* 895. Lateranense sub Calixto II. *an.* 1122. illarum Epistolarum testimonium tulerunt; ex quibus constat illas decretales, non esse quidem eorum Pontificum, quibus adscribuntur, magni tamen esse momenti, magnaeque auctoritatis, maxime cum, ut fatetur Gibert, (b) universaliter admissae fuerint a Saeculo IX. ad XVII.

Dixi; *Licet non suprema per se polleant auctoritate*, quia illarum decretalium statuta, quae ab Ecclesia postea recepta fuerunt, per hanc receptionem auctoritatem supremam legis adeptae sunt. Illius generis sunt loca earum Epistolarum quae sunt in collectione Gregorii IX. quae consequenter ab illo Pontifice auctoritatem acceperunt, cum sua fecerit, illa collectioni suae inserendo. Talia sunt c. 1. de elect. c. 5. de jurejur. c. 3. de peculio Cleric. c. 1. 2. 7. de accusat. c. 3. 4. 5. 6. 7. de simonia, c. 7. de reg. juris.

APPENDIX.

In qua describitur Series legitimae ac continuae successionis SS. Pontificum, a D. Petro ad Clementem XIII. juxta Bullarii magni Chronologiam, quae exactior mihi visa est.

SÆCULUM I.

1. *S. Petrus*, Jonae filius, natione Galilaeus, patria Bethsaida, postquam Antiochiae septem annis sedisset, Romam venit, anno Domini 44. Claudii vero Imperatoris *anno* 2, juxta D. Hieron. de viris illustribus, in Petro; ibique fixit Sedem Apostolicam, quam rexit *annis* 24. mensibus 3, diebus 12. Martyr occubuit *anno Christi* 68. Neronis vero Imperatoris *an.* 13. die 29. Junii. Non vacavit per ejus obitum Sedes Romana.

2 *S. Linus*. provincia Tuscus, patria Volaterranus, creatus, *an.* 68. die 29 Junii *sedit annis* 11. *mensibus* 2. *diebus* 23. obiit, *an.* 79. die 23. Septembris, martyr sub Vespasiano. Non vacavit sedes.

3. *S. Cletus*, patria Romanus, creatus, *an.* 79. die 23. Septembris, *Sedit an.* 11. *mensibus* 7. *diebus* 2. obiit *an.* 91. die 26 Aprilis, Martyr sub Domitiano. Vacavit sedes diebus 20.

4. *S. Clemens I.* Romanus, creatus, *an.* 91. die 21. Maij *Sedit an.* 9. *mensibus* 6. *diebus* 4. obiit martyr sub Trajano, *an.* 100. die 23. Novembris. Vacavit sedes dieb. 22.

(a) *Lib.* 3. *cap.* 6. §. 2. (b) *Tit.* 24. *cap.* 9. *sect.* 1. *sub finem.*

SÆCULUM II.

5. *S. Anacletus*, Atheniensis, Graecus, creatus, *an.* 100. di Decembr, *sedit an.* 9. *mensibus* 2. *diebus* 28. obiit, *an.* 11 13. Julii, martyr sub Trajano, Vacavit sedes diebus 13.

6. *S. Evaristus*, Bethlehemites, Syrus, creatus. *an.* 110. di Julii; *sedit an.* 8. *mense uno. diebus* 28. sub Hadriano marty cubuit; *an.* 118. die 26. Octobris, Vacavit sedes diebus 19.

7. *S. Alexander I.* Romanus, creatus, *an.* 118. die 12. Nov *sedit an.* 10. *mensibus* 5. *diebus* 21. sub Hadriano martyr cor tus est, *an.* 129. die 3. Maji. Vacavit sedes diebus 35.

8. *S. Sixtus I.* Romanus creatus, *an.* 129. die 7. Junii; *sed* 9. *mensibus* 10. obiit martyr sub Antonino, *an.* 139. die 6. Ap Vacavit sedes diebus 2.

9. *S. Thelesphorus*, patria Thuriensis, hodie terra nova, in labria, creatus, *an.* 139. die 9. Aprilis; *sedit an.* 10. *mensib diebus* 27. obiit martyr sub Antonino, *an.* 150. die 5. Januarii cavit sedes diebus 7.

10. *S. Higynus*, Atheniensis, Graecus, creatus, *an.* 150 die Januarii; *sedit annis* 3. *mensibus* 11. *diebus* 28. Martyr occu sub Antonino, *an.* 154. die 11. Januarii. Vacavit sedes diebus

11. *S. Pius I.* Aquilejensis, creatus, *an.* 154. die 15. Jan *sedit an.* 11. *mensibus* 5. *diebus* 27. sub Antonino juxta Mart logium Romanum, vel sub M. Aurelio, juxta lib. de Rom. Po cibus, martyr occubuit, *an.* 165. die 11. Julii. Vacavit sedes bus 13.

12. *S. Anicetus I.* Syrus, creatus, *an.* 165. die 25. Julii; *an* 9. *mensibus* 8. *diebus* 24. Martyr sub M. Aurelio; obiit, 175. die 17. Aprilis. Vacavit sedes diebus 17.

13. *S. Soter*, ex Fundy in Campania, creatus, *an.* 175. d Maji; *sedit an.* 7. *mensibus* 11. *diebus* 17. obiit martyr sub M relio, *an.* 182. die 22. Aprilis. Vacavit sedes diebus 21.

14. *Eleutherius*, Nicopolitanus, creatus, *an.* 182. die 14. *sedit an.* 13. *diebus* 13. obiit martyr sub Commodo, *an.* 195 26. Maji. Vacavit sedes diebus 5.

15. *S. Victor I.* Afer, creatus, *an.* 195. die 31. Maji; *sedi nis* 9. *mense uno*, *diebus* 26. obiit martyr sub Severo Impera *an.* 203. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus. 11.

SÆCULUM III.

16. *S. Zephyrinus*, Romanus, creatus, *an.* 203. die 7. Au *sedit annis* 18. *diebus* 18. obiit, *an.* 221. die 25. Julii. Vaca des diebus sex.

17. *S. Calixtus*, Romanus creatus, *an.* 221. die 2. Septe *sedit an.* 5. *mense* 1. *diebus* 12. obiit Martyr sub Severo *an.* die 26. Maii. Vacavit sedes diebus 4.

18. *S. Urbanus I.* Romanus, creatus, *an.* 227. die 1. Octobris; *sedit annis* 6. *mensibus* 7. *diebus* 4. obiit martyr, *an.* 233. die 25. Maji. Vacavit sedes diebus 30,

19. *S. Pontianus*, Romanus, creatus, *an.* 233. die 24. Junii; *sedit annis* 5. *diebus* 2. sub Severo exul in Sardinia. martyrium consummavit sub Maximino, *an.* 237. die 19. Novemb. Vacavit sedes die uno.

20. *S. Anterus*, Graecus, ex Petilia urbe, creatus, *an.* 237. die 21. Novemb. *sedit mense uno*, *diebus* 12. obiit martyr sub Maximino, *an.* 238. die 3. Januarii. Vacavit sedes diebus 13.

21. *S. Fabianus*, Romanus, creatus, *an.* 238. die 17. Januarii; *sedit annis* 15. *diebus* 4. obiit martyr sub Decio, *an.* 253. die 20. Januarii. Vacavit sedes an. uno, mensib. 3. dieb. 10

22. *S. Cornelius*, Rom. creatus, *an.* 254. die 30 April. *sedit annis* 2. *mensibus* 4. *diebus* 14. martyr obiit an. 256. die 14. Septemb. Vacavit sedes mense uno, diebus 5.

SCHISMA I.

In Ecclesia Romana, inter S. Cornelium et Novatianum Anti-papam.

Novatianus, Romanus, S. R. E. Presbyter Card. Pseudo-pontifex, sedit contra Cornelium, aliosque, post eum, Romanos Pontifices, annis circiter 6. Hic, schismati haeresim adjungens, docebat non esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata; unde exorta est secta Novatianorum.

23. *S. Lucius*, Rom. creatus, *an.* 256. die 20. Novemb. *sedit annis* 2. *mensibus* 3. *diebus* 13. martyr obiit, *an.* 258. die 4. Martii. Vacavit sedes mense uno, die uno.

24. *S. Stephanus I.* Rom. creatus, *an.* 258. die 6. Aprilis; *sedit annis* 3. *mensibus* 3. *diebus* 26. in propria sede jussu Valeriani decollatus est, *an.* 260. die 2. Augusti. Vacavit sedes diebus 22.

Hic S. Cypriano, haeresim rebaptizantium propugnanti, vivide restitit.

25. *S. Sixtus II.* Graecus, Atheniensis, creatus, 260. die 24. Augusti *Sedit mensibus* 11. *diebus* 13. sub Valeriano Martyr obiit, *an.* 261. die 6. Augusti. Vacavit sedes mense uno, diebus 3.

26. *S. Dionysius*, Graecus, anachoreta, creatus, *an.* 261. die 10. Septemb. *Sedit annis* 11. *mensibus* 3. *diebus* 14. obiit. an. 272. die 26. Decembr. Vacavit sedes diebus 5.

25. *S. Felix I.* Romanus, creatus, *an* 272. die 31. Decembr. *sedit annis* 2. *mensibus* 4. *diebus* 29. obiit martyr *an* 275. die 30. Maji. Vacavit sedes dieb. 5

28. *S. Eutychianus*, Tuscus, patria Lunensis, creatus, *an.* 275. die 4 Junii; *sedit annis* 8. *mensibus* 6. *diebus* 4. obiit martyr sub Numeriano, *an.* 283. die 8. Decembr. Vacavit sedes diebus 8.

29. *S. Cajus*, Dalmata, patria Salonitanus, creatus, *an.* 283. di 17. Decembr. *sedit annis* 12. *mensibus* 4 *diebus* 6. miseriis oppressus, persecutionem Diocletiani ejus consanguinei fugiens, obiit, *an* 296. die 22. Aprilis; Vacavit sedes mensibus 2. diebus 9.

30. *S. Marcellinus*, Rom. creatus, *an.* 296. die 1. Julii; *sedit annis* 7. *mensibus* 9. *diebus* 27. sub Maximiano martyr obiit, *an* 304. die 26. Aprilis. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 25.

SÆCULUM IV.

31. *S. Marcellus I.* Rom. creatus, *an.* 304. die 31. Novemb *sedit an.* 5. *mensib.* 6. *dieb.* 21. hic damnatus ad stabula Diocletiani, miseriis oppressus, obiit an. 310. die 16. Januar. Vacavit sede diebus 20.

32. *S. Eusebius*, Graecus, creatus, *an.* 310. die 5. Februarii *sedit an.* 1. *mens.* 7. *dieb.* 21. obiit sub Maxentio, an. 312. die 26 Septemb. Vacavit sedes diebus 15.

33. *S. Melchiades*, Afer, creatus, *an.* 312. die 12. Octobris; *sedit an.* 2. *mens.* 2. *dieb.* 21. obiit an. 314. die 10. Decemb. Vacavit sedes diebus 16.

34. *S. Sylvester*, Rom. creatus, *an.* 314. die 27. Decemb *sedit an.* 21. *dieb.* 4. obiit an. 335. die 31. Decemb. Hic Constantinum magnum baptizavit.

35. *S. Marcus*, Rom. creatus, *an.* 336. die 16. Januar. *sedit mens.* 8. *dieb.* 21. obiit eodem anno, die 7. Octob. Vacavit sede diebus 20.

36. *S. Julius I.* Romanus, creatus, *an.* 336. die 27 Octob. *sedit an.* 15 *mens.* 5. *dieb.* 37. obiit an. 352. die 12. Aprilis. Vacavit sedes diebus 25.

37. *S. Liberius*, Rom. creatus, *an.* 352. die 8. Maji. Post aliquot Pontificatus annos, in exilium missus est a Constantio Imperatore. Unde;

SCHISMA II.

In Ecclesia Romana inter Liberium Papam et Felicem Anti-papam.

Felix, Ecclesiae Rom. Diaconus, Constantii opera sedem Apostolicam, vivente Liberio, occupavit, sed Anti-papa semper habites est a Romanis, donec, cognita Liberii Arianis communicatione ac ejus subscriptione tum condemnationi Div. Athanasii, tum formulae ambiguae, in Pontificem elegerunt eumdem Felicem, ideo:

38. *S. Felix II.* Roman. Pontificatum tenuit anno uno mensibus 3. diebus 2. Deinde a Constantino, propter excommunicationem in eum latam. Martyrio coronatus est. Post ejus Martyrium *Liberius*, iterum cathedram S. Petri ascendit, in qua simul cu

Felice *sedit an.* 15. *mens.* 4. *dieb.* 17. obiit an. 367. die 19. Septemb Sedes vacavit diebus quinque.

39. *S. Damasus*, Hispanus, creatus, *an.* 367. die 15. Septemb. *sedit. an.* 17. *mens.* 2, *dieb.* 26. obiit an. 384. die 11. Decemb. Vacavit sedes diebus 31.

SCHISMA III.

Inter Damasum Papam, et Ursicinum Anti-papam.

Ursicinus, S. R. E Diaconus, aegre ferens Damasi electionem, collecta seditiosorum hominum manu, Romanum Pontificem se fieri extorquet, et tandem, caedibus utrinque perpetratis, Ursicinus ab urbe ejicitur, Romae Damaso pacifico Pontifice remanente.

40. *Siricius*, Rom. creatus, *an.* 385. die 12. Januar *sedit an.* 13. *mens.* 1. *dieb.* 9 obiit an. 398. die 22. Februar. Vacavit sedes diebus 20.

41. *S. Anastasius I.* Romanus, creatus, *an.* 398. die 14. Martii; *sedit an.* 4. *mense uno*, *dieb.* 13. obiit an. 402. die 17. Aprilis. Vacavit sedes diebus 20.

SÆCULUM V.

42. *S. Innocentius I.* Albanus, creatus, *an.* 402. die 8. Maji; *sedit an.* 15. *mens.* 2. *dieb.* 10. obiit an. 417. die 27. Julii. Vacavit sedes diebus 22.

43. *S. Zosimus*, Graecus, creatus, *an.* 417. die 20. Augusti; *sedit an. uno*, *mens.* 5. *dieb.* 7. obiit an. 418. die 26. Decembris Vacavit sedes die 1.

44. *S. Bonifacius I.* Rom. creatus, *an.* 418. die 28. Decemb. *sedit. an.* 4. *mens.* 9. *dieb.* 26. obiit an. 423 die 25. Octobris. Vacavit sedes diebus 10.

SCHISMA IV.

Inter Bonifacium Papam, et Eulalium Anti-papam.

Eulalius, S. R. E. Archidiaconus, post electum Bonifacium in Basilica Lateranensi eligitur: Synodus autem Ravennae, jussu Honorii Imperatoris, coacta, Eulalium deposuit, qui ita coactus, post menses 3. dies 15. abdicavit die 5. Aprilis. et Bonifacius Pontifex remansit.

45. *Caelestinus I.* Rom. creatus, *an.* 423. die 5. Novembr. *sedit an.* 8. *mens.* 5. *dieb.* 3. obiit anno 432. die 6. Aprilis. Vacavit sedes diebus 21.

46 *S. Sixtus III.* Romanus, creatus, *an.* 432. die 28 Aprilis; *sedit an.* 7. *mensib.* 11. obiit an. 440. die 28. Martii. Vacavit sedes mense uno diebus 14.

47. *S. Leo M.* Tuscus, creatus, *an.* 440. die 12. Maji; *sedit an.*

20. *mens.* 10. *dieb.* 28. obiit an. 461. die 16. April. Vacavit sede dieb. 17.

48. *S. Hilarus*, Sardus, creatus, *an.* 461. die 29. Aprilis; *sedi an.* 6. *mensibus* 13. *diebus* 10. obiit *an.* 467. die 10. Septemb. Vacavit sedes diebus 9.

49. *S. Simplicius*, Tiburtinus, creatus, *an.* 467. die 20. Septemb *sedit an.* 15. *mensib.* 5. *dieb.* 12. obiit *an.* 483. die 2. Martii. Vacavit sedes diebus 5.

50. *S. Felix III.* Rom. creatus, *an.* 483. die 8. Martii; *sedit an* 8. *mensibus* 11. *dieb.* 18. obiit, *an.* 492. die 25. Februarii. Vacavit sedes diebus 4.

51. *S. Gelasius I.* Africanus, creatus, *an.* 492. die 2 Martii *sedit an.* 4. *mensibus* 8. *diebus* 19. obiit, *an.* 496. die 21. Novemb Vacavit sedes diebus 3.

52. *S. Anastasius II.* Roman. creatus, *an.* 496 die 27. Novemb *sedit an.* 1. *mensibus* 11. *diebus* 23. obiit, *an.* 498. die 19. Novembr Vacavit sedes diebus 3.

53. *S. Symmachus*, Sardus, creatus, *ann.* 498. die 23. Novembr *sedit an.* 15. *mensibus* 7. *diebus* 27. obiit, *an.* 514. die 19 Julii Vacavit sedes diebus 6.

SCHISMA V.

Inter Symmachum et Caelium Laurentium Spurium, qui in Concilio Rom. fuit damatus.

SÆCULUM VI.

54. *S. Hormisdas*, Campanus, creatus *an.* 514. die 26. Julii *sedit an.* 9. *diebus* 10. obiit, *an.* 523. die 6. Augusti. Vacabit sedes diebus 5.

55. *S. Joannes I.* Tuscus, creatus, *an.* 523. die 12. Augusti; *sed an.* 2. *mensibus* 9. *diebus* 16. obiit, *an.* 526. die 27. Maji. Vacav sedes mense uno, diebus 28.

56. *S. Felix IV.* Beneventanus, creatus, *an.* 526. die 25. Julii *sedit an.* 4. *mensibus* 2. *diebus* 18. obiit, *an.* 530. die 12. Octob Vacavit sedes diebus 3.

57. *Bonifacius II.* Rom. creatus, *an.* 530. die 16. Octob. *sed an. uno*; obiit, *an.* 531. die 16. Oct. Vacavit sedes mensib. 3. dieb.

SCHISMA VI.

Inter Bonifacium II. Papam, et Dioscorum Diaconum, quem Bonifacius excommunicavit.

58. *Joannes II.* Rom. creatus, *an.* 531. die 22. Januarii; *sed an.* 2. *mensibus* 4. obiit *an.* 534. die 22. Maji. Vacavit sedes diebus 12.

59. *S. Agapetus*, Rom. creatus *an.* 534. die 4. Junii; *sed. men*

bus 11. *diebus* 19. obiit Constantinopoli, *an.* 536. die 22. Aprilis; illius translationis solemnitas celebratur die 20. Septemb. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 27.

60. *S. Sylverius*, Campanus, S. Hormisdae ex legitimo thoro filius, creatus, *an.* 536. die 10. Julii; *sedit an.* 3. *mensibus* 11. obiit martyr in Insula Pontia, *an.* 540. die 20. Junii Vacavit sedes diebus 3.

SCHISMA VII.

Inter Sylverium Papam, et Vigilium Anti-papam.

Cum *Sylverius* Antimum Episcopum Constantinopolitanum, ab Agapeto depositum, restituere noluisset, a Belisario, jussu Theodorae Imperatricis Justiniani sponsae, fuit in exilium missus: interim *Vigilius*, S. R. E Archidiaconus, qui Theodorae promiserat se Antimum Sedi Constantinop. redditurum, si Pontifex institueretur; in locum Sylverii, opera Theodorae, fuit intrusus, *an.* 538. et schisma fecit usque ad Sylverii mortem, quae contigit *an.* 540. die 20. Junii.

61. *Vigilius*, Rom. post mortem Sylverii, legitima electione confirmatus, *an.* 540. die 26. Junii, Antimum restituere detrectavit, imo illum cum Theodora excommunicavit, et ideo exul factus est. *Sedit an.* 18. *mensibus* 6. *diebus* 13. obiit, *an.* 556. die 10. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 5.

62. *Pelagius I.* Rom. creatus, *an.* 556. die 15. April. *sedit an.* 3. *mensibus* 10. *diebus* 18. obiit, *an.* 560. die 2. Martii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 27.

63. *Joannes III.* Rom. creatus, *an.* 560. die 29. Maji, consecratus die 17. Julii; *sedit an.* 13. *mense uno*, *diebus* 15. obiit, *an.* 573. die 13. Julii. Vacavit sedes mensib. 10. dieb. 3.

64. *Benedictus I.* Romanus, Benedictinus, creatus, *an.* 573. die 17. Maji; *sedit an.* 5. *mensibus* 2. *diebus* 15. obiit, *an.* 579. die 31. Augusti. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 10.

65. *Pelagius II.* Rom. Benedictinus, creatus, *an.* 579. die 11. Novemb. *sedit an.* 10. *mensibus* 2. *diebus* 27. obiit, *an.* 590. die 8. Febr. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 22.

66. *S. Gregorius Magnus*, Rom. Benedict. ex antiquissima Aniciorum familia, creatus, *an.* 590. die 3. Septembr. *sedit an.* 13. *mensibus* 6. *diebus* 9. obiit, *an.* 604. die 12. Martii. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 19.

SÆCULUM VII.

67. *Sabinianus*, Tuscus, creatus, *an.* 604. die 1. Septembris; *sedit mensibus* 5. *diebus* 19. obiit, *an.* 605. die 19. Februarii. Vacavit sedes die uno.

68. *Bonifacius III.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 605. die 21.

Februar. *sedit mensibus* 8. *diebus* 22. obiit die 12. Novemb. Vacavit sedes mensibus 9. diebus 15.

69. *Bonifacius IV.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 606. die 28. Augusti; *sedit an.* 6. *mensibus* 8. *diebus* 12. obiit, *an.* 612. die 8. Maji. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 12.

70. *S. Deodatus*, Rom. Benedictin creatus, *an.* 612. die 21. Octobr. *sedit an.* 4. *diebus* 17. obiit, *an.* 616. die 8. Novembr. Vacavit sedes mense 1. diebus 15.

71. *Bonifacius V.* Neapolitanus, creatus, *an.* 616. die 24. Decembr. *sedit an.* 5. *mensibus* 10. obiit, *an.* 622. die 24. Octob. Vacavit sedes diebus 13.

72. *Honorius I.* Campanus, creatus, *an.* 622. die 7. Novemb *sedit an.* 12. *mensibus* 11. *diebus* 7. obiit *an.* 635. die 13. Octob. Vacavit sedes *an.* 1. mensibus 7. diebus 18.

73. *Severinus*, Romanus, creatus *an.* 637. die 1. Junii; *sedit an.* 1. *mensibus* 2. *diebus* 13. obiit an. 638. die 1. Augusti. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 22.

74. *Joannes IV.* Dalmata, creatus, *an.* 638. die 25. Decemb. *sedit an.* 1. *mensibus* 9. *diebus* 18. obiit *an.* 640. die 12. Octob. Vacavit sedes mense 1. diebus 5.

75. *Theodorus I* Jerosolymitanus, Graecus, creatus, *an.* 640. die 26. Novemb. *sedit an.* 6. *mensibus* 5. *diebus* 19. obiit an. 647. die 13. Maji. Vacavit sedes mense uno diebus 21.

76. *Martinus I* Tuscus creatus, *an* 647. die 4. Julii; *sedit an.* 9. *mensibus* 4 *diebus* 6. obiit an. 653. die 12. Novemb. Vacavit sedes mensibus 9.

77. *S. Eugenius I.* Romanus, creatus, *an.* 654. die 10. Augusti: *sedit an.* 2. *mensibus* 9. *diebus* 24. obiit an. 657. die 2. Junii. Vacavit sedes mense 1. diebus 29.

78. *Vitalianus I.* Campanus, creatus, *an.* 657. die 1. August. *sedit an.* 14. *mensibus* 5. *diebus* 2. obiit an. 672. die 2. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 8.

79. *Deodatus II.* Roman. Benedictin. creatus, *an.* 672. die 11. April. *sedit an.* 4. *mensibus* 2. *diebus* 14. obiit an. 676. die 26. Junii. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 6.

80. *Donus*, Rom. creatus, *an.* 676. die 2. Novembr. *sedit an.* 2. *mensibus* 5. *diebus* 8. obiit, *an.* 679. die 11. Aprilis. Vacavit sedes mense uno, diebus 26.

81. *S. Agatho*, Siculus, Monachus ordinis Sancti Equirii. creatus, *an.* 679. die 7. Junii; *sedit an.* 2. *mensibus* 6. obiit an. 682. die 10. Januarii. Vacavit sedes mensibus 7.

82. *S. Leo II.* Siculus, Canonicus Regularis, creatus, *an.* 682. die 11. Augusti, *sedit mensibus* 10. *diebus* 16. obiit an. 683. die 28. Junii. Vacavit sedes mensibus 11. diebus 1.

83. *S. Benedictus II.* Roman. Canonicus Regularis Latera-

nensis, creatus, *an.* 684. die 19. Junii; *sedit mensibus* 10. *diebus* 27. obiit an. 685. die 7. Maji. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 17.

84. *Joannes V.* Syrus, Antiochenus, creatus, *an.* 685. die 25. Julii; *sedit an.* 1. *diebus* 7. obiit an. 686. die 2. Augusti. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 18.

85. *Conon*, Trax. creatus, *an.* 686. die 21. Octobris; *sedit mensibus* 11. obiit an. 687. die 21. Septembr. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 3.

SCHISMA VIII.

Inter Cononem Papam, et Theodorum ac Petrum Presbyteros Romanos.

Illud Schisma, per mortem Cononis, non fuit extinctum: nam numerus electorum in tres partes fuit divisus; ab una parte fuit electus idem *Theodorus* Presbyter; ab altera, Paschalis Archidiaconus; et a tertia, eaque saniori, parte, *Sergius*; qui tandem unanimiter legitimus Pontifex fuit proclamatus.

86. *Sergius I.* Syrus Antiochenus, creatus, *an.* 687. die 25. Decemb. *sedit an.* 13. *mensibus* 8. *diebus* 13., obiit an. 701. die 8. Septemb. Vacavit sedes mense 1. diebus 20.

SÆCULUM VIII.

87. *Joannes VI.* Graecus, creatus, *an.* 702. die 29. Octob. *sedit an.* 3. *mensibus* 2. *diebus* 8. obiit an. 705. die 7. Januar. Vacavit sedes menses 1. diebus 21.

88. *Joannes VII.* Graecus, creatus, *an.* 705. die 1. Martii; *sedit an.* 2. *mensibus* 7. *diebus* 17. obiit ann. 707. die 18. Octobris. Non vacavit sedes.

89. *Sisinus*, Syrus, creatus, *an.* 707. die 18. Octob. *sedit diebus* 20. obiit die 6. Novembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 16.

90. *Costantinus Syrus*, creatus, *an.* 707. die 23: Decembr. *sedit an* 8. *mens.* 1. *diebus* 18. obiit an. 716. die 11. Febr. Vacavit sedes mense 1. diebus 10.

91. *Gregorius II.* Roman. Benedict. creatus, *an.* 716. die 21. Martii; *sedit an.* 15. *mensibus* 10. *diebus* 20. obiit an. 731. die 11. Febr. Vacavit sedes diebus 21.

92. *Gregorius III.* Syrus, creatus, *an.* 731. die 5. Martii; *sedit an.* 10. *mensibus* 8. *diebus* 22. obiit an. 741. die 28. Novemb. Vacavit sedes diebus 2

93. *Zacharia*, Graecus, Canonicus Regularis, deinde Benedictin. creatus, *an.* 741. die 1. Decembris, *sedit an.* 10. *mensibus* 3. *diebus* 13. obiit an 752. die 15 Martii. Vacavit sedes diebus 9.

94. *Stephanus II.* Rom. creatus, *an.* 752. die 25. Martii; *sedit diebus* 4. obiit die 28. Martii, quare a pluribus non adnumeratur. Non vacavit sedes.

95. *Stephanus III.* dictus II. Romanus, Canonicus Regularis creatus, *an.* 752. die 29. Martii; *sedit an.* 5. *diebus* 28. obiit an. 757. die 26. Aprilis. Vacavit sedes mense 1. diebus 2.

96. *S. Paulus I.* Romanus Stephani III. frater germanus, creatus, *an.* 757. die 29. Maji; *sedit an.* 10. *mense* 1. obiit an. 767. die 29. Junii. Vacavit sedes an. 1. mense 1. diebus 6.

SCHISMATA IX.

Inter Paulum I. et Theophylactum Anti-papam, qui paulo post legitimo Pontifici se submisit.

Post mortem Pauli I. *Constantinus*, adhuc Laicus vi et armis supremum arripuit Pontificatum, quem cum administrasset 13 mensibus, Clerus Romanus ad legitimam electionem processit, in qua pars electorum, quae *Desiderio* Regi Longobardorum adhaerebat, elegit *Philippum* Abbatem Longobardorum, qui statim fuit ejectus ab alia majori, eaque saniori parte Cleri, quae canonice elegit Stephanum IV.

97. *Stephanus IV.* dictus III. Siculus, Canonicus Regul. postea Benedict. creatus, *an.* 768. die 5. Augusti; *sedit an.* 3. *mensibus* 5. *diebus* 25. obiit an. 772. die 31. Januarii. Vacavit sedes diebus 8

98. *Hadrianus I.* Rom. creatus, *an.* 772. die 9. Febr. *sedit an.* 23. *mensibus* 10. *diebus* 17. obiit an. 796. die 26. Decemb. Non vacavit sedes.

99. *Leo III.* Rom. ex Canonico Regulari factus Benedict. creatus, *an.* 795. die 27. Decemb. *sedit an.* 20. *mensibus* 4. *diebus* 15 obiit, *an.* 816. die 12. Junii. Vacavit sedes diebus 20.

SÆCULUM IX.

100. *Stephanus V.* dictus IV. Romanus, creatus, *an.* 816. die 3. Julii; *sedit mensibus* 6. *diebus* 22. obiit an. 817. die 25. Januarii. Vacavit sedes dieb. 2.

101. *S. Paschalis I.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 817. die 28 Januarii: *sedit an.* 7. *mensibus* 3. *dieb.* 17. obiit an. 824. die 11 Maji. Vacavit sedes diebus 4.

102. *Eugenius II.* Rom. creatus, *an.* 824. die 19. Maji; *sedit an.* 3. *mensibus* 6. *diebus* 22. obiit an. 827. die 12. Decembr. Vacavit sedes dies 1.

SCHISMA X.

Inter Eugenium II. et Zinzinnum Anti-papam.

103. *Valentinus*, Rom. creatus, *an.* 827. die 14. Decemb. *sedit diebus* 40. obiit anno 828. die 23. Januarii. Vacavit sedes diebus:

104. *Gregorius IV.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 828. die 24

Januarii; *sedit an.* 16. obiit an. 844. die 25. Januarii. Vacavit sedes diebus 15.

Tempore quo Clerus convenerat ad novi Pontificis creationem, *Joannes* Diaconus vi occupavit Palatium Lateranense, a quo intra horae spatium, fuit expulsus, et *Sergius* electus. De quo:

105. *Sergius II.* Rom. creatus, *an.* 844. die 10. Febr. *sedit an.* 3. *mensib.* 2. *dieb.* 2. obiit an. 848. die 12. Aprilis. Non vacavit sedes.

106. *S. Leo IV.* Rom. ex Canonico Regulari factus Benedict. creatus, *an.* 848. die 12. Apr. *sedit an.* 8. *mensib.* 3. *dieb.* 14. obiit an. 855. die 17. Julii. Vacavit sedes diebus 6.

107. *Benedictus III.* Canonicus Regularis, Rom. creatus in schismate, *an.* 815. die 24. Julii; consecratus die 29. Septemb. *sedit ab electione, an.* 2. *mensib.* 8. *dieb.* 16. *a consecratione, an.* 2, *mensib.* 6. *diebus* 10. obiit *an.* 858 die 8. Ap. Vacavit sedes diebus 15.

SCHISMA XI.

Fecit Anastasius Presbyter, qui auxilio Ludovici II. Imperatoris, Benedictum spoliavit Pontificatu, qui postea ei restitutus est.

108. *Nicolaus I.* cognomento *Magnus*, Rom. creatus, *an.* 858. die 24. Apr. *sedit an.* 9. *mensib.* 6. *dieb.* 20. obiit an. 867. die 13. Novemb. Vacavit sedes diebus 7.

109. *Hadrianus II.* Rom. creatus *an.* 867. die 21. Novemb. *sedit an.* 4. *mensibus* 11. die 1. obiit an. 872. die 1. Novemb. Vacavit sedes mense 1. dieb. 12.

110. *Joannes VIII.* Rom. creatus, *an.* 872. die 14. Decemb. *sedit an.* 10. 4. mens. die 1. obiit an. 882. die 15. Decemb. Vacavit sedes diebus 4.

Nota: Hic Pontifex fuit occasio fabulae, quae ab haereticis de Papissa Joanna circumfertur: cum enim pusillanimitate foeminea invasionem sedis Constantinopolitanae a Photio Eunucho factam tolerasset, irrisorie apud vulgus dictum est sedem Romanam non a viro, sed a foemina occupatam esse; hanc fabulam cum omnibus mendaciis, quibus illam in sedis Apostolicae opprobrium, ornant haeretici, referre, ac refellere omnino puduit.

111. *Marinus I.* ex Monte-fiascone, creatus, *an.* 882. die 19. Decemb. *sedit an* 1. *mense* 1. obiit an. 884. die 18. Januarii. Vacavit sedes dieb. 2.

112. *Hadrianus III.* Rom. creatus, *an.* 884. die 21. Januarii; *sedit an.* 1. *mensib.* 3. *dieb.* 19. obiit ann. 885. die 9. Maji. Vacavit sedes dieb. 3.

113. *Stephanus VI.* Rom. creatus, *an.* 885. die 13. Maji; *sedit an.* 6. *dieb.* 7. obiit an. 891. die 21. Maji. Vacavit sedes dieb. 5.

114. *Formosus*, Portuensis, Canonicus Regularis, creatus, *an.*

891. die 27. Maji; *sedit an.* 4. *mensib.* 6. *dieb.* 16. obiit an. 895. die 14. Decemb. Vacavit sedes diebus 2.

SCHISMA XII.

Fecit Sergius Diaconus contra Formosum.

115. ***Bonifacius VI.*** Rom., ex Tuscia oriundus creatus eodem mense, die 17. *sedit dies* 15. *tantum*, obiit enim die 31. Decemb. et ideo a multis non adnumeratur. Vacavit sedes dieb. 5.

116. ***Stephanus VII.*** Rom. creatus, *an.* 896. die 6. Januarii; *sedit an.* 1 *mensibus* 2. *diebus* 17. obiit an.897. die 24. Martii. Vacavit sedes dieb. 3.

SCHISMA XIII.

Fecit Bonifacius Anti-papa, ***VI. dictus***, *qui postquam sedisset diebus* 15. *a Stephano VII. fuit expulsus.*

117. ***Romanus***, Marini Papae nepos, ex urbe, quae hodie Monte-fiascone, appellatur, creatus. *an.* 897. die 28. Martii; *sedit mensib.* 4. *dieb.* 21. obiit an. 897. die 19. Augusti. Non vacavit sedes.

118. ***Theodorus II.*** Rom. creatus, *an.* 897. die 20. Augusti; *sedit diebus* 20. obiit die 8. Septembr. Non vacavit sedes.

119. ***Joannes IX.*** Tiburtinus, Benedictinus, creatus, *an.* 897. die 9. Septembr. *sedit an.* 2. *dieb.* 13. obiit an. 899. die 23. Sept. Non vacavit sedes.

120. ***Benedictus IV.*** Rom. Canonicus Regularis Lateranensis, creatus, *an.* 889. die 14. Septembr. *sedit an.* 3. *mensib.* 6. *dieb.* 14. obiit an. 903. die 8. Apr. Vacavit sedes diebus 6.

SÆCULUM X.

121. ***Leo V.*** e villa Priapi, agri Ardeatini, in Latio Benedictinus, creatus, *an.* 903. die 15. Aprilis; *sedit mense* 1. *dieb.* 9. coactus abdicavit die 24. Maji, et vitam regularem repetiit, et non multo post interiit. Non vacavit sedes.

122. ***Christophorus***, Rom. comprehenso Leone V. Pontificem se fecit, eodem anno, die 24. Maji: *sedit mensib.* 7. nam die 25. Decembris ejusdem anni *a Sergio*, auctoritate *Marotiae* conjugis Ducis Tusciae fuit ejectus. Non vacavit sedes.

123. ***Sergius III.*** Romanus ex Comitibus Tusculanis, creatus, *an.* 903. die 25. Decembr. *sedit an.* 7. *mensib.* 3. *dieb.* 24. obiit an. 911. die 14. Aprilis. Non vacavit sedes.

SCHISMA XIV.

Inter Leonem V. Christophorum et Sergium III. anno 903.

124. ***Anastasius III.*** Rom. creatus, *an.* 911. die 15. Apr.; *sedit an.* 2. *mense* 1. *dieb.* 19. obiit an. 913. die 4. Junii Vacavit sedes dieb. 2.

125. *Landus*, Sabinus, Can. Regul. Lateranensis, creatus, *an*. 913. die 7. Junii; *sedit mensib* 6. *dieb*. 20. obiit an. 913. die 18. Decemb. Vacavit sedes diebus 26.

126. *Joannes X*. Rom. de familia Cinthia, Rom. creatus, *an*. 914. die 24. Januarii; *sedit an* 14. *mensib*. 2. *dieb*. 12. obiit an. 928. die 6. Aprilis. Vacavit sedes diebus 4.

127. *Leo VI*. Rom. creatus, *an*. 928. die 11. Apr. *sedit mensib*. 6. *dieb*. 11. obiit *an*. 928. die 23. Oct. Non vacavit sedes.

128. *Stephanus VIII*. Romanus creatus, *an*. 928. die 24. Octobr. *sedit an*. 2. *mense* 1. *diebus* 13. obiit an. 930. die 8. Decembris. Vacavit sedes diebus 2.

129. *Joannes XI*. Roman. ex Comitibus Tusculanis, qui postea dicti sunt, *de Comitibus*, creatus, *an*. 930. die 11. Decembr. *sedit an*. 4. *mensib*. 10. *diebus* 13. obiit an. 935. die 25. Octobris. Vacavit sedes die 1.

130. *Leo VII*. Roman., creatus, *an*. 935. die 27. Octobr.; *sedit an*. 3. *mensibus* 6. *diebus* 9. obiit an. 939. die 6. Maji. Vacavit sedes mense 1.

131. *Stephanus IX*. Rom. creatus, *an*. 939. die 7. Junii; *sedit an*. 11. *mensibus* 4. *dieb*. 13. obiit, *an*. 942. die 21. Octob. Vacavit sedes diebus 10.

132. *Marinus II*. Rom. creatus, *an*. 942. die 1. Novemb. *sedit an*. 3. *mensibus* 6. *diebus* 12. obiit, *an*. 946. die 14. Maji. Vacavit sedes diebus 3.

133. *Agapetus II*. Rom. creatus, *an*. 946. die 18. Maji; *sedit an*. 9. *mensibus* 7. *dieb*. 8. obiit, *an*. 955. die 27. Decemb. Vacavit sedes diebus 12.

134. *Joannes XII*. Rom. ex familia de Comitibus, creatus *an*. 955. die 9. Januarii, *sedit an*. 8. *mensibus* 4. *diebus* 5. obiit, *an*. 964. die 14. Maji. Non vacavit sedes.

135. *Benedictus V*. Rom. defuncto Joanne XII. statim in ejus loco a Populo et Clero Romano eligitur *sedit mense uno, diebus aliquot*. Per vim remotus, et ad *Hambourg*. relegatus, ibidem moritur die 3. Julii, *an*. 965.

SCHISMA XV.

Fecit *Leo*, Anti-papa dictus VIII. qui auctoritate *Othonis* I. Imperatoris fuit intrusus contra Joannem XII. et Benedictum V. contra quos sedit anno uno, mensibus 3. diebus 11.

136. *Joannes XIII*. Rom., creatus *an* 965. die 6. Octobr.; *sedit an*. 6. *mensibus* 11. obiit, *an*. 972. die 6. Septembris. Vacavit sedes diebus 13.

137. *Donus II*. Rom. creatus, *an*. 972. die 20. Septembris; *sedit*... *mensibus* 3. obiit, eodem *an*. die 19. Decembris. Non vacavit sedes

138. *Benedictus VI*. Rom. creatus, *an*. 972. die 20. Decembr.

sedit an. 1. *mensibus* 3. coactus abdicavit. *an.* 974 die 19. Martii; et non multo post in Adriani mole strangulatus fuit. Vacavit sedes diebus 10.

139. *Bonifacius VII. Franco* antea dictus, creatus, an. 974. die 30. Martii, *sedit an.* 1. *mens.* 1. *diebus* 11. Coactus abdicavit, ex urbe pulsus, *an.* 975. die 11. Maji. Deinde, Benedicto VI. mortuo, reversus, Pontificatum iterum vi tenuit, mensibus 4. diebus 8. postea fuit a Benedicto VII. expulsus, et excommunicatus in Concilio Rom. obiit, an. 985. die 21. Julii, anno fere uno post Benedictum VII.

140. *Benedictus VII.* Rom. ex Comitibus Tusculanus, creatus, *an.* 975. die 29. Maji; *sedit an.* 9. *mens.* 1. *diebus* 10. obiit, *an.* 984. die 10. Julii. Vacavit sedes diebus 5.

141. *Joannes XIV.* Papiensis, creatus, *an.* 984. die 16. Julii; *sedit mens.* 8. Pontificatu spoliatus a Bonifacio VII. in urbem reverso, obiit an. 985. die 16. Martii. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 15... Hic canonizavit Udalricum Episcopum Augustanum.

SCHISMA XVI.

Inter Bonifacium VII. Benedictum VII. et Joannem XIV.

142. *Joannes XV.* Rom. creatus, *an.* 985. die 1. Augusti, *sedit an.* 9. *mens.* 6. *diebus* 9. obiit, *an.* 995. die 9. Febr. Vacavit sedes die 1.

143. *Joannes XVI.* creatus, *an.* 995. die 11. Febr. *sedit mens.* 4. obiit, *an.* 995. die 9. Junii. Vacavit sedes diebus 6.

144. *Gregorius V.* Saxo, Germanus. Othonis Saxoniae et Sveviae Ducis filius, creatus, *an.* 995. die 16. Junii; *sedit an.* 2. *mensibus* 8. *diebus* 8. obiit *an.* 998. die 18. Febr. Vacavit sedes mensibus. 8. diebus 10.

SCHISMA XVII.

Inter *Gregorium V.* et *Joannem* Episcopum Placentinum, qui, ope Crescentii Romae Praefecti, Pontificatum usurpavit, assumpto nomine *Joannis XVII.* quem Gregorius V. excommunicavit in Concilio Papiae habito: et cui, jussu Imperatoris, nares et aures abscissae fuerunt, atque oculi eruti.

145. *Sylvester II.* Aquitanus, Gallus, Benedictin. creatus, *an.* 998 die 1. Novembr. *sedit an.* 4. *mensibus* 6. *diebus* 12. obiit, *an.* 1003. Vacavit sedes diebus 25.

SÆCULUM XI.

146. *Joannes XVII.* Romanus, creatus, *an.* 1003. die 7. Junii; *sedit mensibus* 4. *diebus* 24. obiit, an. 1003. die 31. Octobr. Vacavit sedes diebus 19.

147. *Joannes XVIII.* Rom. creatus, *an.* 1003. die 20 Novembris; *sedit an.* 5. *mens.* 7. *diebus* 17. obiit an. 1009. die 18. Julii. Vacavit sedes mense 1.

148. *Sergius IV.* Roman. Benedictin. creatus, *an.* 1009. die 18. Augusti; *sedit an.* 2. *mensibus* 9. *diebus* 10. obiit an. 1012. die 28. Maji. Vacavit sedes diebus 2.

149. *Benedictus VIII.* Rom. ex Comitibus Tuscul. creatus, an. 1012. die 30. Maji; *sedit an.* 11. *mensibus* 8. *diebus* 27. obiit an. 1024. die 27. Februar. Non vacavit sedes.

SCHISMA XVIII.

Fecit Gregorius, *a Romanis intrusus, a S. Henrico Imperatore expulsus.*

150. *Joannes XIX.* Rom. Benedicti VIII. frater Germanus, creatus an. 1024. die 28. Febr. sedit annis 8. mensib. 9. dieb. 7. obiit an. 1032. die 8. Novembr. Vacavit sedes diebus 2.

151. *Benedictus IX.* Rom. ex Comitibus Tusculanis, creatus, an. 1032. die 11. Novemb. sedit annis 12. mensib. 5. dieb. 19. abdicavit an. 1045. die 1. Maji. Non vacavit sedes.

SCHISMA XIX.

Fecit *Joannes*, Laurentii filius, Romanus, *Silvester III.* dictus. Interim, cum Benedict. IX. esset Romanis invisus aliqui Joanni, qui dictus est *Joannes XX.* postea *Benedictus*. Sylvestro expulso, iterum sedit mense uno diebus 21. Erant ergo tres Pontifices, quorum *primus* sedebat apud Lateranum; *secundus*, apud S. Petrum in Vaticano; *tertius*, apud S. Mariam majorem, quo calamitatis tempore electus fuit Gregorius VI.

152. *Gregorius VI.* Romanus, creatus, anno 1045. die. 1. Maji; sedit anno uno, mensib. 7. dieb. 20. in Concilio Sutrii, pro tollendo schismate, coactus abdicavit, an. 1046. die 20. Decembris. Non vacavit sedes.

153. *Clemens II.* Germanus, Saxo, creatus, an. 1046. die 21. Decembr. sedit mensibus 9. diebus 24 obiit an. 1047. die 15 Octob.

Post mortem Clementis II. *Benedictus IX.* iterum sedem Pontificiam occupavit mensibus 9.

154. *Damasus II.* Bavarus, creatus, an. 1048. die 7. Julii: sedit diebus 23. obiit die 8. Augusti. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 3.

Post mortem Damasi, Benedictus IX. quarta vice sedem occupavit ac tenuit mensibus 5.

155. *S. Leo IX* Bruno antea vocatus, Comes d'aspurg, Hugonis filius, Episcopus Tullensis in Lotharingia, et S. Deodati praepositus, creatus, an. 1049. die 12. Febr. sedit annis 5. mensibus 2. diebus 6. obiit an. 1054. die 17. Maji. Vacavit sedes mensibus 10. diebus 26.

Nota: In hac serie, non numeratur Leo VIII. quia fuit Antipapa.

156. *Victor II.* Germanus, ex Comitibus Calbensibus in Suevia, creatus, an. 1055. die 13. Aprilis; sedit annis 2. mensib. 3. dieb. 16: obiit an. 1057. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 4.

157. *Stephanus X.* Lotharingus, Fredericus antea vocatus *Gozselonis* Ducis filius, et *Gotifridi* IV. Ducis frater, Abbas Cassinensis, creatus, an. 1057. die 2. Augusti, sedit mensibus 7. dieb. 28. obiit. an. 1058 die 29. Martii. Vacavit sedes mensibus 9. dieb. 4.

158. *Nicolaus II.* Gerardus Allobrox, cognomento Burgundio, Episcopus Florentinus creatus, an. 1059. die 3. Januarii; sedit annis 2. mensibus 6. obiit, an. 1061. die 3. Julii. Vacavit sedes propter subsecutum schisma, mensibus 2. diebus 27.

SCHISMA XX.

Fecit *Mincius*, ex Comitibus Tusculanis. Anti-papa, Benedictus X. appellatus, qui a Nicolao II. fuit excommunicatus et expulsus, in Concilio Sutrii habito.

159. *Alexander II.* Mediolanensis, Canonicus Reg. creatus, an. 1061. die 30. Sept. sedit annis 11. mensib. 6. dieb. 22. obiit. an. 1073. die 22 April. Non vacavit sedes.... Hic approbavit Congregationem Monachorum Camaldulensium Ordinis sancti Benedicti.

SCHISMA XXI.

Fecit *Cadolaus Pallavicinus*, dictus, *Honorius II.* qui ab Alexand. II. fuit damnatus in Concilio Mantuano.

160. *S Gregorius VII.* Hildebrandus antea vocatus, natione Tuscus, patria Soanensis, Monachus Cluniacensis, creatus, an. 1073. die 22. April. sedit annis 12. mense 1. diebus 2. obiit an. 1085. die 25. Maij. Vacavit sedes an. 1.

SCHISMA XXII.

Fecit *Gilbertus* de Corrigia, Parmensis, Archiepiscopus Ravennatentis, *Clemens* III. dictus in Conciliabulo Bressiae contra Gregorium VII. electus ab Episcopis Henrico IV. adhaerentibus. Sedit contra Gregorium VII. Victorem III. Urbanum II. et Paschalem II. annis 21. diebus aliquot. Obiit Romae in Arce S. Angeli, anno 1101. mense Septembris.

161. *Victor* III. Beneventanus, Abbas Cassinensis, creatus, an. 1086. die 24. Maji: sed. anno 1. mensibus 3. diebus 23. obiit. an. 1087. die 16. Septembris. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 26.

162. *Urbanus II.* Gallus, Monachus Cluniacensis, creatus, an. 1088. die 12. Martii; sedit annis 11. mensibus 4. diebus 17. obiit, an. 1099. die 29. Julii. Vacavit sedes dieb. 14. . . . . Approbavit Congregationem Monachorum Vallis Umbrosae Ordinis S. Benedicti.

163. *Paschalis II.* Tuscus, Monachus Cluniacensis, creatus,

an. 1099. die 13. Augusti; sedit annis 18 mensibus 5. diebus 8. obiit an. 1119. die 21. Januarii. Vacavit sedes diebus 3... Suscepit sub sedis Apostolicae protectione Monasterium Cisterciense, unde emanavit Ordo Cisterciensis.

SCHISMA XXIII.

Fecit contra Paschalem II. *Aginulphus*, qui fuit electus in locum Clementis III. Anti-papae, ac *Sylvester III.* nuncupatus.

SÆCULUM XII.

164. *Gelasius II.* Neapolitanus, Benedictinus, creatus, an. 1119. die 25. Januarii; sedit annis 1. diebus 3. obiit, an. 1120. die 29. Januarii. Vacavit sedes diebus 2.

SCHISMA XXIV.

Fecit contra Gelasium *Mauritius Burtin*, dictus *Gregorius VIII.* electus ab Episcopis *Henrico V.* filio Henrici IV. adhaerentibus.

165. *Calixtus II.* Burgundus Monachus Cluniacensis, creatus, an. 1120. die 1. Februar. sedit annis 5. mensibus 9. diebus 17. obiit anno 1125. die 19. Decembris. Vacavit sedes die 1.

166. *Honorius II.* Bononiensis, *Lambertus de Fagnanis* antea dictus, creatus anno 1125. die 21. Decembris; sedit annis 4. mense uno, diebus 25. obiit an. 1130. die 16 Febr. Non vacavit sedes.

167 *Innocentius II.* Rom. *Gregorius de Parareschis*, creatus, an. 1130. die 17. Februar. sedit annis 13. mensib. 7. diebus 8. obiit anno 1143. die 24. Septemb.

SCHISMA XXV.

Fecit contra Innocentium Cardinalis *Petrus* Leonis filius, *Anacletus II.* dictus, creatus, an. 1130. obiit ann. 1138. et in ejus locum creatus est *Victor IV.* qui duobus postea mensibus cum dimidio, Innocentio II. se submittens, finem schismati fecit.

168. *Caelestinus II.* Tuscus, *Guido de Castello*, creatus, anno 1143. die 24. Septembris; sedit mensib. 5. diebus 13. obiit an. 1144. die 9. Martii. Non vacavit sedes.

169. *Lucius II.* Bononiensis, Canonic. Regul. creatus. an. 1144. die 9. Martii; sedit mensib. 11. diebus 16. obiit an. 1145. die 25. Februarii.

170. *Eugenius III.* Tuscus, ex Oppido Montis magni Dioecesis Pisanae, Monachus Cisterciensis, creatus, anno 1145. die 27. Martii, sedit annis 8 mensib. 3. dieb. 13. obiit an. 1153. die 9. Julii. Non vacavit sedes..... Canonizavit S. Henricum Imperatorem.

171. *Anastasius IV.* Rom Canonic. Regul. creatus an. 1153. die 10. Julii; sedit anno 1. mensibus 4. dieb. 22. obiit an. 1154. die 2 Dec. Non vacavit Sedes.

172. *Hadrianus IV*. Anglus, creatus, anno 1154. die 3. Decembris: sedit annis 4. mensibus 8. diebus 28. obiit an. 1159. die 1. Septembris. Vacavit sedes diebus 2.

173. *Alexander III*. Tuscus, Senensis, Canonic. Regul. creatus, an. 1159. die 4. Septembris; sedit annis 21. mensibus 11. diebus 23. obiit an. 1181. die 27. Augusti. Vacavit sedes die 1. . . . . Canonizavit SS. Eduardum Regem Angliae, Bernardum Abbatem Claravallensem, et Thomam Cantuariensem Archiepiscopum. Approbavit Ordinem militarem S. Jacobi de Sparta in regno Hispaniae; Ordinem Monachorum S. Basilii magni; et Ordinem Carthusianorum.

SCHISMA XXVI.

Contra Alexand. III. fecit *Octavianus* Anti-papa, Victor IV. appellatus, cui mortuo successit *Paschalis III*. cui similiter defuncto successit *Callixtus III*. qui se Alexandro III. subjiciens, an. 1178. finem schismati imposuit.

174. *Lucius III*. Lucensis, creatus, an. 1181. die 29. Augusti; sedit annis 4. Mensibus 2. diebus 27. obiit anno 1185. die 25. Novembris. Non vacavit sedes.

175. *Urbanus III*. Mediolanensis, creatus, anno 1185. die 25. Novemb. sedit anno uno, mensibus 6. diebus 23. obiit anno 1187. die 19. Octob. Non vacavit sedes . . . Approbavit Ordinem Cruciferorum.

176. *Gregorius VIII*. Beneventanus, Benedict. creatus, anno 1187. die 20. Octob. sedit mense uno, diebus 25. obiit an. 1187. die 15. Decemb. Vacavit sedes diebus 20.

177. *Clemen. III*. Romanus, creatus, anno 1188. die 6. Januarii; sedit annis 3. mensibus 2. diebus 20. obiit an. 1191. die 25. Martii. Vacavit sedes dieb. 3.

178. *Caelestinus III*. Romanus, creatus, anno 1191. die 29. Martii; sedit annis 6. mensibus 9. diebus 11. obiit ann. 1198. die 8. Januarii. Non vacavit sedes. Canonizavit SS. Ubaldum Episcopum Eugubinum, et Joannem Gualbertum Institutorem Congregationis Vallis Umbrosae.

179. *Innocentius III*. ex civitate Anagniae, Canonicus Regul. creatus, an. 1198. die 8. Januarii, sedit annis 18. mensibus 6. diebus 9. obiit anno 1216. die 26. Julii. Vacavit sedes die 1. . . . . . Canonizavit S. Homobonum Cremonensem. Confirmavit Ordinem Sanctissimae Trinitatis.

SÆCULUM XIII.

Nota: Hoc saeculum, Dei gratia, fuit ab omni schismate exemptum.

180. *Honorius III*. Romanus, creatus, anno 1216. die 28. Ju-

iii, sedit annis 10. mensibus 8. obiit anno 1227. die 8. Martii. Vacavit sedes dies 1. . . . Regulam S. Francisci ab Innoc. III. approbatam confirmavit. Approbavit Ordinem S. Dominici sub Regula Div. August. ac Regulam Ordinis Carmelitarum. Canonizavit S. Laurentium Archiepiscop. Dublinensem.

181. *Gregorius IX.* ex civitate Anagniae, *Ugolinus* antea dictus, creatus, an. 1227. die 20. Martii; sedit annis 14. mensibus 5. diebus 2. obiit anno 1241. die 22. Augusti. Vacavit sedes mense uno. Canonizavit S. Franciscum de Assisio, S. Antonium de Padua, S. Dominicum, S. Elisabeth Hungariae.

182. *Caelestinus IV.* Mediolanensis, creatus, anno 1241. die 23. Septembris; sedit diebus 16. obiit die 8. Octobris. Vacavit sedes anno uno mens. 8. dieb. 5.

183. *Innocentius IV.* Genuensis, creatus, an. 1243. die 24. Junii; sedit annis 11. mensibus 5. diebus 14. obiit an. 1254. die 9. Decembris. Vacavit sedes diebus 12. Canonizavit Sanctum Petrum Veronensem Martyrem; Sanctum Stanislaum Episcopum Cracoviensem in Polonia. Approbavit Regulam S. Clarae a B. Francisco traditam.

184. *Alexander IV.* ex civitate Anagniae, creatus, anno 1254. die 22. Decembris; sedit annis 6. mensibus 5. diebus 2. obiit an. 1261. die 25. Maji. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 3. . . . Canonizavit S. Claram de Assisio.

185. *Urbanus IV.* Gallus, ex civitate Trecensi in Campania, Ordinis Cisterciensis, creatus, anno 1261. die 29. Augusti: sedit annis 3. mense uno diebus 2. obiit an. 1264. die 8. Octobris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 2. Instituit Festum SS. Corporis Christi, mitigavit primam Regulam Sanctae Clarae; canonizavit S. Richardum Episc. Cisterciensem in Anglia.

186. *Clemens IV.* Gallus, creatus, an. 1265. die 5. Februarii; sedit annis 3. mensibus 9. diebus 25 obiit anno 1268. die 29 Novembr. Vacavit sedes annis 2. mensibus 9. diebus 2. . . . Canonizavit S. Heduvigem Ducissam Poloniae.

187. *Gregorius X.* Placentinus, creatus, anno 1271. die 1. Septembr. sedit annis 4. mensibus 4. dieb. 10. obiit an. 1276. die 11. Januarii. Vacavit sedes diebus 8.

188. *Innocentius V.* Burgundus, Dominicanus, creatus, anno 1276. die 20. Jan. sedit mensibus 5. diebus 2. obiit die 22. Julii. Vacavit sedes diebus 19.

189. *Hadrianus V.* Genuensis, creatus, anno 1276. die 12. Julii; sedit diebus 39. obiit die 21. Augusti. Vacavit sedes diebus 22.

190. *Joannes XXI.* Lusitanus, Olysiponensis, creatus, anno 1276 die 13. Septembr. sedit mensibus 8. diebus 8 obiit anno 1277. die 20. Maji. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 5.

191. *Nicolaus III.* Roman. Ursinus, creatus, anno 1277. die

25. Novemb. sedit annis 2. mensib. 8. diebus 29. obiit an. 1280. die 22. Augusti. Vacavit sedes mensibus 6.

192. *Martinus IV.* Gallus, creatus an. 1281. die 22. Februar. sedit annis 4. mense uno diebus 8 obiit anno 1285. die 28. Martii. Vacavit sedes diebus 3.

193. *Honorius IV.* Roman. creatus, an. 1285. die 2. April. sedit annis 2. diebus 2. obiit an. 1287. die 3. April. Vacavit sedes mensibus 10. diebus 18.

194. *Nicolaus IV.* Asculanus, Franciscanus, creatus, anno 1288. die 22. Februarii; sedit annis 4. mense uno diebus 14. obiit an. 1292. die 4. April. Vacavit sedes annis 2. mensibus 3. diebus 2.

195. *Caelestinus V.* Italus Eremita. *Petrus de Morone* antea dictus, creatus, anno 1292. die 7. Julii. Postquam sedisset mensibus 5. dieb. 5. abdicavit. anno 1294. die 13. Decembr suum Ordinem instituit, in quo obiit an. 1296 die 19. Maji. Ipsi in Pontificatu suffectus est Cardinalis Gajetanus qui sequitur.

196. *Bonifacius VIII.* ex Civitate Anagniae, creatus. anno 1294. die 24. Decembris; sedit annis 8. mensibus 9 diebus 18. obiit anno 1303. die 11. Octobr. Vacavit sedes diebus 9. . . . Canonizavit Sanctum Ludovicum Regem Galliae.

SÆCULUM XIV.

197. *Benedictus XI.* ex Tarvisio in Longobardia, Dominicanus, creatus, anno 1303. die 21. Oct. sedit mensibus 8. diebus 17. obiit anno 1304. die 7. Julii. Vacavit sedes anno 2. Confirmavit Ordinem Servorum B. M. Virginis sub Regula D Augustini.

198. *Clemens V.* Provinciae Aquitaniae Gallus, creatus, anno 1305. die 7. Julii; sedit annis 9 mensibus 9. diebus 14. obiit an. 1314. die 20. Aprilis. Vacavit sedes annis 2. mensibus 3. dieb. 16. Damnavit milites Templarios. Canonizavit S. Caelestinum V. Sedem fixit Avenioni.

199. *Joannes XXII.* Jacobus de Ossa antea dictus. Gallus, creatus, an. 1316. die 6. August. sedit annis 18. mensibus 3. dieb. 28. obiit an. 1334. die 4. Decemb. Vacavit sedes diebus 19.

SCHISMA XXVII.

Fecit *Petrus de Corbario*, Franciscanus, dictus *Nicolaus V.* qui, auctoritate Ludovici Bavari Imperatoris, sedem Apostolicam invasit, an. 1328. seditque contra Joannem XXII. annis 3. mensibus 3. dieb. 4. Tandem anno 1330. die 25. Augusti, insertum ad collum laqueo, ad pedes veri Pontificis, veniam deprecando abdicavit.

Joannes XXII. Canonizzavit S. Ludovicum Episcopum Tolosanum, S. Thomam Episcopum Herodiensem in Anglia, S. Thomam de Aquino. Approbavit Congregationem Monachorum B. Mariae Montis Oliveti ordinis S. Benedicti.

200. *Benedictus XII.* Gallus, ex Provincia Tolosana, Ordinis Cisterciensis. creatus, an. 1314 die 20. Decemb. sedit annis 7. mensib. 4. dieb. 6. obiit, ann. 1342. die 25. Aprilis. Vacavit sedes diebus 11.

201. *Clemens VI.* Gallus Lemoviensis Diocesis, Benedict. creatus, an. 1342. die 7. Maji; sedit annis 10. mensibus 7. obiit ann. 1352. die 6. Decemb. Vacavit sedes diebus 11. Canonizavit S. Ivonem Presbyterum.

202. *Innocentius VI.* Gallus, creatus, ann. 1352. die 12. Decemb. sedit an. 9 mensib 8. dieb. 26. obiit an. 1362. die 5. Septembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 24.

203. *Urbanus V.* Gallus Abbas Massiliensis, creatus an. 1362. die 28. Octobris; sedit annis 8 mense 1. diebus 22. obiit an. 1370. die 19. Decembr. Vacavit sedes diebus 9

204. *Gregorius XI.* Gallus, creatus, an. 1370. die 29 Decemb. sedit annis 7. mensibus 2 diebus 29. (hic Pontifex SS. Brigittae et Catharinae Senensis consilio Romam rediit, an. 1376. die 13. Januarii, post transmigrationem septuaginta annorum, quam Clemens V. incoeperat) obiit, an. 1378. die 27. Martii. Vacavit sedes diebus 11.

205. *Urbanus VI.* Neapolitanus, creatus, an. 1378 die 8. Aprilis; sedit annis 11. mensibus 6. diebus 6. obiit, an. 1389. die 13. Octobr. Vacavit sedes dieb. 18.

SCHISMA XXVIII.

Fecerunt Cardinales qui ab Urbano VI. propter nimiam ejus crudelitatem, deficientes, elegerunt Robertum Comitem Genevae, qui Clemens VII. dictus est, ac Avenione contra Urbanum XI. et Bonifacium IX sedit annis 15 mensibus 11. diebus 28. obiit Avenione die 16. Octobr. an. 1394. eique successit Petrus a Luna, Arragonensis, dictus, Benedictus XIII. de quo infra.

206. *Bonifacius IX.* Neapolitanus. creatus, an. 1389. die 2. Novembris; sedit annis 14. mensibus 11. obiit, an. 1404. die 1. Octobr. Vacavit sedes diebus 15. . . instituit festum Visitationis B. M. V. Canonizavit S. Brigittam.

SAECULUM XV.

207. *Innocentius VII.* Italus. Sulmonensis, de familia Meliorata, creatus, an. 1404. die 17. Octobris sedit annis 1. diebus 20. obiit, an. 1406. die 6 Novembris. Vacavit sedes diebus 23.

208. *Gregorius XII.* Venetus, Angelus Corarius antea vocatus, creatus, an. 1406. die 30. Novembris; sedit annis 2. mensibus 6. diebus 3. pro bono pacis, schismateque tollendo, sponte abdicavit in Conc. Pisano, an. 1409. die 4. Junii. Postea creatus est Episcopus Cardinalis Tusculanus, et Collegii Decanus. Vacavit sedes diebus 4.

209. *Alexander V.* Franciscanus, Boniensis. creatus, an. 1409. in Concilio Pisano, sedit mensibus 10. diebus 8. obiit, an. 1410. die 3 Maji. Vacavit sedes diebus 13.

210. *Joannes XXIII.* Neapolitanus. Balthassar Cossa antea vocatus, creatus, 1411. die 17. Maji; sedit annis 5. diebus 15 in Concilio Basileensi, pro bono pacis abdicavit, an. 1415. die 31. Maji. Vacavit sedes annis 2. mensibus 5. diebus 10.

Anno 1416. *Petrus a Luna*, dictus, *Benedictus XIII.* Pseudo Pontifex fuit depositus; obiit, an. 1424. mense Septembri.

211. *Martinus V.* Otho Columna, Romanus, creatus a Concilio Costaniensi, an. 1417. die 11. Novemb. sedit annis 13. mensibus 3. obiit, ann. 1431. die 12. Febr. Vacavit sedes diebus 18. Approbavit Congregationem Jesuatorum S. Hieronymi.

SCHISMA XXIX.

Fecit contra Martinum V. *Ægidius Munion*, dictus, *Clemens VIII.* qui ope Alphonsi Regis Arragoniae sedem invasit, an. 1424. sed obedientiae Martini V. se submisit, an. 1418.

112. *Eugenius IV.* Venetus, Canonicus Reg. creatus an. 1431. die 3. Martii; sedit an. 15. mensib. 11. dieb. 21. obiit an. 1447. die 23. Febr. Vacavit sedes diebus 8. Canoizavit S. Nicolaum de Tolentino

SCHISMA XXX.

Fecit *Amadeus* Dux Sabaudiae, vulgo *Felix V.* dictus, contra *Eugenium IV.* electus in Conc. Basileensi, an. 1539. die 5. Nov. Sponte abdicavit in Concilio Lugduni habito.

213. *Nicolaus V.* Sarzanensis; Thomas Lucanus antea vocatus, creatus, an. 1447. die 4. Martii; sedit annis 8. diebus 19 obiit, an. 1455. die 24. Martii. Vacavit sedes diebus 14.

Iniit concordatum cum *Friderico* Imperatore et aliis Principibus Germaniae super reservatione et collatione Ecclesiarum et Beneficiorum Ecclesiasticorum. Canonizavit S. Bernardinum Senensem,

214. *Callixtus III.* Hispanus, Alphonsus Borgia antea vocatus. creatus an. 1455 die 8. Apr. sedit an. 3. mensibus 8. obiit an. 2558 die 6. Augusti. Vacavit sedes diebus 12.

215. *Pius II.* Senensis, Æneas Sylvius Piccolomineus antea dictus, creatus, an. 1458. die 19. Augusti: sedit an. I. mensibus 11. diebus 27. obiit ann. 1464. die 16. Augusti. Vacavit sedes diebus 14. Canonizavit S. Vincentium Ferrerium, et S. Catharinam Senensem.

216. *Paulus II.* Venetus, Eugenii IV. nepos, creatus, an. 1464. die 31. Augusti; sedit an. 6. mensib. 10. dieb. 26. obiit an. 1471. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 11. Reduxit SS. Jubilaeum ad annum 25.

217. *Sixtus IV.* Savonensis, Franciscanus, creatus an. 1471. die 9. Augusti; sedit annis 13. dieb. 4. obiit an. 1484. die 12. August. Vacavit sedes diebus 16. Canonizavit S. Bonaventuram.

218. *Innocentius VIII.* Genuensis, creatus, an. 1484 die 29. Augusti; sedit an. 7. mensibus 10. dieb. 26. obiit an. 1492. die 25. Julii. Vacavit sedes dieb. 15. Canonizavit S. Leopoldum Austriae Principem.

219 *Alexander VI.* Hispanus, creatus, an. 1492. die 10. Augusti; sedit annis 11. diebus 8. obiit an. 1503. die 18. Augusti. Vacavit sedes diebus 45.

SÆÇULUM XVI.

220. *Pius III.* Senensis, Franciscus Piccolomineus, creatus, an. 1503. die 22. Septembr. sedit diebus 26. obiit an. 1503. die 18. Octobr. Vacavit sedes diebus 13.

221. *Julius II.* Savonensis, creatus. an. 1503. die 1. Nov. sedit annis 10. mensib. 3. dieb. 21. obiit, an. 1513. die 21. Febr. Vacavit sedes diebus 21. Approbavit Ordinem Minimorum S. Francisci de Paula.

222. *Leo X.* Florentinus ex Familia Medicea, creatus, an. 1513. die 15. Martii; sedit annis 8. mensib. 8. diebus 15. obiit an. 1521. die 1. Decembr. Vacavit sedes mense 1. diebus 8.

Damnavit Pragmaticam Sanctionem, et concordatum inivit cum *Francisco I.* Rege Galliae, circa provisiones Beneficiorum Ecclesiasticorum. Canonizavit S. Franciscum de Paula.

223. *Hadrianus VI.* Belga, ex urbe Trajecto, creatus, an. 1522. die 9 Januarii. sedit anno uno, mensibus 8. diebus 14. obiit anno 1523. die 24. Septemb. Vacavit sedes mense uno, diebus 25. Canonizavit S. Bennonem Episcopum Misnensem.

224. *Clemens VII.* Florentinus, de familia Medicea, creatus, an. 1523. die 19. Novemb. sedit annis 10. mensibus 10. diebus 7. obiit an. 1534. die 26. Sept. Vacavit sedes diebus 16.

Canonizavit S. Antoninum Archiepiscop. Florentinum. Approbavit Congregationem Theatinorum, et Cappucinorum.

225. *Paulus III.* Rom. Alexander Farnesius, creatus, an. 1534. die 13. Octob. sedit annis 15. diebus 28. obiit, anno 1549. die 19. Novembris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 28. Approbavit Institutum, seu Religionem Societatis Jesu.

226. *Julius III.* de Monte S. Sabini, qui est in agro Aretino, creatus, an. 1550. die 8. Febr. sedit annis 5. mense uno diebus 16. obiit an. 1555. die 23. Martii. Vacavit sedes diebus 16.

227. *Marcellus II.* Italus, creatus, an. 1555. die 9. Aprilis: sedit diebus 22. obiit die 30. Maii. Vacavit sedes diebus 23.

228. *Paulus IV.* Neapolitanus, Petrus Carafa, antea dictus, creatus, an. 1555. die 23. Maji; sedit annis 4. mensibus 2. diebus 27.

obiit an. 1559. die 18. Augusti. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 7.

229. *Pius IV.* Mediolanensis, de familia Medicea, S. Caroli Avunculus, creatus, an. 1559. die 26. Decemb. sedit anni 5. mensibus 11. diebus 14. obiit an. 1565. die 9. Decembris. Vacavit sedes diebus 28.

230. *S. Pius V.* Alexandrinus, ex familia de Ghysileriis, Dominicanus, creatus, an. 1566. die 7. Januarii; sedit annis 6. mensibus 3. diebus 24. obiit, an. 1572 die 1. Maji. Vacavit sedes diebus 11.

Approbavit Congregationem Fratrum Sancti Joannis de Deo ad regimen Hospitalium sub regula S. Augustini.

231. *Gregorius XIII.* Bononiensis, ex familia Buoncompagni, creatus, an. 1572. die 13. Maji, sedit annis 12. mensibus 10. diebus 28. obiit, an. 1585. die 10. Aprilis. Vacavit sedes diebus 13.

Instituit militiam S. Mauritii martyris, cui postea univit militiam S. Lazari Jerosolymitani, sub denominatione SS. Mauritii et Lazari, sub regimine Ducis Sabaudiae, magni Magistri perpetui Ordinis. Approbavit novum Kalendarium, veteri abolito. Instituit Collegium Maronitarum Romae. Instituit Universitatem Mussipontanam.

232. *Sixtus V.* de Monte alto Picenus, Franciscanus, creatus, ann. 1585. die 24 Aprilis, sedit annis 5. mensibus 4. diebus 3. obiit, an. 1590. die 27. Augusti. Vacavit sedes diebus 18. Canonizavit Sanctum Didacum Ordinis minorum.

233. *Urbanus VII.* Rom. de familia Castanea, creatus, ann. 1590. die 15. Septembris; sedit diebus 13. obiit, ann. 1590. die 7. Septembris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 8.

234. *Gregorius XIV.* Mediolanensis, Nicolaus Sfondratus, creatus, an. 1590. die 6. Decembris, sedit mensibus 10. diebus 10. obiit, an. 1591 die 15. Octobris. Vacavit sedes diebus 14.

Concessit Biretum Rubrum Cardinalibus ex Ordinibus Regularium assumptis.

235. *Innocentius IX.* Bononiensis, creatus, an. 1591. die 9. Octobris: sedit mensibus 2. obiit an. 1591. die 30. Decembr. Vacavit sedes diebus 30.

236. *Clemens VIII.* Florentinus, Hippolitus Aldobrandinus, creatus, an. 1592. die 30. Januarii; sedit annis 13. mense 1. diebus 3. obiit, an. 1605. die 3. Martii. Vacavit sedes diebus 27. Canonizavit S. Hyacinthum Polonum, Ordinis S. Dominici professorem. Et S. Raymundum de Pennafort. Damnavit opera Caroli Molinaei.

SÆCULUM XVII.

237. *Leo XI.* Florentinus, Alexander Mediceus, creatus, an. 1605. die 1. Aprilis; sedit diebus 27. obiit, die 27. Aprilis. Vacavit sedes diebus 17.

238. *Paulus V.* Camillus Borghesius Rom. creatus, anno 1605. die 25. Maji; sedit annis 15. mensibus 8. diebus 13. obiit, an. 1621. die 28. Januarii. Vacavit sedes diebus 10. Canonizavit Sanctum Carolum Borromaeum. Beatificavit Sanctum Paschalem Baylon; Sanctum Thomam a Villanova; et Sanctum Franciscum Xaverium... approbavit Congregationem Sacerdotum Oratorii Jesu ab Henrico Perisiensi Episcopo, et Maria Galliae regina institutam.

239. *Gregorius XV.* Bononiensis, Alexander de Ludovisiis, creatus, ann. 1621. die 8. Februarii; sedit annis 2. mensibus 5. die 1. obiit, an. 1623. die 8. Julii. Vacavit sedes diebus 29. Beatificavit S. Petrum de Alcantara Ordinis minorum.

240. *Urbanus VIII.* Florentinus, Maphaeus Barberinus, creatus, an. 1623. die 6. Augusti; sedit annis 20. mensibus 11. diebus 23. obiit, an. 1644. die 29. Julii. Vacavit sedes mense 1. diebus 16. Canonizavit S. Philippum Nerium; S. Ignatium de Loyola; S. Franciscum Xaverium. Beatificavit Jacobum a Marchia Franciscanum; Andream Avellini Theatinum; Felicem de Cantalicio Cappucinum... suppressit praetensam Congregationem Jusuitissarum... Decrevit quod non sit jejunandum in vigilia Sancti Joannis Baptistae, quando contingit in die solemnitatis Corporis Christi. Cardinales eminentissimos vocari jussit, qui antea illustrissimi vocabantur.

241. *Innocentius X.* Joann. Baptista Pamphilius, creatus, ann. 1644. die 15. Septembris; sedit annis 11. mensibus 3. diebus 22. obiit, an. 1655. die 7. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3.

242. *Alexander VII.* Senensis, Fabius Chisius, creatus, ann. 1655. die 7. April. sedit annis 12. mense 1. diebus 16. obiit. an. 1667. die 22. Maji. Vacavit sedes diebus 29. Canonizavit S. Thomam a Villa nova, et S. Franciscum Salesium.

243. *Clemens IX.* Tuscus, Pistoriensis, Julius Rospigliosus antea dictus, creatus, ann. 1667. die 20. Junii; sedit annis 2. mensibus 5. diebus 20. obiit, an 1669. die 9. Decembris. Vacavit sedes mensibus 4.

244. *Clemens X.* Rom. Æmilius de Alteriis, creatus, an. 1670. die 29. April. sedit annis 6. mensibus 2. diebus 24. obiit. au 1676. die 22. Julii. Vacavit sedes mensibus 2. Canonizavit S. Petrum de Alcantara, et S. Rosam de Lima.

245. *Innocentius XI.* Novicomensis, antea Benedictus Odeschalchus, creatus, ann. 1676. 21. Septemb. sedit annis 9. Mensibus 10. diebus 22. obiit, ann. 1689. 12. Augusti. Vacavit sedes mense 1. diebus 25.

Christianorum Principum arma contra Turcas ingenti pecuniarum summa juvit, quibus ante Viennam devictis, in rei memoriam Festum SS. Nominis Mariae quotannis celebrari jussit.

246. *Alexander VIII.* antea Petrus Ottobonus, Venetus, crea-

tus *an.* 1689. die 6. Octobris, *sedit an.* 1. *mensibus* 3. obiit ann. 1691. die 1. Februarii. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 12.

247. *Innocentius XII.* Neapolitanus, antea Antonius Pignatellus, creatus, *an.* 1691. die 12. Julii; *sedit an.* 9. *mensibus* 2. *diebus* 18. obiit an. 1700. die 27. Septembr. Vacavit sedes mense 1, diebus 26.

248. *Clemens XI.* Urbinas, Joannes Franciscus Albanus antea dictus, creatus, *an.* 1700. die 23. Novemb. *sedit an.* 20. *mensibus* 3 *diebus* 26. obiit an. 1721. die 19. Martii. Vacavit sedes mense 1. diebus 19.

Quamplures in Sinarum regnum, et alias orbis plagas, misit Evangelii Praecones et Pastores, quorum piis laboribus multi ab Ethnica superstitione ad CHRISTUM adducti, vel a schismate ad S. R. Ecclesiam revocati sunt . . . duos Germaniae Principes, scilicet Antonium Ulricum Ducem Brunsuwicensem ac Luneburgensem, et Fridericum Augustum Electoralem Saxoniae Principem a Lutheranis erroribus abduxit . . . . Canonizavit Pium V. P. M. Andream Avellini, Felicem de Cantalicio, et Catharinam Bononiensem.

SÆCULUM XVIII.

249. *Innocentius XIII.* Rom. Michael Angelus *de Comitibus* antea dictus, creatus, *an.* 1721. die 8. Maji; *sedit an.* 2. *mensibus* 10. obiit ann. 1724. die 8. Martii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 22.

250. *Benedictus XIII.* Rom. Vincentius Maria Ursinus antea dictus, creatus, 1724. die 29. Maji: *sedit an.* 5 *mensibus* 8. *diebus* 24. Vacavit sedes mensibus 8. diebus 24 Canonizavit SS. Stanislaum Kostka, et Aloysium Gonzaga Societatis Jesu, S. Joannem a Cruce Ordinis Carmelitarum, SS Franciscum Solanum, et Jacobum a Marchia Ordinis Minorum; S. Agnetem a Monte Politiano in Tuscia. Joannem Nepomucenum, et Margaritam a Cortona. Beatificavit Fidelem a Sigmaringa ac Vincentium a Paulo.

251. *Clemens XII.* Florentinus, Laurentius *Corsinus* antea dictus, creatus, *an.* 1730. die 12. Julii; *sed an.* 9. *mens.* 6. *diebus* 25. obiit an. 1740. die 6. Feb. Beatificavit Seraphinum de Asculo, et Josephum a Leonissa Cappuccinos.

152 *Benedictus XIV.* Bononiensis, Prosper Lambertinus antea dictus, creatus *an.* 1740. die 17. Augusti sedit an. 18. mens. 9. diebus 17. obiit 3. Maji 1758. De sacris Litteris; de Republica Christiana; et de Ecclesia, quam Scriptis illustravit, optime Meritus.

253. *Clemens XIII.* Patricius Venetus, Carolus Rezzonico antea dictus, creatus 6. Julii 1758. obiit 2. Februarii 1769.

254. *Clemens XIV.* Riminensis, Laurentius Ganganelli, e Min. Convent. Familia, creatus 19. Maji 1769. Summa dexteritate in

negotiis expendiendis praedius, objit 22 Septembris 1774. multis donis bonitatem ejus Deus manifestavit.

255. *Pius VI.* Caesenatensis, Joannes Angelus Braschius, creatus 15. Febr. 1775, multa pro Fide Catholica passus, omnem lapidem pro extirpandis erroribus per universum sparsis non movit; et presertim in Gallia; sed frustra: objit 29. Augusti 1799. in odorem Sanctitatis.

256. *Pius VII.* Caesenatensis, Gregorius Barnabas Claromontius, Ordinis S. Benedicti, creatus 16. Martii 1800, optime Pii VI. successor, a Summo Ecclesiae fundatore ut sui gregis oves, ac Petri Navim forti animo pasceret et gubernaret, multas passus aerumnas, ac vicissitudines, multaque edit clarae virtus, et prudentiae specimina, obiit 21. Augusti 1833. in osculo Domini.

257. *Leo XII.* Hannibal della Senga, creatus anno 1823:, summa in miseros, et egenos caritate, et humilitate fulgens, objit anno 1829.

258. *Pius VIII.* Franciscus Saverius Castiglione, creatus anno 1829 caro ejus quidem infirma, Spiritus vero promptus erat ad dilatandam, et augendam Catholicam fidem, objit anno 1830. Vacavit sedes mensibus 2 diebus 2.

259. *Gregorius XVI.* Maurus Cappellanus. Ex ordine Camaldulensium, creatus die 2. Febr. 1831. cui tanto Pontifici Nos a summo doctorum omnium Datore Supremam felicitatem, ac Nestoreos precamur annos omnigena virtute, summa, tantaque gratia refertos, ut cum grege sibi concredito ad Supernam gloriam gloriosus valeat pervenire.

CAPUT V.

DE CONCILIIS.

Nota. Agemus 1. De Conciliis in genere. 2. De Conciliis in specie, duplici quaestione.

QUÆSTIO I.

De Conciliis in genere.

Quaeres 1. *Quid sit Concilium?*

Resp. Concilium, quod graece *Synodus* dicitur, definitur: *Congregatio Praelatorum Ecclesiae legitima auctoritate convocatorum, ad tractandum de rebus Ecclesiae gravioribus*, quales sunt res fidei, morum, et disciplinae.

Quaeres 3. *Quotuplex sit Conciliorum genus?*

Resp: Quadruplex, generale, scilicet, nationale, provinciale, et dioecesanum, quod communiter vocatur *Synodus*.

Concilium *generale*, est congregatio, ad quam omnes totius orbis Episcopi convocantur a Romano Pontifice, cui per se, vel per suos legatos, praesidet. Vocatur, *oecumenicum*, quando convocatione, celebratione, et exitu legitimum est.

Concilium *nationale*, est congregatio omnium unius regni, aut nationis, Episcoporum, praesidente Patriarcha, aut Primate.

Concilium *provinciale*, est congregatio Episcoporum unius Provinciae, praesidente Archiepiscopo.

Concilium *dioecesanum*, est congregatio Presbyterorum unius Dioecesis, praesidente Episcopo.

Nota: Quae de Conciliis in genere dicenda habemus, pro ratione amicae brevitatis, in tribus articulis coarctabimus, quorum *Primus* erit de conditionibus requisitis in Concilio generali ut sit legitimum, et verè oecumenicum. *Secundus* de Conciliorum auctoritate. *Tertius* de Concil. necessitate.

ARTICULUS I.

De conditionibus requisitis in Concilio generali, ut sit legitimum, et vere oecumenicum.

Nota. Ad perfectam Concilii generalis oecumenicitatem tria requiruntur, nimirum, legitima convocatio, legitima celebratio, legitimus exitus, tribus paragraphis examinanda.

§. I. *De legitima Conciliorum convocatione.*

Quaeres 1. *Cujus sit Concilium generale convocare?*

Resp. Potestas ordinaria convocandi Concilia generalia Romano Pontifici competit, ita ut, nisi Concilium ab ipso convocetur, vel ab alio de ejus consensu et auctoritate, aut saltem nisi convocatio, ab alio facta, ab ipso rata habeatur, non possit esse Concilium generale et oecumenicum. Responsio est contra haereticos modernos, qui docent convocationem Conciliorum generalium pertinere ad Imperatorem, vel generalius ad Principes saeculares.

Prob. 1. Ex Conc. Nicaeno I. can. 1. (*a*) ubi haec veritas expresse definita est: *Non debent praeter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.* Unde Episcopi Ægyptii ad Felicem II. scripserunt: *Scimus in Nicaena magna Synodo* 318. *Episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absque Roman. Pontificis sententia Concilia celebrari.*

Prob. 2. Ex definitionibus SS.PP. Marcelli (*b*) dicentis: *Synodum generalam* (addit glossa) *Episcoporum, absque hujus S. Sedis auctoritate, non potestis regulariter facere.* Et Pelagii II. qui scribens ad Episcopos, qui convocaverant ad illicitam convocationem Joannis Constantinopolitani, ait (*c*) *Multis denuo Apostolicis, Canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia Celebrari, quapropter non Concilium, sed vestrum Conciliabulum cassatur, et quid-*

(*a*) *Refertur a Caranza ex Epistol. Julii I.* (*b*) *Cap. Synodum Distinct.* 17. (*c*) *Cap. Multi. Distinct.* 17.

quid in eo actum est, irritum habetur et vacuum. His accedit perpetuus Ecclesiae usus et praxis.

*Prob.*3.*ratione in Scripturis fundata*: illi soli competit potestas ordinaria convocandi Concilia, qui solus est universalis Ecclesiae caput, Pastor, et Princeps; atqui solus Rom. Pontifex est talis; ergo, etc. *maj. est certa*, nam illius est convocare Concilia generalia, qui ita potest convocare omnes totius orbis Episcopos, ut illis interesse debeant, secluso legitimo impedimento; atqui solus Romanus Pontifex id potest, quia solus habet supremam in omnes totius orbis Episcopos auctoritatem spiritualem. Imperatores vero, vel Reges non habent nisi auctoritatem mere civilem in Episcopos sibi subditos; ergo *min. non minus constat*: soli enim Petro, non Imperatori, vel Regibus, dixit Christus, Joann.21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Ergo;

Objicies 1. Priora Concilia generalia, non a Rom. Pontificibus, sed ab Imperatoribus fuerunt convocata; et tamen habentur ut legitima et oecumenica; ergo, etc.

Respond. nego antec. Fuerunt convocata ab Imperatoribus proprio suo nomine, et auctoritate, *nego anteced.* auctoritate et consensu Romanor. Pontificum a quibus erant rogati, *conc.ant.* Tali porro oeconomia usi sunt Rom. Pontifices, quia sine Imperatorum auxilio non potuissent Episcopos congregare, 1. quia legibus Imperii cautum erat, metu seditionum, ne citra Imperatoris auctoritatem, ullus fieri posset hominum conventus; 2. quia Patres ad Concilium concurrentes indigebant Imperatorum auxilio tam pro securitate itineris, quam pro sumptibus necessariis, quos Imperatores Episcopis, utpote pauperibus, debebant suppeditare.

Inst. Atqui Imperatores priore Concilia convocarunt auctoritate propria; ergo.

Prob. antec. Concil. Nicaenum I. fuit convocatum a Constantino magno, de quo dicit Rufin. (*a*) *Ille apud urbem Nicaenam Episcopale Concilium convocat.* Constantinopolitanum I. a Theodosio seniore (*b*). Ephesinum a Theodosio Juniore (*c*) Et Chalcedonense a Marciano, ut testatur ipsa Synodus actione 1. *in nomine Domini Nostri Jesu Christi in Chalcedon. civitate facta est Synodus ex decreto piissimorum Imperatorum Valentiniani et Marciani.* Ergo.

Respond. nego ant. Namque 1. Concil. Nicaenum I. convocatum est a S. Silvestro, ut testantur Patres illius Concilii, his verbis: *Temporibus S. Sylvestri ...factum est magnum Concil. in Nicaea Bithiniae, et congregati sunt regulariter ejusdem Sylvestri vocatione in idipsum* 318. *Episcopi Catholici.* Quam veritatem ut everterent haeretici, mutilarunt textum Ruffini, qui sic est: *Ille ex sententia sacerdotum et Sylvestri*, etc.

(*a*) *Libro* 10. *histor. cap.* 1. (*b*) *Socrat. libro* 5. *historiae cap.* 8.
(*c*) *Evagrius, libro* 6. *historiae cap.* 3.

2. Constantinop. I. fuit convocatum a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, ut patet ex Epistola Patrum illius Synodi ad Damasum (a). *Mandato litterarum a superiore anno ad sanctis. Imperatorem missarum, ad iter duntaxat Constantinopolim usque faciendum, nos praeparavimus.*

3. Concil. Ephes. fuit convocatum a Theodosio juniore de consensu Caelestini Papae, id constat ex ipso Concilio, act. 3. dicente in relatione missa ad Imperatorem, *Antequam haec S. Synodus conveniret, Caelestinus magnae Romae Episcopus per litteras suas indicaverat, Cyrilloque ut suas vices obiret, commiserat.*

4. Concil. Chalced. fuisse a S. Leone convocatum declarat ipse Marcianus Imperator Epist. ad eum scripta (b) in qua ait: *Omni impio errore sublato per celebrandam Synodum te auctore*, etc. cui rescribens S. Leo ait: *Litteras dedimus ad fratres et Coepiscopos nostros, iisque Conc. generale indiximus.*

Objicies 2. Possunt dari casus; in quibus convocatio Concilii generalis sit necessaria, v. g. 1. si plures de Papatu contendant, nec ullus velit cedere, nec Concilium convocare. 2. Si Papa, ut privata persona, sit haereticus, nec monitus velit ad saniorem mentem redire, nec Concilium convocare; atqui, in illis casibus, alii quam summus Pontifex possunt convocare Concilium generale, ergo non soli Romano Pontifici competit potestas convocandi Concil generalia.

Respond. distin. conseq. Non soli R. P. competit potestas ordinaria, etc. *nego conseq.* extraordinaria, *conc. conseq.* Porro casus allegati sunt extraordinarii, in quibus fatemur, posse absque auctoritate vel consensu Papae congregari Concilium, vel per Cardinales, qui, sede vacante, Romanam Ecclesiam moderantur, vel per Episcopos motu proprio in unum convenientes, et ideo dixi in prop. *Potestas ordinaria.*

Quaeres 2. *Quinam sunt ad Concilia vocandi?*

Resp. De jure soli Episcopi ad Concilia sunt vocandi, illique soli in eis habent jus suffragii decisivi tanquam judices fidei. Est contra Luther. dicentem omnes eruditos, sive Clericos, sive Laicos, ad Concilia convocandos, ac in eis omnes habere jus suffragii decisivi.

Prob. Illi de jure ad Concilia sunt vocandi, quorum est definire quae credenda sunt et agenda; atqui solorum Episcoporum est ista definire; ergo, etc. *Prob. minor.* Illorum est definire quae credenda sunt et agenda, ad quos pertinet munus pascendi et regendi Ecclesiam Dei; atqui hoc pertinet ad solos Episcopos, quibus solis dictum est, *Pascite qui in vobis est gregem Dei* (c) et, *attendite vo-*

(a) *Refertur a Theodoreto, libro 5. cap. 9.*
(b) *Tomo 2. Concil. inter praeambul. ad Concil. Chalcedon.*
(c) *1. Petri 5.*

bis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei; (*a*) ergo, etc.

Confirm. 1. Ex Traditione Patrum unanimi consensu docentium Concilia esse *Conventus Episcoporum* (*b*) *Episcoporum esse in Conciliis decernere* (*c*).

Confirm. 2. Ex Concil. generalibus hactenus celebratis, quibus soli Episcopi tanquam judices reperiuntur subscripsisse, his verbis: *Ego N. Episcopus definiens subscripsi.* Unde Ægyptii in Conc. Chalced. dixerunt: *Synodus Episcoporum est, non Clericorum, superfluos foras mittite ... Imperator Episcopos vocavit.*

Dixi in resp. *de jure*, quia obtinuit consuetudo ut ad Concilia vocentur, 1. Cardinales, Generales Ordinum, et aliqui Abbates, quibus, ex privilegio summi Pontificis, conceditur suffragium decisivum; ut factum est in Conciliis Florentino, Lateranensi et Tridentino; 2. Theologi et jurisperiti, sed tantum ut consultores; unde signant. *Ego N. consentiens subscripsi.* 3. Imperator, Reges, Principes, non quidem ut fidei et morum judices, cum nullam habeant potestatem Ecclesiasticam, sed ut Concilii defensores, et decretorum quae in illo fiunt, testes, ut ita libentius ea executioni mandari curent, et transgressores poenis coerceant; unde non definiendo, ut Episcopi, sed praecise consentiendo subscripserunt.

Objicies 1. In Conc. Apostolorum Act. 15 dicitur: *Convenerunt Apostoli et seniores videre de verbo hoc*; atqui per tò, *seniores*, intelligantur aetate provectiores, qui erant Laici; etc.

Resp. 1. *nego min.* Nam per tò, *seniores*, intelligi debent, *Presbyteri*, sic enim vertunt translatio ex Syriaco, et translatio Erasmi Roterodami permissa. Et quamvis non sit certum, an Presbyteri illi fuerint sacerdotes simplices, an Episcopi, probabile tamen est quod fuerint Episcopi, quomodo ipse D. Petrus (*d*) per hanc vocem, *Presbyteri*, intelligit Episcopos dicens: *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior*, etc.

Resp. 2. Supposito quod per tò, *seniores*, intelligantur simplices sacerdotes, *dist.* convenerunt Apostoli et seniores videre de verbo hoc, eodem modo, *nego*; diversimode, *conc.* convenerunt enim Apostoli ut judices ad definiendum; Presbyteri vero, ut consultores ad discutiendam controversiam, juxta illud: *Cum magna disquisitio fieret*, sed nullo modo apparet quod Laici fuerint vocati.

Inst. 1. Act. 15. vers. 22. dicitur: *Placuit Apostolis et senioribus, cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis et mittere Antiochiam.* Atqui per illa verba, *Cum omni Ecclesia*, intelligitur multitudo fidelium qui erant in Concilio; ergo.

(*a*) *Actor.* 20. (*b*) *Cap. Synodum. Dist.* 17. (*c*) *Cyprian. Epistol.* 73. *ad Jubajan. Ambr. Epist.* 3. *et alii.*
(*d*) 1. *Petri, c. ult. v.* 1.

Resp. dist. min. Per tò, *Cum omni Ecclesia*, intelligitur multitudo fidelium, qui erant in Concilio tanquam motu proprio praesentes, ut definitioni acquiescerent; *conc.* tanquam judices et convocati, *nego min.* Nam illa missio facta est a solis Apostolis et Episcopis, qui soli etiam scripserunt Epistolam quae sic incipit, *Apostoli et Seniores fratres*, per quam etiam innuitur, per tò, *seniores*, Episcopos fuisse designatos, qui soli sunt Apostolorum fratres, cum simplices sacerdotes sint eorum filii.

Inst. 2. Conc. universale universam repraesentat Ecclesiam; sed Ecclesia est omnium fidelium coetus; ergo ut Conc. sic universale, debet moraliter convenire fidelium multitudo.

Resp. 1. *dist. maj.* Concil. universale universam repraesentat Ecclesiam, per primos Ecclesiae pastores, *conc.maj.* per alios fideles, licet doctos, *nego maj.* illos enim, non hos, *Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.*

Resp. 2. *nego conseq.* Sic enim deberet concludere Lutherus; ergo ut Conc. sit generale, debet repraesentare omnem fidelium coetum; porro repraesentatur per corpus Pastorum, nam quilibet Episcopus personam gerit suae Ecclesiae, quo sensu D. Cyprian. *Ep.* 69. dixit: *Ecclesia est in Episcopo.* Unde D. Aug. lib. 1. de Bapt. cat. 18. asserit Concil. plenarium, in quo soli sederunt Episcopi, esse totius orbis consensum.

Objicies 2. Causa communis, ab omnibus tractanda est, juxta Regul. 19. juris in 6. *Quod omnes tangit ab omnibus debet approbari.* Atqui causa fidei, communis est omnibus fidelibus; ergo.

Resp. dist. maj. Quando eodem modo ad omnes pertinet, *conc. maj.* Quando non eodem modo ad omnes pertinet, *neg. maj.* Porro causa fidei pertinet ad omnes, sed diverso modo, nam pertinet ad Episcopos ut judices; ad alios fideles, ut discipulos; Episcoporum ergo est definire et docere; fidelium vero, definientes audire, et res ab eis definitas credere.

Inst. Quidam Laici doctiores sunt pluribus Episcopis; ergo in Conciliis habere possunt suffragium.

Resp. dist. conseq. Habere possunt suffragium consultativum, et doctrinale, *conc.* suffragium decisivum, *nego conseq.* nam ut quis in Conciliis suffragium ferat decisivum, non sufficit, ut sit Doctus, sed insuper requiritur ut habeat jurisdictionem, per quam solam fidelibus imponi potest obligatio rebus definitis obsequium praestandi; porro Laici nullam habent in Ecclesia jurisdictionem.

§. II. *De legitima celebratione Conciliorum.*

Quaeres 1. *An ad Concil. generale requiratur, ut omnes omnino totius orbis Episcopi conveniant ad locum Concilii?*

Resp. nego. Nam juxta Ecclesia doctrinam et declarationem Canonum (*a*) plura habita sunt Concilia generalia; at nullum reperitur, cui omnes totius orbis Episcopi interfuerint; ergo.

(*a*) *Can. Sancta, dist.* 16.

Quaeres 2. *Quis ergo numerus Episcoporum requiritur, ut Concilium censeatur, et sit generale?*

Resp. Non requiritur certus et determinatus Episcoporum numerus: nam in Conciliis, quae omnes agnoscunt pro generalibus, modo plures, modo pauciores Episcopi interfuisse reperiuntur, ut ex infra dicendis patebit.

Requiritur ergo, et sufficit 1. ut convocatio sit generalis, ita ut omnibus majoribus Ecclesiae Provinciis innotescat... 2. Ut nullus Episcopus excludatur, nisi sit excommunicatus... 3. Ut ex majori parte Provinciarum Ecclesiae, aliqui adveniant, qui caeterorum vota et vices suppleant; ita tamen, ut si Concilium celebretur in Oriente, sufficiat multos ex Provinciis Occidentis Orientis conveni-re, et aliquos ex Provinciis Occidentis; si autem celebretur in Occidente, sufficiat, si multi ex Provinciis Occidentis adveniant, et aliqui ex Oriente qui caeteros repraesentent.

Dices: Glossa (*a*) ait: *Universale Concilium est quod a Papa, vel ejus Legato cum omnibus Episcopis statuitur:* ergo ad hoc ut Concil. sit universale, requiritur ut omnes Episcopi conveniant.

Resp. dist. conseq. Requiritur ut omnes conveniant repraesentative, *conc. conseq.* personaliter; *nego.* Qui autem adsunt Episcopi personaliter, absentium personas, repraesentant.

Quaeres 3. *Cujus sit praesidere Concilio generali?*

Resp. *Soli Rom. Pontifici competit ejus Concilio generali praesidendi, vel per se, vel per suos Legatos.* Est contra Luther. et Calvinum, qui docent hoc jus pertinere ad Imperatorem.

Prob. Ille solus, ex divina institutione, habet jus praesidendi Conciliis, qui solus ex eadem institutione primatum obtinet in universa Ecclesia; atqui solus S. Pontifex est talis; ergo.

Confirm. Ex perpetua Conciliorum praxi: namque:

1. Conc. Apostolorum, Act. 15. Petrus praesedit; nam *cum magna disquisitio fieret, surgens, Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis,* etc. ad quae verba Glossa sic habet: *Prae omnibus quasi Princeps loquitur.*

2. In Conc. Nicaeno I. praesedit S. Sylvester per suos legatos Osium Cordubensem Episcopum, Vitum et Vincentium Presbyteros, qui primi omnium, etiam ante Patriarchas, suscripserunt.

3. In Concil. Constantinop. I. equidem non praefuit Damasus, nec per se, nec per suos legatos, quia tunc temporis aliud Romae Concilium Episcoporum Occidentis in eadem causa celebrabat; sed observandum est, Concilium Constantinopol. cum celebrabatur, non fuisse generale, sed solius Orientis Ecclesiae Concilium, nec postea oecumenicum evasisse, nisi quia Damasus illius decreta approbavit, et ei cum suo Occidenti Concilio, cui per se praesederat, accessit.

(*a*) *In cap.* 1, *dist.* 17.

4. In Concilio Ephesino, Caelestinus I. per S. Cyrillum Alexandriae Patriarcham praefuit, ut constat ex omnibus Historicis, et ex his hujus Synodi verbis, *Cyrillo Alexandrino praesidente, et locum tenente sanctissimi Archiepiscopi Romanae Ecclesiae Caelestini.*

5. In Concilio Chalcedonensi, S. Leo praesedit per suos legatos, id constat ex Patribus Concilii in Epistola ad Leonem summum Pontificem, in qua sic eum alloquuntur: *Tu quidem, sicut caput membris, praeeras in his qui tuas vices obibant; Imperatores vero ad ornandum decentissime praesidebant.* Et ex subscriptionibus quae sic leguntur: *Ego Paschasinus, vice Domini mei Papae Leonis Synodo praesidens, subscripsi.* Unde Marcianus Imperator, actione 6. Concilii, dicit: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi Principis Constantini, Synodo interesse voluimus.*

6. In Concil. Constantinop. II. praesedit Vigilius Papa per Eutychium Patriarcham Constantinopolitanum, qui sic ad Vigilium scripsit; *Petimus, praesidente nobis vestra beatitudine, de tribus capitulis quaeri et conferri*; cui rescripsit Vigilius: *Annuimus, ut de tribus capitulis, facto regulari Conventu cum unitis fratribus, collationem habeamus.* Et Zonaras, in vita Justiniani scribit: *Sub hoc, Eutychio, Concilium V. est coactum* 165. *Patrum quorum princeps fuit Vigilius Papa Romanus.*

7. In Concilio Constantinop. III. praefuit Agatho per suos legatos Theodorum et Gregorium Presbyteros, et Joannem Diaconum, qui semper ante Episcopos nominantur in Actis illius Concilii, cui primi subscripserunt ante Episcopos et Imperatorem, qui ultimus subscripsit, non definiens, sed definitioni latae *consentiens.* Unde Patres illius Concilii, in sermone ad Imperatorem, qui aderat, dixerunt, *Petrus per Agathonem locutus est.*

8. In Concilio Nicaeno II. praesedit Hadrianus I. per suos legatos, Petrum Archipresbyterum, et alterum Petrum Presbyterum S. Sabbae Abbatem; nam hi in omnibus actionibus primi nominantur, et definitionibus subscribunt ante omnes Patriarchas, sic, *Petrus, vices agens Hadriani Papae veteris Romae, definiens subscripsi.*

9. In Conc. Constantinop. IV, praesedit Hadrianus II. per suos legatos, Donatum et Stephanum Episcopos, et Macarium Diaconum, qui primi subscripserunt sub hac forma: *Ego Donatus, Dei gratia Episcopus Ostiensis, locum obtinens Domini mei Hadriani Pontif. et universalis Papae, huic sanctae et universali Synodo praesidens . . . manu propria subscripsi.* Postea Imperator subscripsit sub hac forma: *Sanctam hanc et universalem Synodum suscipientes . . . subscribimus manu propria.*

10. Caeteris omnibus Conciliis generalibus, Romanos Pontifices per se, vel per suos legatos, praesedisse, constat ex eorum Actis, fatenturque Haeretici.

Objicies 1. Constantinus Magnus Conc. Nicaeno I. praesedit; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nam Eusebius (a) testatur Constantinum, postquam orationem suam ad Episcopos habuit, *sermonem omnem deinceps Concilii Praesidibus concessisse*; ergo non ipse fuit Praeses Concilii.

Objicies 2. Constantinus Pogonatus praesedit Concilio VI. Constantinopol. III. nam initio actionum ejus haec de eo leguntur: *praesidente eodem piissimo et Deo dilecto Magno Imperatore Constantino*; ergo.

Resp. dist. ant. Constantinus praesedit Concilio VI. praesidentia honoraria, juxta quam ille dicitur praesidere qui primo loco sedet, *conc. ant.* praesidentia auctoritativa, juxta quam ille dicitur praesidere qui ex auctoritate primus loquitur, primusque definit ac subscribit, *nego ant.* Equidem quandoque Imperatoribus concessa est honoraria praesidentia, ut Concilium auctoritate sua tuerentur, pacemque in eo conciliarent, nunquam vero ulli Imperatori concessa est praesidentia auctoritativa. Unde non alium sibi in Concilio titulum vindicavit Constantinus, quam defensoris et executoris eorum, quae ab Episcopis statuta fuissent; ait enim in sua ad Gregorium Papam Epistola: *Neque cum illis* (nempe Episcopis) *tanquam Imperator sedebo, aut imperiose loquar, sed tanquam unus ex illis, et prout statuerint Pontifices, ego exequar.*

Inst. 1. Ille praesedit praesidentia auctoritativa, qui habet jus confirmandi decreta Concilii; atqui Imperator habet tale jus; ergo, etc.

Prob. min. Ex Patribus Concilii Constantinopol. I qui a Theodosio seniore postulant rerum in Concilio gestarum confirmationem; *Cupimus a te*, inquiunt, *piissime Imperator, tuo diplomate, Synodi sententiam confirmari*, etc. Ergo Imperator habet jus confirmandi decreta Conciliorum.

Resp. dist. ant. Postulant ab Imperatore rerum gestarum confirmationem, qua Acta Concilii intrinsecam auctoritatem accipiant, *nego ant.* ut executioni mandentur, et auctoritate Caesarea definitionibus rebelles coerceantur, *conc. ant.* Igitur per eam confirmationem Imperatores non exhibuerunt se judices rerum Ecclesiasticarum, sed executores decretorum, quae a Conciliis sancita fuerant.

Inst. 2. In Conc. Chalced. aliqui judices, non a Rom. Pontifice, sed ab Imperatore, fuerunt constituti; ergo.

Resp. dist. ant. Aliqui judices ab Imperatore constituti fuerunt, ad definiendum et judicandum auctoritative, *nego ant.* ad impediendum fraudes, tumultus et violentias, *conc. ant.* quoniam in Conciliabolo Ephesino Dioscorus Episcopus milites introduxerat,

(a) *L.* 3. *de vita Constantini*, *cap.* 13.

sicque varios Episcopos vi ad subscribendum coegerat, quando deinceps quid simile poterat timeri, adhibiti fuerunt judices laici ad hoc avertendum, et pacem in Synodo conciliandam: hoc clarum est ex iis quae constituti judices in Conc. Chalced. actione 5. dixerunt: *Dignetur S. Synodus fidem continens, cum taciturnitate audire, quae decreta sunt;* (non dicunt a nobis, sed) *in praesentia nostra, a congregatis SS. Patribus, qui et definitionem fidei interpretati sunt.*

§. III. *De legitimo exitu Conciliorum.*

Quaeres, *Quid requiritur ad legitimum Concilii exitum?*

Resp. Requiruntur quatuor . . . 1. Ut Episcopi convocati, habeant suffragiorum libertatem, nec metu, violentia, aerumnis, comminationibus vexentur; defectu hujus conditionis Concil. Ephesinum II. Latrocinii nomine solet infamari.

2. Requiritur ut nullus a Concilio excludatur, qui audiri voluerit, atque Haereticis ipsis detur licentia opiniones suas proponendi ac tuendi, ut constat ex Concilio Jerosolymitano, *Act.* 13. quod formam et exemplar praebuit caeteris subinde celebrandis Conciliis, ad quod missi sunt plures, tum ex parte Catholicorum, tum ex parte Cerinthi et aliorum Judaizantium, qui de controversia in causa legalium inter se disceptarent, nam, *statuerunt ut ascenderent Paulus et Barnabas, et quidam ex aliis,* id est, ex eis, qui *docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari.*

Requiritur ut adhibeatur humana diligentia in inquirenda veritate, quemodo in Concil. Apostol., Act. 15. legimus factum: *cum autem magna conquisitio fieret;* ratio est, quia Episcopis in Concilio congregatis non fit nova revelatio, sed debent in purissimis Scripturae et traditionis fontibus detegere quae habent fidelibus proponenda; atqui ad detegendas et illustrandas veritates in Scriptura et traditione, quandoque subobscure contentas, requiruntur ordinaria media industriae, studii, collationum, disputationum; ergo.

4. Requiritur ut Concilium approbetur et confirmetur a Romano Pontifice, quod ita necessarium est, ut ea sola Concilia habeantur oecumenica, quae sunt ab eo approbata et confirmata; illa vero, quae a summo Pontifice non fuerunt approbata, ab universa Ecclesia pro illegitimis habeantur: juxta *cap.* significasti. *de elect.* ubi Paschalis Papa dicit: *omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem robur accepisse.*

Hinc Concilia semper ... solita fuerunt suorum decretorum confirmationem petere a summo Pontifice; sic Conc. Niceni I. Patres scripserunt S. Sylvestro, *Quidquid constituimus in Concilio Nicaeno, precamur vestri oris consortio firmetur;* quibus respondit summus Pontifex. *Confi rm . . . meumque Chirographum offero in ve-*

stro S. Concilio una parem dare consensum: sic Patres Chalcedonenses S. Leoni scripserunt; *Omnem vobis gestorum vim insinuavimus ad comprobationem nostrae sinceritatis, et ad eorum quae a nobis gesta sunt confirmationem, firmitatem et consonantiam.* Similiter factum est in aliis Conciliis, ut testatur Leo X. sess. 11. Conc. Lateranensis, *Consueverunt antiquorum Conciliorum Patres*, inquit, *pro eorum, quae in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, a Rom. Pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere et obtinere, prout in Nicaena et Ephesina, et Chalcedonensi, et VI. Constantinopolitana, et VII. eadem Nicaena . . . earumque gestis manifeste colligitur; quod etiam novissime Costantienses Patres fecisse constat.* Ita etiam docet Mauclerus Doctor Parisiensis, (*a*) his verbis: *Neque satis est, quod Concilia generalia ab omni erroris labe immunia sint et libera, ut a Romani Pontificis auctoritate congregentur; nisi ab eo congregata confirmentur, verae fidei claritatem in se retinere, et infallibilis veritatis decus sibi firmiter inviolabile servare non valebunt.* Quam doctrinam probarunt octo Doctores Sorbonici.

ARTICULUS II.

De Conciliorum auctoritate.

CONCLUSIO I.

Concilium perfecte oecumenicum a Rom. Pontifice approbatum et confirmatum, est omnino infallibile in fidei et morum controversiis definiendis. Est de fide contra Lutheranos et Calvinistas.

Prob. 1. Ecclesia, quae est *columna et firmamentum veritatis*, est infallibilis in fidei et morum controversiis definiendis; atqui Concilium perfecte oecumenicum Ecclesiam universam repraesentat, ejusque omnem auctoritatem habet; ergo. Hinc D. Aug. (*b*) asserit *plenarii Concilii sententiam totius Ecclesiae consensionem esse.* Et Martinus V. in Concilio Costantiensi de haeresi suspectos jubet interrogari, *utrum credant quod Concilium generale universam Ecclesiam repraesentet.* Ergo.

Prob. 2. Definitioni Spiritus sancti impossibile est subesse falsum; atqui definitio Concilii perfecte oecumenici, est ipsamet Spiritus sancti definitio, juxta illud in Concil. Jerosolymitano assertum; *Visum est Spiritui sancto et nobis*: ergo. Jure itaque S. Greg. Magnus (*c*) ait: *sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor.*

Confirm. Ex perpetua traditione et sensu Ecclesiae, quae Conciliorum oecumenicorum definitiones ut irreformabiles et infallibiles semper venerata est, quaeque pro haereticis habuit quotquot eorum definitionibus contradixerunt.

(*a*) *Libro 3. de Monarch. Ecclesiast. p. 2. cap. 10. fol. 400.*
(*b*) *L. 1. de Bapt. contra Donat. cap. 18.* (*c*) *Epist. 25. ad Joann. Episc. Antiochen.*

Objicies 1. Illa Concilia non sunt infallibilia, ex quibus firmum non potest erui veritatis argumentum; atqui, etc.

Prob. min. Concilium Nicaenum I. est perfecte oecumenicum; atqui ex illo non potest erui firmum veritatis argumentum; ergo.

Prob. min. Ex D. August. qui lib. 3. contra Maximinum, ait: *Nec ego Nicaenum, nec tu debes Ariminiense tanquam praedicaturus proferre Concilium, nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris.* Ergo.

Resp. nego conseq. Non enim sic loquitur D. Doctor, quod ex Conc. Nicaeno non potuerit argumentum desumere omnino certum, cum ibidem dicat: *Hoc est illud homousion, quod in Conc. Nicaeno adversus Arianos a Catholicis Patribus veritatis auctoritate et auctoritatis veritate firmatum est.* Sed sic loquitur, quia frustra laborasset, si auctoritate Concilii Nicaeni premere voluisset Maximinum, qui illud Concilium rejiciebat ut illegitimum, et Conciliabulum Ariminense admittebat ut legitimum. Cum ergo Augustino tunc non esset opportunum demonstrare legitimum fuisse Concilium Nicaenum, Ariminense vero illegitimum, prudenter judicavit supersedendum esse actis utriusque Concilii ut controversiam sacrae Scripturae momentis prosequeretur, Arianumque errorem confoderet.

Inst. D. Aug. l. 2. de Bapt. cap. 5. asserit *Plenaria Concilia priora a posterioribus emendari posse*: atqui quod potest emendari, est errori obnoxium · ergo.

Resp. dist. maj. Emendari possunt Concilia priora per posteriora, in iis quae sunt fidei, *nego*, fides enim essentialiter est invariabilis in iis quae sunt facti aut disciplinae, quae rerum experimento cognoscuntur, *conc. maj.* Unde D. Aug. addit: *Cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, et cognoscitur quod latebat:* quod certe ad fidei et morum veritatem non spectat, quae non rerum experimento, sed verbo Dei scripto et tradito innotescunt.

Objicies 2. Div. Gregorius Nazianzenus (*a*) dicit; *Hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam: quoniam nullius Concilii finem laetum et faustum vidi, nec quod depulsionem malorum potius quam accessionem et incrementum habuerit.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nec enim ibi D. Gregor. de Conciliis legitimis loquitur, unicum enim suo tempore erat celebratum, nempe Nicaenum, quod magnis commendat laudibus Orat. 32. dicens: *Nicaenae Synodi tractatum omni animi nisu ex tota fide servantes amplectimur, hunc enim tractatum scimus contra omnes haereses invicta veritate oppositum.* Et ipse Concilio Constantinopolitano I. interfuit, in quo orationem habuit; loquitur ergo de Conciliis illegitimis sub Constantino Imperatore Ariano celebratis, in

(*a*) *Epist. 55. ad Procop.*

quibus ab Arianis non fuit relicta suffragiorum libertas: talia fuere Concil. Ariminense, Mediolanense, et plura Concilia particularia quae Gregor. Nazianzeni tempore apud Orientales, contradicentibus Episcopis Occidentalibus, habita sunt. Quare a Procopio ad aliquod non absimile Concilium vocatus, seipsum excusat, atque obtendit tum infirmam suam valetudinem, tum infelicem exitum Conciliorum particularium, in quibus factio Ariana praevaluerat.

Objicies 3, Multa Concilia generalia, pro legitimis ab omnibus recepta, erraverunt in fide; ergo.

Prob. ant. Namque 1. Concilium Nicaenum I. *Can.* 12. damnat eos qui ad militiam redeunt. Et, *Can.* 19. statuit baptizatos ab Haereticis iterum debere baptizari.

2. Concil. Costantinopolitanum II. a pluribus, iisque magnis, Ecclesiis (praesertim Gallicana) longo tempore non fuit receptum, quae tamen ob id universae Ecclesiae communione privatae non fuerunt; ergo tunc temporis persuasum non fuit, Concilia generalia, etiam legitima, esse infallibilia.

3. Concilium Nicaenum II. definivit eumdem cultum, eamdemque adorationem imaginibus tribuendam ac SS. Trinitati; atqui hoc est haereticum.

4. Canones Trullani continent varios errores; nam, *Can.* 2. recipiuntur Canones 85. Apostolorum quos Gelasius (*a*) declaravit apocryphos; item recipitur Concilium sub Cypriano habitum de rebaptizandis haereticis; atqui Canones illi in Concilio IV. oecumenico fuerunt editi: ergo.

5. Concilium Tridentinum nec ab Ecclesia Graeca, nec a variis Occidentis Ecclesiis, maxime Gallicana, est receptum; ergo Concilia oecumenica non censentur infallibilis auctoritatis, alias nullus posset, absque haereseos nota, eorum definitionibus refragari.

Resp. nego ant. et quidem *ad primum* dico, quod Concilium Nicaenum I. non damnavit indistincte eos qui militiae saeculari nomen dant, sed eos solummodo, qui, cum deposuissent cingulum militiae in signum abdicationis idololatriae, redibant ad militiam, quod erat signum reversionis ad idololatriam, de quibus ideo dicit Concilium, quod *ad proprium vomitum sunt relapsi*: . . . . 2. Non docuit universim quod baptizati ab haereticis sint rebaptizandi; sed hoc tantum dicit de Paulianistis, qui invalide baptizabant, *Quia*, inquit Innoc. I. (*b*) *Paulianistae in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti minime baptizabant.*

Resp. ad 2. *nego conseq.* Non enim illae Ecclesiae V. restitere Concilio, quod dubitaverint de infallibili auctoritate Concilii perfecte oecumenici, sed quod, errori facti, crediderint illud Conci-

(*a*) *Epist.* 22. *de Patribus Nicaenis.*
(*b*) *Cap. Sancta Romana, dist.* 15.

lium non fuisse oecumenicum, cujus oecumenitas, ut fuit a majori parte Ecclesiae comperta, a nullo, absque haereseos nota, rejici potuerunt ejus decreta.

Resp. ad 3. *nego maj.* Nam Patres Nicaeni decreverunt sacris Imaginibus exhibendum esse duntaxat cultum relativum, *Typum Crucis adorantes*, ajunt actione 4. *non naturam ligni adoramus... sed per hoc, eum qui in illo crucifixus est, salutamus et adoramus.*

Resp. ad 4. *nego min.* Nam Concilia V. et VI. nullos Canones ediderunt, ut Graeci ad Justinianum Imperatorem scripserunt (a) his verbis: *Quoniam sanctae et universales Synodi V. sub Justiniano Augusto, VI. sub constantino Patre tuo Augusto de mysteriis fidei plenissime disputantes, Canones non fecerunt, sicut caeterae quatuor universales Synodi, propterea nos convenientes in hanc imperialem urbem sacros Canones conscripsimus.* Illi ergo Canones conditi fuerunt a solis Orientalibus, qui, post absolutam VI. Synodum, ex solius Justiniani convocatione, convenerunt in Palatium quod, *Trullus*, vocabatur, ibique Concilium habuerunt, quod, *Quinisextum*, dicitur, atque sub praetextu supplendi Synodos V. et VI. Canones 102. ediderunt; sed quoniam Rom. Pontifex, neque per se, neque per suos legatos adfuit, nec istos Canones unquam approbare voluit, ideo illi Canones non habent auctoritatem Concilii generalis.

Inst. 1. Hadrianus Papa approbavit Canones Trullanos, *Sextam Synodum*, ait (b) *recipio cum omnibus Canonibus suis*. Ergo pertinent ad VI. Synodum et sunt approbati.

Resp. nego ant. Nam licet illa verba, in Epistola Hadriani ad Tharasium Constantinopolitanum, reperiantur, ea tamen referri non ut sua, sed ut verba Tharasii, inserta in Epistola Synodica quam ad Hadrianum misit; fallitur ergo Gratianus, cum illa tribuit Hadriano.

Inst. 2. Hadrianus, *in sua ad Tharasium Epistola*, citat Canonem 82. quem approbat, et in quo cultus Imaginum fuit assertus, ergo illi Canones sunt approbati.

Resp. nego conseq. Nam Hadrianus non ideo citat illum Canonem, quod aliquid auctoritatis habeat ex Concil. Trullano, sed quod contineat veritatem ab Ecclesia Romana approbatam; porro veritas, ubicumque reperiatur, recipienda est.

Ad 5. *resp.* Concil. Tridentinum in fidei, morumque decretis, ab omnibus Ecclesiis orthodoxis fuisse admissum, licet non sit admissum ab Ecclesia Gallicana in his disciplinae particularis capitibus, quae aut temporalem administrationem spectant, aut antiquas suas consuetudines laedunt, idque ex SS. Pontificum assensu, saltem tacito, ut asserit Paulus a Lugo hic.

(a) *Cap. Quoniam*, *dist.* 16.   (b) *Cap. Sextam*, *dist.* 17.

Objicies 4. Concilia generalia non possunt esse fidei et morum nostrorum regula, ergo.

Prob. ant. Ut Concilia generalia sint fidei et morum regula, deberet nobis certo constare ipsa esse perfecte oecumenica; atqui id nobis constare non potest; ergo.

Resp. nego min. Et dico oecumenicitatem Concilii nobis constare. 1. Ex fide humana certissima, nam contemporanei scriptores id unanimiter testantur; 2. Ex judicio praesentis Ecclesiae, quae, cum sit *columna et firmamentum veritatis*, est infallibilis in agnoscenda fidei suae regula, et qualibet definitione infallibili.

Quaeres: *Quibus regulis discerni possit quaenam in Conciliis ad fidem Catholicam pertineant?*

Resp. Quatuor regulae a Cano (*a*) indicantur.

» *Prima*, si contrarium asserentes, pro Haereticis judicentur.

» *Secunda*, Cum in hanc formam Synodus decreta praescribit: » si quis hoc, vel illud, senserit, anathema sit.

» *Tertia*, si in eos, qui contradixerint, excommunicatio ipso jure feratur.

» *Quarta*, si quidquam expresse, et proprie a fidelibus firmiter » credendum, aut tanquam dogma fidei Catholicae accipiendum » dicatur, vel aliis similibus verbis aliquid esse Evangelio doctri» naeve Apostolorum contrarium dicatur; dicatur, inquam, non » ex opinione, sed certo et firmo decreto.

Resolves; Disputationes, quae praemittuntur decretis, sicut et omnes rationes quae explicationis et expositionis gratia inducuntur, non pertinere ad fidem, hoc est, non esse fidei Catholicae judicia.

CONCLUSIO II.

Concilia particularia, Nationalia nempe et Provincialia, in definiendis fidei et morum controversiis, non sunt de se infallibilia; si tamen summi Pontificis approbatione et assensu, ac Ecclesiae universae applausu sint firmata, sunt infallibilis fidei nostrae et morum regula.

Prima pars certa est ex facto Concilii Carthaginensis, in quo 86. Episcopi, sub D. Cypriano congregati, erronee definierunt baptismum ab Haereticis datum, esse invalidum.

Confirm. Ex Innocent. I. qui Episcopis Concilii Milevitani his verbis rescripsit (*b*): *Quoniam fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis et honoris auctorem referre debere (velut nunc retulit vestra dilectio) quod per totum mundum possit Ecclesiis omnibus in commune prodesse.* Quod non posset subsistere, si penes Concilia particularia esset dogmata fidei certo et infallibiliter determinare.

(*a*) *L.* 5. *de locis c.* 4. (*b*) *Cap. Quoties* 24. *q.* 1.

Prob. secunda pars: Illa decreta sunt infallibilia, quae ab omnibus Catholicis recipiuntur; atqui decreta Conciliorum particularium, approbatione et assensu S. Pontificis, firmata, ab omnibus Catholicis recipiuntur; ergo .... *Prob. min.* Omnes Catholici recipiunt tanquam fidei dogmata, quae decreta fuerunt contra haereses Pelagii in Concilio Milevitano per Innoc. I. confirmato; quae contra Jovinianum in Concilio Telensi, confirmato per Siricium Papam; quae contra Priscillianistas in Toletano I. per Leonem I. confirmato; quae contra Petrum Oxomensem in Conc. Complutensi, per Sixtum IV. confirmato, et sic de aliis: hinc D August. (*a*) ait: *Jam de hac causa.* Pelagianorum, *duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt, causa finita est; utinam aliquando finiatur error.*

Quaeres: *Qualem auctoritatem habent decreta fidei a Conciliis particularibus edita, quando non constat ea fuisse per summum Pontificem confirmata?*

Respondet Alphonsus a Castro (*b*) quod illorum definitiones indubitata fide sunt tenendae, quando non reprobantur ab Ecclesia et summo Pontifice, quia illorum silentium est signum implicitae et virtualis illorum approbationis, ut docet Bannes (*c*); nam si illa Concil. errassent in fide, numquam Ecclesia dissimulasset, sed juxta suum morem statim illorum errori per contraria decreta occurrisset.

ARTICULUS III.

De Conciliorum necessitate.

Nota. Constat apud omnes, tum orthodoxos, tum haereticos Concilia universalia esse Ecclesiae utilissima, idque declarat Paulus III. in Bulla indictionis Concilii Tridentini dicens: *Animo repetentes majores nostros, sapientia admirabili, et sanctitate praeditos, saepe in summis Christianae Reip. periculis, remedium optimum, atque opportunissimum, oecumenica Concilia, et Episcoporum generales conventus adhibuisse, ipsi quoque animum ad generale habendum Concilium adjecimus;* de sola ergo absoluta necessitate est hic controversia contra Haereticos, qui, ut sui condemnationem eludant, praesumunt ad Concilium generale provocare, licet Conciliorum generalium infallibilem auctoritatem rejiciant.

CONCLUSIO I.

Concilia generalia non sunt absolute et in omni eventu necessaria

Probat. Illud non est simpliciter necessarium Ecclesiae, sine quo

(*a*) *Serm.* 131. *de verbis Apost. c.* 10. (*b*) *L.* 1. *de punit. Haeretic. cap.* 5. (*c*) 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. *dub.* 3.

et haereses et schismata extingui possunt; atqui sine Concilio generali et haereses et schismata extingui possunt; siquidem variae, quae tribus primis Ecclesiae saeculis exortae sunt haereses, absque Conciliis generalibus fuerunt damnatae, variaque schismata a Montano et Novatiano conflata, fuere extincta; ergo, etc. Hinc D. Aug. (*a*) contendit adversus Pelagianos, qui Concilii generalis celebrationem requirebant, ipsam perraro esse necessariam, *Quasi*, inquit, *nulla haeresis aliquando, nisi Synodi congregatione, damnata sit; cum potius rarissimae inveniantur, propter quas damnandas, necessitas talis* (convocandi Conc. generale) *extiterit; multoque sunt atque incomparabiliter plures, quae ubi extiterunt, illic* (Romae) *improbari, damnarique meruerunt, atque inde per caeteras terras devitandae innotescere potuerunt.*

Hinc sacra facultas Parisiensis (*b*) declarat: *Necessarium non esse absolute Concilium generale, ad extirpanda quaelibet schismata, et quaslibet haereses*, v. g. *Pelagianam, et Jansenianam, quas constat sufficienter extinctas absque Concilio generali; quod tantum in aliquibus casibus est necessarium.*

Confirm. 1. Quia multae haereses fuerunt extinctae a privatis Episcopis, suis in sedibus, dispersis, seu ab Ecclesia dispersa sine Conciliis.

Confirm. 2. Quia multae haereses, variaque schismata fuere extirpata per Conc. particularium decreta, *Cum ergo*, ait Canus (*c*) *Ecclesiae suae Deus prospexerit in necessariis, nimirum ad haereses privatas in provinciis refutandas, Concilia provincialia satis erunt, si erunt modo summi Pontificis auctoritate roborata. Praeterea quoscumque ejusmodi Concilia damnavere, Ecclesia eos semper explosit.*

Confirm. 3. Ex perpetua traditione, qua constat Rom. Pontifices, pro primatus auctoritate, quovis Ecclesiae saeculo, infinitas propemodum absque Conciliis generalibus haereses damnasse, et cum universae Ecclesiae applausu eas profligasse, ut dilucide exponit Duvallius Doctor Sorbonicus (*d*) his verbis: *Plurimi Pontifices varios errores, absque ullo generali Concilio, condemnarunt, quorum condemnatio a tota Ecclesia acceptata fuit, ut patet ex primis* 300. *annis .. cum tamen multae in fide quaestiones toto hoc tempore feliciter sopitae et determinatae fuerint per Pontificum definitiones.*

CONCLUSIO II.

Concilia generalia in aliquibus casibus, sunt quodammodo absolute necessaria.

Probat. Illud, sine quo aliquoties neque finis controversiis imponi, neque haereses efficaciter confutari, neque fidei aut morum dog-

(*a*) *cap.* 12. *L.* 4. *ad Bonifac.*
(*b*) *Die* 9. *Febr. ann.* 1663.
(*c*) *L.* 5. *de locis cap.* 4. *conclus.* 5.
(*d*) *Parte* 2. *q.* 2. *de suprema Rom. Pontif. in Eccles. potest.*

mata convenienter determinari possunt, est quodammodo absolute necessarium; atqui sine Concilio generali aliquoties neque finis imponi controversiis, neque haereses efficaciter confutari, neque decreta fidei et morum convenienter determinari possunt; ergo, etc. *Hinc*, D. Petrus, quamvis supremam haberet potestatem, controversiam tamen de legalibus Antiochiae exortam noluit resolvere, nisi Concilio generali congregato, quod ad hoc quodammodo necessarium duxit; cujus rei rationem reddens Nilus Thessalonicensis (a) ait: *Quis nescit quod .... et alia quaecumque oecumenicis actis stabilita sunt, vetera erant et Apostolicae traditiones, imo potius Spiritus sancti oracula? quae quidem cum talia essent, nihilominus tamen Concilia Ecclesiae habenda fuerunt, ut veritas investigaretur, inventa stabiliretur, omnisque contradicentibus occasio praeriperetur.* Et ideo dixi in prop. Concilia esse quodammodo absolute necessaria.

Quaeres; *In quibus casibus Concilii celebratio videtur quodammodo absolute necessaria?*

Resp. Sunt quatuor ... *Primus*, est haeresis nova, non quaecumque, sed ea quae a pluribus, iisque insignibus. Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnos inficere populos. Hinc est quod D. Aug. qui contra Pelagianos contendit celebrationem Concilii generalis necessariam non esse, asserit controversiam de rebaptizandis qui erant ab haereticis baptizati, non fuisse finitam; *Donec plenario totius orbis concilio, quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur* (b). Ratio est, quia haeresis Pelagiana in suo exordio fuit paucorum hominum; e contra haeresis rebaptizantium a primo suo exordio plures, et quidem insignium Ecclesiarum, *Magnos viros; et magna caritate praeditos Episcopos*, patronos habuerit, ut asserit Div. August. propter hanc causam septem prima Concilia celebrata fuerunt.

Secundus, est schisma inter duos, vel plures, de Papatu contendentes, quam ob causam habitum est Concilium Constantiense. *Ratio, est*, quia in hac Ecclesiae calamitate nullum est Concilio generali remedium efficacius, imo nullum aliud videtur suppetere ad terminandum bellum in Ecclesia suscitatum.

Tertius, est recuperatio Terrae sanctae violenter a Turcis occupatae, quam ob causam varia convocata sunt Concilia generalia ab Urbano II. Calixto II. Eugenio III. etc.

Quartus, est reformatio generalis abusuum, qui in Ecclesiam irrepserunt.

QUÆSTIO II.

De Conciliis in specie.

Claritatis causa agemus 1. de Conciliis Apostolorum; 2. de Conciliis generalibus post tempora Apostolorum celebratis.

(a) *L. 1. de primatu Papae.* (b) *L. 1. de Bapt. cap. 7.*

ARTICULUS I.

De Conciliis Apostolorum.

CONCLUSIO.

Sunt tria Apostolorum Concilia certa; nempe Jerosolymitanum I. post Christi ascensionem congregatum ad eligendum aliquem in locum Judae proditoris, cui, sorte divina, suffectus est Mathias, *Act.* 1.

Jerosolymitanum II. ann. 1. post Christi mortem, (ante conversionem Pauli, quae eo anno contigit) convocatum est ad eligendos septem diaconos, ut satisfieret postulationi gentilium adversus Judaeos, quod gentilium viduae non honorarentur in ministerio distributionis eleemosynarum, et quod his non subveniretur ut viduis Hebraeorum.

Jerosolymitanum III. ann. post Christi mortem 14. (ut testatur Apostol. *ad Galat.* 2.) congregatum pro dirimenda controversia Antiochiae suborta de Circumcisione, aliisque legalibus caeremoniis servandis a gentilibus ad Christum conversis, in quo, post magnam disquisitionem, definitum est, gentes ad Christum conversas, nec ad Circumcisionem, nec ad legis Mosaicae caeremonias teneri, *Act.* 15.

Nota: Praeter illa tria Concilia variae numerantur Apostolorum Congregationes, quarum equidem Sacra Scriptura non meminit expresse, sed quae ex receptis colliguntur historiis.

1. Ea est, quae fuit habita in obitu B. M. V. cui omnes Apostolos, licet per orbem dispersos, adfuisse, probabile multi existimant, affirmat Nicephorus.

2. Est ea, quae congregata est pro edendo fidei Symbolo, et designandis unicuique praedicantium regionibus, de qua congregatione sic loquitur Irenaeus l. 1. cap. 2. *in mundum universum dispergendi*, (Apostoli) *in unum coacti antequam abirent, tesseram illam fidei unanimem et concordem fidelibus describere voluerunt.* In quo conventu, multi volunt Canones, qui Apostolorum dicuntur, fuisse conditos, de quibus:

Quaeres: *An Canones, qui Apostolorum dicuntur, fuerint ab Apostolis conditi?*

Resp. Circa hanc quaestionem magna est inter eruditos controversia; alii negant. 1. Quia Gelasius in Concil. Romano 70. Episcoporum illos declarat apocryphos, *liber canonum Apostolorum apocryphus* (a): supra quod glossa ait: *liber dicitur Apocryphus, cujus author ignoratur.* 2. Quia neque D. Cyprian. neque Firmilianus in suis, de reiterando baptismo Haereticorum, controversis, ullam fecerunt mentionem Canonum 46. 47. et 68. qui perspicue

(a) *Cap. Sancta Rom. dist.* 15.

decernunt inane esse baptismum et ordinationes ab Haereticis collatas; quod certe non omisissent: maxime cum S. Stephanus S. P. contra eos urgeret traditionem Apostolorum eis adversantem, certe hos Canones non siluissent Africani. 3. Quia *Can.* Canones, *dist.* 16. dicitur: *Canones, qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recipit, nec sancti Patres illis assensum praebuerunt, pro eo quod ab Haereticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis utilia inveniantur; tamen ab auctoritate Canonica atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha deputata.*

Alii econtra affirmant 50. ex illis Canonibus fuisse ab Apostolis conditos, et probant.

1. Ex Concilio generali VII. *Can.* 1. in quo definitur, *S. rvanda esse quae constituta sunt a tubis Spiritus Sancti, sanctissimis Apostolis, et sex SS. oecumenicis Conciliis.* Postea, *Can.* 5. *et* 12. citat ac refert duos Canones Apostolorum.

2. Ex Leone IX. *Can.* Clementis; *dist.* 16. dicente: *Canones Apostolorum numerant Patres inter apocrypha, exceptis* 50. *Capitulis quae decreverunt orthodoxae fidei adjungenda.*

3. Ex Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 1. *de ref.* dicente; *Cum et Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent.*

Respondent prioris sententiae Patroni, illos 50. Canones propter tam graves auctoritates maxima et indubitata pollere authoritate, atque orthodoxae fidei esse adjungendos, non quatenus in illa Canonum serie continentur, sed quatenus ab Apostolis ejusmodi traditio in Ecclesias, praesertim Orientales, dimanavit; hocque sensu citari, tum a Synodo VII. tum a Concilio Tridentino et SS. Pontificibus.

ARTICULUS II.

De Conciliis generalibus post mortem Apostolorum celebratis.

Nota. De omnibus Conciliis generalibus, tum approbatis, tum reprobatis, tum etiam partim approbatis, partim reprobatis, juxta ordinem temporum quo celebrata sunt, agemus.

§. I. *De Concilio Nicaeno I. OEcumenico I.*

Concilium Nicaenum, cui adfuerunt 318. Patres ann. Christi 325. a *S. Sylvestro S. P.* sub *Constantino Magno* Imperatore, fuit convocatum et indictum Nicaeae in Bythinia. 1. Contra Arium Presbyterum Alexandrinum, qui divinitatem Christi, ejusque cum Patre consubstantialitatem, negabat. 2. Contra Quartodecimanos, qui asserebant Pascha celebrari debere 14. Luna mensis Martii more Judaeorum. 3. Contra Meletium, qui, aegre ferens quod propter varia crimina, a S. Petro Alexandrino ab Episcopatu fuerit

dejectus, multos per Ægyptum creans Episcopos, Presbyteros, et Diaconos, Ecclesiam pessimo laceravit schismate. Huic Concil. praesedit S. Sylvester per suos legatos.

Quaeres 1. *Quaenam peracta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Ariana haeresis fuit damnata cum Ario et ejus sectatoribus, atque vox *consubstantialis* Symbolo fuit inserta, ut unico vocabulo omnium Arianorum cavillis obviam iretur. 2. Fuerunt damnati Quartodecimani, et determinata die qua Pasqua ubique terrarum celebrari deberet. 3. Statutum est, ut Meletius, solo Episcopi nomine retento, omnibus functionibus privatus, in sua Nicopolitana civitate maneret, atque ut ab eo ordinati Alexandrino Episcopo subjacerent post alios Ecclesiae Ministros. 4. Editi sunt Canones 20. pro disciplina Ecclesiastica restauranda.

Quaeres 2. *An hoc Concilium sit perfecte aecumenicum?*

Resp. Affirm. Nam illius acta a S. Sylvestro fuerunt approbata, et confirmata in Concilio Rom. 275. Episcoporum.

Quaeres 3. *Nonne aliud Concil. generale in causa Ariana habitum est?*

Resp. Habitum est *Concilium Sardicense* a Julio I. ann. 347. tempore Constantii et Constantis Imperatorum, celebratum ad firmandam fidem Nicaenam, et restituendum Athanasium in propriam sedem, a qua ab Arianis injuste dejectus fuerat, cui Concilio adfuerunt 341. Episcopi, quibus praesedit Julius per suos legatos, Osium Cordubensem, Archidanum et Polixenum Presbyteros . . . . Hoc Concilium, licet oecumenicum, tamen non recensetur in numero Conciliorum oecumenicorum ut Concilium speciale et ab aliis distinctum, quia nihil de novo in eo fuit constitutum, sed solum fides Nicaena confirmata, unde Concilio Nicaeno I. adjungitur tanquam illius Appendix.

Dices: Canonistarum plerique rejiciunt Concil. Sardicense ut illegitimum et Arianum; ergo.

Resp. dist. ant. Rejiciunt Concilium Sardicense verum, *nego ant.* Omnes enim norunt illud a Nicolao I. fuisse approbatum, *Sardicense Concilium*, inquit, *omnis Ecclesia recipit.* Rejiciunt Sardicense spurium, *conc. ant.*

Itaque Ariani ex Concilio, qui Sardicae celebrabatur, fugientes atque *Philippopolim* (quae interjectu montis a Sardica separata est) se transferentes, ubi Conciliabulum habuerunt, quod mendaciter n mine Concilii Sardicensis insigniri voluerunt, in quo fidem Nicaenam dammarunt, atque in Julium Papam, et alios Episcopos Catholicos, sententiam excommunicationis procaciter intulerunt. Hoc Concilium Arianum ab omnibus rejicitur.

Quaeres 4. *Quot Conciliabula in causa Ariana habita fuerunt?*

Resp. Plura, tum generalia, tum particularia habita sunt; quorum precipua sunt.

Antiochenum III. ann. 340. cui praesedit Eusebius Nicomediensis, in quo ab Arianis damnatus fuit S. Athanasius.

Mediolanense, 300. Episcoporum, ann. 355. a Liberio quidem convocatum, in Conciliabulum tandem factum est, cum Constantius Episcopos coegit ad subscribendum condemnationi D. Athanasii, cui iniquae condemnationi cum plures subscribere constanter renuissent, inter quos erant Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis sedis Apostolicae Legati, in exilium missi sunt, cum ipsomet Liberio S. P. qui exul translatus est in Thraciam.

Ariminense, a Constantio, ann. 539. congregatum, annuente S. P. Liberio, qui ad Concilium misit Vincentium Capuae Episcopum legatum suum .... Hoc Concilium in duas partes fuit divisum ab Imperatore, qui statuit ut Episcopi Occidentales numero 400: *Arimini*; Orientales vero 200. omnes fere Ariani, *Seleuciae* in Isauria convenirent. Pars *Seleuciae* congregata, statim in Conciliabulum abiit, in quo Ariani damnati sunt a Semi-arianis; Patres vero *Arimini* congregati, quaudiu fuerunt liberi, fuerunt Catholici, damnarunt formulam fidei, quae Sirmii edita fuerat ab Arianis, fidem Nicaenam confirmarunt, atque Valentem et Ursacium Arianorum antesignanos excommunicarunt ..... Interim dum haec agerentur, Ariani in Conciliabulo Constantinopolitano novam fidei formulam, in specie Catholicam, condiderunt, atque Ariminum, jussu Imperatoris, subscribendam attulerunt, cui de facto Patres Ariminenses fere omnes subscripserunt partim taedio diuturnioris morae in civitate Ariminensi, in qua 7. mensibus jussu Imperatoris, detinebantur, partim fraudibus Valentis, Ursacii, aliorumque Arianorum delusi, qui fingebant se idem credere de Christo, quod Catholici, solumque esse quaestionem de voce, *Usiae*, abjicienda, quae in Scripturis non reperiebatur, et infirmis scandalo erat. Hoc Concilium fuit reprobatum, 1. a Liberio Papa, (*a*) 2. a Damaso in suo Concilio Romano.

§. II. *De Concilio Constantinop. I. Oecumenico II.*

Concilium Constantinopolitanum I. cui adferunt 150. Episcopi a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, fuit congregatum, an. 381. contra Macedonium Episc. Costantinop. qui Spiritus S. divinitatem negabat.

Quaeres 1. *Quaenam in eo Concilio fuerunt peracta?*

Resp. 1. Macedonius fuit damnatus. 2. Addita sunt ad Symbolum Nicaenum ea quae Spiritus sancti divinitatem spectant; *Credimus in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, ex Patre procedentem, et cum Patre et Filio adorandum*, etc. 3. Canones 7. ad disciplinam spectantes editi fuere.

(*a*) *Ita testatur Damasus, Epist. ad Episcopos Illyricos.*

Quaeres 2. *An hoc Concilium sit perfecte oecumenicum?*

Resp. Licet non fuerit generale tempore quo celebrabatur, quia nulli erant Occidentales, tamen evasit Generale OEcumenicum, quando Damasus Papa illius decreta, ad se missa, approbavit, ac ei, cum suo Rom. Concilio, cui personaliter praesedit, accessit; unde factum est, ut illa duo Concilia Nationalia, in unum et idem Concilium OEcumenicum coaluerint.

§. III. *De Concilio Ephesino, Oecumenico III.*

Concil. Ephesinum, cui adfuerunt 200. Episcopi, a Theodosio juniore, annuente S.P. Caelestino I. fuit congregatum, an. 431. contra Nestorium Episcopum Constantinop. dicentem duas esse in Christo personas, et B. V. M. non esse *Theotocon*, id est, Deiparam, sed tantum *Christotocon*, id est, Christi-param.

Quaeres 1. *Quaenam in hoc Concilio fuerunt peracta?*

Resp. 1. Definitum est unam tantum esse (Verbi nimirum) in Christo personam, Mariam proinde vere dici, ac esse *Theotocon.* 2. Sententia excommunicationis ac depositionis adversus Nestorium lata est.

Quaeres 2. *An Concilium Ephesinum sit perfecte Oecumenicum?*

Resp. affirm. Nam fuit convocatum de consensu Papae, qui ei per legatos praesedit, illud approbavit, eique cum suo, quod Romae tunc celebrabat, Concilio accessit.

Quaeres 3. *Quodnam Concilium generale, post Concilium Ephesinum Oecumenicum, fuit celebratum?*

Resp. Concil. Ephesinum II. a Theodosio Imperatore convocatum, inscio Leone I. Papa, qui tamen citatus suos legatos misit, quibus denegata est praesidentia a Dioscoro Patriarcha Alexandrino, qui eam usurparat. In hoc Concilio, factione Dioscori, occisus est S. Flavianus Episc. Constantinop. qui in Concilio 30. Episcoporum damnaverat Eutychem; legati Apostolicae sedis fuerunt fugati, Eutyches absolutus, et ejus haeresis confirmata, sancti Episcopi damnati. Hoc Concilium, quod vocatur *Praedatoria Synodus*, et *Latrocinium Ephesinum*, fuit a S. Leone, et a Concilio Chalcedonensi, in quo illius Acta inserta sunt, prorsus reprobatum.

§. IV. *De Concilio Chalcedonensi, Oecumenico IV.*

Concilium Chalcedonense, cui adfuerunt 636. Episcopi, an. 451. fuit convocatum a S. Leone, sub Marciano Imperatore, contra Eutychem, qui docebat in Christo unicam esse naturam.

Quaeres 1. *Quaenam peracta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Dioscorus, eo quod Concilio generali praesidere fuerit ausus (quod nunquam factum fuisse, et nunquam fieri licere cla-

maverunt Patres) fuit damnatus. et post trinam citationem depositus. 2. Latrocinii Ephesini Acta fuerunt reprobata. 3. Definitum est in eodem Christo duas naturas *inconfuse*, *incommunicabiliter*, *indivise*, *inseparabiliter*, *in unam personam atque subsistentiam concurrere*. 4. Theodoretus Cyrensis, et Ibas Edessenus, qui in Conciliabulo Ephesino a Dioscoro fuerant depositi tanquam Nestoriani, fuerunt in suas sedes restituti, postquam coram universa Synodo dixerunt, *Anathema Nestorio*, et subscripserunt definitioni fidei, ac Epistolae S. Leonis. 5. Varii Canones constituti sunt pro reformatione morum.

Quaeres 2. *An hoc Concil. sit perfecte Oecumenicum?*

Resp. affirm. Nam fuit legitime convocatum, celebratum, atque a S. Leone approbatum, ut constat ex ejus Epistola 59. ad Synodum.

§. V. *De Concil. Costantinop. II. Oecumenico V.*

Concilium generale V. cui adfuerunt 165. Episcopi an. 553. a Justiniano seniore, annuente S. P. Vigilio, fuit convocatum, 1. Contra errores Origenis, 2. Pro trium Capitulorum lite dirimenda. Porro ista Capitula erant, 1. Opus a Theodoreto Episcopo Cyrensi conscriptum, in quo duodecim Ephesinae fidei capitibus a S. Cyrillo conscriptis, Anathematismos duodecim opposuerat. 2. Libri Theodori Mopsuesteni, in quibus unam in Christo personam, et Mariam Matrem Dei, aperte negabat. 3. Epistola Ibae Edesseni, in qua S. Cyrilli capitula a Concilio Ephesino probata, insectatus fuerat.

Quaeres 1. *Quaenam peracta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Errores Origenis damnati sunt, 2. Damnatus est Theodorus et ejus scripta, atque anathema dictum est ei, *qui non anathematizat eum et impia ejus conscripta*. 3. Damnata et anathematizata sunt scripta Theodoreti, et Ibae Epistola ad Marium Persam; sed personis eorum, quae susceptae erant a Concilio Chalcedonensi, nulla inusta est nota.

Quaeres 2. *An hoc Concilium sit vere oecumenicum?*

Resp. Licet pluribus displicuerit errore facti quo putabant Epistolam Ibae in eo damnatam, in Concilio Chalcedonensi fuisse probatam; nihilominus abomnibus habetur oecumenicum, probatum non solum a Vigilio Papa, sed etiam a Leone II. Ep. ad Constantinum Imperatorem, quae extat in VI. Synodo, *Act.* 8. et a S. Gregorio Magno, qui *l.* 1. *Epist.* 24. postquam dixit: *Sicut S. Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor*, subjungit, *quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo Epistola, quae Ibae dicitur, erroris plena, reprobatur, etc.*

§. VI. *De Concilio Costantinop. III. oecumenico VI.*

Concilium VI. cui adfuerunt 289. Episcopi, an. 681. a Constantino Pogonato, annuente S. P. Agathone, qui per suos Legatos,

praesedit, fuit convocatum contra Monothelitas, docentes unam esse in Christo voluntatem, unamque operationem, divinam nimirum, non autem humanam, pro cujus haeresis propugnatione *Heraclius* Imperator, a Cyro Alexandrino et Sergio Constantinop. deceptus, edictum promulgavit quod, *Ectesia*, hoc est, fidei confessionem, vocavit. Aliud edictum simile huic, edidit Constans Imperator, quod dictum fuit: *Typus Constantis.*

Quaeres 1. *Quaenam acta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Damnati sunt Monothelitae cum sua haeresi; 2. Definitum est esse in Christo *duas naturales voluntates, et duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse... secundum doctrinam SS. Patrum.*

Quaeres 2: *An Conc. VI. sit perfecte aecumenicum?*

Resp. affirm. Fuit enim approbatum non solum ab Agathone, sed et a Leone II. ut probat Sylvius ex Yvone.

Quaeres 3. *Quaenam Conciliabula fuerunt postea celebrata?*

Resp. Celebrata sunt tria: nimirum.

Constantinop. quini-sextum in Trullo an. 692. in quo soli Episcopi orientales, sub convocatione et praesidentia Justiniani Imperatoris, convenerunt, atque condiderunt 102. Canones, Trullani dicti, de quibus supra egimus. Reprobatum est hoc Concilium a Sergio Papa, qui illud vocat *Synodum erraticam.*

Constantinop. a Leone Isaurico; inconsulto Gregorio II. ann. 730. contra sacras imagines convocatum cui Sanctus Germanus Patriarcha Constantinop. interfuit quidem, sed quia Iconoclastis consentire noluit, sua sede pulsus est.

Constantinop. a Constantino Copronimo, tempore Stephani III, summi Pontificis, collectum, cui adfuerunt 754. Episcopi, sub praesidentia Pseudo-patriarchae Constantinopolitani, qui damnarunt cultum SS. Imaginum, et anathematizarunt Sanctum Germanum Constantinop. et S. Joannem Damascenum. Hoc Concilium vocatur ab Iconomachis *Synodus VII.* verum a Stephano III. reprobatum fuit, *Act.* 6. Concilii Nicaeni II. quod est *Synodus. VII. vera*, de qua sit.

§. VII. *De Concilio Nicaeno II. oecumenico VII.*

Concilium VII. cui adfuerunt 350. Episcopi, an. 787. de expresso Hadriani I. consensu, a Constantino et Irene ejus matre convocatum est contra *Iconomachos*, id est, impugnatores imaginum. Hoc Concilium indictum prius erat Constantinopoli, verum, tumultuantibus in ea urbe Iconomachis, Nicaeae in Bithinia celebratum fuit.

Quaeres 1. *Quaenam acta sunt in hoc Concilio?*

Resp. Definitum est, 1. sacras imagines retineri debere . . . 2. iis imaginibus deberi *honorariam adorationem* . . . 3. eam adora-

tionem non esse latriam, quae soli Deo debetur, *Non tamen ad veram latriam, quae secundum fidem est, quaeque solam naturam debet, impertiendam*, inquit, act. 7. . . . 4. eam adorationem non terminari ad figuras, sed referri ad earum prototypa . . . 5. editi sunt 22. Canones ad disciplinam spectantes.

Quaeres 2. *An hoc Concilium sit oecumenicum?*

Resp. affirm. Nam fuit approbatum ab Hadriano Papa, ut testatur Binius, etc.

Concilium Francofordiense, quod aliqui generale, alii melius nationale dicunt, quia ei nullus adfuit Orientalium, qui nec convocati fuerunt, fuit celebratum, an. 794. sub Hadriano I. et Carolo Magno Francorum Rege, qui eidem interfuit cum Legatis Papae . . . Hoc Concilium est approbatum quatenus definivit Christum esse Filium Dei naturalem, nec dicendum Filium Dei adoptivum; sed est reprobatum in hoc quod Patres illius Concilii, errore facti, damnarunt VII. Synodum, rejeceruntque cultum sanctarum imaginum.

§. VIII. *De Concilio Constantinopolitano IV. oecumenico VIII.*

Concilium VIII. et in Oriente ultimum, cui adfuerunt 102. Episcopi, an. 869. a Basilio Imperatore, de expresso consensu Hadriani II, qui ei per Legatos praesedit, fuit convocatum occasione Photii, qui, expulso D. Ignatio a Sede Constantinopolitana illam sedem invaserat.

Quaeres 1. *Quid actum sit in illo Concilio?*

Resp. 1. Photius fuit depositus, et D. Ignatius restitutus. 2. Editi sunt varii Canones ad disciplinam spectantes.

Quaeres 2. *An hoc Concilium sit perfecte oecumenicum?*

Resp. affirm. Nam omnes orbis Patriarchales Ecclesiae ipsi subscripsere, atque ab Hadriano S. P. fuit confirmatum, ut testatur Baronius et alii cum Binio.

§. IX. *De Concilio Lateranensi I. oecumenico IX.*

Concilium IX. Calixtus II. an. 1123. tempore Henrici IV. Imperatoris, indixit Romae in Basilica Lateranensi, cui ipsemet interfuit cum 300. Episcopis 1. Pro componenda lite, quae jam diu inter Ecclesiam, et Imperium erat accensa, ex usurpatis ab Imperatoribus beneficiorum investituris; investiturarum autem nomine intelligitur jus eligendi praesules, confirmandi electos, et mittendi eos in possessionem: quod jus Imperatores sibi sumpserant. 2. Pro recuperatione Terrae sanctae.

Quaeres: *Quaenam in hoc Concilio fuerunt gesta?*

Resp. 1. Henricus IV. dimisit Ecclesiae omnem investituram per annulum et baculum tradendam; possessiones Ecclesiae ablatas re-

stituit; promisitque se electiones et consecrationes omnino liberas, relicturum . . . 2. Calixtus II. Henrico IV. concessit ut se praesentem sisteret electionibus; atque ut electis regalia, hoc est, fructuum beneficii percipiendorum potestatem daret per sceptri regii contactum; numquam vero per baculum et annulum, quod per hoc designaretur potestas spiritualis emanare a potestate saeculari . . . 3. Actum est de bello Saracenis indicendo pro recuperatione Terrae sanctae . . . 4 Editi sunt varii Canones pro restauranda disciplina Ecclesiastica.

Oecumenicitas hujus Concilii certa est apud omnes.

§. X. *De Concilio Lateranensi II. oecumenico X.*

Concilium X. cui ex omnibus orbis partibus mille Episcopi adfuerunt, an. 1139. tempore Lotharii Imperatoris, ab Innoc. II. qui ipsi praefuit, convocatum fuit 1. ad tollendum schisma in Ecclesia factum per Petrum Leonem Anti-papam, *Anacletum II*, appellatum, cui pauci Cardinales suffragati fuerant, quando a majori parte Cardinalium *Innocentius II.* electus fuit . . . 2. ad varias haereses damnandas, et mores reformandos.

Quaeres: *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio ?*

Resp. Tria, 1. enim Petri Leonis, aliorumque schismaticorum acta sunt rescissa . . . 2. damnati sunt haeretici, *Petrus de Bruis*, et, *Arnaldus de Brixia* cum eorum haeresibus . . . 3. ad pristinam disciplinam Ecclesiasticam restituendam varii constituti sunt Canones, inter quos ille praecipuus, *Si quis suadente diabolo*, etc.

Oecumenicitas hujus Concilii certa est apud omnes.

§. XI. *De Concilio Lateranensi III. oecumenico XI.*

Concilium XI. cui adfuere 300. Episcopi, an. 1179. imperante Friderico I. ab Alexandro III. qui ipsi praefuit, convocatum est, 1. Ad tollendum schisma in Ecclesiam invectum per Cardinalem *Octavianum* Antipapam, *Victorem IV.* appellatum, a tribus tantum Cardinalibus electum, cui solus adhaerebas Fridericus, contra Alexan. III. qui a 20. Cardinalibus electus fuerat, et cui adhaerebant tota Gallia, Hispania, Britannia, Polonia, et major pars Italiae... 2. Ad damnandos Waldensium et Albigensium errores... 3. Ad mores reformandos.

Quaeres: *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio ?*

Resp. Plura, 1. Enim ad vitandam in posterum schismata, definitum est, nullam deinceps Papae electionem fore Canonicam, nisi duae partes Cardinalium ad eam conspirent . . . 2. Ordinationes ab Antipapis celebratae, irritae (quoad usum) declaratae fuerunt, et collationes beneficiorum nullae . . . 3. Damnati sunt haeretici Waldenses et Albigenses, qui etiam dicti sunt *pauperes de Lugduno*, quia sub praetextu paupertatis Evangelicae errores suos

palliare nitebantur . . . 4. Canones circa disciplinam fuere conditi, maxime ad usuram et simoniam confodiendas.

Oecumenicitas hujusce Concilii certa est apud omnes.

§. XII. *De Concilio Latern. IV. oecumenico XII.*

Concilium XII. ab Innoc. III. an. 1215. imperante Frederico II. fuit convocatum 1. pro Terrae sanctae a Turcis occupatae recuperatione . . . 2. pro haeresum tunc exortarum eliminatione . . . 3. pro morum reformatione.

In hoc Concilio, teste Uespergensi, qui eo tempore floruit, *Fuerunt Episcopi 412. inter quos extiterunt de praecipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinop. et Jerosolymitanus Antiochenus gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se Vicarium Antheradensem Episcopum: Alexandrinus vero sub Saracenorum dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germanium. Primates autem et Metropolitani 71. Caeterum Abbates et Priores ultra 800, Archiepiscoporum vero et Episcoporum, Abbatum, Priorum, et Capitulorum absentium certus numerus non fuit comprehensus. Legatorum vero Imperatoris Romanorum, Imperatoris Constantinopolitani, Regum Franciae, Angliae, Hungariae, Jerosolymorum, Cypri, Aragoniae, nec non, et aliorum Principum et Magnatum, Civitatum, etc. ingens fuit multitudo.* Verba sunt Uespergensis.

Quaeres; *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Damnatus est liber, quem Abbas Joachim scripsit contra Petrum Lombardum qui in sententiis asseruerat, rem unam in Trinitate esse, essentiam nempe quae nec generet nec generetur... 2. Damnata sunt impia et stulta dogmata *Almerici de Bena*, qui, inter alias insanias, docebat corpus Christi non aliter esse in pane altaris, quam in alio pane, et in qualibet alia re, transubstantiationem denegans . . . 3. Statuta est expeditio pro recuperatione Terrae sanctae . . . 4. Varii conditi sunt Canones, pro morum reformatione, inter quos celebris est ille, qui incipit: *Omnis utriusque sexus.*

Oecumenicitas istius Concilii ex sui splendore ac plenitudine ita est conspicua, ut in jure Can. quoties laudatur Concilium Lateran. sine addito, hoc intelligatur Conc. Lateran. IV.

§. XIII. *De Concilio Lugdunensi I. oecumenico XIII.*

Concilium XIII. cui, cum summo Pontifice praesidente, adfuerunt plures Cardinales, tres Patriarchae, 140. Episcopi, Balduinus Constantinop. Imperator, oratores regum Galliae, Angliae, Arragoniae et aliorum Principum, imo et ipsius Frederici II. Imperatoris Germaniae, ann. 1245. ab Innocent. IV. fuit convocatum 1. contra Fredericum Imperatorem erga Ecclesiam Romanam

tyrannice se gerentem . . . 2. pro Terrae sanctae recuperatione.

Quaeres : *Quaenam peracta sunt in illo Concilio?*

Resp. 1. Sententia excommunicationis et depositionis in Fredericum Imperatorem lata est ab Innoc. IV. summo Pontifice. . . . 2. Renovatum est decretum pro expeditione contra Turcas facienda, atque cruciatis concessa magna privilegia et immunitates... 3. Condita sunt varia decreta ad dipliscinae reformationem spectantia.

Oecumenicum fuit hoc Concilium, utpote legitime convocatum, celebratum, et approbatum ab Innocentio IV. qui ei praefuit.

§. XIV. *De Concilio Lugdunensi II. oecumenico XIV.*

Concilium XIV. cui, cum summo Pontifice, adfuerunt mille Patres, inter quos Cardinales 15. Patriarchae duo, Constantinopolitanus, et Antiochenus, Archiepiscopi 70. Episcopi 500. an. 1274. imperante in Germania Rodulpho, fuit a Gregorio X. convocatum, 1. contra errores Graecorum; 2. pro recuperatione Terrae sanctae, et de aliis causis.

Quaeres : *Quaenam in hoc Concilio gesta sunt?*

Resp. 1. Definitum est, Spiritum Sanctum a Patre, Filioque, procedere, tanquam ex uno, non autem tanquam ex duobus principiis . . . 2. Damnati sunt qui, contra jus, *regalia* de novo usurpare conabantur, et qui haec fieri procurabant . . . 3. Graecis promissa fuit decima pars bonorum Ecclesiasticorum pro Terrae sanctae expeditione.

Oecumenicitas hujus Concilii apud omnes est indubia.

Ad hoc Concilium vocatus fuerat S. Thomas Aquinas, sed obiit in itinere; verum adfuit S. Bonaventura, quem Gregorius Lugduni S. R. E. Cardinalem et Episcopum Albanensem creavit.

§. XV. *De Concilio Viennensi, oecumenico XV.*

Concilium XV. an. 1311. tempore Henrici VIII. Imperatoris, fuit a Clemente V. convocatum 1. contra Templarios de pluribus, iisque gravissimis, criminibus accusatos .... 2. contra varios Haereticos . . . 3. Pro Terrae sanctae subsidio et morum reformatione. Ad hoc Concilium accesserunt Clemens V. praeses, duo Patriarchae, Alexandrinus, et Antiochenus, Episcopi 300. tres Reges, nempe Philippus Pulcher, rex Galliae, Eduardus II. rex Angliae, Jacobus II. rex Aragoniae.

Quaeres : *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Templariorum ordo, qui annis 184. floruerat, fuit penitus extinctus, eorumque bona S. Joannis Jerosolymitani equitibus attributa fuere. 2. Damnati sunt Fraticelli, Dulcinistae, Beguardi, et Beguinae. 3. Decreta est nova pro recuperatione Terrae sanctae bellica expeditio. 4. Editae sunt variae constitutiones pro morum reformatione, quae in jure, *Clementinae*, dicuntur.

Oecumenicitas hujus Concilii apud omnes constat.

§. XVI. *De Concilio Pisano. generali XVI.*

Nota: Cum *Angelus Corarius*, Gregorius XII. nominatus, et *Petrus de Luna*, Benedictus XIII. nuncupatus, diu de Papatu contenderent, neuterque, pro pacis Ecclesiae bono, cedere vellet, licet uterque id, in sua electione promittendo, jurasset, nec alia superesset schismatis extinguendi via, quam Concilium generale; Cardinales utriusque obedientiae, a suo quique schismatico Papa recedentes, *Pisas* venere, ibique, ut finem schismati imponerent, Ecclesiaeque de vero ac indubitato capite providerent, generale hoc indixere Concilium. *an* 1409. cui *praesedit Cardinalis Pictaviensis*, utriusque obedientiae Decanus, cui interfuere 24. Cardinales; 3. Patriarchae, Alexandrinus, Antiochenus et Jerosolymitanus, 300. Episcopi, cum innumeris aliis Monasteriorum Praepositis, Abbatibus, Doctoribus, ac variis Principum et Universitatum Legatis.

Quaeres 1. *Quid factum sit in illo Concilio?*

Resp. 1. Duo de Papatu contendentes, post trinam de jure citationem, non comparentes, neque per se, neque per procuratores, contumaces fuerunt declarati, atque ut schismatici, perjurii, et haeretici damnati, ac e suo praetenso Pontificatu dejecti . . . 2. In utriusque locum suffectus est Cardinalis *Philaretus*, Graecus Doctor Parisiensis, Ordinis S. Francisci, qui *Alexander V.* dictus est, ac reliquo praesedit Concilio, 23. sessionibus completo.

Quaeres 2. *An illud Concilium fuerit oecumenicum?*

Ratio dubitandi est, quia sine ulla Romani Pontificis auctoritate fuit indictum.

Resp. affirm. Nam 1. a Cardinalibus, tempore schismatis, nulliusque veri et indubii Pontificis, pro pace Ecclesiae procuranda, legitime fuit convocatum. 2. Fuit legitime celebratum praesidente sacri Collegii Decano. 3. Ad illud vocati sunt duo de Papatu contendentes, caeterique omnes ex universo orbe Praelati. 4. Decreta Concilii approbavit ac confirmavit Alexand. V. his verbis: *Praedictam sententiam et omnia alia, et singula, quae per Concilium hujusmodi, pro tollendo schismate, et reintegratione memorata facta fuerunt, utpote provide et tantorum venerandorum Patrum, imo universalis Ecclesiae auctoritate et concordia facta, rata habentes et grata, ea auctoritate Apostolica ex scientia approbamus, et praesentis scripti patrocinio communimus.*

§. XVII. *De Concilio Constantiensi, generali XVII.*

Nota: Alexandro V. uno post sui electionem anno, Bononiae mortuo, in ejus locum electus est *Balthassar Cossa*, dictus *Joannes XXIII.* sicque, cum *Gregorius XII.* et *Benedictus XIII.* non parerent decreto Synodi Pisanae, tres nomine visi sunt Pontifices in Ecclesia, ideoque auctum schisma, quod a 30. annis Ecclesiam dissecabat.

Anno itaque 1414. ad extinctionem tam nefandi schismatis, et damnationem grassantium tunc temporis variarum haeresum, *Joannes XXIII.* agentibus *Sigismundo* Imperatore, et *Vinceslao* Bohemiae rege, Concilium Constantiae coegit, cui adfuerunt Cardinales 29. Patriarchae 4. Episcopi 300. et ingens numerus aliorum inferiorum Ecclesiae Praelatorum.

Quaeres 1. *Quinam huic Concilio praefuerunt?*

R. Non unus fuit hujus Concilii Praeses; namque.

1. Sess. 1. et 2. praesedit *Joannes XXIII.* qui juramento promisit, pro bono pacis, se Pontificatui promptissime renunciaturum, si *Gregorius XII.* et *Benedictus XIII.* Antipapae, idem facere non recusarent. Verum, ante 3. sessionem discessit Constantia, seque contulit *Schafusiam*, veritus ne Papatu cedere cogeretur.

2. Cardinalis *de Ursinis*, Episcopus Albanensis praefuit 4. et 5. sessionibus, in quibus declaratum est auctoritatem Concilii oecumenici esse auctoritate summi Pontificis superiorem his verbis: *Ipsa Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam repraesentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etsi Papalis existat, obedire tenetur in his quae pertinent ad fidem et extirpationem dicti schismatis, et reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite et in membris.*

3. Cardinalis *Vivariensis*, Episcopus Ostiensis, praefuit a 6. usque ad 41. sessionem, in qua electus est in summum Pontificem Cardinalis *Columna*, qui dictus est *Martinus V.* qui per seipsum praefuit aliis quatuor sessionibus, quibus finis impositus est Concilio.

Quaeres 2. *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Definitum est, Concilium esse supra S. Pontificem. *Sess.* 4. *et* 5.

2. Damnati sunt 45. Articuli Joannis Wicleffi, jussumque est omnes ejus libros, et ossa exhumata comburi. *Sess.* 8.

3. Pronuntiata est sententia depositionis in Joannem XXIII. qui sententiae acquievit, depositis Pontificalibus insigniis. *Sess.* 12.

4 Gregorius XII. per procuratores Papatum resignavit, quae resignatio admissa fuit a Synodo. *Sess.* 14.

5. Damnati sunt 31. Articuli Joannis Huss, qui, nolens resipiscere, fuit cum suis libris crematus. *Sess.* 15.

6. Hieronymus de Praga, de haeresi convictus, suam ejuravit haeresim, in quam paulo post relapsus, traditus est brachio saeculari, a quo vivens exustus est. *Sess.* 20. *et* 21.

7. Benedictus XIII. Anti-papa e Pontificatu fuit depositus, omnesque fideles ab ejus obedientia fuerunt absoluti. *Sess.* 37. Postea electus est Martinus V.

8. Sess. 45. Martinus V. dixit, *Quod omnia et singula determi-*

nata, conclusa et decreta in materiis fidei per praesens Concilium conciliariter tenere, et inviolabiliter observare volebat .... ipsaque sic conciliariter facta approbat, et ratificat; et non aliter, nec alio modo.

Quaeres 3. *An Concilium Constantiense sit legitimum?*

Resp. Circa hanc quaestionem duae sunt opiniones.

Prima, Est eorum, qui docent Concilium Constantiense, esse partim legitimum, partim illegitimum; est legitimum, inquiunt, in iis sess. in quibus damnati sunt errores Joan. Wicleff, et Joan. Huss, fuit vero illegitimum in iis sess. in quibus definiit S. Pontificem esse Concilio inferiorem.

Quod si objicitur, *Martinum V.* approbasse omnia Concilii Constantiensis decreta.

Respondent, Martinum V. approbasse omnia decreta Concilii facta *conciliariter, et non aliter, nec alio modo*, id est, per modum aliorum Conciliorum legitimorum, in quibus nihil de fide determinari solet, nisi praesidente S. Pontifice, nisi praevio diligenti examine, et nisi praesentibus omnibus aut plerisque Patribus, qui venturi expectantur: illud autem quod, *sess. 4. et 5.* conclusum est, nec a Pontifice habebatur ut res ad fidem pertinens, sed ut res ad disciplinam tempore schismatis determinandam, nec *conciliariter* actum est; nam ab iis solis qui erant de obedientia Joann. XXIII. qui jam e Concilio recesserat, decretum illud emanavit, de quo *Joannes* amare conquestus est, et *cui aliae duae obedientiae, scilicet Gregorii XII. et Benedicti XIII. apertissima contradictione se opposuerunt, et eorum contradictio fuit acceptata*, ait Cardinal. de Turrecremata (a) qui Concilio adfuit.

Si objiciatur 2. Concilium Constantiense repraesentasse universam Ecclesiam, quando decretum de superioritate Concilii supra Papam edidit; ergo fuit factum *conciliariter.*

Resp. nego ant. Nam illud decretum editum est ab aliquibus Patribus obedientiae Joannis XXIII. jam absentis; porro Concilium Constantiense non repraesentavit Ecclesiam universam, nisi quando Reges, Principes, et Praelati obedientiae Benedicti XIII. nova facta convocatione Concilii, per suos oratores se unierunt praefatae congregationi ad pacem dandam universali Ecclesiae, quod factum est sessione 37.

Si objiciatur 3. Martinum V. approbasse omnia decreta fidei; atqui haec quaestio, *Utrum Concilium sit supra Papam*, pertinet ad fidem; ergo.

Respondent 1. *dist. anteced.* Probavit omnia decreta fidei, quae spectant errorem Joannis Wicleff et Huss, *concedunt*; alia, *negant*: unde quando *Martinus V.* recenset Haereticorum errores, quaestio-

(a) *Summa de Eccles. l. 2. cap. 95.*

nis illius: ***An Concil.** sit supra Papam*, non meminit: quin imo contrarium satis significavit, quando asseruit istum articulum: *Papa legitime electus, est successor B. Petri habens supremam potestatem in Ecclesia Dei.*

Respondent **2.** ***dist. min.*** Haec quaestio, *utrum Concilium sit supra Papam*, pertinet ad fidem, quando consideratur ut dogma, *concedunt*; quando consideratur ut reformatio disciplinae, *negant*. Porro schismatis tempore sic consideratur.

Secunda sententia, est eorum qui volunt Concilium Constantiense esse secundum omnes suas partes legitimum et oecumenicum; verum hi iterum, circa superioritatem Concilii, dividuntur in duas classes; namque.

Alii, maxime Galli, docent illud decretum, sess. 4. et 5. editum, spectare quamlibet Synodum generalem, atque *absolute* definire, *quemlibet cujuscumque dignitatis, etiamsi Papalis existat, debere obedire Concilio.*

Alii e contra volunt Concilium locutum fuisse non *absolute*, sed *restricte*, de illa Synodo quae celebratur tempore schismatis, quando, scilicet, nullus est Papa indubius, vultque quemlibet, etiamsi Papali dignitate praefulgeat, Concilio isti obedire teneri *in his quae ad fidem pertinent, et extirpationem praesentis schismatis*; contra quos.

Objiciunt Galli, Concilium Constantiense *declarat, quod quicumque, cujuscumque conditionis, status, dignitatis, etiamsi Papalis, qui mandatis et praeceptis hujus sacrae Synodi, et cujuscumque alterius Concilii generalis legitime congregati super praemissis, sive ad ea pertinentibus factis aut faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit; etc. debite puniatur.* Ergo decretum Constantiense non restringitur ad Concilium tempore schismatis celebratum, sed ad omnia Concilia generalia se extendit.

Respondent alii, negando conseq. Quia, inquiunt, licet hic fiat extensio ad omnia alia Concilia, tamen reperitur praemissa restrictio in his verbis, *super praemissis*, (id est, super auctoritate Conciliorum supra Pontifices tempore schismatis,) *seu ad ea pertinentibus, factis, vel faciendis*: quis enim haec verba extra propositum particulare Pontificum dubiorum referat?

§. XVIII. *De Concilio Basileensi generali.*

Nota; Martinus V. in Concilio Constantiensi, *Papiae* aliud celebrandum indixerat. quod propter pestem *Papiam* vastantem, transtulit *Senas*, ubi habita est prima sessio, in qua Wicleffitarum et Hussitarum damnatio fuit confirmata; deinde, ob exiguum Praelatorum numerum, et ingruentes undique bellorum procellas, Concilium Senense dissolvit, et aliud septennio post, *Basileae* celebrandum, indixit, qui reipsa *Julianum Caesarinum* S. Angeli Cardinalem misit, et praesidem constituit; mortuo interim *Martino*, ei suf-

fectus est *Eugenius IV*. qui Concilii indictionem ratam habuit, et ut eodem *Juliano* praeside celebraretur, edixit, an. 1431.

Quaeres 1. *Quam ob causam coactum fuit Concilium Basileense?*

Resp. Triplici de causa. 1. Ad extirpationem haeresis Bohaemorum. 2. Ad pacem inter Principes Christianos conciliandam. 3. Ad Cleri reformationem.

Quaeres 2. *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio, et quibus praesidentibus?*

Resp. 1. Sessio prima habita est praeside Cardinali *Juliano*, legato *Eugenii IV.* qui videns quod Synodus, sub specie reformandae Ecclesiae, cogitaret de nonnullis, iisque praecipuis, abolendis Romanae Ecclesiae privilegiis, *Julianum* legatum revocavit, Concilium dissolvit, atque aliud post annum cum dimidio, *Bononiae* celebrandum, indixit, ea potissimum de causa quod ineundae Graecorum cum Latinis unioni, *Bononia*, a Graecis electa, commodior videretur, quam *Basilea*, seque illi, cum Romanae Ecclesiae Cardinalibus adfuturum, promisit.

2. Non obstante revocatione ab Eugenio facta, Patres Basileenses continuaverunt sessiones, in quibus *Ludovicus Alemannus* Cardinalis, et Arelatensis Episcopus, praesidentiam, sine Pontificis facultate, assumpsit.

3. Patres citarunt *Eugenium* sess. 12. atque orarunt, ut dissolutionem Concilii revocaret, decreta facta approbaret, legitime inchoatum et continuatum declararet, atque Concilio adhaereret, quae si non faceret, contumax et ab omni administratione Papatus suspenderetur, omnesque subditi ab ejus obedientia, fidelitate, et juramento absolverentur; quibus postulatis Papa unitati Ecclesiae consulens, satisfecit, *sess.* 16. dissolutionem Concilii irritam declaravit, Concilii continuationem approbavit, atque legatos iterum misit ad Concilium.

4. Concilium, *sess.* 18. iteravit decretum de Concilii supra Papam superioritate, quam ob causam legati *Eugenii* secundo discessere, ac *Eugenius* Concilium Basileense transtulit Ferrariam, an. 1437. quo major pars praesulum Basileensium transiit cum S. P. Eugenio IV. qui propter pestem Ferrariae grassantem, Concilium post 16. sessionem transtulit *Florentiam*, a quo loco Concilium Florentinum dictum est.

5. Pars Patrum, qui Basileae remanserunt, Concilium continuaverunt, a sess. 25. ad sess. 45. in quibus irritaverunt Bullas translationis Concilii. definierunt superioritatem Concilii supra Papam, esse veritatem fidei divinae, atque deposuerunt Eugenium IV. in cujus locum elegerunt *Amadeum* Ducem Sabaudiae, cui *Felicis V.* nomen imposuerunt.

6. Concilium Basileae transtulerunt *Lausanam*, ubi plures habitae sunt sessiones, sed in quibus nihil aliud memorabile gestum,

praeterquam quod *Felix* Antipapa, ad pacem Ecclesiae dudam, abdicavit.

Quaeres 3. *Concilium Basileense sit legitimum?*

Resp. 1. Conveniunt omnes, illud non fuisse œcumenicum, sed degenerasse in merum Conciliabulum a sess. 25. usque ad ultimam, quia tunc Papa, qui secundo dissolvit Concilium, illudque transtulit Ferrariam, ipsi amplius non adhaesit, sicut nec sanior pars Concilii, quae cum S. Pontifice *Ferrariam* petierunt.

Resp. 2. Circa alias sessiones duplex est sententia:

Prima, quae propugnatur in Italia, Hispania, Germania, etc. docet Concilium Basileense initio quidem fuisse legitimum; sed ubi primum *Eugenius IV.* ei amplius non adhaesit, (nempe post primam sessionem) illud factum fuisse illegitimum nec a *Nicolao V.* fuisse confirmatum, nisi in iis solis quae definita fuerant circa beneficia et censuras Ecclesiasticas; in aliis vero fuisse reprobatum ab Eugenio IV. ut testantur Patres Basileae congregati, *sess.* 37. et a Conciliis Florentino et Lateranensi V. in quo vocatur, *Conciliabulum omni robore carens.*

Secunda sententia, quae in Gallia propugnatur, docet illud fuisse legitimum et œcumenicum a prima sess. usque ad 25. quia 1. a S. Pontifice, qui ei per Julianum Cardinalem S. Angeli praesedit, fuit convocatum. 2. Quia Eugenius IV. in Bullis pro revocatione translationis Concilii in civitatem Bononiensem illud adhuc vocat Concilium generale. 3. Quia approbatum fuit a Nicolao V. et Pio II. summis Pontificibus: verum:

Respondent ad 1. *contrariae sententiae vindices*: Equidem Concilium Basileense fuisse legitime convocatum et inchoatum, et consequenter in hoc fuisse legitimum et œcumenicum; verum, cum post primam sessionem, Eugenius IV. Concilium dissolvit, et legatum suum revocavit, evasisse illegitimum.

Instant Galli, equidem Eugenius IV. dissolvit Concilium, sed postea, nimirum, *sess.* 16. Bullas et duas Litteras pro Concilii dissolutione et illius translatione in civitatem Bononiensem revocavit et annullavit, declaravitque illud Concilium a principio inchoationis suae fuisse et esse legitime congregatum; ergo per dissolutionem quam Eugenius IV. fecit Concilii, illud non cessavit esse generale et œcumenicum.

Respondent alii, ex irritatione Bullae pro dissolutione Concilii editae, hoc unice colligi posse, nimirum sessiones post talem revocationem legitime celebrandas fore, sed non sequitur sessiones, quae habitae sunt a die dissolutionis, usque ad illius dissolutionis revocationem, fuisse legitimas.

Contra instant Galli, Eugenius IV. in Bulla dissolutionis Concilii revocatoria, sic loquitur: *Decernimus et declaramus praefatum Concilium Basileense a tempore praedictae inchoationis suae*

legitime continuatum fuisse et esse. Ergo sessiones, quae habitae sunt ante revocationem dissolutionis Concilii, fuernut legitimae.

Respondent alii, negando conseq. Quia Eugenius IV. illis verbis bene approbavit progressum Concilii, non vero ejus decreta: ita se explicavit Eugenius in disputatione publica, in qua respondebat Joan. de Turre-cremata: *Nos quidem*, inquit, *bene progressum Concilii approbavimus, volentes ut procederet, ut incaeperat, non tamen approbamus ejus decreta.* Ita testatur ipse Turre-cremata, *libro* 2. *de Ecclesia*, c. 100. et ipsimet Patres Basileae congregati, *sess.*38. fatentur, Eugenium damnare et reprobare veritates de praeeminentia Concilii, quas ipsi Basileenses veritates fidei esse asserebant.

Ad 2. *probationem respondent Itali.* Eugenium IV. in Bulla dissolutionis Concilii revocatoria. illud appellasse *generale* Concilium non vero legitimum et œcumenicum, ad quod requiritur confirmatio et approbatio Pontificia, juxta illud Sancti Damasi Papae Epistol. 2. ad Stephanum et Concilium Africanum: *Nulla unquam Concilia leguntur rata, quae Apostolica auctoritate non sunt fulta.*

Ad 3. *probationem respondent*, Negando Nicolaum V. approbasse Concilium Basileense quoad omnia, nam illud solum approbavit quoad ea decreta quae spectant beneficia et censuras Ecclesiasticas, ut videre est in ejus bulla, relata in summa Conciliorum, *tom.* 1. *pag.* 99. et asserit ipse Duvallius Doctor Parisiensis (*a*) dicens: *Hoc Concilium* (Basileense) *pro beneficiorum pragmaticis tantum recipitur; nec unquam Pontificis calculo, qui ad Conciliorum firmitatem et valorem est necessarius, fuit confirmatum.*

Quoad Pium II. respondent, quod de facto approbaverit decreta Basileensia, ipsisque firmiter adhaeserit cum esset Junior et simplex Clericus; verum Senior factus, inquiunt, et ab ipsa veritate convictus, mutavit sententiam, atque cum ad Pontificatum fuit evectus, scripsit bullam retractationis Concilii Basileensis pro Eugenio IV. quae extat tomo 4. Conciliorum, in qua retractat quidquid contra primae sedis auctoritatem dixerat, vel scripserat, dicens: *Nos homines sumus, et ut homines erravimus: neque imus inficias, multa, quae diximus scripsimus, egimus, damnari posse. Verum ... dilectiones vestras hortamur et in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhaereatis, aut fidem ullam praestetis, quæ supremam Apostolicae sedis auctoritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid astruunt, quod sacrosancta non amplectitur Romana Ecclesia ..., sequimini quae nunc dicimus, et seni magis, quam juveni credite, nec privatum hominem pluris facite, quam Pontificem, Æneam rejicite, Pium recipite.* Postea addit: *Dicent fortasse aliqui cum Pontificatu hanc nobis opinionem advenisse, et cum dignitate mutatam esse sententiam; haud ita est. Longe alii*

(*a*) *Elencho Libelli de Eccles. pot. cont. Anonym.*

ter actum. Et post enumeratos homines et facta quae ipsum in errorem induxerant, enumerat eos a quibus fuit in viam veritatis adductus : *Quibus consideratis*, ait, *caligo tandem ab oculis nostris cecidit. Recognovimus errorem nostrum , venimus Romam , Basileense dogma rejecimur, Eugenio Pontifici Max. caput submisimus , et reconciliati Ecclesiae Romanae , doctrinam ejus imbuimus...eramusque adhuc pene Laici quando ad Eugenii obedientiam rediivimus. Ex Basilea , clericali tantum charactere insigniti, recessimus,nec unquam sacros imbuimus ordines,nisi post veritatem cognitam, Basileensi caecitate relicta . .... . haec est conversatio nostra, per hos gradus a tenebris ad lucem migravimus.*

Deinde probat ex Scriptura ex Traditione supremam Vicarii Christi auctoritatem; sicque concludit; *Si quae vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando , quae huic doctrinae repugnent , illa tanquam erronea , et juvenilis animi parum pensata judicia , revocamus atque omnino respuimus.*

§. IX. *De Concilio Florentino.*

Nota : Concilium Florentinum , illud est quod cum *Ferrariae* ab Eugenio IV. et Saniori parte Concilii Basileensis, an. 1438 inchoatum esset , ob pestem quotidie gravius ingravescentem , *Florentiam* translatum est , ibique , ann. 1439. fuit absolutum, imperante in Occidente *Alberto II.* indictum fuit ad unionem Graecorum cum Latinis , ipsi adfuere ex Occidentalibus *Eugenius IV.* praeses , 8. Cardinales , 51. Episcopi , et plures , tum Abbates , tum Ordinum Generales , et Doctores. Ex Orientalibus *Joannes Paleologus* Imperator, *Josephus*, Patriarcha Constantinopol. *Basilius* Patriarcha Jerosolymitanus, Vicarii Patriarcharum Alexandrini , et Antiocheni , multique Archi-Episcopi et Episcopi.

Quaeres , 1. *Quaenam gesta sunt in hoc Concilio ?*

Resp. Editum est utriusque Ecclesiae decretum, cui omnes, tum Graeci , tum Latini subscripsere , in quo definitum est :

1. Quod Spiritus Sanctus a Patre , Filioque , procedat , quodque particula, *Filioque*, veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate , jure ac merito addita sit Symbolo. 2. Quod, sive in azymo , sive in fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter conficitur , sacerdotesque debere in alterutro ipsum Domini Corpus conficere , unumquemque scilicet , juxta suae , sive Occidentalis, sive Orientalis Ecclesiae morem. 3. Quod animae in caritate decedentes , antequam dignis poenitentiae fructibus pro peccatis commissis satisfecerint , poenis Purgatorii post mortem purgentur , eisque prosint vivorum suffragia. 4. Quod Rom. Pontifex in universum orbem teneat principatum , quod sit verus Petri successor , et Christi Vicarius , totiusque Ecclesiae caput , etc.

Quaeres , 2. *An Concilium Florentinum sit oecumenicum ?*

Resp. Affirm. Nam 1. ab Eugenio IV. fuit convocatum; 2. Eugenius ei praesedit per se; 3. universalem repraesentabat Ecclesiam, ut patet, unde Eugenius IV. declarat suum decretum editum fuisse, *Sacro approbante oecumenico Concilio Florentino.*

§. XX. *De Concilio Lateranensi V.*

Nota: An. 1511. aliqui Cardinales adversus Julium II. Conciliabulum *Pisis* convocarunt, eo videlicet praetextu, quod *Julius* non staret juramento in sua electione praestito, de generali convocando Concilio intra primum a sua consecratione biennium; quod cum *Julius* dolens cerneret, ad subito medendum nascenti malo, necnon ad reformandos Ecclesiae mores, ad pacem inter principes Christianos incundam, ac promovendam in Turcas expeditionem sanctam, convocavit Concil. *Romae* apud Lateranum celebrandum, *ann.* 1512. imperante *Maximiliano*. ... Ad hoc Concilium undique vocati sunt Praelati omnes, sed ei interfuere 114. duntaxat, inter quos numerabantur Cardinales 18. Patriarchae Orientales duo, Antiochenus, et Alexandrinus, cum pluribus aliis Doctoribus, et Ordinum Generalibus, quibus praefuit ipse *Julius II.* ad 4. usque sessionem, et, ipso ad mortem aegrotante, quintae praefuit *Raphael* Cardinal. Episcopus Ostiensis; caeteris vero praefuit *Leo. X.* recenter electus.

Quaeres 1. *Quaenam sunt gesta in illo Concilio?*

Resp. 1. Conciliabulum *Pisanum* fuit reprobatum. 2. Lecta fuit Bulla pro pragmaticae sanctionis abrogatione. 3. Actum est de pace inter Principes Christianos componenda. 4. Montes pietatis fuerunt approbati. 5. Publicata fuit pragmaticae sanctionis abrogatio, et pacta inter *Leonem X.* et *Franciscum I.* Regem Galliae concordata, in locum pragmaticae substituta. 6. Tandem absolutum est Concilium sess. 12. et a Leone X. speciali diplomate confirmatum.

Quaeres 2. *An Concil. Lateranense sit oecumenicum?*

Resp. 1. In Gallia non reputatur oecumenicum, quia Senatus et Academia Parisiensis, approbante Clero Gallicano, appellationem ab illo Concilio ad aliud futurum generale interjecerunt propter abrogatam pragmaticam sanctionem, et substituta in illius locum concordata, quae nuper Bononiae inter Leonem X. et Franciscum I. inita erant.

Resp. 2. In aliis regionibus hoc Concilium oecumenicum habetur, 1. Ob convocationem, praesidentiam, et confirmationem S. Pontificis. 2. Ob praesentiam Patriarcharum Orientalium. 3. Ob convocationem omnium Episcoporum, licet plures non adfuerint, maxime Episcopi Galli ob Concilium Pisanum, quod fovebat Rex Galliae.

§. XXI. *De Concilio Tridentino, oecumenico ultimo.*

Nota: Concilium Tridentinum a Paulo III. ad damnandos errores

Lutheri, Calvini, et sequacium Novatorum, atque ad reformandam Ecclesiam fuit indictum, 1. *Mantuae*, deinde *Vicentiae*, postremo tandem *Tridenti*, ubi an. 1545. usque ad annum 1563. sub tribus Rom. Pontificibus, Paulo III. Julio III. et Pio IV. celebratum es' tempore Caroli V. et Ferdinandi I. atque 25. sessionibus finitum.

Quaeres 1. *Quaenam sunt gesta in hoc Concilio?*

Resp. Multa in hoc Concilio circa fidem, mores, et disciplinam fuerunt tractata et definita, quae hic recensere vanum et fastidiosum foret, cum Concilium Trid. omnium manibus teratur.

Quaeres 2. *An Concilium Trident. sit oecumenicum?*

Resp. affirm. Nam 1. fuit Canonice convocatum a summo Pontifice. 2. Habuit debitum praesidem, R. Pontificem, cui praesedit per suos legatos. 3. Ipsi adfuerunt ex praecipuis totius orbis Christ. provinciis Patres, numero 255. qui subscripserunt nimirum 26. Cardinales. 3. Patriarchae. 25. Archi-Episcopi, 168. Episcopi, 36. Absentium Procuratores. 7. Abbates, 8. Religiosorum Ordinum Generales, praetermissis aliis permultis magni nominis doctoribus, et insignibus viris. 4. In quaestionibus, sive fidei, sive morum, sive reformationis, nunquam definitio lata fuit sine praecedenti maturo examine, in congregationibus, tam particularibus, quam generalibus, ut refert Pallavicinus. 5. In sessionibus Episcopi, aliique, quibus jus erat ferendi suffragium decisivum, suum de rebus propositis judicium, liberrime ferebant per verbum, *placet*. ubi nihil in decreto mutandum esse censebant, ut asserit idem Pallavicinus. 6. a Pio IV. confirmatum fuit Bulla singulari, qua illud recipi et ab omnibus observari mandatur. 7. Denique Concilii Tridentini decretis praecipuae Christiani orbis Ecclesiae adhaeserunt, illaque tota animi submissione susceperunt, ut constat ex variis omnium ditionum Conciliis, tum nationalibus tum provincialibus.

Dices 1. Concilium Trid. non est receptum in Gallia; ergo a Gallis non habetur pro oecumenico.

Resp. dist. ant. Non est receptum in Gallia quoad decreta fidei et morum, *nego ant.* haec enim lubenti animo amplexa est Ecclesia Gallicana, atque in multis Conciliis provincialibus (a) promulgavit. Quoad decreta spectantia disciplinam, *subdist.* quoad aliqua decreta, quae regni juribus et consuetudinibus, ex veterum Canonum praescripto servari solitis, adversantur, *conc. ant.* quoad alia, *nego ant.* nam quoad illa disciplinae decreta, fuit receptum, non solum in Conciliis provincialibus, sed maxime in Comitiis Cleri generalibus Lutetiae Parisiorum habitis, an. 1615. Porro sicut Concilia Constantinop. I. et Chalcedonense non desinunt esse oecumenica in Ecclesia Romana, quamvis nonnullos illorum Canones, sedem Constantinopolitanam spectantes, Romana non recipiat Ecclesia, ita

(a) *Conc. Rhemense, an.* 1564. *Rothomag. an.* 1581. *Burdigalen.* 1583. *Turon.* 1583. *Bituric.* 1584. *Aquen.* 1587. *Tolosan.* 1590. *etc.*

Concilium Trid. non desinit esse oecumenicum in Gallia, quamvis aliqua disciplinae decreta, juribus regni contraria, non recipiat Ecclesia Gallicana.

Dices 2. Prioribus Concilii sessionibus pauci adfuerunt praesules; ergo in illis saltem session. Concilium non fuit oecumenicum.

Resp. nego conseq. Nam ad Concilii oecumenicitatem non requiritur, ut omnes Patres, qui venturi expectantur, adsint omnibus sessionibus praesentes, sed requiritur et sufficit, ut omnes orbis Episcopi canonice ad Concilium vocentur, et ingens numerus eorum qui postremis sessionibus adsunt, suo judicio priores sessiones comprobent, quod factum est in Concilio Trid. ut constat ex hoc continuationis sess. 25. capitulo: *Quoniam diversis temporibus, tum sub felicis record. Paulo III. quam Julio III. multa in hoc sacro Concilio quoad dogmata et morum reformationem statuta et definita sunt, vult sancta Synodus, ut illa nunc recitentur et legantur.* Et infra, *recitata sunt.*

Quaeres! *Quaenam conciliabula fuerunt postea celebrata?*

Resp. Plura conciliabula pro sua caussa favitarunt Haeretici, inter quae Primum est Lutheranorum Witembergense generale dictum, et 300. Pastoribus sive melius Mercenariis sub Lutheri praesidentia collectum anno 1536.

Secundum est Calvinistarum, Sinodum Dordracenam appellatum, anno 1619 ubi fidem sine operibus justificare posse statuerunt. Graeci quoque alia celebrarunt Concilia contra Lutheranos, et Calvinistas; sed ratione Schismatis in quo versabantur, ut conciliabula habita sunt.

CAPUT V.

DE LOCIS EXTERNIS THEOLOGIAE.

PARAGRAPHUS I.

De Doctorum Scholasticorum auctoritate.

Quaeres : *Quanta sit Doctorum Scholasticorum auctoritas ad faciendam fidem?*

Resp. 1. *Ubi Doctorum Scholasticorum variae sunt, eaeque discrepantes, sententiae, major numerus non est certum veritatis argumentum.*

Prob. Quia, ut ait Canus, in Scholae dissidiis non solo auctorum numero, sed potissimum pondere rationum quaerenda est veritas; atqui opinio minoris Doctorum numeri potest fulciri rationibus aeque gravibus, ac quandoque gravioribus opinione majoris numeri; ergo major numerus non est certum veritatis argumentum. Unde expendendae sunt, et ponderandae rationes quibus utuntur, atque iis adhaerendum, qui suam opinionem gravioribus rationibus fulciunt.

Hinc, merito reprehendendi sunt Scholastici nonnulli, qui ex opinionum, quas in Schola acceperunt, praejudiciis, ipsis ita adhaerent, ut statim oppositas absque sufficientibus rationibus damnent; et quandoque notis gravioribus inurant.

Resp. 2. *Communis Theologorum sententia in re aliqua gravi, argumentum subministrat ita probabile, ut, nisi manifesta sit obluctandi ratio, notam temeritatis mereatur is qui refragari ausus sit.*

Prob. Quia in qualibet arte, peritis credendum esse, ratio demonstrat; ergo temerarius est qui in rebus Theologicis, et Ecclesiasticis dogmatibus, Scholae Magistris unum communiter sentientibus, non adhaeret. Hinc Concil. Viennense (*a*) docet: *Opinionem illam quae dicit, tam pueris, quam adultis, conferri in baptismo gratiam informantem et virtutes, tanquam probabiliorem et Doctorum modernorum Theologiae magis consonam et concordem, fere a Catholicis eligendam.*

Dixi: *Nisi manifesta sit obluctandi ratio*: quia opinio communis, est ea quam communiter tenent Theologi, licet aliqui pauci dissentiant; ergo si illi pauci, qui contra communem sentiunt, tam efficaces suae opinionis rationes afferant, ut communis sententiae argumentis aequivaleant, tunc sine temeritate potest quis a communi recedere.

Resp. 3. *Concors et constans omnium Theologorum, in aliquo fidei et morum dogmate tradendo, sententia, tantae est auctoritatis, ut ei contradicere, si non erroneum, saltem errori proximum sit.*

Prob. Quia nunquam omnes scholastici uno ore aliquod dogma constanter asseruere, *Quod vel ex sacris litteris, vel ex Apostolorum traditione, vel ex Pontificum, aut Conciliorum, definitionibus, non habeat certam originem*, ait Canus (*b*); atqui quod ab illis fontibus ducit originem, tantae est auctoritatis, ut ei contradicere, si non erroneum, saltem errori proximum sit: ergo . . . . Hinc nullum invenitur dogma, quod omnes scholastici constanter asseruerint esse fidei, cui Ecclesia contradixerit.

§. II. *De ratione naturali.*

Quaeres 1. *An ratio naturalis, certa Theologo suppeditare possit argumenta?*

Resp. Ratio naturalis certa, per demonstrationem, Theologo potest subministrare argumenta, sic ex hoc principio, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, ratio naturalis certo concludit, ergo *non furandum, non occidendum* etc. sed non potest suppeditare argumenta proprie Theologica, quandoquidem conclusio Theologica ex una saltem propositione revelata deduci debet.

(*a*) *De locis l.* 8. *c.* 4. *concl.* 3. (*b*) *Clement. unica de sum. Trin.*

Quaeres 2. *An ratio naturalis Theologo sit utilis?*

Resp. Non solum est utilis, sed et necessaria, nam Theologus non solum debet esse *potens exhortari in doctrina sana*, sed *et eos, qui controdicunt, arguere*, ait Apostol. (a) atqui non potest eos, qui contradicunt, arguere sine ratione naturali, sine qua *fidelis quidem esse poterit, sed fidelium doctor esse non poterit*, ait Canus (b).

Quaeres 3. *An ratio naturalis sit revelationi subjicienda?*

Resp. Est revelationi subjicienda velut ancilla, quam in suum obsequium asciscat. *Oportet*, ait Div. Thom. (c) *quod naturalis ratio subserviat fidei*. Ab hac regula deficientes Sociniani, atque ad rationis normam Christianae religionis mysteria commensurantes, quidquid rationis captum superat, ut sunt mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, peccati originalis, etc. imprudenter rejecerunt.

§. III. *De Philosophorum placitis.*

Quaeres 1. *An Philosophorum placita Theologo sint utilia?*

Resp. Sunt maxime utilia ad fidem Christianam adversus gentiles obfirmandam, ut, veluti ex propriis Prophetarum suorum oraculis convicti, divine veritati facilius praebeant assensum; sic D. Paulus in medio Areopagi non dedignatus est proferre Philosophorum sententias, ut Areopagitas de Idolorum vanitate facilius convinceret.

Quaeres 2. *An Philosophorum placita, certa Theologo argumenta sufficere possint?*

Resp. Non posse nisi firma ac demonstrativa ratione fulciantur; Theologo enim indignum est ab aliquo Philosopho, tanquam ab oraculo, pendere, cum habeat *firmiorem propheticum sermonem*.

Quaeres 3. *An Juris Civilis, et Juris-Consultorum Caesareorum Auctoritas sit utilis Theologo?*

Resp. Maxime: cum enim disputationes, quae ad justitiam, et jus referuntur, aut ad contractus, restitutiones, testamentum, rerum dominium, et alia ejusmodi pertinent, sine Juris Caesarei notitiae, et Jurisconsultorum sententia explicari satis non possunt. Peritia Juris Legumque Civilium est recta morum, et vitae disciplina, ex his argumentum aliquod accipere potest Theologus ad conclusiones Theologiae confirmandas.

Quaeres 4. *Quom Juris Caesarei, et Jurisconsultorum sententiae polleant auctoritate?*

Resp. Argumenta quae ex hoc fonte dimanent, si non sunt certa saltem sunt probabilissima. Jussa enim Principum, ut divina oracula, accipi debent, cum Dei vices gerunt, et divinis mandatis, Fideique regulis consentiunt. Juxta illud Proverb. c. 16. 6. 10. *Di-*

(a) *Ad Tit.* 1. *v.* 9. (b) *L.* 1. *de locis c.* 2. (c) 1. *p. q.* 1. *art.* 8. *ad* 2.

vinatio in labiis Regis, in judicio non errabit os ejus. Et Apostolus ad Rom. c. 13. v. 1. *Non est potestas, nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordenatae sunt;* et Christus Dominus religionem ita constituit, ut civilem ordinem non mutaret.

(*Nota*) Leges Civiles ab errore Interpretum distinguere oportet: multa enim Interpretum vitio confusa corruptaque fuisse, notum est omnibus, ut bonam facultatem malis artibus deturparent. Ergo Theologus in id studio omni contendat, ut graves, prudentesque Interpretes sequatur, et ex illorum sententia Leges Civiles expendat.

§. IV. *De historia humana.*

Quaeres 1. *An historia humana Theologo sit utilis?*

Resp. Historia humana, praesertim Ecclesiastica, adeo utilis est, ut eruditus non possit esse Theologus, qui historiam veterem ignorat.

Prob. Quia Theologus ex historia addiscit, quid antiquum, quidve novum; quae dogmata fidei et morum sint in Conciliis definita; quae disciplinae praecepta sint tradita; qua occasione nonnulla in Conciliis sint statuta; quam ob causam aliqua a Patribus scripta fuerint, ac proinde quinam sit germanus Conciliorum et Patrum sensus; atqui sine illorum notitia eruditus non potest esse Theologus; ergo etc.

Quaeres 2. *An historia humana, certa Theologo possit administrare argumenta?*

Resp. 1. *Factum historicum a pluribus viris gravibus et fide dignis relatum, probabile argumentum suppeditat.*

Ratio est, quia probabile ac verisimile est evenisse factum, quod a pluribus historicis probatis ac fide dignis asseritur; *Si namque*, ait Canus (a), *in ore duorum, vel trium, stat omne verbum, cur adversus hanc legem pluribus testibus rem eandem olim gestam contestantibus, fidem Theologus abrogabit?* imprudenter certe se gereret.

Resp. 2. *Factum historicum ab omnibus gravibus et fide dignis, nullo contradicente, enarratum, Theologo certum, ad Theologiae dogmata constituenda, argumentum suppeditat.*

Prob. Id certum Theologo argumentum suppeditat, de quo nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest; atqui de facto, quod ab omnibus probatis ac fide dignis historicis, nullo contradicente, refertur, nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest; ergo..... quis v. g. nisi desipiat, dubitare potest D. Petrum Romae collocasse sedem, ibique martyrii gloria coronatum fuisse? Concilium Nicaenum a S. Silvestro, vero Ecclesiae Pontifice, tempore Constantini Magni, coactum fuisse? certe eo argumenti genere probamus quaedam Concilia esse oecumenica, ac proinde fide divina credenda ea, quae in eis definita fuerunt.

Quaeres 3. *Quaenam conditiones requirantur, ut historicus censeatur fide dignus?*

(a) *L. 11. de locis cap. 4. concl. 2.*

Resp. Tres requiruntur. *Prima*, ut sit rei, quam enarrat, coaetaneus; neque enim tantam fidem meretur, si multo post tempore vixerit.

Secunda, ut nunquam, in rebus non multum intricatis, fuerit deceptus.

Tertia, ut ipsius non intersit, quod facta sic extiterint, quomodo ab eo referuntur... Hujus conditionis defectu, Eusebii Caesariensis fides, in rebus quae Arianismum spectant, dubia est: quia teste D. Hieron. (a) *Ecclesiasticam pulchre Eusebius historiam texit, sed impietatis Arii apertissimus propugnator est.* Sic etiam Socratis et Sozomeni fides est dubia in rebus quae ad Novatianos pertinent, quia Novati schismate infectos fuisse perhibetur, etc.

DISSERTATIO VI.

De propositionum heterodoxarum censuris.

Nota: Cum propositiones heterodoxae variis modis damnentur, variisque notentur censuris, pro diversitate modi quo fidei et morum dogmatibus opponuntur; ideo agemus 1. De modo quo propositiones heterodoxae damnentur ab Ecclesia. 2. De variis censuris quibus notari solent ab Ecclesia, duplici capite.

CAPUT I.

DE MODO QUO PROPOSITIONES HETERODOXÆ DAMNANTUR AB ECCLESIA.

Nota: 2. Duplici modo pravae propositiones notari solent ab Ecclesia; 1. in particulari; 2. in globo.

Notantur in particulari, quando Ecclesia, eas proscribendo, suas singulis notas tribuit: sic damnatae sunt quinque famosae propositiones ex libro Jansenii extractae.

Notantur in globo, quando omnes simul proscribuntur tamquam falsae, perniciosae, scandalosae, haereticae, etc. respective, non determinando in particulari propositiones quae una, vel pluribus ex his notis censoriis debeant affici.

Nota 2. Conveniunt omnes decreta in quibus propositiones proscribuntur, et cuilibet specialis aliqua censura affigitur, esse judicia Ecclesiae dogmatica, ipsumque mentis obsequium a fidelibus exigere. Verum plures in hac nostra aetate, ut Bullae Clementis XI. quae incipit, *Unigenitus*, auctoritatem detrahant, docent modum damnandi plures in globo propositiones esse illegitimum, et consequenter decreta, in quibus sic in globo damnantur, non esse dogmatica, cum, inquiunt, nihil distincte credendum proponant, sed ad summum spectari posse velut disciplinae regulam, quae a fidelibus mentis obsequium minime exigit. Contra quos sit:

(a) *Epist. ad Pammachium.*

CONCLUSIO I.

Modus, quo Ecclesia plures in globo damnat propositiones heterodoxas, est legitimus, et ab omnibus approbandus.

Prob. Illud est legitimum, et ab omnibus probandum, quod sua praxi probat, et semper probavit Ecclesia, juxta illud D. Aug. Ep. 118. *Insolentissimae insaniae est disputare an faciendum sit, quod tota per orbem frequentat Ecclesia.* Atqui Ecclesia sua praxi probat et semper probavit modum plures in globo damnandi propositiones; ergo, etc.

Prob. min. variis exemplis:

1. Concilium Constantiense, *sess.* 8. libros Joannis Wiclefi et 45. articulos ex ipsis extractos, sub hac sequenti forma proscripsit: *Quibus articulis examinatis fuit repertum, prout in veritate est, aliquos ex ipsis fuisse et esse notorie haereticos, a SS. Patribus dudum reprobatos, alios non catholicos, sed erroneos, alios scandalosos et blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos, nonnullos eorum temerarios et seditiosos. Compertum est etiam libros ejus plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Ecclesia Dei vesanam, et fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine Domini nostri J. C. haec sancta Synodus praedictos articulos, et eorum quemlibet, libros nominatos, et alios ejusdem, hoc perpetuo decreto reprobat, et condemnat.* Atqui illa censura in globo duntaxat fertur: nec enim determinat quaenam nota singulis articulis debeat applicari; ergo, etc.

2. Leo X. Bulla quae incipit, *Exurge, Domine*, Lutheri 34. articulos proscripsit in globo, quae damnatio ab omnibus summa laetitia fuit recepta, ut narrat Pallavicinus, *lib.* 1. *hist. Conc. Tridentini*, *cap.* 21. *et* 22. et exinde Lutherus cum suis sectatoribus toto orbe pro haeretico habitus est.

3. S. Pius V. damnavit in globo 79. propositiones Michaelis Baji, quam damnationem sacra facultas Parisiensis recepit, *die* 15. *Januarii, an.* 1644. Imo illud censurae genus ita legitimum visum est in Bajo, ut, *an.* 1580. scripto publico declaraverit se damnationi Pontificiae per omnia acquiescere; atque a proscriptis propositionibus omnino recedere.

4. Alexand. VII. et Innocent XI. varias in materia morum propositiones damnarunt in globo tantum et confuse; hasque damnationes contra laxioris Ethices patronos admittunt ac laudant adversarii, quos hic impugnamus.

5. Idem Innocent. XI. in globo damnavit 68. propositiones Michaelis Molinos... hoc ipsum egit Alexander VIII. decreto dato die 7. Decembris 1690. dum damnavit 31. propositiones, *tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, haeresi proximas, haeresim sapientes, erroneas, schismaticas et haereticas re-*

spective, et uti tales prohibuit eas edoceri et ad praxim deduci sub poena excommunicationis latae sententiae summo Pontifici reservatae.

6. Innocent. XII. constitutione, *Cum alias*, data ann. 1699. damnavit librum, cui gallice titulus est, *Explication des maximes des Saintes*, etc. et insuper ex eo 23. propositiones extraxit, quas confixit, *tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective*, huicque censurae, non solum illustrissimus libri auctor, sed et universa Ecclesia subscripsit.

7. Tandem, Clemens XI. Bulla quae incipit, *Unigenitus*, damnavit sub eodem genere censurae 101 propositiones ex libro reflexionum moralium excerptas, cujus constitutio per universam Ecclesiam recepta fuit.

Objicies: Damnatio propositionum incerta, non est legitima; atqui damnatio propositionum, quae tantum fit in globo, est incerta; ergo etc.

Resp. nego min. In hujusmodi enim censuris illud certum est, de quo Ecclesia nos certos vult fieri, nimirum nullam esse a damnatis propositionibus, quae non mereatur aliquam saltem e censurae notis quae in decreto exprimuntur, et vice versa, nullam esse in decreto notam, quae non possit in aliquas e damnatis propositionibus cadere, et consequenter *omnes damnatas propositiones perniciosas esse, si tradantur, periculosas, si credantur*, ut Cardinalis Pallavicinus respondit Fratri Paulo objicienti Leonis X. censuram, quae Lutheri articulos in globo solum damnabat, insufficientem fuisse.

Instant 1. Per censuram in globo factam, non potest certo sciri quaenam nota singulis conveniat propositionibus, ergo illa censura est incerta.

Resp. transeat ant. nego conseq. Certum quippe est, nullam esse propositionem quae non mereatur unam saltem e notis in decreto memoratis, quaecumque tandem ea sit; illud porro sufficit, nec in aliud ferri debet mentis obsequium Ecclesiae auctoritati debitum, uti declarat Martinus V. in formula interrogatoria, quam sacro approbante Constantiensi Concilio digessit, per quam praecipit ut a suspectis litteratis requiratur, *Utrum credant sententiam sacri Concilii Constantiensis de 45. Wiclefi et 30. Joannis Hus articulis latam, fore veram et catholicam, scilicet quod supradicti articuli non sunt catholici; sed quidam ex eis sunt notorie haeretici, quidam erronei, alii temerarii et seditiosi, alii piarum aurium offensivi.*

Dixi: *transeat ant.* quia Doctores possunt scire quaenam nota singulis propositionibus conveniat, et docere, id enim ipsis inquirendum et assignandum relinquitur, donec ab Ecclesia specialius id fuerit determinatum.

Inst. 2 Ecclesia potest determinare quaenam nota singulis propositionibus conveniat; ergo id debet definire.

Resp. nego cons. Rationem reddit Card. Pallavicinus loco supra citato: *Etenim*, inquit, *ut aliquis articulus tanquam fidei dogma statuatur, et summa necessitas urgeat, oportet ut exactissima trutina examinetur cum hujusmodi declaratio imperet hominum mentibus rem maxime omnium quam Christiana lex habet arduam, id est, ut res obscuras circa omnem dubitationem credamus: quapropter Ecclesia, quantum licuit, ab eo semper abstinuit. Jam vero quia multae doctrinae homines inclinant ad haeresim aliaque infligunt incommoda, par est eas a linguis et paginis relegare*; ad id autem, et ad fidem tuendam, satis est, quod Ecclesia declaret propositiones, quas damnat, esse penitus rejiciendas, utpote cum ex ipsis quaedam sint haeretica e, quaedam erroneae, etc.

CONCLUSIO II.

Ecclesiae decreta, quibus plures in globo propositiones damnantur, sunt vere dogmatica; ipsumque mentis obsequium a fidelibus exigunt.

Prob. 1. Ex Concilio Constantiensi, quod damnans in globo 45. articulos Wicleffi, expresse ait, se id facere, *ut de medio Ecclesiae spurcissima illius doctrina eliminetur*. Atqui decretum quo de medio Ecclesiae spurcissima aliqua eliminatur doctrina, vere dogmaticum est, internumque mentis obsequium exigit; ergo etc. Hinc Martinus V. sacro illo approbante Concilio statuit personas de prava Wicleffi doctrina suspectas interrogari, *utrum credant quod condemnationes Joannis Wicleffi, Joannis Hus, et Hieronymi de Praga factae de personis eorum, libris et documentis per sacrum generale Concilium Constantiense, fuerint rite et juste factae, et quolibet a Catholico pro talibus tenendae, et firmiter asserendae*. Quae verba perfecte demonstrant solo mentis obsequio satisfieri Decreto Constantiensi. plures in globo propositiones damnanti.

Prob. 2. Ex SS. Pontificibus, qui in Decretis, quibus varias damnant propositiones, asserunt se ideo eas damnare, vel quia *per illas invehitur opinandi modus ab Evangelica simplicitate, et SS. Patrum doctrina alienus*. Ita Alexand. VII. in Decreto an. 1665. vel, *ut possint fideles pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare*. Ita Alexand. VIII. in Decreto anni 1690. vel, *ut fallacem doctrinam; errores gravissimos, et noxia zizaniorum semina, velut ob oculos exponerent, quibus denudatis et in propatulo positi, omnes Christifideles apertae jam manifestaeque veritati cedere compellantur*. Ita Clem. XI. in Constitutione, *Unigenitus*. Atqui decreta quae damnant doctrinam ab Evangelica simplicitate alienam etc. sunt vere dogmatica, ipsisque internum mentis obsequium debetur; ergo, etc.

Prob. 3. Quia decreta, ex quibus Theologi dogmata fidei confirmare solent, sunt vere dogmatica; atqui talia sunt decreta in quibus plures in globo propositiones damnantur; ergo, etc.

Prob. min. Estius, in collatione Lipsiensi, Luthero opposuit articulos Wicleffi in Concilio Constantiensi damnatos; omnes Theologi a tempore Pii V. Gregorii XIII. Alexandri VII. Innocent. XI. Alex. VIII. omnes suas conclusiones probant ex illorum Pontificum decretis; ergo, etc.

Objicies 1. Post famosas quinque propositiones Jansenianas damnatas in globo ab Urbano VIII. octoginta quinque Galliae Episcopi novum postularunt ab Innocent. X. judicium, quo distincte pronuntiaret, quid de qualibet propositione sentiendum; ergo judicarunt censuram in globo latam, esse insufficientem.

Respond nego conseq. Non enim novum judicium requisierunt Gallicani Praesules, quod Bullam Urbani VIII. insufficientem esse putaverint; sed illud unice postularunt, ut per illud frangeretur omnino pertinacia eorum, qui, pravo affecti animo, inde sumebant inobedientiae praetextum, quod nulli propositioni certa censurae nota fuisset inusta. Quae responsio constat ex eo quod dicti Praesules in sua ad Innocentium X. epistola expresse dicant per Bullas Pii V. et Urbani VIII. quibus in globo tantum propositiones Baji et Jansenii proscribebantur, contentiones a Jansenii discipulis motas debuisse terminari: *Tales quidem motus*, ajunt, *sedari oportebat; tum Concilii Tridentini authoritate, tum Bullae illius qua Urbanus VIII. felicis memoriae adversus Jansenii dogmata pronuntiavit, et decreta Pii V. ac Gregorii XIII. in Bajum edita confirmarunt.*

Objicies 2. Decretum dogmaticum habet pro objecto pravam doctrinam quam proscribit; atqui pleraeque censurae, quae feruntur in globo, non habent pro objecto pravam doctrinam; ergo non sunt decreta dogmatica, sed merae oeconomiae.

Resp. nego min. Nam propositiones censoria nota non inuruntur, nisi sacrae doctrinae aliquatenus adversentur; *nec ad id necesse est, ut illae* (propositiones) *certo Dei verbis repugnent*, ait Cardinal. Pallavicinus, respondens objectioni factae a Petro Suavi, seu Frapaulo, *satis est si aut gravia extent indicia hujus repugnantiae, eo quod adversentur, seu communi scholae sensui seu veteribus Ecclesiae usibus, seu SS. Patrum auctoritati, aut deprehendantur ut semina operum quae officiant christianae reipublicae, ac proinde mereantur aliquam ex supra memoratis* (in Concilio Constantiensi) *censuris, quaecumque tandem ea sit.* Ac proinde illae propositiones sic censuratae non possunt ab ullo Catholico defendi, sed animo sincero debent rejici, quandiu, et ubi, eandem significationem retinebunt.

Inst. Censurae in globo latae hoc tantum praestant, ut usum prohibeant quarumdam propositionum, quas, habita ratione circumstantiarum loci, vel temporis, non expedit enuntiare, licet in se verae sint, vel etiam in aliis circumstantiis necessariae; ergo non habent pro objecto pravam doctrinam.

Respond. *nego antecedens.* Simplicem enim prohibitionem, quae servandae pacis gratia fit, confundit cum censura alicujus doctrinae. Per censuram decernitur doctrinam aliqua propositione expressam, esse nocivam, unde ipsum mentis obsequium exigit, et qui eam infringit, violatae fidei reum se constituit; contra simplex prohibitio fit quandoque de libris ac opinionibus, quarum occasione in Ecclesia tumultus possent excitari: unde qui eam infringit, inobedientiae, quae disciplinae legibus debetur, non tamen violatae fidei, reus efficitur.

CAPUT II.

DE VARIIS CENSURIS QUIBUS PROPOSITIONES HETERODOXAE NOTARI SOLENT AB ECCLESIA.

Nota: Propositiones perversae, aliae sunt *Haereticae*, aliae *erroneae*, *temerariae*, *sandalosae*, etc. singulas hic breviter exponemus: Itaque:

Quaeres 1. *Quid sit propositio haeretica?*

Resp. Est ea, *Quae formaliter et directe adversatur propositioni explicite, vel implicite revelatae:* cum hac differentia, quod propositio opposita propositioni explicite revelatae, sit haeretica ante Ecclesiae definitionem; propositio vero opposita propositioni implicite tantum revelatae, non sit haeretica, nisi post Ecclesiae definitionem.

Resolves 1. Hanc Jansenii propositionem: *Interiori gratiae, in statu naturae lapsae, nunquam resistitur*: esse haereticam, etiam ante Ecclesiae definitionem, quia contradictorie opponitur huic expresse revelatae: *Vos semper Spiritui sancto resistitis.*

Resolves 2. Hanc prop. *Baptismus datus ab haereticis non est validus*, esse haereticam sed tantum post expressam Ecclesiae definitionem; nec enim ante hanc definitionem omnibus Ecclesiis constabat contrariam propositionem in Verbo Dei, sive scripto, sive tradito, implicite contineri.

Quaeres 2. *Quid sit propositio erronea?*

Resp. Est ea, *Quae opponitur veritati, quam vel universa tenet Ecclesia, quamvis non sit de fide, vel communis Doctorum Catholicorum sententia mediate revelatam judicat, licet ab Ecclesia id nondum expresse fuerit definitum.*

Resolves 1. Has propositiones: *Expedit ut lingua vulgari sacra celebretur Liturgia. Beata Virgo non est in caelum corporaliter assumpta*, esse erroneas: quia propositiones contradictoriae tenentur constanter ab universa Ecclesia. Ita docet Canus, *Lib.* 12. *de locis capit.* 11.

Resolves 2. Hanc propositionem: *Invalidus est Baptismus ab haereticis datus*, quae post Ecclesiae expressam definitionem est haeretica, ante talem definitionem fuisse tantum erroneam.

nam salvam facere, et eam tangit interiori gratiae suae manu, nulla voluntas humana ei resistit ..... omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter; prima fronte videntur similes quibusdam DD. Augustini et Prosperi expressionibus, quae apud sanctos Doctores de voluntate Dei absoluta, quam adversus Pelagianos propugnabant, intelliguntur; verum haeresim sapiunt in ore Quesnellistarum, qui negant Deum sincere velle aliorum quam praedestinatorum salutem, quod in sensu Janseniano blasphemum et haereticum declaravit Ecclesia.

Quaeres 5. *Quid sit propositio schismatica?*

Resp. est ea, *quae fideles ab obedientia summo Pontifici, aliisque superioribus Ecclesiasticis debita, retrahit.* Talis est propositio illius qui diceret, summi Pontificis tyrannicum esse imperium; talis quoque est propositio eorum qui docent a Bulla, *Unigenitus*, licitum esse appellare ad futurum Concilium, prout anno 1718 declararunt Episcopi Gallicani numero circiter quinquaginta.

Quaeres 6. *Quid sit propositio seditiosa?*

Resp. Est ea, *quae per se nata est subditos ad rebellionem contra Principes civiles, vel Rempublicam, inducere, eos a debita Principibus obedientia retrahendo:* v.g. si quis diceret. *Principibus vectigalia non deberi;* vel eis, *aut Magistratibus obtemperandum non esse, quia homines sunt ejusdem cum aliis conditionis.*

Quaeres 7. *Quid sit propositio haeresi, aut schismati favens?*

Resp. Est ea, *qua Haeretici, aut Schismatici, uti possunt ad suos errores, suamque inobedientiam propugnandam.* Sic qui doceret, *Eucharistiae Sacramentum solemni ritu per vias publicas non esse circumferendum;* faveret errori Calvinistarum docentium Christum substantialiter non contineri in Eucharistia. Item qui doceret, *Benedictum XIV*, non esse canonice electum, faveret schismati, retrahendo fideles ab obedientia legitimo Pontifici debita.

Quaeres 8. *Quid sit propositio blasphema?*

Resp. Est ea, *quae Deo, vel Sanctis, est injuriosa,* Sic haec Jansenii propositio: *Aliqua Dei praecepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum praesentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia qua possibilia fiant;* est damnata ab Innocentio X. non solum ut *haeretica* sed etiam ut *blasphema*, reddit quippe Deum injustum Legislatorem.

Quaeres 9. *Quid sit propositio impia?*

Respond. Est ea, *quae cultum Deo debitum minuere de se nata est.* Talis est praedicta Jansenii propositio, *Aliqua Dei praecepta*, etc. ex eo enim quod Deus impossibilia homini praecipiat, desitque gratia possibilia fiant, sequitur frustra Deum esse orandum, ad obtinendas gratias ad observanda praecepta necessarias.

Quaeres 10. *Quid sit propositio scandalosa?*

Respond. Est ea, *qua per se nata est proximum inducere ad*

peccatum, eumque a virtutum exercitio retrahere, v. g. si quis doceret, *ex auriculari confessione gravissima sequi incommoda*: haec enim propositio per se retrahit fideles a peccatorum confessione, et per accidens est, si non retrahat.

Quaeres 11. *Quid sit propositio perniciosa?*

Respond. Est ea, *ex qua facile possunt deduci conclusiones contra fidem, aut bonos mores*; ut si quis diceret, *Scripturam sacram indiscriminatim esse legendam, et omnibus tradendam.* Ad hanc reducitur propositio *periculosa.*

Quaeres 12. *Quid sit propositio captiosa?*

Respond. Est ea, *quae sub pietatis specie venenum obtegens, apta est simplicium mentes seducere.* Talis erat ista Arianorum propositio, *Christus est similis Patri*; nam prima fronte videtur significare Christum esse similem in natura, et tamen in auctorum sensu, significabat Christum esse similem Patri in potentia ipsi tradita a Patre, non vero in natura.

Quaeres 13. *Quid sit propositio male sonans?*

Resp. Est ea, *quae, licet duplicem habeat sensum, unum bonum, et alium malum, absolute tamen et sine distinctione profertur.* Sic ista propositio, *Christus est creatura rationalis*, male sonat, quia videtur negare divinitatem Christi.

Quaeres 14 *Quid sit propositio piarum aurium offensiva?*

Respond. Ea est, *quae aliquid indecorum de Deo vel Sanctis ejus profert*; ut si quis Sanctos non negando, eorum peccata ipsis improperaret; v. g. *Sancte Paule, persecutor Ecclesiae, ora pro nobis.*

Quaeres 15. *Quid si propositio temeraria?*

Resp. Est ea, *quae, absque ullo aut Scripturae, aut traditionis, aut rationis Theologicae fundamento, a communi Theologorum sententia recedit*: v. g. si quis diceret B. M. V. in Caelum, quoad corpus, non fuisse assumptam.

Quaeres 16. *Quid sit propositio falsa?*

Resp. Est ea, *quae factum aliquod, quod ad fidem pertineat, eique nocere possit, veritati contrariam enuntiat*; v. g. si quis negaret, *quinque famosas propositiones a SS. Pontificibus Clemente X. et Alexandro VII. damnatas, ex libro Jansenii fuisse excerptas*: propositionem enuntiaret falsam, quae insuper, post censuratas propositiones in sensu a Jansenio intento, est haeretica, juxta aliquos.

Dixi: *quod ad fidem pertineat*, etc. nam si haec propositio nullatenus pertineret ad fidem, nec ei foret nociva, non posset ei nota falsitatis theologice inuri. Unde opiniones Philosophicae, licet absurdae, non debent notari ab Ecclesia, nisi saltem indirecte fidem laedant, quo sensu quaedam fuerant damnatae a Concilio Lateranensi V.

Quaeres 17. *Quid sit propositio verbo Dei contraria?*

Resp. Est ea, *quae contraria est Scripturae et traditioni;* nec tamen est haeretica, quia illa contrarietas nondum est supremo Ecclesiae judicio definita.

Quaeres 18. *Quid intelligatur per adverbium*, respective, *cum in decreto, in quo plures propositiones damnantur, dicitur eas esse* respective *haereticas, erroneas, temerarias, scandalosas*, etc.

Resp. Haec particula *respective*, significat nullam esse ex damnatis propositionibus disjunctive, in quam non cadat una saltem ex notis, quae in condemnationis decreto referuntur; aequaliter ergo propositiones damnantur, cum in globo damnantur, sed non aequali censura afficiuntur; unde decreto Apostolico sic concepto sufficientem exhibet obedientiam qui credit nullam esse propositionem damnatam, in quam non cadat una saltem ex censuris quibus in globo notantur.

DISSERTATIO VII.

De Praecipuis Haereticis.

Nota: Omnes et singulas haereses, quae per omnia saecula Ecclesiam divexarunt, nostri non est instituti referre, praecipuas tamen per ordinem saeculorum breviter enumerare non inutile duximus in hocce maxime tempore quo grassatur undique pestis Jauseniana, in quam, velut in orbis terrarum sentinam, tum veterum, tum recentiorum sectatorum colluvies confluxit. Itaque.

§. I. *Haeresiarchae Saeculi I.*

1. *Simon Magus*, a quo *Simoniani*, qui, cum repulsam passus fuisset ab Apostolis, quibus pecuniam obtulerat, ut virtutem conferendi Spiritum Sanctum acciperet, totum se magicis artibus dedit, variaque doctrinae monstra teste Epiphan. docuit: 1. *Mundum non fuisse a Deo conditum.* 2. *Non esse in homine liberum arbitrium.* 3. *Homines non resurrecturos.* 4. *Bona opera non esse necessaria.* 5. *Se esse Deum, et Helenam scortum suum, esse Spiritum sanctum.* Damnatus est a D. Petro. *Act.* 8.

2. *Menandriani*, a *Menandro*, Simonis Magi discipulo, qui una cum Simonis impietatibus addebat *se esse Salvatorem mundi.* Hos Sanctus Linus ab Ecclesiae gremio ejecit.

Nicolaitae, a *Nicolao*, uno ex 7. Diaconis, *Ut perhibetur*, ait Aug. hic pulcherrimae conjugis Zelotipia accusatus, ut hujus vitii labem purgaret, permisisse fertur, ut sua uxore quisque uteretur; quod turpe factum sectae Nicolaitarum occasionem dedit, qui inter caetera docebant. 1. *Uxores esse communes.* 2. *Licere vesci Idolothitis.* 3. *Mundum non esse a Deo factum.* Hos damnavit Deus, *Apoc.* 2. *versic.* 6.

4. *Cerinthiani*, a *Cerintho*, docebant: 1. *Mundum ab Angelis*

factum. 2. *Vetus Testamentum ad litteram esse observandum*. 3. *Jesum esse purum hominem, eum nondam resurrexisse, sed resurrecturum esse*. Hos D. Paulus damnavit *in Epist. ad Galat*.

Ebionitae, ab *Ebione* sic dicti, docebant *Christum esse purum hominem, et legis mandata more Judaïco esse observanda*.

Hos Lucas apud Ecclesiam Antiochenam inveniens damnavit.

§. II. *Haeresiarchae Saeculi II.*

1. *Gnostici*, quorum *Carpocrates* fuit Coriphaeus, docebant: 1. *Mundum a Deo non esse factum*. 2. *Christum merum fuisse hominem ex Josepho et Maria natum* 3. *Nihil esse malum natura, sed opinione*. 4. *Uxores communes esse debere*. 5. *Animas in alia subinde corpora immitti, ut amplius peccent*. Horrenda sunt quae de nefandis Carpocratianorum impuritatibus scribit Div. Epiphanius, quae hic exscribere pudet.

2. *Ophitae*, a Colubro sic dicti, docebant *serpentem, a quo Adam et Eva fuerunt decepti, esse Christum, unde habebant verum serpentem quem nutriebant et adorabant*. Hos expugnarunt Theocritus Chalcedoniae, et Evander Nicomediae Episcopi.

3. *Cainatae*, qui docebant, Cainum, Judam proditorem, Chore, Dathan et Abiron, imo, et Sodomitas colendos esse.

4. *Millenarii*, qui docebant electos post extremum judicium per milles annos cum Christo regnaturos in terris, omnibus corporeis voluptatibus indulgentes.

5. *Marcionitae*, a *Marcione*, quem tria principia boni, justi, et pravi admisisse, scribit D. Epiphan. hi ab Origene fuerunt confutati.

6. *Cataphryges*, seu *Montanistae*, a Montano qui se dicebat Paraclitum, docebant: 1. *Secundas nuptias esse sceleratas*. 2. *Peccatores non admittebant ad paenitentiam*. 3. *Conficiebant Eucharistiam ex farina sanguine infantis anniculi dilibuta*. *Docebant cum Sabellio in Trinitate unicam esse personam*. Damnati sunt à SS. PP. Zephyrino et Aniceto, ut scribit Tertull. l. contra Psychicos, cap. 1.

7. *Quarto-decimani*. Sic dicti, eo, quod 14. luna Martii Pascha celebrabant, qualibet septimanae occurrerit die. Damnati sunt a Victore S. P.

8. *Adamitae*. Sic dicti, quia imitabantur Adami innocentis nuditatem; unde nuptias damnabant, eo quod Adamus, non prius, quam dimissus esset de Paradiso, cognoverit uxorem. Hos Polycarpus Presbyter eliminavit.

§. III. *Haeresiarchae III. Saeculi.*

1. *Sabelliani*, a *Sabellio*, qui unicam in Trinitate personam admittebant; eos damnavit Dositheus Episc. Seleuciae.

2. *Tertullianistae*, a *Tertulliano*, qui sectae Montani nomen dedit, ac insuper docuit, 1. *Animas cum corporibus fuisse genitas*;

2. *Deum esse corporeum*; 3. *Animas damnatorum in diabolum converti.*

3. *Origenistae*, ab *Origene*, qui asserebat, 1. *Animas longe ante corpora fuisse creatas, et in corpora immissas propter peccata ab ipsis antea commissa.* 2. *Daemones et damnatos, post mille annos fore beatos.*

4. *Pauliani*, a *Paulo Samosateno* docebant, *Christum esse purum hominem, qui non prius extiterit, quam natus sit de beata Maria Virgine.* Hi deficiebant in forma Baptismi, unde eos rebaptizandos decrevit Concil. Nicaenum.

5. *Rebaptizantes*: qui ab Haereticis baptizatos, rebaptizandos docebant.

6. *Manichaei*, a *Mane*, qui 1. *Negabant Trinitatem*: 2. *Duo admittebant rerum Principia, unum bonum, alterum malum.* 3. *Negabant Christum vere esse passum.* 4. *Asserebant se esse Spiritum sanctum*, etc.

7. *Novatiani*, a *Novato*, qui contendebant semel lapsos, nunquam ad poenitentiam recipiendos; secundasque nuptias tanquam malas damnabant. Hanc haeresim refricavit *Meletius*, a quo dicti sunt *Meletiani*, qui postea cum Arianis sese conjunxerunt.

§. IV. *Haeresiarchae Saeculi IV.*

1. *Ariani*, ab *Ario* Presbytero sic dicti, denegabant Christum esse Patri consubstantialem, ac proinde negabant eum esse Deum. Damnati sunt in Concil. Nicaeno I.

2. *Semi-Ariani*, qui negantes Cristum esse consubstantialem Patri fatebantur eum esse similem in natura, quomodo homo similis est alteri homini: Horum Principes fuerunt *Aetius et Eunomius.*

3. *Donatistae*; a *Donato*: qui primum propter Caecilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesiae Carthaginensis Episcopum, schisma fecit, quod in haeresim verterunt Donatistae docentes: 1. *Haereticos iterum baptizandos.* 2. *Solos, qui remanserant in parte Donati, esse de Ecclesia.* Fuerunt damnati a Melchiade Papa.

4. *Macedoniani*, a *Macedonio*, Episc. Costantin. sic dicti, docebant: *Spiritum sanctum esse puram creaturam.* Damnati sunt a Conc. Constantinop. I.

§. V. *Haeresiarchae Saeculi V.*

1. *Pelagiani* docebant, 1. Peccatum Adami illi soli nocuisse. 2. Nullum in ejus posteritate fuisse peccatum originale. 3. Mandata Dei solis naturae viribus posse observari; sicque hominem posse justificari sine gratia. Damnati sunt ab Innocentio I. et a Concilio Carthaginensi.

2. *Nestoriani*, sic dicti a Nestorio Episcopo Constantinop. qui, duas in Christo personas admittens unam divinam, alteram humanam, B. Virginem negabat esse *Theotocon*, sed solum *Cristotocon*, seu Christi genitricem. Damnati sunt in Concil. Ephesino I.

3. *Eutychiani*, sic dicti ab Eutychete Abbate Constantinop., qui, ut contradiceret Nestorio, docuit unam tantum esse naturam in Christo. Damnati sunt in Concilio Chalcedonensi.

§. VI. *Haeresiarchae Saeculi VI.*

Monotelitae, qui, authore Cyro Patriarcha Alexandrino, quem secutus est Sergius Costantinopolitanus, unam tantum in Cristo voluntatem atque operationem asserebant. Damnati sunt in VI. Synodo.

§. VII. *Haeresiarchae Saeculi VII.*

Mahumetismus; Auctore *Mahumete*, qui in *Alcorano* sua impia dogmata disseminavit, quorum praecipua capita sunt, 1. *Deum esse corporeum*. 2. *Unicam in Deo esse personam*. 3. *Christum non esse Deum sed magnum quemdam Prophetam*. 4. *Caerimonias Mosaicas esse necessarias*. 5. *Poligamiam esse licitam*. 6. *Vitam aeternam consistere in voluptatibus corporeis*, etc.

§. VIII. *Haeresiarchae saeculi VIII.*

1. *Iconomachi*, seu *Iconoclastae*, qui cultores sacrarum Imaginum Idolatriae accusabant; unde Leo Isauricus Imperator Iconoclasta edictum proposuit, ut sacrae Imagines de templis tollerentur. Damnati sunt in VII. Synodo.

2. *Albanenses* 1. Admittebant duo rerum principia, unum bonum, aliud malum. 2. Aliquem, ante adventum Christi, justum fuisse negabant. 3. Docebant mundum esse aeternum. 4. Animas de novo non creari, sed eas de corporibus mortuorum in alia corpora transmigrare. 5. Juramentum nunquam esse licitum. 6. Non extare peccatum originale. Sacramenta a peccatoribus collata, nullam vim habere. 8. Confessionem non esse necessariam. 9. Matrimonium esse illicitum. 10. Ab Ecclesia nihil esse possidendum, nisi in communi. 11. Tandem resurrectionem corporum negabant.

3. *Paulianistae*, a *Paulo et Joanne* sic dicti, praeter Manichaeismum, quem profitebantur, contendebant formam Baptismi in his verbis consistere, *Ego sum aqua viva*; et Eucharistiae in his, *Accipite, manducate, et bibite*.

§. IX. *Haeresiarchae Saeculi IX. et. X.*

1. *Gothescalcus* renovavit haeresim praedestinatorum; docendo Deum sine praevisione boni et mali, aliquos absolute praedestinasse, alios absolute reprobasse; et consequenter tenebat Christum pro omnibus non fuisse mortuum neo Deum velle omnibus salutem.

2. *Graeci*, duce *Photio*, schisma fecerunt, seque ab Ecclesia Romana diviserunt, et errorem de processione Spiritus sancti a solo Patre spargere coeperunt; qui successu temporis in varias haereses prolapsi sunt.

§. X. *Haeresiarchae Saeculi XI.*

1. *Sacramentarii*, Berengario duce, qui docebat primum Christi corpus non existere in Eucharistia nisi figurate; at cum postea hunc errorem revocasset, docuit substantiam panis remanere cum corpore Christi, additque solos adultos esse baptizandos.

2. *Simoniaci*, qui venditionem rerum sacrarum esse licitam praedicabant.

§. XI. *Haeresiarchae Saeculi XII.*

2. *Petrobusiani*, a Petro *de Bruys* Antuerpiensi, docebant, 1. Baptismum non esse parvulis necessarium. 2. Christum non esse in Eucharistia. 3. Preces pro mortuis esse inutiles.

2. *Valdenses*, seu *Pauperes de Lugduno*, sic dicti a *Valdone* Lugdunensi, qui sua bona pauperibus erogaverat, omnia pene Ecclesiae Romanae dogmata rejiciebant. Hos damnavit Lucius S. P.

3. *Albigenses*, qui tempore Innocen. III. non solum concionibus, sed etiam armis Ecclesiam diu vexaverunt. Duo admittebant principia, animarum transmigrationem asserebant, resurrectionem corporum negabant; Baptismum et Eucharistiam rejiciebant, etc.

§. XII. *Haeresiarchae Saeculi XIII.*

Flagellantes, docebant non posse salvari eos qui se non baptizarent in proprio sanguine per flagellationem extracto; flagellationem esse martyrio praestantiorem; Sacramenta, et caetera bona opera esse inutilia; Purgatorium in altera vita non esse.

§. XIII. *Haeresiarchae Saeculi XIV.*

1. *Fratricelli*, auctore quodam(a) *Hermanno*, docebant, 1. S. Pontificem in Ecclesia nullam auctoritatem habere. 2. Se solos constituere veram Christi Ecclesiam. 3. Se nullius obedientiae subditos esse. 4. Copulam cum omnibus mulieribus exercebant, puerosque ex illis procreatos occidebant. Hos damnavit Bonifacius VIII.

2. *Beguardi* et *Beguinae*, qui, auctore *Begonato*, monasticam vitam sine votis profitebantur, docebant, 1. Hominem posse in hac vita fieri impeccabilem. 2. Hominem statum impeccabilitatis adeptum, non amplius teneri ad jejunia et orationem, et in gratia crescere non posse, et alia id genus. Damnati sunt in Concilio Viennensi.

§. XIV. *Haeresiarchae Saeculi XV.*

1. *Wiclefitae*, a Joan. *Vicleff*. cujus articuli 45. erronei damnati sunt a C. Constantiensi, in quibus inter alia multa asserebant 1. Substantiam panis et vini manere in Sacramento altaris. 2. Deum debere obedire diabolo. 3. Homini contrito confessionem exteriorem esse superfluam. 4. Bonorum temporalium possessionem esse Ecclesiasticis illicitam. 5. Religiosos non esse de Religione Christiana 6. Omnes Religiosos mendicantes esse haereticos. 7. Omnia casu

(a) *Vide Wading. T. VI. Annal. pag. 280. Benedict. XIV. Lib. 2. de Canonizat. Sancti. §. 34.*

ac necessitate absoluta evenire. 8. Rom. Ecclesiam esse synagogam Satanae. 9. Papam non esse Vicarium Christi, nec Petri successorem. 10. Electionem Papae a Cardinalibus per diabolum esse introductam, et alia absurda id genus, quae referre non vacat.

2. *Hussitae*, a Joan. *Huss*. omnes fere Wiclefi errores propugnabant, quibus sequentes addebant; 1. Ecclesiam solis praedestinatis constare. 2. Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiae Catholicae. 3. Obedientiam Ecclesiasticam non esse fundatam in Scriptura. 4. Nullum esse Dominum temporalem, nullum Praelatum, nullum Episcopum, dum sunt in peccato mortali. Damnati sunt in Concil. Constantiensi.

§. XV. *Haeresiarchae Saeculi XVI.*

1. *Lutherani*, a Martino *Luthero* Monacho Augustiniano Apostata, qui primum in Indulgentias tanquam in sacrilegos abusus insurrexit; deinde summorum Pontificum, Conciliorum, et Patrum auctoritatem impugnavit, Sacramenta mutilavit, liberum arbitrium negavit, sacrificia et preces pro mortuis rejecit.

Haeresis Lutherana in varias sectas dividitur, quarum praecipua est *Anabaptistarum*, qui, ultra errores Lutheri, docent parvulos non esse baptizandos, et si baptizati fuerint, iterum esse baptizandos dum ad annos discretionis pervenerint.

2. *Calvinistae*, a Joan. *Calvino*, qui errores Lutheri refricavit, ipsisque plures alios addidit circa Praedestinationem, Liberum arbitrium, justificationem, bona opera, et Missae sacrificium.

3. *Sociniani*, a Fausto Socino, et Laelio Socino ejus Nepote et discipulo, universam Theologiam corruperunt, in primis de sacrosancta Trinitate, et justificatione hominis coram Deo; docentes: 1. Christum esse purum hominem; 2. Non dari peccatum originale. 3. Nullam futuram corporum resurrectionem. 4. Eucharistiam esse meram caeremoniam, in commemorationem mortis Christi institutam.

§. XVI. *Heresiarchae Saeculi XVII.*

1. *Janseniani*, qui quinque famosas propositiones ex libro Jansenii extractas, a summis Pontificibus Innocent. X. Alex. VII. et Clem. IX. damnatas, propugnant.

2. *Quietistae*, qui Michaelis de Molinos prava dogmata (de quibus alibi agemus) sequuntur, damnati sunt ab Innoc. XI.

3. *Deistae*, sunt qui asserunt Deum existere credendum esse, et nihil aliud. Vocantur etiam 1. *Libertini*; quia modum colendi Deum ex uniuscujusque arbitrio pendere asserunt. 2. *Indifferentes*; quia quemlibet in sua religione salvari posse praesumunt. 3. *Philosophi*, quia ad rationis naturalis normam Christianae religionis mysteria ita commensurant, ut quidquid rationis captum superat, rejiciant.

4. *Quesnelistae*, a quodam *Quesnelo*, Ordinis Oratorii Presbytero, Doctore Sorbonico, qui scripsit librum reflexionum moralium cum notis in novum Testamentum, in quo continentur una supra

centum propositiones damnatae a Clemen. XI. in Constitutione *Unigenitus, edita* 8. *Septembris* 1713. quae propositiones renovant haeresis Jansenii, Lutheri, Calvini, etc. ita ut *Quesnelismus* participet cum multis praecedentium saeculorum haeresibus.

§. XVII. *Nota*

In elapso jam saeculo XVIII, sicuti et nostris hisce temporibus multi mali feriati homines in labefactanda Christianae fidei sinceritate omni studio conati sunt: quippe qui, ut quoquo pacto Evangelicam veritatem incestarent, nunc Luporum, nunc Leonum, nunc Vulpecularum, atque adeo omnium ferarum sese in miracula trasformantes, nullis artibus, nullis insidiis, laboribusve pepercerint. Quorum Illuminati, e Spiritus fontes appellati sunt; alii vero Deistarum, e Libertinorum nomine insigniti varias diversas sectas, et conventicula excogitarunt ut nostram Italiam non modo sed universam Europam, imo urbis et orbis ingemiscit, et flevit amare. Rosseau Genevensis, Helvetius, Collinsius, Chauvinus, Thomas Hobbesius, Valtairius, et horum omnium, ut ceteros sileam, Coriphaeus Petrus Bayl adscribi possent in libro hoc; sed quodnam nomen istis damus. Vocemus eos Illuminati? minime gentium in luce erant et caecutierunt! Num Spiritus fortes? Sed veram causam perdiderunt! An Haeresiarchae? Nequidem errorum enim quos ventitarunt inventores non fuerunt, ut docet Historia, et fert communis Eruditorum sententia.

Haec sunt praecipua Haeresum monstra, quae Diabolus adinvenit, ut iis subverteret fidem, veritatem conrumperet, et Ecclesiae scinderet unitatem. Tot fluctibus jactata equidem fuit Navicula Petri, veruntamen submersa non est, et Romana Ecclesia per *Dei omnipotentis gratiam e tramite Apostolicae traditionis nunquam errasse probabitur; nec haereticis pravitatibus depravata succubuit.* Ita Agatho Papa in Epist. ad Imperat. Constantinum Pagonatum contra Monothelitas. Ast si scire velis amice Lector finis et opus errorum omnium recentium impiorum Sycophantorum, verum dicam, fuit *LIBERA RELIGIO* quae quam detestanda, ac execranda sit, eius Ideam versibus expressam sub oculis b. g. ponemus.

LIBERA RELIGIO quid sit, si nosce Libertas?
 Edicam quid sit LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO est audiendi cuncta potestas:
 Vim vult, atque nefas LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO nec habet quod habere putatur.
 Nam pietate caret LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO Christum, Christique refellit
 Dogmata: Lucis inops LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO veterum consulta, Patrumque
 Spernere scripta solet LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO proprii figmenta cerebri
 Persequitur, fallit LIBERA RELIGIO.

LIBERA RELIGIO ventris Genijque ministra est:
Deservit Veneri LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO culpas docet esse Tonantis
Verum opus: insanit LIBERA RELIGIO
LIBERA RELIGIO Metanaeae Inimica, scelusque
Accumulat sceleri LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO Meriti vim tollit, et aufert
Praemia justitiae LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO dum Libertatis amore
Cuncta facit, vincta est LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO Arbitrii nos Jure relaxat,
Vultque pares brutis LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO fide sola vivere justos
Asserit; odit Opus LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO claustralia vincola solvit,
Votaque cassa facit LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO laudat conjugia plura,
Suadet et incestus LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO Purgantem supprimit ignem;
Proscribitque polo LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO nova nam struit Atria, dudum
Queis claudat functos LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO nullis altaria donis
Ornat; nuda manet LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO Christi pro carne; figuram
Ceu recutita capit LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO Divum simulacrum, precesque
Spernit: Amore caret LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO sacrorum impune ministros,
Sacrificosque necat LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO sacratas destruit Ædes,
Subvertitque aras LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO pellit Regesque Ducesque,
Et privat terris LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO dissolvit jura, legesque,
Omnia pessundat LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO bene condita tollere gaudet,
Dum sibi sola sapit LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO tot habet documenta, magistros,
Quot sibi devincit LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO pietatem fraude profanat,
Justitiamque fugat LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO languescit pace, vigetque
Dissidiis populi LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO quia rapto vivere gaudet,
Armaque vimque parat LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO valvis contendit apertis
Ad Barathrum: infelix LIBERA RELIGIO.
LIBERA RELIGIO tibi non subrepat: ad Orcum
Ne trahat adstrictum LIBERA RELIGIO.

Finis Tomi Primi.
